

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๖ เรื่อง

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist
the Buddhist Way of Life

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

Development of Buddhist Innovation Areas Learning

โดย

พระราชสุตาภรณ์, รศ. ดร.

พระมหาอุดร อุตตโร, ผศ. ดร.

ผศ. ดร.ปฏิธรรม สำเนียง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800764012

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๖ เรื่อง

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist
the Buddhist Way of Life

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

Development of Buddhist Innovation Areas Learning

โดย

พระราชสุตาภรณ์, รศ. ดร.

พระมหาอุดร อุตตโร, ผศ. ดร.

ผศ. ดร.ปฏิธรรม สำเนียง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800764012

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub – Research Report 6

Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist
the Buddhist Way of Life

Under Research plan
Development of Buddhist Innovation Areas Learning

BY

Phraratsutaporn, Assoc. Prof. Dr.

Phramaha Udorn Uttaro, Asst. Prof. Dr.

Asst. Prof. Dr. Patitham Samninand

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2564

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800764012

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
ผู้วิจัย	: พระราชสุตากรณี, รศ. ดร. และคณะ
หน่วยงาน	: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	: 2564
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ การเรียนรู้วิถีพุทธ วิถีพุทธพอเพียง การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อใช้ประกอบข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คือ กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และตัวแทนของโรงเรียนกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาใน 6 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดบางกระดี่ 2) โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กล่อมสกุลอุทิศ) 3) โรงเรียนสามโก้วิทยาคม และพื้นที่บูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย 4) โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน 5) โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษ์มาลา 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์

ผลการวิจัย พบว่า

1. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ พบว่า พื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในการจัดการเรียนการสอนใช้หลักไตรสิกขาควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน สามารถดำเนินการในการพัฒนาทั้งในด้านทัศนคติ ทักษะ จึงนำไปสู่ความอบอุ่น ความไม่เบียดเบียน และการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ทั้งเป็นเครื่องมือขัดเกลาอุปนิสัย จิตใจ ให้เป็นผู้เยือกเย็นรักสงบ กตัญญูรู้คุณ และมีเมตตาธรรม

2. นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า นักเรียนมีทักษะในการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพพึ่งพาตนเองได้ มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นและพัฒนาสังคม นักเรียนทุกคนจะรู้จักตัวเองสามารถคิดวิเคราะห์ และมีทักษะแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รักษาวัฒนธรรม อันติงามของไทย รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย และมีนิสัย ใฝ่รู้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเติบโตและดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน

3. บูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิตมีส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

Research Title : Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist Way of Life
Research : Phraratsutaporn, Assoc. Prof. Dr. and Others
Department : Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Fiscal Year : B.E. 2564 / C.E.2021
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The research objectives consisted of 3 aspects, 1) to study the Innovative Learning Area. 2) to develop the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life. 3) to integrate the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life. The research methodology used the methods of Qualitative Research and Action Research design. The researcher studied the documentary material concerning the Innovative Learning Area for Buddhist's Way of Life, the Learning for Buddhist's Way of Life, the sufficiency Buddhist's Way for life. the knowledge transfer for documental references. The key informants namely: The group of administrators, the constructors, the representative innovational school areas: 1) Wat Bang Kra Di School, 2) Phra In Suksa School (Klom Skun Uthit), 3) Sam Ko Whittaya Khom School, and the Innovative Learning Area; 4) Chum chon Wat Bang Khun School, 5) kusolsuksa School Watchaiyaprukmalā and 6) Wat Phi Run Sat School,

The results of research found that :

1. the Innovative Learning Area for Buddhist's Way of Life on the area of using the Threefold Training (*Tisikkhā*) in construction was able to develop attitude, skills, being humble, non-violence, peace, mental training, compassion.

2) the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life found that students had skills of life, professional skills, self- reliant, conscience, social responsibility. self-conscience, analysis, systematic thinking, being happy, non-violence, planning life, learned how to spend the way of life in the present.

3) Integration the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life found that the area integration of innovative learning for Buddhist's Way of Life was the integrational operation consisted of trainings in moral, mental and wisdom by focusing on the basic way of life with awareness and mindfulness, supporting to spent the way of life on long life learning followed by the Principles of Bhuddhadhamma in Buddhism, understanding, practicing in real life in the present.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย โครงการวิจัยย่อย 6 เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็เนื่องด้วยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล เมตตาอนุเคราะห์ จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัย ขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

พระราชสุตาทภรณ์, รศ. ดร. และคณะ
มีนาคม 2565

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 นิยามศัพท์.....	5
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ.....	8
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม.....	18
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้.....	33
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา.....	39
2.5 หลักการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	42
2.6 บริบทพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้.....	47
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	73
3.2 พื้นที่การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	77
3.3 เครื่องมือการวิจัย.....	78
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย	80
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย.....	83

บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	84
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้.....	85
4.2 ผลการวิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	110
4.3 ผลการวิเคราะห์การบูรณานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	134
4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	138
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	141
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	141
5.2 อภิปรายผล.....	148
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	161
5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้.....	161
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	162
บรรณานุกรม.....	163
ภาคผนวก.....	168
ผนวก ก บทควมวิจัย.....	168
ผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	180
ผนวก ค รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	181
ผนวก ง หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย.....	184
ผนวก จ หนังสือรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	188
ประวัติผู้วิจัย.....	191

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ประเภทของนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้สร้างนวัตกรรมและประเทศที่สร้างนวัตกรรม..	21
3.1	การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย.....	82
4.1	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสัมมนาเวทีวิจัย.....	85
4.2	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสนทนากลุ่มย่อย.....	89

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
2.1	แผนภาพ ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของ เคน วิลเบอร์.....	13
4.1	การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	84
4.2	จัดเวทีสัมมนาวิจัย ณ อาคารเรียนรวมโชน B ชั้น 5 ห้อง 502.....	88
4.3	สนทนากลุ่มย่อย ณ อาคารเรียนรวมโชน B ชั้น 5 ห้อง 502.....	90
4.4	กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	119
4.5	กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง.....	125
4.6	กิจกรรมนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ.....	129
4.7	กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ.....	133
4.8	บูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	135
4.9	บูรณาการนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง.....	135
4.10	บูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้.....	136
4.11	บูรณาการนวัตกรรมการเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ.....	137
4.12	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	138

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระไตรปิฎก = เล่ม/ข้อ/หน้า
ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำย่อ	พระสุตตันตปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงทุกปัจจัยที่ประกอบขึ้น เป็นชีวิตมนุษย์แต่ละคน และความสัมพันธ์ของทุกชีวิตที่ต่างก็เป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ถึงแม้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่ดี สามารถดำรงชีวิต อยู่ได้อย่างพอเพียงหรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะปริมาณของคนไทยที่มีระดับ การศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่พฤติกรรมและการกระทำของคนยังเป็นปัญหาอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เรื่อย ๆ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณลักษณะ พฤติกรรมและการกระทำของเด็กและเยาวชนไทย ก็คือ ความวิกฤติทางด้านการเสื่อมถอยทางศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมตามระบบวิถีชีวิต ที่ตั้งมาของคนไทย¹ ประกอบกับการที่ระบบการศึกษาของไทยที่ไม่ส่งเสริมเรื่องการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมการท่องจำการเรียรู้ตามที่กำหนดตลอดจนระบบการศึกษาของไทยเรา ไม่ส่งเสริม กระบวนการปรับตัวอย่างมีคุณภาพ²

จึงกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการแห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดไว้ว่า “มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ “มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”³

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนา นวัตกรรมจัดการศึกษา, 2547), หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

³ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542”, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก (19 สิงหาคม 2542): 3.

สถานศึกษาที่ดำเนินในทางของพระพุทธะ คือ ท่านผู้รู้ – ผู้ตื่น – ผู้เบิกบาน ความรู้ – ความตื่น – ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ 3 ด้าน ของแกนอันเดียว คือ ปัญญาที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไปในจิตใจที่ดั่งงาม สุขสดใสมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ โดยมีการสื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นฐานรองรับสนับสนุน ทำให้เกิดการพัฒนาที่การศึกษา 3 ด้าน บูรณาการกับหลักไตรสิกขา สถานศึกษาที่ประกอบด้วยผู้บริหารครูอาจารย์ ตลอดขึ้นมาถึงบุคลากรในวงการศึกษาทั้งปวง และกว้างออกไปทั่วถึงชุมชนและสังคมทั้งหมด เป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยกันชักนำส่งเสริมกล่อมเกล่าให้เด็กนักเรียนใช้กาลโกแห่งโยนิโสมนสิการความรู้คิดของตน ขับเคลื่อนตัวเองให้ก้าวไปในวิถีแห่งไตรสิกขานั้น ซึ่งความก้าวหน้าไป หมายถึง ความเพิ่มพูนแห่งความเก่งกล้าเฉียบคม พร้อมด้วยความดีงามที่ประสานกลมกลืนกับความสุขความ แจ่มใส เบิกบาน สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้มีชีวิตดีงาม และร่วมสร้างสรรค์สังคม⁴ การพัฒนาผู้เรียนตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธนั้น จัดผ่านระบบ“ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกสาระวิชา และกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน รวมถึงเน้นความสัมพันธ์ของบ้าน วัด โรงเรียน โดยโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ประสานเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยวัฒนธรรมเมตตาและวัฒนธรรมแสงปัญญาในการเป็นสิ่งแวดล้อม ที่ได้หล่อหลอมรวม อบรมบ่มเพาะเยาวชนในด้านวิชาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม

ในส่วนพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป้าหมายและจุดเด่นจนถึงการนำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนามีการเรียนรู้ที่เป็นไปในลักษณะใด มีกระบวนการและวิธีการอย่างไรที่สามารถจะนำไปบูรณาการกับการนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีได้อย่างไร การเชื่อมโยงเพื่อตอบ ซึ่งคำตอบที่ได้นี้จะป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบและสามารถเรียกได้ว่านวัตกรรมการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา หากนำความรู้จากทั้งสองศาสตร์มาศึกษาร่วมกันในเชิงบูรณาการย่อมนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์เพื่อเพิ่มเติมให้การศึกษาก่อเกิดความสมบูรณ์ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกองค์ความรู้ใหม่นี้ว่า “นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ”

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้นสำหรับทดลองการบริหารจัดการศึกษา โดยการกำหนดระยะเวลาการทดลองที่ชัดเจน เพื่อนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เช่น การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องอย่างต่อเนื่อง การออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมไปยังพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามด้วยหลักพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

⁴ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2547), หน้า 11-12.

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาน่าจะมีอยู่และมีปัจจัยที่จะช่วยทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จได้แต่ยังไม่มีใครศึกษาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้วิจัยสนใจและใคร่รู้ต้องการศึกษาให้ชัดเจนในประเด็นของนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” โดยแสวงหาแนวทางการเรียนรู้ของการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมไทยจะช่วยให้เกิดการความรู้นำไปพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม การความรู้การกับนวัตกรรมการเรียนรู้มาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาและหาความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงเข้าสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมได้

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้
- 1.2.2 เพื่อศึกษานวัตกรรมเรียนรู้วิถีพุทธ
- 1.2.3 เพื่อบูรณาการนวัตกรรมเรียนรู้วิถีพุทธ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาเรื่อง การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังต่อไปนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด พร้อมกับทฤษฎีการบูรณาการหลักการเรียนรู้ โดยนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วย

1. นวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
 - 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ
 - 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ
 - 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ
 - 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ
 - 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ
 - 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่
 - 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ
2. กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้
 - 1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้
 - 2) กิจกรรมนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง
 - 3) กิจกรรมนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้
 - 4) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ
3. การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ หลักไตรสิกขา

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จัดเวทีสัมมนาแสดงความ คิดเห็นและเวทีชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยมีรายละเอียด คือ

1. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

- 1) ภาคเหนือ ได้แก่ โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย
- 2) ภาคกลาง ได้แก่ 1) โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 2) โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 3) โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร
- 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1) วิทยาลัยจุลมนีศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

2. พื้นที่สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. พื้นที่การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

พื้นที่ศึกษา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 1) โรงเรียนวัดบางกระดี กรุงเทพมหานคร
- 2) โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกลอุทิศ) พระนครศรีอยุธยา
- 3) โรงเรียนสามแก้ววิทยาคม จังหวัดอ่างทอง
- 4) โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพุกษมาลา กรุงเทพมหานคร
- 5) โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน จังหวัดปทุมธานี
- 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

1) ผู้บริหาร	จำนวน	20	รูป/คน
2) คณาจารย์	จำนวน	30	รูป/คน
3) เจ้าหน้าที่	จำนวน	10	รูป/คน
4) นิสิต	จำนวน	60	รูป/คน

2. พื้นที่สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

พื้นที่สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้จัดที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจัดสนทนากลุ่มย่อย และจัดเวทีสัมมนา และรวบรวมข้อมูลจากทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างกับกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ 1) การเรียนรู้วิถีพุทธ

2) วิธีพุทธพอเพียง 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และบูรณาการกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน

1.4 นิยามศัพท์

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

การบูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้โรงเรียนกับนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยใช้หลักศรัทธากับปัญญา

นวัตกรรมพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ นวัตกรรมครุศาสตร์ ศาสตร์ ดั้งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การสร้างนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เช่น กระบวนการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 และหลักโยนิโสมนสิการและไตรสิกขา เป็นต้น

2) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับหลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

3) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกจิตให้สงบ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

4) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ หมายถึง การแสดงออกที่มีแบบแผนประเพณี วิถีพุทธในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย

5) นวัตกรรมครุศาสตร์ ศาสตร์ หมายถึง การสร้างครุศิลป์ที่บูรณาการหลักพุทธศาสนาเข้ากับคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์

กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ทดลองการศึกษาวิจัยทางด้านนวัตกรรมที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างอิสระและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศชาติ พร้อมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ประกอบด้วย

1) การเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักปรัตโฆสะ หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลักภาวนา 4 ร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี 5 องค์ประกอบ คือ หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน

2) การเรียนรู้วิถีพอเพียง หมายถึง การออกแบบการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมใช้กรอบแนวคิดการออกแบบตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยใช้ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐานเป็นแกนกลางฐานในการคิดเชื่อมโยงสู่กิจกรรมองค์ความรู้การใช้ซ้ำอย่างคุ้มค่า วิถีเกษตรยั่งยืน ระบบการเกษตรที่เน้นการเรียนรู้ ความยั่งยืนทางความคิดและสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ โดยเน้น

การปรับปรุงบำรุงดิน เคารพต่อ ศักยภาพทางธรรมชาติของ พืช สัตว์ และนิเวศและพัฒนาองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ ด้วยการเจริญสติภาวนา

3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการออกแบบกิจกรรม เชื่อมโยงถึงวิถีชีวิตความเป็นจริง ความรู้ ทักษะและพฤติกรรม จะมีลักษณะ เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ เส้นตรง ถ่ายทอดความรู้ผ่านกิจกรรมส่งแก่นิสิต นักศึกษา และนักเรียน จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทักษะ ซึ่งการถ่ายทอดกิจกรรมวิถีพุทธนั้น จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับรูปแบบ การถ่าย ทอดและระยะเวลา ความรู้นั้น ก็จะมีผลต่อทักษะและพฤติกรรมตามที่ถูกจัดคาดหวังไว้

4) เดินด้วยเท้าก้าวไปด้วยบุญ หมายถึง กิจกรรมที่เน้นที่การพัฒนาจิตใจ การจัด กิจกรรมทางพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญๆ และประเพณีท้องถิ่นต่างๆ รวมทั้งการจัดบรรยายธรรมะ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา และเห็นควรให้ทำการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมทางพุทธศาสนาผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนในวันสำคัญต่างๆ และการจัดทำ กิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อเผยแพร่เป็นต้น

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สรุปมา เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบข้อมูลจากพื้นที่จริงที่สามารถนำมาศึกษาในวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1.6.2 ได้ทราบนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ สามารถนำไปพัฒนาการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.6.3 ได้ผลการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ นำร่อง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ นวัตกรรม หลักการเรียนรู้ และการบูรณาการวิถีพุทธในการเรียนรู้ ดังมีรายละเอียดของการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
- 2.5 หลักวิถีพุทธ
- 2.6 บริบทพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ (1) ความหมายของการบูรณาการ (2) การบูรณาการ (3) ทฤษฎีการบูรณาการ (4) รูปแบบการบูรณาการ

2.1.1 ความหมายของการบูรณาการ

การบูรณาการมีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกันดังนี้

บัณฑิตยสถาน คำว่าบูรณาการของราชบัณฑิตยสถาน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ไม่มีคำ ว่า “บูรณาการ” โดยตรง แต่มีคำ ว่า “บูรณ-, บูรณ” ซึ่งเป็นคำกริยาวิเศษณ์ หมายถึง เต็ม อาทิ บูรณาการรวมหน่วย เป็นคำนาม หมายถึง การนำหน่วยที่แยกๆ กัน มารวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและบูรณะ เป็นคำ กริยา หมายถึง ซ่อมแซมทำให้กลับคืนดีเหมือนเดิม เช่น บูรณะวัด เป็นต้น โดยการบูรณาการ ยังหมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการจัด หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) คือหลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาต่างๆ มา หลอมรวมเข้าด้วยกันทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละรายวิชาหมดไปเช่นเดียวกัน การเรียนการสอนที่ ดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการเราเรียกว่า การจัด

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) คือ เน้นที่องค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชาและเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการบอกเนื้อหาของครู¹

สอดคล้องกับความหมายของบูรณาการว่า “การนำศาสตร์ต่างๆ มาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง² โดยยังมีความหมายของคำว่าบูรณาการคือ “การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ทุกชนิด ที่บรรจุอยู่ในแผนของหลักสูตร เป็นการเชื่อมโยงแนวนอนระหว่างหัวข้อและเนื้อหาต่างๆ ที่เป็นความรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย การบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรู้ในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้งซึ่งการบูรณาการความรู้เป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะในยุคที่มีความรู้ ข้อมูลข่าวสารมาก จึงเกิดเป็นหลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ (Integrated curricula) ซึ่งพยายามสร้างหัวเรื่อง (Themes) ในโปรแกรมวิชาโดยนำความคิดหลักในวิชามาสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับวิชาอื่นด้วย ซึ่งการบูรณาการนั้นถือได้ว่าเป็นการผนวกในการประสานงาน พร้อมกับการได้เติมเต็มการเชื่อมโยงในการทำงานร่วมกัน

โดยการบูรณาการ (Integration) นั้นจะมีหน้าที่ในการช่วยทำการประสานให้มีความกลมกลืนกันของแผน กระบวนการ สารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อเป็นการที่จะได้ทำการสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญขององค์การการบูรณาการที่มีประสิทธิผล เป็นมากกว่าความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (Alignment) และจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบภายในระบบการจัดการผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์แบบ และการนำสิ่งหนึ่งเข้ารวมกับอีกสิ่งหนึ่งเพื่อทำให้สิ่งเดิมเพิ่มพูนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อกัน รวมทั้งการเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้าเป็นส่วนประกอบของอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สิ่งนั้นเกิดความสมบูรณ์ขึ้น³ และการทำให้หน่วยย่อยที่มีอยู่ทั้งหลายที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันเข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนให้เป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความหมายครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว⁴ โดยมีลักษณะของการผสมผสานประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งอาจจะเป็นการผสมผสานเนื้อหาจากวิชาต่างๆ ที่อยู่ในสาขาเดียวกันหรือเป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่อยู่ต่างสาขากันก็ได้

การบูรณาการในความหมายที่เป็นภาษาอังกฤษ ผู้เขียนเห็นว่ามีความหมายในภาษาอังกฤษ บางคำที่ได้มีความหมายทำนองเดียวกันกับคำว่า “บูรณาการ” ดังนี้

Integration เป็นคำนาม หมายถึง 1. การทำให้รวมเป็นหน่วยเดียวกัน การผสมกัน การรวมกัน และ 2. วิธีการของจำนวนเต็ม

¹ สุวิทย์ มูลคำและคณะ, Child center : storyline method : การบูรณาการหลักสูตร และการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : ที.พี.พรีน จำกัด, 2542), หน้า 67.

² วัฒนา ระวัชบุทช์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : แอลทีเพรส จำกัด, 2542), หน้า 43.

³ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงบูรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ซัคเซส มีเดีย, 2546), หน้า 56.

⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง, 2540), หน้า 89.

Integrate เป็นคำกริยา หมายถึง 1) เชื่อมผนึกเป็นส่วนเดียวกัน, ทำให้สมบูรณ์ หรือครบถ้วนบริบูรณ์ 2) รวมเป็นส่วนเดียวกัน และ 3) จำนวนเต็ม เป็นต้น⁵

การบูรณาการ นั้นยังสามารถที่จะทำการสร้างองค์ความรู้ และประสบการณ์ใหม่ๆ ในลักษณะของการผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริง โดยการรวมกันมากกว่า การแบ่งแยกเป็นส่วนๆ นั้นเอง⁶ และยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการ หรือการ ปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนรู้ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางจิตพิสัย และพุทธิพิสัย หรือกระบวนการ หรือการปฏิบัติในอันที่จะรวบรวมความคิด มโนภาพ ความรู้ เจตคติ ทักษะ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุลนั่นเอง

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าความหมายของการบูรณาการนั้น หมายถึง การเชื่อมผสมประสานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นกระบวนการที่ต้องใช้การเชื่อมต่อประสานสิ่งหนึ่ง หรือหลายสิ่งที่มีอยู่นั้นให้เข้ามารวมกัน พร้อมกับการมีประสบการณ์ในอันที่จะรวบรวมความคิด มโนภาพ ความรู้ เจตคติ ทักษะ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหา โดยจะต้องมีความประสานสัมพันธ์ให้เป็นไปในรูปแบบองค์รวมลักษณะของหนึ่งเดียว มีความครบถ้วน และสมบูรณ์ เป็นเอกภาพในตัวแบบไม่แยกส่วน จนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน นั้นเอง

2.1.2 แนวคิดของการบูรณาการ

โดยมีนักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้ให้ความหมายของแนวคิดของการบูรณาการที่มีความแตกต่างออกไป ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ศึกษาต้นคว้า และสามารถนำมาสรุป ได้ดังต่อไปนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการบูรณาการ (Integration) เกิดขึ้นจากความคิดของ จอห์น ล็อก (John Locks) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ที่ได้ชี้ให้เห็นความจริงว่า เด็กสนใจเฉพาะสิ่งจำเป็น และใช้ได้บ่อยในชีวิต เพราะเด็กไม่มีเวลา และกำลังพอที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้หมด จะต้องเลือกสอนเฉพาะสิ่งจำเป็นที่จะสามารถใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ ต่อมา จอร์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอว่าการให้การศึกษาแก่เยาวชนนั้น ควรให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่นำไปสู่ความเข้าใจกิจกรรมพื้นฐานต่างๆ ของมนุษย์ที่ใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งจะทำให้เยาวชนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ขึ้นโดยธรรมชาติ และมีความเชื่อว่า เราสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ของวิชาต่างๆ ที่มีในหลักสูตร ได้อย่างน้อย 2 วิชาขึ้นไป และด้วยวิธีการเชื่อมโยงจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือเรื่องที่จะเรียนรู้ต่อไป ซึ่งแนวคิดของ จอร์น ดิวอี้ นำไปสู่หลักการบูรณาการในเวลาต่อมา⁷

⁵ นที เทียมศรีจันทร์, บทสรุปการจัดทำข้อเสนอการวิจัยในเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหาร : ฉบับกระเป่า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2547), หน้า 78.

⁶ Beane, James A, *Curriculum Planning and Development*, (Boston : Allyn and Bacon, 1991), p. 9.

⁷ กิตติชัย สุธาสิโนบล, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน”, รายงานการวิจัย, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555), หน้า 11.

ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เหตุผลสำคัญที่จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ประกอบด้วยกัน 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1. ด้านจิตวิทยา เรามักจะมองว่า การเรียนรู้จะเป็นไปได้ด้วยดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสที่จะสัมผัสกับองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการเรียนรู้ที่หลากหลายเหล่านั้นจะต้องเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

2. ด้านสังคมวิทยา ซึ่งเรา คงจะต้องมีความเชื่อร่วมกันว่า ความรู้จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อ ความรู้นั้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริงโดยใช้ การผสมผสานทักษะต่างๆ จากหลากหลาย วิชาาร่วมกัน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในมุมมองทางด้านสังคม วิทยา

3. ด้านการบริหาร การบริหารถือเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่เราไม่ควรที่จะมองข้าม เพราะว่า การบริหารจะช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากร และสามารถลดความ ซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถมีเวลาเรียนรู้สิ่งอื่นๆ มากขึ้น ซึ่งนับว่าจะมีมากมายในโลกยุคปัจจุบัน

จากเหตุผลทั้ง 3 ด้าน นำจะสามารถสนับสนุนคำตอบที่ว่า ทำไมต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้กับผู้เรียน นอกจากนี้อาจจะมีเหตุผลปลีกย่อยอีกมากมายที่นักการศึกษาต่างๆ ได้ให้เหตุผลไว้ เมื่อพิจารณาแล้วก็ไม่เห็นว่าจะเป็นประเด็นที่นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้

ด้านจิตวิทยา การเรียนรู้จะเป็นไปได้ดีเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับองค์ประกอบ การเรียนรู้ที่หลากหลายเชื่อมโยงกับสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง

ด้านสังคมวิทยา ความรู้จะมีคุณค่าต่อเมื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแก้ปัญหา ต่างๆ ในชีวิตจริงโดยใช้ทักษะจากหลากหลายวิชาาร่วมกัน

ด้านการบริหาร ช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากร ลดความซ้ำซ้อนของ เนื้อหาวิชา ผู้เรียนมีเวลาเรียนสิ่งอื่นมากขึ้นในโลก

นอกจากนี้อาร์มสตรอง (Armstrong) ได้แบ่งแนวความคิดการบูรณาการออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การบูรณาการในแนวตั้ง (Vertical Integration) เป็นการบูรณาการเข้ากับ วัฒนธรรม องค์กร และการบูรณาการเข้ากับกลยุทธ์

2. การบูรณาการในแนวนอน (Horizontal Integration) เป็นการบูรณาการระหว่าง กระบวนการภายในหน่วยงาน เช่น การบูรณาการระบบการจัดการผลการปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่าการบูรณาการจะเกิดความสมบูรณ์นั้นประกอบด้วยลักษณะการบูรณาการ ดังนี้

1) การมีหน่วยย่อย องค์ประกอบย่อย ระดับชั้นที่นำมาประมวลเข้าด้วยกัน สิ่งที่น่ามานั้นก็ต้องประมวลเข้าด้วยกันนั้นเรียกว่าหน่วยย่อย

2) หน่วยย่อยนั้น ต้องมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง เป็นหนึ่งเดียวกันและมีความ ยืดหยุ่นในตัวปรับตัวให้เคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา

3) เมื่อนำหน่วยย่อยเข้ามาจะครบถ้วนสมบูรณ์ พอดี อย่างลงตัว มีความผสม กลมกลืนแบบไม่แยกส่วน และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นลักษณะของการบูรณาการ

โดยแนวคิดการบูรณาการ หมายถึง การทำให้หน่วยย่อย ๆ ทั้งหลาย ที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวการบูรณาการนั้น เราจะเอาหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวมที่มีหน่วยย่อยอื่นอยู่แล้วก็ได้ หรือจะเอาหน่วยย่อยทั้งหลายที่ต่างแยกๆ กันอยู่มารวมเข้าด้วยกันองค์รวมก็ได้ ซึ่งเรียกว่าบูรณาการทั้งสิ้น แต่ข้อที่สำคัญก็จะต้องมีตัวยึดที่เป็นหลักอยู่ 3 อย่างในเรื่องบูรณาการ คือ

1. มีหน่วยย่อยองค์ประกอบ ชิ้นส่วน อวัยวะ หรือชิ้น ระดับ แง่ด้านที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้เป็นสิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน คือ สิ่งย่อย กับส่วนย่อย

2. หน่วยย่อยเป็นต้นนั้น มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน โดยอันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่า ในเรื่องของการยืดหยุ่นปรับตัวได้ และมีความเคลื่อนไหวได้ ตลอดเวลาด้วย

3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะทำให้เกิดความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะได้ที่พอดี หรือสมดุลพอดีที่หรือพอดีสมดุลแล้วองค์รวมนั้นก็จะมีชีวิตชีวา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ไปด้วยดี อันเป็นภาวะของการบูรณาการ

ถ้าครบทั้งองค์ประกอบทั้ง 3 อย่างนี้ก็จะเป็นสิ่งที่จะบูรณาการสามอย่างนี้ ให้เป็นตัวยึดที่จำเป็นไปตามสภาวะ ส่วนในทางปฏิบัติจะมีหลักและกระบวนการอย่างไร ก็จะพิจารณาว่ากันอีกส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่จะต้องเน้นก็คือ ความพอดี หรือได้ที่สมดุล ซึ่งก็เป็นสภาวะที่ต้องการของการบูรณาการนั้น เราจะแสดงลักษณะออกมาให้เห็นเป็นข้อสำคัญได้ 2 อย่างคือ เมื่อเป็นองค์รวมแล้วองค์รวมนั้นมี ชีวิตชีวา หรือดำเนินไปด้วยดี ซึ่งองค์รวมนั้นเกิดมีภาวะและคุณสมบัติของมันเอง

ต่อมาได้มีแนวคิดการบูรณาการ (Conception integration) ขั้นตอนของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้เสนอในรูปแบบแนวคิดแบบบูรณาการไว้อย่างน่าสนใจก็คือ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ถอดกรอบ เพื่อที่จะให้หลุดจากกับดักทางความคิด ทางวัฒนธรรม ทางความรู้ ทางประสบการณ์ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขยายกรอบ โดยอาศัยฐานแนวคิดในเรื่ององค์รวม สหวิทยาการ คิดโดยวิธีอุปนัย การมองประสานขั้นตรงข้าม และมองแบบทุกฝ่ายชนะ

ขั้นที่ 3 คุมกรอบ ซึ่งเป็นขั้นกลับมาบูรณาการอีกครั้ง⁸

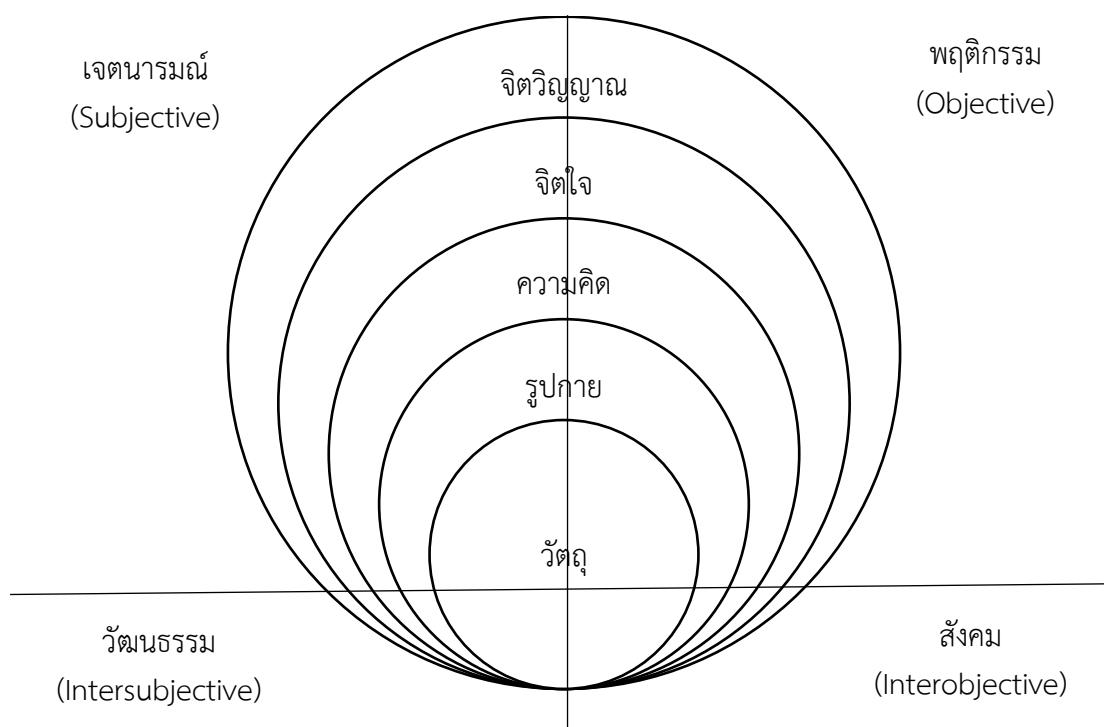
2.1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ

โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า และสามารถนำมาสรุป ได้ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของ เคน วิลเบอร์ (Ken Wilber) ก็พบว่ามันสามารถเชื่อมโยงเข้ากับหลายๆ ศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์” (Emotional Intelligence) ที่เป็นส่วนหนึ่ง และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนทุกทักษะ ทั้งทักษะ ด้านใน (Soft Skills) และทักษะภายนอก (Hard Skills)

⁸ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงบูรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ซัค เซส มีเดีย, 2546), หน้า 44.

ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ยืนอยู่บนกระบวนทัศน์แม่บท (Meta-paradigm) ว่า ทุกคนถูกต้อง จึงพิจารณาสรรพสิ่งอย่างครบถ้วนทุกมุมมอง ทั้งเชิงลึก และเชิงกว้าง เครื่องมือการพิจารณา ถูกเรียกว่า Integral Map หรือ AQAL (All Quadrant All Level) โดยแบ่งมุมมองการพิจารณาสรรพสิ่งออกเป็น 4 ทิศน์ ได้แก่

ภาพประกอบที่ 2.1 แผนภาพ ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของ เคน วิลเบอร์

ทิศน์หนึ่ง The Intentional Quadrant (“I”)

ทิศน์แห่งเจตนารมณ์ คือ เรื่องภายในของตัวเอง จากมุมมองของตัวเอง (interior- individual) เรียกอีกอย่างว่า อัตวิสัย (subjective)

ทิศน์สอง The Behavioral Quadrant (“It”)

ทิศน์แห่งพฤติกรรม คือ เรื่องราวภายนอกจากมุมมองส่วนบุคคล (exterior-individual) เรียกอีกอย่างว่า ภาวิสัย (objective)

ทิศน์สาม The Cultural Quadrant (“We”)

ทิศน์แห่งวัฒนธรรม คือ เรื่องราวภายในของกลุ่มเราจากมุมมองของกลุ่มเราเอง (interior- collective) เรียกอีกอย่างว่า อัตวิสัยร่วม (intersubjective)

ทิศน์สี่ The Social Quadrant (“Its”)

ทัศนแห่งสังคม คือ เรื่องราวภายนอกกลุ่ม จากมุมมองของกลุ่มคน (exterior-collective) เรียกอีกอย่างว่า ภาวิสัยร่วม (Interjective) นั้นเอง⁹

ส่วนทางด้านของ Karl Deutsche ได้มองว่า หลักบูรณาการนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่างๆ ซึ่งพึ่งพาอาศัยกันและกันและร่วมมือกันเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ในระบบซึ่งแต่ละหน่วยไม่สามารถทำได้โดยลำพัง Deutsche เห็นว่าหน้าที่หลักของการรวมกลุ่มมี 4 ประการ

1. เพื่อรักษาสันติภาพ
2. เพื่อให้ได้มาซึ่งความสามารถเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้มากขึ้น
3. เพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
4. เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพพจน์ของตน และเอกลักษณ์ในบทบาทใหม่ของมันเอง

2.1.4 รูปแบบของการบูรณาการ (Model of integration)

การเรียนการสอนแบบบูรณาการมีรูปแบบสำคัญ ดังนี้

1. แบบวิทยาการพื้นฐาน (Discipline based) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นๆ เข้าไปในการสอนของตน เป็นการวางแผนการสอนและสอนโดยผู้สอนเพียงคนเดียว
2. แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่างวิชากัน แต่วางแผนการสอนร่วมกันโดยระบุสิ่งที่ร่วมกันและตัดสินใจว่า หัวเรื่อง/มโนทัศน์/ปัญหาเดียวกันนั้น จะสอนอย่างไรในวิชาของแต่ละคนงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทำจะแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา
3. แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนต่างวิชา ร่วมกันสอน เป็นทีมร่วมวางแผนและกำหนดหัวเรื่องปัญหาร่วมกัน และดำเนินการสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน มอบหมายงานหรือโครงการให้ผู้เรียนทำร่วมกันเป็นงานชิ้นเดียว
4. แบบสหวิทยา (Interdisciplinary) เป็นการสอนที่ผู้สอนแต่ละคนต่างสอนวิชาของตนเอง ไม่ได้ออกแบบให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันทำงานระหว่างต่างวิชา แต่จะมีการสอนแบบบูรณาการเฉพาะที่ระบุไว้ในแต่ละวิชาเท่านั้น ผู้สอนแต่ละคนในต่างวิชาไม่ได้มีส่วนแบ่งการทำกิจกรรมของผู้เรียนด้วยกันเพียงแต่ให้เวลาและมอบหมายงาน หรือปัญหาให้ผู้เรียนกลับไปดำเนินการกันเอง
5. แบบบูรณาการ (Integrated) เป็นการบูรณาการทั้งมโนทัศน์ ทักษะเจตคติ และความเชื่อ ตลอดจนเนื้อหา ทำให้เป็นการสอนที่ต้องอาศัยความหลากหลายวิธีที่สามารถเป็นไปได้ ผู้เรียนสามารถเลือกที่จะฝึกในสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ ตามความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างอิสระ

ในบางกรณีการบูรณาการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาของการหลอมรวมแบบแกนหรือแบบสหวิทยา นอกจากนี้จะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ทฤษฎีกับการปฏิบัติหรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง โดยจะบูรณาการส่วนทั้งหมด (Total integration) หรือจะบูรณาการบางส่วน (Partial integration)

⁹ รัน ธีรบุญ, องค์ความรู้การหลอมรวม และบทวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำบูรณาการ (Integral Leadership), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.runwisdom.com> [20 ส.ค. 2560].

2. บูรณาการเชิงวิธีการ คือ การผสมผสานวิธีการเรียนการสอนแบบต่างๆ โดยใช้สื่อ ประสม และใช้วิธีการประสมมากที่สุด

นอกจากนี้ โฟการ์ที (Fogarty) นักการศึกษาชาวอเมริกัน ได้เสนอรูปแบบบูรณาการไว้ 10 รูปแบบ ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ

บูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน (Within single disciplines)

บูรณาการข้ามวิชา (Across several disciplines) และ

บูรณาการภายในตัวผู้เรียน (Inside the mind of the learner) กับระหว่างผู้เรียน (Between the learners) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. กลุ่มบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน (Within single disciplines)

1. แบบแยกออกจากกันเป็นส่วน (Fragmented model) เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่แยก เป็นวิชาเดี่ยวๆ มีลักษณะเฉพาะตัวผู้เรียน เรียนรู้แต่ละวิชาแต่ไม่นำความรู้ไปบูรณาการกับวิชาอื่นๆ แม้ว่าจะมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ ทำให้ผู้เรียนขาดความเชื่อมโยงที่ชัดเจน และเกิดการถ่ายโยงการ เรียนรู้ได้น้อย แต่ผู้สอนสามารถเลือกสอนเนื้อหาสำคัญของ แต่ละวิชาที่ตนรับผิดชอบให้ลึกและกว้าง ได้ตามความเหมาะสม และความจำเป็น

2. แบบเชื่อมโยง (Connected model) เป็นการบูรณาการภายในวิชา โดยเชื่อมโยง เนื้อหาวิชาเข้าด้วยกันภายในขอบเขตของแต่ละวิชา อาจเชื่อมโยงหัวข้อ (Topic) ทักษะ (Skill) เจตคติ (Attitude) และมโนทัศน์ (Concept) ไปยังเรื่องต่อไป นี้ ซึ่งผู้สอนจะมั่นใจในการที่จะเชื่อมโยง เนื้อหา ภายในวิชาของตนเอง และทำให้ผู้อื่นมองเห็นความสัมพันธ์ของมโนทัศน์และทักษะได้ชัดเจนขึ้น

3. แบบซ้อนกัน (Nested model) เป็นการบูรณาการภายในวิชาเดียวกัน แต่มีการ นำทักษะการคิด ทักษะทางสังคม และทักษะด้านเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงเข้ามาบูรณาการเป็นหัวข้อ หรือหน่วยการเรียนรู้ เป็นรูปแบบที่ผู้สอนคนเดียวสามารถบูรณาการด้วยตนเอง การบูรณาการแบบ ซ้อนกันนี้ ถ้าจัดทำอย่างไม่รอบคอบ การบูรณาการที่หลายเป้าหมายในบทเรียนเดียว อาจทำให้ ผู้เรียนสับสน และละเลยการเรียนรู้มโนทัศน์หลักของกิจกรรม เพราะได้รับงานเกี่ยวกับการเรียนรู้ หลายอย่างพร้อมกัน แต่ในทางตรงกันข้ามการนำทักษะหลายทักษะมาบูรณาการในเนื้อหาที่จะสอน เป็นการเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข. กลุ่มบูรณาการข้ามวิชา (Across several disciplines)

1. แบบเรียงลำดับ (Sequenced model) เป็นการบูรณาการการสอนข้ามวิชาโดย นำหน่วยการเรียนรู้ที่สอนต่างวิชากัน มาพิจารณาความใกล้เคียงของเนื้อหาแล้วนำมาเชื่อมโยง ปรับ กิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจน และจัดสอนในช่วงเวลาเดียวกันซึ่งแต่ละวิชายังคงสอนตาม แผนการสอนของตนเพียงแต่เชื่อมโยงบางหัวข้อ และจัดเรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้ใหม่ให้เหมาะสม ทำให้แนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนเรียนจะมุ่งไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องลดความสับสน และ ความน่าเบื่อซึ่งต้องมีความยืดหยุ่นของเวลาที่ใช้ในการวางแผน และทำตารางสอนร่วมกันโดยอาศัย การประนีประนอมความคิดเห็นและความต้องการของผู้สอนทุกคน

2. แบบมีส่วนร่วม (Shared model) เป็นการบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างวิชาผู้สอน วางแผนการสอนร่วมกัน ในส่วนที่มีมโนทัศน์ ทักษะ หรือเจตคติคาบเกี่ยวกัน ต้องการความยืดหยุ่น

เรื่องเวลา การประสานความคิด และทักษะการทำงานกลุ่มของผู้สอนทุกวิชา โดยอาจจัดเป็นหัวข้อ หรือโครงการร่วมกัน ที่ทำให้ผู้เรียนถ่ายโยงมโนทัศน์ง่ายขึ้น ผู้สอนแต่ละวิชาจะสอนไปตามปกติในหัวข้ออื่น

3. แบบโยงใย (Webbed model) เป็นการบูรณาการที่กำหนดประเด็น (Theme) ขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรหรือบริบททางสังคม แล้วเชื่อมโยงไปสู่วิชาต่างๆ ว่าแต่ละวิชามีมโนทัศน์ใดบ้างที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ในประเด็นที่ตั้งไว้ หลังจากนั้นจะกำหนดเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่ตั้งไว้ แล้วผู้สอนแต่ละคนก็ทำการสอนเรื่องนั้นๆ ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินงานร่วมกัน และการเลือกประเด็นที่เหมาะสม ซึ่งการเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน

4. แบบเส้นด้าย (Threaded model) เป็นการบูรณาการที่ใช้ทักษะเป็นตัวหลักในการกำหนดเนื้อหา ตลอดจนการเรียนการสอนในแต่ละวิชาให้สัมพันธ์กับทักษะที่กำหนด เช่น ทักษะการคิด ทักษะแก้ปัญหา ทักษะความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น แต่ละวิชายังคงแยกกันในเนื้อหา ผู้สอนทุกคนในโรงเรียนได้ร่วมวางแผน รับรู้ และลงมือปฏิบัติ เมื่อจบการศึกษาผู้เรียนจะได้ทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

5. แบบบูรณาการ (Integrated model) เป็นการบูรณาการความหลากหลายของหัวข้อทางวิชาการที่สัมพันธ์กันของวิชาหลัก 4 วิชา หลอมรวมโดยมีทักษะ มโนทัศน์ และเจตคติที่เหมือนกันเป็นหลักในการบูรณาการ จึงต้องการการระดมความคิดในการวางแผนและกำหนดเวลาสอนร่วมกันของผู้สอน ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและสร้างแรงจูงใจให้เรียนต่อเนื่องไป

ค. กลุ่มบูรณาการภายในตัวผู้เรียน (Inside the mind of the learner) กับระหว่างผู้เรียน (Between the learners)

1. แบบใฝ่ใจ (Immersed model) เป็นการบูรณาการที่ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักในการบูรณาการไปยังสาขาอื่นๆ ผู้เรียนชั้นนำตนเอง เนื่องจากผู้เรียนมีความสนใจที่หลากหลาย อาจทำให้เป็นความสนใจผู้เรียนได้เพียงบางกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนเหล่านั้นจะเกิดแรงจูงใจต่อการเรียน และได้รับความรู้กว้างขวาง

2. แบบเครือข่าย (Networked model) เป็นการบูรณาการที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการบูรณาการโดยเลือกเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ และแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นด้วยตนเอง ผู้เรียนเท่านั้นที่จะรู้ถึงความซับซ้อนและมิติต่างๆ ในขอบเขตที่ตนสนใจ เป็นการผลักดันให้ผู้เรียนรู้ในเรื่องที่ตนสนใจมากขึ้น

ในปัจจุบันยังมีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทก็คือ

1. รูปแบบการเรียงลำดับ (Sequenced Model) เป็นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2 กลุ่ม โดยนำเอาหน่วยการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มที่มีความคิดรวบยอดทักษะ หรือเจตคติที่คล้ายคลึงกันมาเรียงลำดับหน่วยใหม่เพื่อที่จะได้นำเสนอ ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยทั้งสองกลุ่มยังสอนแยกกันโดยสอนคู่ขนานกัน ซึ่งเนื้อหาของกลุ่มหนึ่งจะส่งเสริมอีกกลุ่มหนึ่ง

2. รูปแบบมีส่วนร่วม (Shared Model) เป็นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ 2 กลุ่ม โดยยึดความคิดรวบยอด (concept) ทักษะ (skill) เจตคติ (attitude) เป็นตัวเชื่อมสองวิชาเข้าด้วยกัน โดยครูทั้งสองคนวางแผนร่วมกันในส่วนที่คาบเกี่ยวกัน อาจจัดสอนเป็นหัวข้อร่วมกัน หรือทำโครงการร่วมกัน ส่วนที่ไม่คาบเกี่ยวกันก็แยกกันสอนตามปกติ

3. รูปแบบการโยง (Webbed Model) เป็นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป โดยครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระวางแผนร่วมกัน กำหนดหัวเรื่องแล้วโยงไปสู่เนื้อหา สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่เห็นว่าคล้ายคลึงสัมพันธ์กัน

4. รูปแบบร้อยด้าย (Threaded Model) เป็นการบูรณาการที่ใช้ในการฝึกทักษะ อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะ การคิดวิเคราะห์ ทักษะการตั้งคำถาม โดยกำหนด เนื้อหาสาระหรือกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับทักษะที่กำหนดขึ้นมา

5. รูปแบบบูรณาการ (Integrated Model) เป็นการบูรณาการโดยนำเอาความรู้ในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ต่างๆ อาจเป็นความคิดรวบยอด หรือทักษะที่คาบเกี่ยวกันมาวางแผนการจัดการ เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ร่วมกันสอนหรือมอบหมายงานให้ครูคนใดคนหนึ่งสอน ผู้เรียนทำชิ้นงาน เดียวกันและประเมินผลร่วมกัน¹⁰

นอกจากนี้ โฟการ์ตี (Fogarty) ก็ได้จัดรูปแบบของการบูรณาการเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 การบูรณาการภายใน (Within single discipline) มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการกระจัดกระจาย (The fragmented model) ได้แก่ การจัดหัวข้อ รายละเอียดความคิดรวบยอด หรือทักษะภายในบริบทของเนื้อหาเดียวกันให้สัมพันธ์กัน

2. รูปแบบการเชื่อมโยงกัน (Connected model) ได้แก่ การนำสิ่งที่ใกล้เคียงกัน ให้อยู่ภายในเนื้อหาเดียวกันโดยการเชื่อมโยงทักษะ ความคิดรวบยอดที่เหมือนกัน เข้าหากันอย่างมี สัมพันธ์กันภายใน

3. รูปแบบที่ซ้อนทับกัน (Nested model) ได้แก่ การบูรณาการ 3 มิติทับซ้อนกัน 3 ด้าน เช่น การฝึกทักษะ การออกแบบ และการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม

กลุ่มที่ 2 การบูรณาการข้ามฝ่าย (Across several disciplines) มี 5 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการแบ่งส่วนกัน (Shared model) ได้แก่ การนำส่วนของการทับซ้อนกัน บางส่วนมาร่วมกันวางแผนงานและแนวทาง

2. รูปแบบการลำดับเหตุการณ์ (Sequenced model) ได้แก่ การนำส่วนที่แยกกัน มาจัดเรียงลำดับภายในกรอบของแนวความคิดที่เหมือนกัน สัมพันธ์กันให้เข้ากันได้ สอดคล้องกันและ สัมพันธ์กับคู่ขนาน

3. รูปแบบเครือข่ายใยแมงมุม (Webbed model) ได้แก่ การนำภาพรวมของสิ่งที่ เกี่ยวข้องกันเป็นเครือข่าย โดยใช้หัวเรื่อง (Theme) และเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบด้วย

4. รูปแบบเส้นด้าย (Threaded model) ได้แก่ การขยายแนวความคิดหลักให้มา ผสมผสานไว้ในเนื้อหาต่างๆ การผูกความสัมพันธ์ด้านทักษะทางสังคม ทักษะความคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการประสานสัมพันธ์เทคโนโลยี ซึ่งเป็นแนวคิดด้านพหุปัญญา

¹⁰ พระมหานรินทร์ สุมโน, การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21, วารสาร ศึกษาศาสตร์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 116-117.

5. รูปแบบการบูรณาการที่เป็นสหวิทยาการ (Integrated model) โดยการนำส่วนเดิมของวิทยาการที่เกี่ยวข้องกัน ทับซ้อนกันทางความคิดรวบยอดทักษะทัศนคติมาแยกออกจากกัน แล้วผสมผสานกับส่วนของวิทยาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

กลุ่มที่ 3 การบูรณาการภายในและข้ามสาขาผู้เรียนรู้ (Within and across learners) มี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการซบตัวเอง (Immersed model) เป็นการทำให้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนรู้เป็นการสร้างสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

2. รูปแบบการทำงานที่มีความเป็นเครือข่าย (Network model) ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์หลายมิติโดยผู้เรียนรู้เป็นผู้กระทำโดยตรง¹¹

โดยต่อมาก็ได้มี Lardizabal and others ได้กล่าวถึง รูปแบบบูรณาการจัดการเรียนรู้ที่ต้องยึดถือหลักการสำคัญที่เรียกว่า แกนกลางของประสบการณ์โดยจะต้องอยู่ที่ความต้องการของผู้เรียน และประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งก็ได้จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ โดยหน่วยการเรียนรู้ อาจแบ่งแยก ออกเป็นประเภทใหญ่ได้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้ คือ

1. หน่วยเนื้อหา (Subject - Matter Unit) เป็นการเน้นหน่วยเนื้อหา หรือหัวข้อเรื่องต่างๆ หลักการหรือสิ่งแวดล้อม

2. หน่วยความสนใจ (Center of Interest Unit) จัดเป็นหน่วยขึ้นโดยพื้นฐานความสนใจและความต้องการ หรือจุดประสงค์เด่นๆ ของผู้เรียน

3. หน่วยเสริมสร้างประสบการณ์ (Integrative Experience Unit) เป็นการรวบรวมประสบการณ์ หรือจุดเน้นอยู่ที่ผลการเรียนรู้และสามารถนำไปสู่การปรับพฤติกรรมการปรับตัวของผู้เรียน

หน่วยดังกล่าว หมายถึง กลุ่มกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดไว้เพื่อสนองจุดมุ่งหมาย หรือสำหรับการแก้ปัญหาใด ปัญหาหนึ่ง การเรียนเริ่มจากจุดสนใจใหญ่ แล้วแยกไปสู่กิจกรรมในแง่มุมต่างๆ จนกระทั่ง ผู้เรียนสามารถตอบสนองสถานการณ์ที่กำหนดไว้ได้นั่นเอง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมมีองค์ประกอบด้วย 1) ความหมาย 2) ประเภทของนวัตกรรมการเรียนรู้ 3) ความสำคัญของนวัตกรรม

2.2.1 ความหมาย

นวัตกรรม หรือ นวัตกรรม มาจากคำว่า “นว” หมายถึง ใหม่ และ “กรรม” หมายถึง การกระทำ เมื่อนำสองคำนี้มารวมกัน เป็น นวัตกรรม หรือ นวัตกรรม จึงหมายถึง การกระทำใหม่ๆ หรือ การพัฒนาตัดแปลงจากสิ่งใดๆ แล้วทำให้ดีขึ้น และเมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ในวงการศึกษาจึงเรียกว่า “นวัตกรรมการศึกษา”¹²

¹¹ Fogarty, Robin, *Ten Ways to Integrate Curriculum*, Educational: Leadership, 1991, pp.61 - 65.

¹² มนสิข สิทธิสมบูรณ์, “การพัฒนา นวัตกรรมการศึกษา”, <http://office.nuacth/edu_teach/ASS/Download/vhck>, 10 กันยายน 2563.

สุคนธ์ สิ้นทพานนท์ ได้สรุปความหมายของนวัตกรรมทางการเรียนการสอน คือ สิ่งใหม่ๆ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ แนวคิด รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา¹³

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ นวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การนำเอาสิ่งใหม่ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำรวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ก็ตามเข้ามาใช้ในระบบการศึกษา เพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ระบบจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการ เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเกิดแรงจูงใจในการเรียน และยังช่วยให้ประหยัดเวลาในการเรียน เช่น การเรียน การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ (Interactive Video) สื่อหลายมิติ (Hypermedia) และอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น¹⁴

กิดานันท์ มลิทอง ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมการเรียนรู้ว่า หมายถึง นวัตกรรมที่ช่วย ให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่าง รวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมเหล่านั้น ทั้งยังประหยัดเวลา ในการเรียนได้อีกด้วย¹⁵

สุนันทา สุนทรประเสริฐ กล่าวว่า นวัตกรรมทางการเรียนการสอนคือสื่อการสอนที่ได้รับการ พัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการผลิต การทดลองใช้ ปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพแล้วจึงนำไปใช้ได้ จริงอย่างได้ผล¹⁶

อำนาจ เดชชัยศรี นวัตกรรมการศึกษา (Educational Innovation) หมายถึง นวัตกรรม ที่จะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการ เรียนรู้ อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมการศึกษา และ ประหยัดเวลาในการเรียนได้อีกด้วย ในปัจจุบันมีการใช้นวัตกรรมศึกษามากมายหลายอย่าง ซึ่งมี ทั้งนวัตกรรมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายแล้ว และประเภทที่กำลังเผยแพร่ เช่น การเรียนการสอนที่ใช้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้แผ่นวีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ สื่อหลายมิติและอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น “นวัตกรรม” จึงหมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็น การพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย

นวัตกรรมการเรียนรู้ (Educational Innovation) หมายถึง การนำเอาสิ่งใหม่ซึ่งอาจจะ อยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ก็ตามเข้ามาใช้ในระบบการศึกษา เพื่อมุ่งหวัง ที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ระบบการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถ

¹³ สุคนธ์ สิ้นทพานนท์, *นวัตกรรมทางการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน จำกัด 9119 เทคนิควรรณคดี, 2553), หน้า 8.

¹⁴ วรวิทย์ นิเทศศิลป์, *สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : สกายบุ๊คส์, 2551), หน้า 257.

¹⁵ กิดานันท์ มลิทอง, *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2548), หน้า 17.

¹⁶ สุนันทา สุนทรประเสริฐ, *การสร้างสื่อการสอนและนวัตกรรมการเรียนรู้สู่การพัฒนาผู้เรียน*, (กรุงเทพมหานคร : ราชบุริธรรมรักษ์การพิมพ์, 2547), หน้า 9.

เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเกิดแรงจูงใจในการเรียน และช่วยให้ประหยัดเวลาในการเรียน เช่น การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ (Interactive Video) สื่อหลายมิติ (Hypermedia) และอินเทอร์เน็ต¹⁷

สรุปได้ว่า “นวัตกรรมการเรียนรู้” (Educational Innovation) หมายถึง การนำเอาสิ่งใหม่ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ก็ตามเข้ามาใช้ในระบบการศึกษาเพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ระบบการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเกิดแรงจูงใจในการเรียน และช่วยให้ประหยัดเวลาในการเรียน เช่น การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ (Interactive Video) สื่อหลายมิติ (Hypermedia) และอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น

2.2.2 ประเภทของนวัตกรรมการเรียนรู้

ตามปกติแล้วสามารถจำแนกนวัตกรรมออกได้หลายประเภทแล้วแต่จะใช้สิ่งใดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาจำแนกประเภท เช่น การจำแนกประเภทของนวัตกรรมตามการนำไปใช้ (The forms or Application of the Innovation) เป็นการจำแนกโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการใช้นวัตกรรมในด้านต่างๆ และจำแนกตามระดับความแปลกใหม่ของนวัตกรรม (The Degree of Novelty Associated with the Innovation)

1. การจัดแบ่งประเภทนวัตกรรมตามการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมด้านการบริการ และนวัตกรรมด้านกระบวนการ

1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เป็นวัตถุประสงค์ของที่สามารถจับต้องได้ เช่น สมาร์ทโฟน (Smart Phone) ซึ่งเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสามารถที่เพิ่มเติมอื่นๆ นอกเหนือจากโทรศัพท์มือถือทั่วไป รถยนต์ เครื่องเล่นเพลงแบบพกพา เช่น iPod Touch เป็นต้น

2) นวัตกรรมบริการ (Service Innovation) เป็นนวัตกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อผู้ให้และผู้รับบริการได้ให้และรับบริการที่สะดวกรวดเร็วและใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้นเช่น เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม Facebook ของมาร์ค ซัคเคอร์เบิร์ก และเครือข่ายไลน์ของ NHN Japan ซึ่งเป็นโปรแกรมเมสเซนเจอร์ที่สามารถใช้งานได้ทั้งโทรศัพท์มือถือที่มีระบบปฏิบัติการไอโอเอส, แอนดรอยด์, วินโดวส์โฟน ล่าสุดสามารถใช้งานได้บนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และแมคโอเอสแล้วด้วยความที่มีลูกเล่นมากมาย ทำให้ผู้ใช้สามารถแชท (Chat) ส่งรูป ส่งไอคอน ส่งสติ๊กเกอร์ ตั้งค่าคุยกันเป็นกลุ่ม ฯลฯ ทำให้มีผู้ใช้งานแอพ นี้เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ NHN Japan ซึ่งเป็นบริษัทชั้นนำที่ให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต เกม เสรีชเอนจิน เว็บท่า เมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2554 ซึ่งได้ร่วมกับบริษัท Naver Japan Corporation และบริษัท livedoor เป็นผู้สร้างนวัตกรรมเครือข่ายไลน์ขึ้นมา

¹⁷ อำนวย เดชชัยศรี, นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : องค์การการค้าของคุรุสภา, 2544), หน้า 141.

3) นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) นวัตกรรมประเภทนี้เกิดจากการพัฒนาระบบการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เช่น การที่เฮนรี ฟอร์ด พัฒนานวัตกรรมการประกอบรถยนต์แบบสายพานการผลิตแบบเคลื่อนที่ขึ้นในอดีตทำให้สามารถผลิตรถยนต์ฟอร์ด โมเดลทีได้จำนวนมากในระยะเวลาสั้นๆ สำหรับตัวอย่างของนวัตกรรมประเภทต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1

ประเภทของนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้สร้างนวัตกรรมและประเทศที่สร้างนวัตกรรม¹⁸

ประเภท	นวัตกรรม	ผู้สร้างนวัตกรรม	ประเทศ
ผลิตภัณฑ์	ไอพอด	สตีฟ จ๊อบส์/แอปเปิล	สหรัฐอเมริกา
	ปากกาลูกลื่น	ลาสซโล โยเซบ บิโล (László József Bíró)	ฮังการี
	เวลโคร(แถบตีนตุ๊กแกที่ใช้ยึดผ้า)	จอร์จ เดอ เมสทราล	สวิสเซอร์แลนด์
	เมาส์คอมพิวเตอร์	ดักลาส อิงเจลบาร์ท	สหรัฐอเมริกา
บริการ	การประกันโทรศัพท์	ปีเตอร์ วูด	อังกฤษ
	เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม	มาร์ค ซัคเคอร์เบิร์ก	สหรัฐอเมริกา
	เว็ลต์ไวด์เว็บ	ทิม เบอร์เนอร์-ลี	อังกฤษ
	สายการบินที่ตัดสิ่งฟุ่มเฟือย (NoFrills airline)	เฮิบเคลเนอร์/อาร์ คิง	สหรัฐอเมริกา
กระบวนการ	การประกอบรถยนต์แบบ	เฮนรี ฟอร์ด	สหรัฐอเมริกา
	สายการผลิตแบบเคลื่อนที่กระจกโฟลต์ (FLOAT GLASS)	อลิสแตร์ พิลคิงตัน	อังกฤษ
	การรวมศูนย์เพื่อประสานระบบการขนส่ง (Hub+spokedelivery System)	เฟรด สมิธ	สหรัฐอเมริกา
	การสำรองที่นั่งเครื่องบินผ่านคอมพิวเตอร์	IBM/American Airlines	สหรัฐอเมริกา

2. การจัดแบ่งประเภทนวัตกรรมตามตามระดับความแปลกใหม่ของนวัตกรรม เฮนเดอร์สันและคาร์ก กล่าวว่าการจะพัฒนานวัตกรรมได้นั้นเกิดจากชนิดของความรู้ 2 ชนิด คือ ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบ (Component Knowledge) ได้แก่ แนวคิดการออกแบบที่เป็นแกน และความรู้ที่เป็นระบบ (System Knowledge) ได้แก่ ความรู้ที่เป็นสถาปัตยกรรม ซึ่งความรู้ทั้ง 2 ชนิดนี้

¹⁸ David Smith, *Exploring Innovation*, 2nd ed, (Berkshire : McGraw-Hill Education, 2010), p. 29.

มีส่วนสำคัญที่ใช้ในการสร้างนวัตกรรม เมื่อนำเอาความรู้ทั้ง 2 ชนิดดังกล่าวมาสร้างเป็นกรอบเพื่อใช้ในการจำแนกประเภทนวัตกรรมแล้วสามารถจัดแบ่งนวัตกรรมออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) นวัตกรรมส่วนเพิ่ม (Incremental Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกือบจะไม่มีเปลี่ยนแปลง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หรือการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เป็นนวัตกรรมที่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงสินค้าหรือบริการที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมนั้นๆ มากมายนัก เช่น จาก วินโดวส์ 98 ไปเป็น วินโดวส์ 2010 หรือเทคโนโลยี GPRS144kbps ไปเป็น EDGE+

2) นวัตกรรมที่ประกอบด้วยหน่วยแยกต่างๆ ที่สามารถรวมกันได้ (Modular innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของผลิตภัณฑ์ แต่โครงสร้างโดยรวมยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง มีการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาเลย เช่น เปลี่ยนโทรศัพท์จากแบบหมุนเป็นแบบกดปุ่ม เปลี่ยนเฉพาะ Component โดยใช้กับ Architecture เดิมได้นวัตกรรมไอโฟนนี้มีความต้องการในการเรียนรู้ใหม่ๆ แต่ยังอยู่ภายใต้กรอบที่ชัดเจน เช่น การใช้วัตถุดิบชนิดใหม่ในการทำโครงสร้างของเครื่องบิน หรือการใช้ระบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้กระดาษในงานธุรการต่างๆ

3) นวัตกรรมสถาปัตยกรรม (Architectural Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีความท้าทายในการประยุกต์และรวบรวมความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือเป็นการรวมระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่โดยนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ภายใต้กรอบการดำเนินงานใหม่อีกครั้ง เช่น สายการบินต้นทุนต่ำ (Low-cost Airlines) การประกันภัยแบบสายตรง

4) นวัตกรรมมูลวิวัติ นวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (Radical Innovation) นวัตกรรมประเภทนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่เปลี่ยนถึงรากฐาน การเปลี่ยนแปลงประเภทนี้นักวิชาการบางคนเรียกว่า Quantum innovation เช่น นวัตกรรมที่เป็นเทคโนโลยีของกล้องถ่ายภาพที่ใช้ฟิล์มไปสู่อุปกรณ์ดิจิทัล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบบการบันทึกภาพลงบนแผ่นฟิล์มในรูปแบบอนาล็อก (Analog) ที่เคยใช้มาแต่เดิมไปเป็นระบบการจัดเก็บภาพในรูปแบบของดิจิทัล (Digital) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ล่าสุดให้ทำการบันทึกภาพลงใน Hard disk ซึ่งเป็นที่นิยมมากในปัจจุบันง่ายต่อการใช้งานดิจิทัล

นอกจากนี้ เบสสันท์และทิดด์ (John Bessant and Joe Tidd) ได้พัฒนาตัวแบบ 4 พี (4Ps' Model) เพื่อจำแนกประเภทนวัตกรรมโดยมีสมมติฐานว่า นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ 4 ด้าน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ ตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ และกระบวนการ ดังนั้น พวกเขาจึงได้แบ่งประเภทของนวัตกรรมที่ต่างออกไปจากบุคคลอื่นๆ โดยเบสสันท์และทิดด์ ได้แบ่งนวัตกรรมออกเป็น 4 ประเภท ('4Ps' of Innovation) ดังนี้

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ หรือบริการขององค์กร เช่น การออกแบบรถยนต์รุ่นใหม่ที่มีระบบป้องกันให้กับเด็กทารก หรือระบบ Home entertainment แบบใหม่ต่างๆ เช่น iTunes ของ Apple Inc. เป็นต้น

2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือกระบวนการนำเสนอผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่ลดเวลาในการผลิต

การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้วัตถุดิบ เพิ่มความแม่นยำในการผลิตและลดความผิดพลาดหรือความบกพร่องในกระบวนการผลิต เช่น ในการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตของรถยนต์ฟอร์ด โมเดลที (Ford Model T) ดังกล่าวข้างต้น หรือระบบ Home entertainment รวมทั้งหรือการเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารจัดการในระบบประกันภัยที่ทำให้ลดค่าใช้จ่ายไปพร้อมๆ กับการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าในด้านความรวดเร็วในการให้บริการ

3. นวัตกรรมตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ (Position Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าหรือบริการ โดยเป็นการเปลี่ยนตำแหน่งของผลิตภัณฑ์โดยการสร้างการรับรู้และความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ต่อลูกค้า เช่น Lucozade ที่แต่เดิมเป็นเครื่องดื่มสำหรับเด็กช่วยให้ฟื้นไข้เร็วขึ้น แต่ต่อมาผู้ผลิตได้นำเสนอรูปแบบการใช้ Lucozade ใหม่โดยนำเสนอในรูปแบบเครื่องดื่มบำรุงร่างกายสำหรับนักกีฬา การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าชนิดนี้ทำให้ผู้ที่รักการเล่นกีฬานิยมดื่มเครื่องดื่มชนิดนี้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก หรือกรณีของเครื่องดื่มประเภทชูกำลังกระหิงแดงที่แต่เดิมวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มักจะทำให้ภาพลักษณ์ของผู้ดื่มว่าเป็นลูกผู้ชาย เป็นแมนเต็มร้อย หรือเป็นนักสู้ผู้เสียสละ แต่ต่อมาได้เปลี่ยนตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ให้เป็นเครื่องดื่มระดับพรีเมียม ซึ่งในตลาดต่างประเทศภาพลักษณ์ของกระหิงแดงกลับต่างไปจากเดิมอย่างผิดหูผิดตา เพราะกระหิงแดง หรือ Red Bull ในต่างประเทศนั้นจะได้รับการโปรโมตให้เป็นเครื่องดื่มของวัยรุ่น นักเที่ยวกลางคืน หรือคนรุ่นใหม่ที่ชอบความท้าทาย กล้าได้กล้าเสีย กระหิงแดงเลยกลายเป็นเครื่องดื่ม “หรุ” และ “เท่” ที่เสิร์ฟตามบาร์และคลับในหลายๆ ประเทศ

4. นวัตกรรมกระบวนการทัศน์ (Paradigm Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการมุ่งให้เกิดนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกรอบความคิด เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการผลิตรถยนต์อย่างสิ้นเชิง จากการที่แต่เดิมมีการผลิตด้วยมือที่มีราคาแพง ผู้มีฐานะร่ำรวยเท่านั้นที่สามารถมีไว้ครอบครองได้ มาเป็นการผลิตจำนวนมากแบบ Mass Production ทำให้สามารถกำหนดราคาจำหน่ายที่เหมาะสม เช่น รถยนต์ Ford Model T (เป็นรถยนต์ที่ผลิต Ford Motor Company จากวันที่ 1 ตุลาคม 1908 จนถึงวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ.1927) จนกระทั่งใครๆ ก็สามารถที่จะใช้รถยนต์ของ Henry Ford ได้ ซึ่งต่อมาก็ได้มีการนำวิธีการผลิตแบบ Mass Production นี้มาใช้ในหลากหลายอุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานของธุรกิจการบินสู่การบริการสายการบินต้นทุนต่ำ การให้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ต ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดในการดำเนินงานที่เรียกว่า Paradigm Innovation

สำหรับนวัตกรรมในระดับสากลที่จะกล่าวถึงในที่นี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สามารถมองเห็นได้ สัมผัสได้ จับต้องได้ (Tangible Product and Intangible Product) เช่น สมาร์ทโฟน เป็นต้น

2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) เป็นนวัตกรรมที่มองในเรื่องของการเพิ่มผลผลิต โดยจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของการใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การนำระบบการผลิตแบบ Assembly Line มาใช้ในการผลิตรถยนต์แทนระบบที่ประกอบด้วยมือเป็นต้น ในปัจจุบันการผลิตรถยนต์ยี่ห้อหนึ่ง ใช้เวลาที่รถยนต์สำเร็จออกมาที่ท้ายไลน์การผลิตหรือเรียกแควดวงการผลิตว่า Take time อยู่ที่ 56 วินาที หมายความว่า

ว่าทุกๆ 56 วินาที จะมีรถยนต์ที่ประกอบเสร็จ 1 คัน นั้นหมายความว่าหนึ่งชั่วโมงจะผลิตรถได้ประมาณ 64 คัน ที่ประสิทธิภาพการผลิตเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่ารถหนึ่งคันใช้เวลาผลิตแค่ 56 วินาทีเท่านั้น ตามปกติการผลิตรถหนึ่งคันใช้เวลาตั้งแต่เริ่มต้นผลิตจนจบกระบวนการประกอบ (Production Lead Time) ทั้งหมดประมาณ 8 ชั่วโมง ตั้งแต่การประกอบตัวถัง (Welding) ทำสี (Painting) ประกอบเครื่องยนต์ และอุปกรณ์ต่างๆ (Assembly) ไปจนถึงการตรวจสอบคุณภาพก่อนส่งมอบให้กับลูกค้า

3. นวัตกรรมองค์กร (Organization Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการหรือบริหารองค์กร ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในด้านการบริหารหรือการจัดการมาปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่โดยเฉพาะการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การแบ่งประเภทนวัตกรรมที่นำมาใช้ในทางการศึกษา ทั้งการกระทำใหม่ใดๆ การสร้างสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งการพัฒนาตัดแปลงจากสิ่งใดๆ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ขอแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

1. นวัตกรรมด้านสื่อการสอน ยกตัวอย่างเช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ บทเรียนการ์ตูน บทเรียน CD/VCD หนังสือเล่มเล็ก บทเรียนเครือข่าย ชุดเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดสื่อผสม หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดการเรียนรู้ทางไกล ชุดฝึกอบรม ชุดครูช่วยสอน ชุดเสริมความรู้/ประสบการณ์ ชุดเสริมสร้างลักษณะนิสัย คู่มือการทำงานกลุ่ม คู่มือการเรียนรู้ คู่มือการพัฒนาตนเอง ชุดสอนซ่อมเสริม เกมส์/ บทละคร/ บทเพลง ชุดสื่อ VDO, CD, VCD แบบเรียนเพิ่มเติม แบบฝึกความพร้อม แบบฝึกทักษะต่างๆ มีแนวทางการพัฒนาสื่อที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1.1 การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการคูณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2 การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องระบบนิเวศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

1.3 การพัฒนาสื่อประสมเพื่อใช้ในการสอนดนตรี - นาฏศิลป์ ชุดร่ำวงมาตรฐานระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.4 การพัฒนาชุดฝึกทักษะเรื่องการอ่านหนังสือและวารสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

1.5 การพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย

1.6 การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เรื่องการปลูกผักปลอดสารเคมีในกระถาง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.7 การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.8 การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงการวิทยาศาสตร์ เรื่องสิ่งมีชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.9 การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัย

1.10 การพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่องคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2. นวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การสอนแบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative Learning) การสอนแบบโครงสร้างความรู้ (Graphic Organizer) การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Based) การสอนแบบบูรณาการ (Integrate Teaching) การสอนด้วยรูปแบบชิปปา (CIPPA Model) การสอนแบบโครงงาน (Project Method) การสอนด้วยรูปแบบการเรียนรู้เป็นคู่ (Learning Cell) การสอนโดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน (Community Activities) การสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) การสอนแบบโครงการ (Project Method) การสอนแบบแบ่งกลุ่มทำ (Committee Work Method) การสอนแบบอภิปราย (Discussion Group) การสอนแบบพัฒนาความสามารถเฉพาะ (Talents Unlimited) วิธีสอนแบบหน่วย (Unit Teaching Method) วิธีสอนแบบบทบาทสมมติ (Role Playing) วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) การเรียนการสอนโดยการแก้ปัญหา (Problem Solving) กิจกรรมที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ (Hands – on Activity) เรียนจากของเล่น (Learning from Toy) วิธีสอนแบบอุปนัย (Inductive Method) วิธีสอนแบบนิรนัย (Deductive Method) วิธีการสอนโดยใช้หมวก 6 ใบ วิธีการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ มีแนวทางการพัฒนาด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบต่างๆ เช่น

2.1 การพัฒนารูปแบบการสอนแบบชิปปา (CIPPA MODEL) เรื่องพืชดอก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.2 การพัฒนาการสอนแบบร่วมมือร่วมใจ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.3 การพัฒนาวิธีการสอนแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องอุบัติเหตุในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.4 การพัฒนาการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เรื่องสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.5 การพัฒนาการสอนสุขศึกษาเพื่อป้องกันโรคเอดส์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2.6 การพัฒนารูปแบบการสอนซ่อมเสริม เรื่องนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.7 การพัฒนารูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ เรื่องพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.8 การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่องกระบวนการกรองที่เกิดจากกระแสน้ำ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.9 การพัฒนารูปแบบการสอนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.10 การพัฒนารูปแบบการสอนแบบชิปปา เรื่องการทำโครงงาน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

3. นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร ยกตัวอย่างเช่น หลักสูตรสาระเพิ่มเติม หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรการฝึกอบรม หลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีแนวทางการพัฒนาหลักสูตรใดๆ ทางด้านการเรียนการสอน เช่น

3.1 การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องผลยา สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4

3.2 การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องการสานตะกร้า กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องดอกไม้จันทน์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.4 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเมี่ยง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.5 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชา ท.031 เรื่องนิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.6 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกในอาชีพครู

3.7 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องเทคนิคการสอนความคิดสร้างสรรค์สำหรับครูประถมศึกษา

3.9 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำหมวยสมุนไพร

3.9 การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมนักเรียน เรื่องการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

3.10 การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมนักเรียน เรื่องความมีวินัยในตนเอง

4. นวัตกรรมด้านการวัดและการประเมินผล ยกตัวอย่างเช่น การสร้างแบบวัดต่าง การสร้างเครื่องมือ การประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ มีแนวทางการพัฒนาด้านการวัดและการประเมินผล เช่น

4.1 การสร้างแบบวัดความมีวินัยในตนเอง

4.2 การสร้างแบบวัดความคิดสร้างสรรค์

4.3 การสร้างแบบวัดแววครู

4.4 การพัฒนาคลังข้อสอบ

4.5 การพัฒนาระบบการลงทะเบียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

4.6 การพัฒนาการใช้บัตรสมาชิกการ์ด เพื่อการใช้บริการของสถาบันศึกษา

4.7 การใช้คอมพิวเตอร์ในการตัดเกรด

4.8 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลโรงเรียน

4.9 การพัฒนาโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อสอบ

4.10 การพัฒนาฐานข้อมูลด้านการเงินของโรงเรียน

5. นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ยกตัวอย่างเช่น การบริหารเชิงระบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบหลอมรวม การบริหารเชิงบูรณาการ การบริหารเชิงวิจัยปฏิบัติการ การบริหารแบบภาคีเครือข่าย การบริหารโดยใช้องค์กรเครือข่ายแบบร่วมร่วมทำการบริหารโดยใช้โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน และสถานประกอบการเป็นฐาน ฯลฯ มีแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารใดๆ เช่น

5.1 การพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงระบบ เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2 การบริหารแบบร่วมมือร่วมใจ เพื่อการพัฒนางานวิชาการ ระดับประถมศึกษา
 5.3 การบริหารด้วยวัฏจักรเดมมิ่ง เพื่อการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ
 5.4 การพัฒนาการบริหารแบบ TOPSTAR เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 ของนักเรียน

5.5 การพัฒนากระบวนการกัลยาณมิตร เพื่อเพิ่มทักษะการทวิจ้ยในชั้นเรียนของครู
 5.6 การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ เพื่อการแก้ปัญหา
 เสพติดในสถานศึกษา

5.7 การพัฒนาการนิเทศภายในแบบร้อยเปอร์เซ็นต์ เพื่อการเขียนแผนการ
 จัดการเรียนรู้ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.8 การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาจิตสำนึก
 ประชาธิปไตยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1

5.9 การพัฒนาการบริหารแบบ ASTEAM เพื่อการประกันคุณภาพภายใน
 โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.10 การพัฒนากระบวนการบริหารแบบพาคิด พาทำเพื่อการทวิจ้ยของครู
 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน¹⁹

ถวัลย์ มาศจรัส ได้กำหนดประเภทนวัตกรรมการศึกษา นวัตกรรมที่อยู่ใกล้ตัวครู อาจารย์
 คณาจารย์ ศึกษานิเทศก์ มากที่สุดมี 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 นวัตกรรมแผนการจัดการเรียนรู้ อาทิ คู่มือการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
 ประเภทต่างๆ แผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT,
 แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ประเภทที่ 2 นวัตกรรมวิธีสอน หรือวิธีการจัดการเรียนรู้ อาทิ แอบบออุปนัย (Inductive
 Method), แบบนิรนัย (Deductive Method), แบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method), แบบแก้ปัญหา
 (Problem Solving), แบบปฏิบัติ การหรือแบบทดลอง (Laboratory Method or Experimental
 Method), แบบร่วมรู้สืบเสาะ (Group Investigation), แบบเน้นกระบวนการ (Process Approach),
 แบบหน่วย (Unit Teaching Method), แบบโครงการ (Project Method), แบบบทบาทสมมุติ (Role-Play
 Method), แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process), แบบซิปปา (Cippa Model), แบบใช้สถานการณ์จำลอง
 (Simulation Technique), แบบ Storyling, แบบศูนย์การเรียน (Learning Center)

ประเภทที่ 3 นวัตกรรมสื่อและเทคโนโลยี

1. นวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ อาทิ คู่มือการเขียนหนังสือเสริม
 ประสบการณ์ประเภทหนังสืออ่านนอกเวลา (External Reading), หนังสืออ่านเพิ่มเติม (Supplementary
 Read), หนังสืออุเทศ (Reference Book), หนังสือส่งเสริมการอ่าน (Children's Book)

2. หนังสือสำหรับค้นคว้าตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 อาทิ การ
 เขียนเชิงสร้างสรรค์, การเขียนและการเล่านิทาน, การเขียนสารคดี, ประชาธิปไตย, ภูมิปัญญาไทย

¹⁹ ญัฐพงศ์ คงวรรณ, “การออกแบบการสร้างและพัฒนานวัตกรรม”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.gotoknow.org/posts/519066>, 25 กรกฎาคม 2562.

3. นวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ ประเภทสื่อเทคโนโลยี อาทิ วิดีทัศน์, แอปพลิเคชันเสียง, คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI), ซีดีรอม, นวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ ประเภทสื่ออื่นๆ อาทิ สื่อบุคคล, สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สื่อกิจกรรม, สื่อกระบวนการ, สื่อวัสดุ

ตัวอย่างนวัตกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นนวัตกรรมใกล้ตัวที่ครูผู้สอนจะต้องศึกษาค้นคว้า และพัฒนาไปสู่การสร้างนวัตกรรมของตนเอง ซึ่งจะเป็นนวัตกรรมเชิงพัฒนา (C&D) หรือนวัตกรรมเชิงวิจัยและพัฒนา (R&D) ก็ได้²⁰

สรุปได้ว่าประเภทของนวัตกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยด้านสื่อสารการ ทำให้อาจารย์ผู้สอนนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ จำนวนมากมาย เป็นการใช่วิธีระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองการสอน นวัตกรรมด้านหลักสูตร เป็นการใช้วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ในท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้นสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้าน เทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก นวัตกรรมด้านการวัดและการประเมินผล เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษาการวิจัยสถาบัน ด้วยการประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มาสนับสนุนการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา ครู อาจารย์ นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ เป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการ เพื่อการตัดสินใจ ของผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก นวัตกรรม การศึกษาที่นำมาใช้ทางด้านการบริหารจะเกี่ยวข้องกับระบบการจัดการฐานข้อมูลในหน่วยงาน สถานศึกษา

2.2.3 ความสำคัญของนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาหลายประการ ทั้งนี้ เนื่องจากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและ สารสนเทศการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหา ทางด้านศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาใน บางเรื่อง เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน จำนวนผู้เรียนที่มากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิต และพัฒนาสื่อใหม่ๆ ขึ้นมา เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากร การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นวัตกรรมการศึกษาเกิดขึ้นตาม สาเหตุใหม่ๆ ดังต่อไปนี้

²⁰ ถวัลย์ มาศจรัส, นวัตกรรมการศึกษา ชุดสรรพศาสตร์ของการเขียนในการจัดทำนวัตกรรมการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ธาตุอักษร, 2556), หน้า 83-86.

1. การเพิ่มปริมาณของผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้นักเทคโนโลยีการศึกษาต้องหานวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ เพื่อให้สามารถสอนนักเรียนได้มากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว การเรียนการสอนจึงต้องตอบสนองการเรียนการสอนแบบใหม่ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วและเรียนรู้ได้มากในเวลาจำกัด นักเทคโนโลยีการศึกษาจึงต้องค้นหานวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์นี้

3. การเรียนรู้ของผู้เรียนมีแนวโน้มในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ตามแนวปรัชญาสมัยใหม่ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นวัตกรรมการศึกษาสามารถช่วยตอบสนองการเรียนรู้อัตโนมัติตามความสามารถของแต่ละคน เช่น การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน CAI (Computer Assisted instruction) การเรียนแบบศูนย์การเรียน

4. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีโทรคมนาคม ที่ส่วนผลักดันให้มีการใช้นวัตกรรมการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทำให้คอมพิวเตอร์มีขนาดเล็กลง แต่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นมาก เทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการสื่อสารไร้พรมแดน นักเทคโนโลยีการศึกษาจึงคิดค้นหาวิธีการใหม่ๆ ในการประยุกต์ใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นฐานในการเรียนรู้ ที่เรียกว่า “Web-based Learning” ทำให้สามารถเรียนรู้ในทุกที่ทุกเวลาสำหรับทุกคน (Sny where, Any time for Everyone) ถ้าหากผู้เรียนสามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้²¹

นวัตกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาหลายประการ ทั้งนี้เนื่องจากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ Globalization มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในบางเรื่อง เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้เรียนที่มากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิตและพัฒนาสื่อใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. เพื่อนำนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาในเรื่องการเรียนการสอน เช่น

1) ปัญหาเรื่องวิธีการสอน ปัญหาที่มักพบอยู่เสมอ คือ ครูส่วนใหญ่ยังคงยึดรูปแบบการสอนแบบบรรยาย โดยมีครูเป็นศูนย์กลางมากกว่าการสอนในรูปแบบอื่น การสอนด้วยวิธีการแบบนี้เป็นการสอนที่ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในบั้นปลาย เพราะนอกจากจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายขาดความสนใจแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นความคิด และสติปัญญาของผู้เรียนให้อยู่ในขอบเขตจำกัดอีกด้วย

²¹ Cheep_Thanet, “ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบและประเภทของนวัตกรรมการศึกษา”, <<https://thanetsupong.wordpress.com/>>, 25 กรกฎาคม 2562.

2) ปัญหาด้านเนื้อหาวิชา บางวิชาเนื้อหาหนัก และบางวิชามีเนื้อหาเป็นนามธรรมยากแก่การเข้าใจจึงจำเป็นต้องนำเทคนิคการสอนและสื่อมาช่วย

3) ปัญหาเรื่องอุปกรณ์การสอน บางเนื้อหาที่มีสื่อการสอนเป็นจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้เพื่อทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ง่ายขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคิดค้นหาเทคนิควิธีการสอนและผลิตสื่อการสอนใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้

2. เพื่อนำนวัตกรรมไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา โดยการนำสิ่งประดิษฐ์หรือแนวความคิดใหม่ๆ ในการเรียนการสอนนั้นเผยแพร่ไปสู่ครู อาจารย์ท่านอื่นๆ หรือเพื่อเป็นตัวอย่างอีกรูปแบบหนึ่งให้กับครู อาจารย์ที่สอนในวิชาเดียวกัน ได้นำแนวความคิดไปปรับปรุงใช้หรือผลิตสื่อการสอนใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

3. เพื่อนำไปใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อให้เป็นไปด้วยความสะดวกและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสุดท้ายผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะนำไปผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สูงขึ้นต่อไป²²

สรุปได้ว่า ความสำคัญของนวัตกรรมการเรียนรู้อาจจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาก็จำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในบางเรื่อง เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ออกมาเพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้อันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.4 ทฤษฎีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อ

ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นมีหลายทฤษฎี ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมที่รู้จักกันมากที่สุดก็น่าจะเป็นทฤษฎีนวัตกรรมวิวัฒน์ หรือ Theory of Disruptive Innovation ของ ศาสตราจารย์ เคลย์ตัน คริสเตนเซน (Prof. Clayton Christensen) ผู้เขียนหนังสือ “The Innovator’s Dilemma : When New Technologies Cause Great Firms to Fail.” ที่ตีพิมพ์ออกมาในปี 1997 เขาได้ให้ความหมายว่า “หมายถึง ผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่ง่ายขึ้น ราคาถูกลง ทำให้คนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นกว่าเดิม” พร้อมกับยกตัวอย่าง เช่น เมนเฟรมคอมพิวเตอร์ (Mainframe Computer) ที่มีราคาแพงมาก ซึ่งในอดีตแต่ละมหาวิทยาลัยจะสามารถมีได้เพียงเครื่องเดียวเท่านั้น แล้วจึงได้เปลี่ยนมาเป็นมินิคอมพิวเตอร์ เป็นไมโครคอมพิวเตอร์ เป็น Desktop, Laptop จนมาถึงโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

²² Innovation of Education, “ความสำคัญของนวัตกรรมทางการศึกษา”, แหล่งสืบค้น [ออนไลน์], <<http://innovationforeducation.weebly.com/358836233634361736263635358836333597.html>>, 25 กรกฎาคม 2562.

ดังนั้น ปัญหาหลัก คือ องค์กรธุรกิจชั้นนำ จะมีการใช้แนวคิดของการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยมและมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ แต่กลายมาเป็นปัจจัยในความล้มเหลวขององค์กร เพราะเป็นสิ่งที่องค์กรทั้งหลาย “ยึดติด” เป็นแนวทางหลักในการดำเนินกิจการ เช่น การยึดติดในกลุ่มลูกค้าเดิมที่สร้างรายได้ให้กับบริษัทจะเป็นการยึดติดในตัวสินค้าและบริการตัวใดตัวหนึ่งที่ทำเงินมหาศาลให้กับบริษัท ได้กลายเป็นโอกาสทางธุรกิจที่สำคัญสำหรับองค์กรใหม่ๆ หรือบริษัทขนาดเล็ก ที่สามารถคิดค้นสินค้าและบริการที่มีนวัตกรรมแปลกใหม่ ที่เรียกว่า “Disruptive Innovation” เข้าแข่งขันกับผู้นำตลาดได้ Disruptive Innovation เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอันสร้างความเติบโตให้กับองค์กรธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการใช้นวัตกรรมและการสร้างความแตกต่างจากผู้นำตลาดไม่ว่าจะเป็นเรื่องเทคโนโลยี หรือการตลาด

2. ทฤษฎีนวัตกรรมวิวัฒน์ เป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีสินค้าหรือบริการ ที่สามารถที่จะล้มล้างเทคโนโลยี สินค้าหรือบริการที่มีอยู่เดิมในตลาด แนวคิดของ Disruptive Innovation แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ Lower-end Disruption Innovation และ New-market Disruption Innovation

1) “Low-end Disruption” เป็นการเปลี่ยนแปลงตลาดที่มีอยู่แล้ว โดยการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ใช้งานง่ายกว่าเดิม (Simpler) ราคาที่ถูกลงกว่าเดิม (Cheaper) แต่อาจจะมีความสามารถหรือคุณภาพที่ลดลง (Inferior Quality) เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์เดิม ค่อยๆ พัฒนาสินค้าให้ดีขึ้นทีละชนิดและขายราคาเพิ่มอีกชนิด จนส่วนแบ่งการตลาดเติบโตเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ บริษัทที่ใช้ Disruptive Innovation ก็จะสามารถพัฒนาสินค้าให้เข้ากับความต้องการของลูกค้าระดับสูงเหล่านั้นจนสามารถ เบียดแย่งเอาส่วนแบ่งการตลาดจนเอาชนะผู้นำตลาดได้

2) “New-market Disruption” เป็นการนำเสนอเทคโนโลยีใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ที่ดีกว่าที่มีอยู่ในตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการที่ยังไม่มีคู่แข่งรายใดตอบมาสนอง²³

3. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory (DOI) ของเอเวอเรตต์โรเจอร์ส (Everett Roger) เขากล่าวว่า การที่สังคมมนุษย์จะมีใช้เทคโนโลยีหนึ่งเทคโนโลยีใดในสังคมได้ต้องผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ประดิษฐ์ และผู้ใช้ในสังคม (Interactive between Innovator and User) กลับไปกลับมาหลายครั้งจนเกิด “การยอมรับ” หรือที่เรียกว่า Technology Adoption กระบวนการนี้เป็นสิ่งที่นักวิจัยและนักการตลาดด้านการยอมรับเทคโนโลยีของสังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการแพร่กระจายทางเทคโนโลยีที่ยอมรับมากที่สุดในโลกของ Everett Roger ที่เรียกว่าทฤษฎี Diffusion of Innovation หรือ DOI ได้ทำการ Break down สังคมให้เห็นกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างไร นิยมใช้ประกอบการวางแผนกลยุทธ์การนำเทคโนโลยีมาทำตลาดแนวความคิดทฤษฎีของ Roger ได้แบ่งกลุ่มคนในสังคมที่จะยอมรับการแพร่กระจายทางเทคโนโลยีไว้ ดังนี้

1) Inventor คือ คนกลุ่มแรกในสังคม ที่นอกจากเป็นทั้งผู้ประดิษฐ์คิดค้นแล้วยังรวมไปจนถึงผู้ใช้งานที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และชอบติดตามเทคโนโลยีอยู่เสมอนั่นเอง

²³ สุจิตตรา วรณิก, “แนวคิด ทฤษฎี Disruptive Innovation Theory Christensen's disruptive innovation theory”, <<https://www.gotoknow.org/posts/557067>>, 25 กรกฎาคม 2562.

2) Early Adopters เป็นกลุ่มที่ชอบลองอะไรใหม่ๆ และค่อนข้างมีฐานะ อาจเป็นนักวิชาการหรือคนดังในสังคม

3) Early Majority กลุ่มนี้จะตัดสินใจได้ต้องคิดหลายรอบแต่ต้องใช้งานได้ง่ายและมีประโยชน์การตัดสินใจเลือกนวัตกรรมของกลุ่มนี้มักดูจากการตัดสินใจของสองกลุ่มแรก

4) Late Majority กลุ่มนี้กว่าจะมีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอาจจะเริ่มตกรุ่นไปแล้วและมีความจำเป็นต้องการใช้งานจริงๆ จึงจะใช้ในความคิดของผู้เขียนคิดว่า นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใดเข้าถึงการยอมรับของคนกลุ่มนี้ได้ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว

5) Laggard เป็นกลุ่มที่มีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเมื่อตกรุ่นไปแล้ว และเป็นกลุ่มสุดท้ายในสังคม กลุ่มนี้จะเลือกซื้อโดยสอบถามข้อมูลจากคนรอบข้างโดยเฉพาะคุณพ่อกิจกรรมของคนในสังคมกลุ่มก่อนๆ²⁴

3. ทฤษฎีก้าวข้ามหุบเหวนวัตกรรม (Crossing the chasm) ของ เอ็ม.เอ. มัวร์ (G.A. Moor) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนาต่อยอดมาจาก ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory (DOI) ของ เอเวอเรตต์โรเจอร์ส (Everett Roger) เป็นทฤษฎีที่ไม่มีวิศวกรการตลาดคนใดในโลกไม่รู้จัก จี.เอ. มัวร์ (G.A. Moor, 1991) ได้ให้ความสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่ม Early Adopters อย่างมากที่สุด และกลุ่มนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งว่านวัตกรรมนั้นจะมีอยู่หรือดับไปในสังคมมัวร์ จึงเปรียบว่าในคนกลุ่มนี้จะมี “หุบเหว” ซึ่งคอยดักนวัตกรรมใดๆ ที่จะอยู่หรือดับไปและนวัตกรรมใดๆ จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง Early Adopter กับผู้ผลิตจนกว่านวัตกรรมนั้นๆ จะตรงกับอุปสงค์ในสังคมจนเกิดการยอมรับในที่สุด หากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใดผ่านหุบเหวนี้ไปได้ นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีนั้นๆ จะเกิดการยอมรับ และเกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ในสังคมอย่างท่วมท้น เรียกว่าเป็นช่วง Take off ทะยานขึ้นสู่ฟ้าของธุรกิจ ซึ่งจะทำการได้สูงสุด นักลงทุนธุรกิจเทคโนโลยีโทรคมนาคมก็คงมองหาโอกาสในการลงทุนธุรกิจเทคโนโลยีในสังคม ณ ช่วงเวลานี้ เพราะในการลงทุนด้านธุรกิจเทคโนโลยีโทรคมนาคม ในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีเข้าสู่กลุ่ม Innovators เป็นช่วงที่เกิดของธุรกิจ นอกจากต้องลงทุนวิจัยพัฒนาสูงแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องมีผู้ซื้ออย่างน้อยอยู่ ดังนั้น Economy of scale ยังทำให้ราคาต่อหน่วยแพงอยู่ ถึงแม้หากการลงทุนธุรกิจในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีเข้าสู่กลุ่ม Early Adaptors นั้น เป็นช่วงเวลาที่ธุรกิจมีความเสี่ยงมากที่สุดว่าจะมีอยู่หรือดับไป และต้องลงทุนทำตลาดสูงที่สุด ดังนั้น นักลงทุนที่หัวธุรกิจจริงๆ มักเข้ามาลงทุนธุรกิจเทคโนโลยีที่ข้ามหุบเหวการยอมรับของกลุ่ม Early Adaptors แล้วเพราะตลาดเกิดความต้องการมหาศาล Demand Growth²⁵

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมการศึกษา และประหยัดเวลาในการเรียนได้อีกด้วย ในปัจจุบันมีการใช้นวัตกรรมศึกษามากมายหลายอย่าง ซึ่งมีทั้งนวัตกรรมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายแล้ว และ

²⁴ Everett M. Rogers, *Diffusion of Innovations*, (New York : Collier Macmillan Canada, Inc., 1983), pp. 248- 251.

²⁵ Geoffrey A. Moore, *Crossing the Chasm*, (New York : Harper Business, a division of Harper Collins Publishers, 1991), p.19.

ประเภทที่กำหลังเผยแพร่ เช่น การเรียนการสอนที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้แผ่นวีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ สื่อหลายมิติ และอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้มันเกิดขึ้นได้ทุกแห่งในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้อาจเกิดจากการลองผิดลองถูกจากการวางเงื่อนไข ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เดิมกับสิ่งใหม่ๆ หรือการเรียนรู้แบบผสมผสานก็ตาม ถือว่าเป็นการเรียนรู้ทั้งสิ้น หรืออาจเกิดจากความต้องการเป็นแรงผลักดันเพื่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และเมื่อเกิดความอยากรู้อยากเห็นแล้วก็จะลงมือกระทำการต่างๆ การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งแห่งการปรับตัวให้เข้ากับสังคม สามารถดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การเรียนรู้ไม่เพียงพอแต่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมทั่วไป การเรียนรู้ของนักเรียนจะเริ่มจากสภาพแวดล้อมทางบ้าน และขยายกว้างขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเขาได้ก้าวสู่โรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งความรู้ในวิชาชีพที่จะนำไปประกอบอาชีพได้ ประกอบด้วย 1) ความหมายการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบการเรียนรู้ 3) ลักษณะการเรียนรู้ กล่าวคือ

2.3.1 ความหมายการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์และเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น²⁶

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการตอบสนอง หรือการแสดงออกของพฤติกรรมแต่เพียงบางส่วนหรือทั้งหมด เป็นผลมาจากประสบการณ์²⁷

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน²⁸

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากภาวะ เป็นต้น²⁹

นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์มิได้เป็นการเรียนรู้เสมอไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในช่วงระยะหนึ่งซึ่งเกิดจากการมีสิ่งเร้ามากระตุ้น³⁰

²⁶ กระทรวงศึกษาธิการกรมวิชาการ, “รูปแบบหรือแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, 2543), หน้า 4.

²⁷ Good, C.V., *Dictionary of Education*, (New York : McGraw-Hill, 1959), p.314. อ้างใน วรณีย์ ลิ้มอักษร, *จิตวิทยาการศึกษา*, (สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ, 2551), หน้า 47-48.

²⁸ สุรางค์ ไคว้ตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 185.

²⁹ จิราภา เต็งไตรรัตน์, *จิตวิทยาทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 123.

³⁰ อชรา เอิบสุขสิริ, *จิตวิทยาสำหรับครู*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 48.

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์หรือได้รับการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ วุฒิภาวะ พิษยาต่างๆ รวมทั้งอุบัติเหตุหรือความบังเอิญ³¹

การเรียนรู้ คือ กระบวนการเจริญงอกงามของอินทรีย์หรือพัฒนาการของอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหามากมาย ได้ดีขึ้น หรือปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี³²

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้มีขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ ก็จะทำให้เกิดการศึกษาต่อเนื่องโดยไม่ต้องบอก และมีแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นไม่สิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเฉพาะพฤติกรรมที่ดีขึ้น

2.3.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ในปริมาณมากน้อย หรือมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ หลายประการ ได้มีนักวิชาการได้อธิบายถึงองค์ประกอบไว้หลายท่าน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

การเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

1. มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจาก “ไม่รู้” เป็น “รู้” “ทำไม่ได้” เป็น “ทำได้” “ไม่เคยทำ” เป็น “ทำ”

2. การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนั้นต้องเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not Temporary)

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัด ไม่ใช่จากเหตุอื่นๆ นอกจากนั้น³³

การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมิได้เกิดจากการฟังคำบรรยายหรือทำตามที่ครูผู้สอนบอกเสมอไป แต่อาจเกิดจากสถานการณ์ต่างๆ ต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directed learning) เป็นการเรียนที่เกิดจากความอยากรู้อยากเห็น ผู้เรียนจะมีการวางแผนด้วยตนเอง

2. การเรียนรู้ที่จัดโดยสถาบันศึกษา (provide sponsored) โดยมีกลุ่มบุคคลจัดกำกับดูแล มีการให้คะแนน ให้ปริญญา หรือประกาศนียบัตร

3. การเรียนรู้จากกลุ่มเป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (collaborative learning)

4. การเรียนรู้โดยบังเอิญ (random or incidental learning) อาจเป็นผลพลอยได้จากเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้เรียนมิได้เจตนา³⁴

³¹ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, *จิตวิทยาการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528), หน้า 129.

³² สุชา จันทรเอน, *จิตวิทยาทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 78.

³³ สิริอร วิชชาวุธ, *จิตวิทยาการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 2.

³⁴ สมคิด อิศระวัฒน์, “การเรียนรู้ด้วยตนเอง”, *วารสารการศึกษานอกระบบ*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 11 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2532): 74.

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น มีคุณประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ย่อมมีการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติอันจะนำมาซึ่งชีวิตที่มีคุณภาพ สังคมที่พัฒนา และประเทศชาติที่ได้รับการพัฒนา สำหรับองค์ประกอบของการเรียนรู้ นั้น ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้มากมาย เช่น องค์ประกอบของการเรียนรู้ตามแนวคิดของ ครอนบาค (Cronbach)³⁵ ได้ให้แนวคิดว่าองค์ประกอบของการเรียนรู้มี 7 ประการ ได้แก่

1. จุดประสงค์ (Goal) การเรียนวิชาใดๆ ก็ตาม ควรกำหนดจุดประสงค์ไว้ เช่น ตามที่หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชา และให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ครู-อาจารย์จึงได้ประเมินผลตามจุดประสงค์ดังกล่าว ถ้านักเรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ใดก็ให้เรียนซ้ำจนกว่าจะผ่านจุดประสงค์นั้น

2. ความพร้อม (Readiness) ก่อนการเรียนวิชาใดๆ ก็ตาม ผู้เรียนจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ อุปกรณ์การเรียนและสิ่งแวดล้อม การเตรียมตัวให้พร้อมย่อมจะช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี ดังคำกล่าวที่ว่า “การเตรียมตัวให้ดีเท่ากับการมีชัยไปกว่าครึ่ง”

3. สถานการณ์ (Situation) ได้แก่ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เช่น ในห้องเรียนจะได้แก่ ครู บทเรียน สื่อการสอน สภาพอากาศ และมลพิษต่างๆ (ถ้ามี) สำหรับการเรียนรู้ในห้องสมุด หรือสถานที่นอกห้องเรียน บรรยากาศ ได้แก่ บทเรียน สภาพสื่อการสอน สภาพอากาศ มลพิษต่างๆ ทั้งทางเสียง แสง กลิ่น และภัยอันตรายต่างๆ ถ้าสถานการณ์เป็นบวกสำหรับผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้ได้ดี ในทางตรงข้าม ถ้าสถานการณ์เป็นลบจะเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. การแปลความหมาย (Interpretation) เมื่อผู้เรียนได้พบกับสถานการณ์อาจจะในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนก็ตาม ผู้เรียนจะต้องสัมผัส เช่น ตาหู ใจ และหรือมือสัมผัส ในบรรดาสิ่งเร้า คำสั่ง หรือเนื้อหาสาระต่างๆ แล้วจะต้องแปลความหมายให้ถูกต้อง เป็นความเข้าใจที่ตรงกัน ได้นำไปใช้ ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ในทางตรงข้าม ถ้าผู้เรียนแปลความหมายเบี่ยงเบนไป ผลก็คือเกิดการรับรู้ที่ผิดพลาดได้ ดังนั้น ถ้าผู้เรียนได้ตรวจสอบการแปลความหมายของตนให้ถูกต้องแล้ว จะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

5. การตอบสนอง (Response) เมื่อผู้เรียนได้แปลความหมายของสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนจะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องการบวก แล้วต่อไปครูได้รับมอบหมายให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด ผู้เรียนก็จะลงมือทำและทำได้ถูกต้องตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นได้

6. ผลต่อเนื่อง (Consequence) เป็นผลต่อเนื่องจากการตอบสนอง ถ้าการตอบสนองตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้น เมื่อครู อาจารย์ประเมินผลก็ปรากฏว่านักเรียนผ่านจุดประสงค์ต่างๆ ตามที่กำหนดเป็นขั้นต่ำไว้ครู อาจารย์ย่อมรับว่านักเรียนมีผลต่อเนื่องดีและได้เกิดการเรียนรู้แล้ว ในทางตรงข้ามถ้าผู้เรียนตอบสนองไม่ดี หรือการประเมินผลสรุปได้ว่าผู้เรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ย่อมแสดงว่าผลต่อเนื่องไม่ดี ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้

³⁵ Cronbach, Lee Joseph, *Essential of Psychological Testing*, 5nd ed., (New York : Happer Co; ins., 1990).

7. ปฏิกริยาต่อการขัดขวาง (Reaction to thwarting) เมื่อผู้เรียนได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการเรียนรู้จากการกำหนดจุดประสงค์การเตรียมความพร้อม การพบกับสถานการณ์ การแปลความหมาย การตอบสนองและผลต่อเนื้อที่ที่ได้รับมา ถ้าผลต่อเนื้อที่เป็นที่พึงพอใจและสอดคล้องกับจุดประสงค์ข้างต้น การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นในทางตรงข้าม ถ้าผลต่อเนื้อที่ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจและหรือไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน การเรียนย่อมไม่เกิดขึ้น แสดงว่าผู้เรียนพบกับปัญหาและอุปสรรค ผู้เรียนจะต้องกลับไปเริ่มต้นนับใหม่ จนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ หรือถ้ายอมแพ้ อาจจะเปลี่ยนบทเรียนหรือขอลอยวิชาอื่นๆ ไป เพื่อไปเรียนวิชาใหม่ก็ได้³⁶

จากที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปว่า การที่คนเราสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งได้แก่ ตัวผู้เรียน บทเรียน วิธีจัดการเรียนการสอน สิ่งเร้า แรงขับ และการตอบสนอง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้เร็วขึ้น ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและได้ผลดี นอกจากนี้องค์ประกอบเหล่านี้ยังทำให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนนั้นไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์อื่นได้และทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนคงทนถาวรยิ่งขึ้นอีกด้วย การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด หรือมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้สอน กิจกรรม การเรียนการสอน

2.3.3 ลักษณะการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ของผู้สอนจะไดผลดีนั้นผู้สอนต้องมีทักษะในการจัดการเรียนรู้ มีความเข้าใจในระบบการจัดการเรียนรู้มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้อง และมีความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้จิตวิทยาการจัดการเรียนรู้ด้วย การเรียนรู้ในทัศนะของนักจิตวิทยาโดยทั่วไปนั้น เป็นกระบวนการที่เป็นผลของการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรของพฤติกรรม เป็นกระบวนการที่จิตใจมีปฏิกริยาต่อสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งพิจารณาได้จากที่แต่ละบุคคลแสดงปฏิกริยาต่อสิ่งเร้าอย่างไร การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเฉพาะของแต่ละบุคคลและเฉพาะเรื่องโดยที่ผู้เรียนต้องกระทำต่อวัตถุและปรากฏการณ์ในสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของเจตคติความเชื่อ ข้อเท็จจริง มโนคติ หลักการ กฎการแก้ปัญหา และทักษะปฏิบัติการ การเรียนรู้ในบางเรื่อง ผู้เรียนอาจเรียนรู้ได้เร็ว บางเรื่องอาจเรียนรู้ได้ช้า ต้องใช้เวลา และมีประสบการณ์การเรียนรู้บางเรื่องจะไม่ลืมง่าย แต่บางเรื่องจะลืมได้ง่าย ถ้าไม่มีการใช้บ้าง

ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

1. ความถนัดทางการเรียนของผู้เรียน
2. ความสามารถส่วนตัวของผู้เรียนที่จะเข้าใจการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน
3. ความพยายามในการเรียนของผู้เรียน
4. เวลาที่ใช้ในการเรียนของผู้เรียน
5. คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน³⁷

³⁶ มาลินี จุฑารพ, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, 2537), หน้า 69-71.

³⁷ Carroll. John B., "A Model of School Learning," *Teacher College Record*, 64 (May 1963) : 723-733. อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, "รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน", *วารสารการวิจัยทางการศึกษา*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2524): 17- 27.

นอกจากนี้ ลักษณะการเรียนรู้ที่ดียังสามารถจำแนกได้ คือ

1. เกิดจากกระบวนการที่สร้างความเข้าใจ และการให้ความหมายกับสิ่งที่รับรู้มา
 2. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่รู้อยู่ก่อนแล้ว และจะมีกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่
 3. เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
 4. ผู้เรียนสามารถกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 5. ผู้เรียนมีความชัดเจนในเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียน และเป้าหมายของการเรียนนั้นมีความหมายกับตนเอง
 6. มีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้กับชีวิตจริง
- นอกจากนี้ลักษณะการเรียนรู้ ได้เป็น 3 ด้าน

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดประสงค์ทางการศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางด้านสติปัญญา คือความรู้ ความเข้าใจ การใช้ความคิด พุทธิพิสัย แบ่งออกเป็น 6 ระดับ คือ
 - 1) ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกเนื้อหาความรู้ และระลึกได้เมื่อต้องการนำมาใช้
 - 2) ความเข้าใจ หมายถึง การเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระ
 - 3) การนำไปใช้ หมายถึง การนำเอาเนื้อหาสาระ หลักการ ความคิดรวบยอด และทฤษฎีต่างๆ ไปใช้ในรูปแบบใหม่
 - 4) การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกเนื้อหาให้เป็นส่วนย่อย เพื่อค้นหาค่าประกอบโครงสร้าง หรือความสัมพันธ์ในส่วนย่อยนั้น
 - 5) การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถที่จะนำองค์ประกอบหรือส่วนย่อยๆ นั้นเข้ามารวมกันเพื่อให้เป็นภาพที่สมบูรณ์เกิดความกระจ่างใสในสิ่งเหล่านั้น
 - 6) การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาคูณค่าของสิ่งต่างๆ โดยผู้กำหนดตัดสินขึ้นมาเอง
2. จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดประสงค์ที่เกี่ยวกับความรู้สึกทางจิตใจ ซึ่งรวมถึงความสนใจอารมณ์ เจตคติ ค่านิยมและคุณธรรม กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในเหล่านี้จะเกิดตามลำดับขั้นตอน ดังนี้
 - 1) การรับ คือการที่นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม
 - 2) การตอบสนอง คือการมีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมที่รับเข้ามาด้วยความเต็มใจ
 - 3) การเห็นคุณค่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังที่รับรู้สิ่งแวดล้อม และมีปฏิกิริยาโต้ตอบสังเกตได้จากพฤติกรรมที่ยอมรับค่านิยมใดค่านิยมหนึ่ง
 - 4) การจัดรวบรวมเป็นการพิจารณา และรวบรวมค่านิยมให้เข้าเป็นระบบค่านิยมหรือสร้างมโนทัศน์ของค่านิยม
 - 5) การพิจารณาคูณลักษณะจากค่านิยม เป็นเรื่องของความประพฤติ คุณสมบัติ และคุณลักษณะของแต่ละบุคคลที่เป็นผลของความรู้สึก
3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นจุดประสงค์ ที่เกี่ยวกับทักษะในการเคลื่อนไหว และใช้วัยวะต่างๆ ของร่างกายมีลำดับการพัฒนา ดังนี้

- 1) การเลียนแบบ เป็นการทำตามตัวอย่างที่ครูให้ หรือดูแบบจากของจริง
- 2) การทำตามคำบอก เป็นการทำตามตัวอย่างที่ครูให้
- 3) การทำอย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นการกระทำโดยนักเรียนอาศัยความรู้ที่เคยทำมาก่อนแล้วเพิ่มเติม
- 4) การทำถูกต้องหลากหลายรูปแบบ เป็นการกระทำในเรื่องคล้ายๆ กันและแยกรูปแบบได้ถูกต้อง
- 5) การทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ เป็นการทำให้เกิดความชำนาญ และสำเร็จในเวลาที่รวดเร็ว³⁸

จากลักษณะดังกล่าว การเรียนรู้ที่สร้างความเข้าใจ การให้ความหมายกับสิ่งที่รับรู้มา ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่รู้ก่อนแล้วและจะมีกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นสามารถกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริงได้

การเรียนรู้ เป็นการสร้างเสถียรภาพให้กับชีวิต เพราะการเรียนรู้ช่วยให้เกิดการปรับตัวได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ สามารถใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดปัญญาอันเป็นเหตุให้เกิดการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในอนาคตได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมมากขึ้น นำไปสู่ชีวิตที่ประสบความสำเร็จของบุคคล และนำไปสู่ความอยู่รอดอย่างสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ ฉะนั้นหลักการเรียนรู้ นักศึกษาต้องเป็นผู้ควบคุมตนเอง รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเรียนด้วยแรงจูงใจของตนเอง เพราะเป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้กับงาน โดยมีความสำเร็จ คือรางวัลเป็นสิ่งจูงใจที่ประเมินคุณค่าด้วยตนเอง และไม่เพียงแต่จะเรียนรู้ด้านวิชาการและทักษะ ยังสามารถพัฒนาจิตใจตนเองและผู้อื่นด้วย ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการศึกษาที่นักศึกษาต้องเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียน การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผลในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อนักศึกษามีหลักการ มีเทคนิคการใช้ชีวิตในการเรียนรู้ที่ถูกต้อง จะทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในทุกๆ ด้าน ซึ่งเป็นความปรารถนาของทุกคน ดังนั้น นักศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองโดยเป็นผู้ที่ใส่ใจในการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผลที่ได้จะช่วยให้ นักศึกษาประสบความสำเร็จในชีวิตมากยิ่งขึ้น

³⁸ Bloom, Benjamin A., *Taxonomy of Education Objective Handbook I : Cognitive Domain*, (New York : David Mc Kay Company, 1956). อ้างใน สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, *คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พิมพ์ที่ตั้ง, 2553), หน้า 9.

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา

เมื่อการศึกษาคือรากฐานสำคัญของการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ อันจะส่งผลสำคัญต่อการ พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 261 กำหนดให้ มีคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระเพื่อดำเนินการศึกษาและ จัดทำ ข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งปัจจุบันคือ “คณะกรรมการอิสระ เพื่อการปฏิรูปการศึกษา”³⁹

“คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา” ได้ดำเนินการจัดทำแผนการปฏิรูป ประเทศด้านการศึกษา จำนวน 7 ประเด็นการปฏิรูปการศึกษาซึ่งหนึ่งในประเด็นที่ สำคัญในการ ปฏิรูปการศึกษาคือ ประเด็นที่ 6 การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุ เป้าหมาย ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ได้กำหนดให้มี “พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา” ขึ้น โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนใน พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสมสอดคล้อง กับอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่และมีการเรียนรู้และขยายผลของนวัตกรรมที่ได้จากพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาสู่การจัดการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ⁴⁰

จากการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่การศึกษาสามารถสรุปความได้ว่า พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ การจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพในแต่ละพื้นที่ อันจะนำไปสู่การยกระดับการจัดการศึกษาของประเทศอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทย ให้มีคุณภาพต่อไป

2.4.1 ความหมายของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่การศึกษาที่ได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่สำหรับการ ทดลองนวัตกรรมการศึกษา โดยให้อำนาจแก่สถานศึกษาในการบริหารงานได้อย่างอิสระและจัด การศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยมีหน่วยงานส่วนกลางให้ การสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากร และกลไกการหนุนเสริมแก่โรงเรียนในพื้นที่อย่างเหมาะสมผ่านการ มีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของพื้นที่ โดยมีหลักการสำคัญ⁴¹ ดังนี้

1. กระจายอำนาจให้โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ มีอิสระในการบริหาร จัดการหลักสูตร บุคลากร และการจัดการเรียนการสอนได้เอง ให้โรงเรียนและพื้นที่สร้างหลักสูตรที่ เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ โดยยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางที่สำคัญ

³⁹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เอกสารวิชาการ: พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox), (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการกลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ, สำนักงานเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, 2562), หน้า 1.

⁴⁰ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, อ้างใน สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (2562), หน้า 1.

⁴¹ สมพงษ์ จิตระดับ สุ้องคะวาทีน และชุติมา ชุมพงศ์, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, อ้างใน สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (2562), หน้า 2.

2. เป็นพื้นที่สำหรับทดลองนวัตกรรมการศึกษาแบบใหม่ตามแนวทางการจัดทำพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ดังนี้

- 2.1 ใช้หลักสูตรสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ตามบริบทพื้นที่
- 2.2 จัดทำสื่อการสอนรูปแบบใหม่
- 2.3 สร้างภาคีร่วมพัฒนาบุคลากรในพื้นที่
- 2.4 การสอบและการประเมินผลต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนา
- 2.5 การบริหารจัดการช่วยลดภาระโรงเรียน

2.4.2 เป้าหมายของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

เป้าหมายของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีดังนี้⁴²

1. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เจตคติ ทักษะสำคัญ และความรู้ รวมทั้งขยายผลสู่นักเรียนทั่วประเทศในอนาคต
2. ลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา โดยยกระดับผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มผลการเรียนอ่อน และยากจน
3. พัฒนานวัตกรรมการบริหารการศึกษาระดับจังหวัด ขยายผลนวัตกรรมการศึกษา ทั้งเชิงนโยบาย การจัดการเรียนรู้ และการบริหารในสถานศึกษาไปสู่นโยบายการศึกษาในระดับชาติ และพื้นที่อื่น อาทิ ด้าน หลักสูตร ตำรา สื่อการเรียนรู้ การทดสอบ การประเมินสถานศึกษา บุคลากร การเงิน รวมทั้งความสอดคล้องของ การบริหารงานด้านต่างๆ
4. ร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และประชาสังคมในการจัดการศึกษา การพัฒนา และการขยายผลนวัตกรรมการศึกษา

2.4.3 พื้นที่นวัตกรรมการศึกษานำร่อง

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษานำร่อง คือ พื้นที่พิเศษด้านการศึกษาที่เอื้อให้คนในพื้นที่ทุกภาคส่วนรวมพลัง ร่วมจัดการศึกษา สร้างนวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ตอบโจทย์คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนและพื้นที่เป็นพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันและสร้างองค์ความรู้เพื่อการขยายผลสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษานำร่อง จำนวน 6 พื้นที่ ใน 6 ภูมิภาค ดังนี้

1. **พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ** (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น

- 1.1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning หรือ PBL) และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community หรือ PLC)
- 1.2 นวัตกรรมจิตศึกษา
- 1.3 การเรียนการสอนตามแนวคิด (Montessori)
- 1.4 โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา

⁴² สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน และชุตินา ชุมพงค์, **พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา**, อังใน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (2562), หน้า 2-4.

- 1.5 โครงการ (Project Approach) ระดับปฐมวัย
- 1.6 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning: RBL)
- 1.7 ห้องเรียนหุ่นยนต์

2. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง (ภาคตะวันออก) โดยมีนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น

- 2.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- 2.2 การจัดตั้งสถาบันการสอนและการเรียนรู้จังหวัดระยอง (Rayong Teaching and Learning Academy)
- 2.3 โครงการผลิตนักเรียนทุนครูศึกษาจังหวัดระยอง
- 2.4 หลักสูตรระยอง หรือ Rayong MARCO

3. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดสตูล (ภาคใต้) มีนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น

- 3.1 การจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานฐานวิจัย (research based learning: RBL)
- 3.2 การเรียนรู้แก่ครูสามเฝ้าที่ประกอบด้วย ครูโรงเรียน ครูชุมชน ครูผู้ปกครอง
- 3.3 การเรียนรู้ภูมิสังคม
- 3.4 การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
- 3.5 หลักสูตรแกนกลาง
- 3.6 หลักสูตร Geo Park (อุทยานธรณี)

4. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (ภาคเหนือ) มีนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น

- 4.1 แนวทางการสอนภาษาไทยโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐานสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ (ทวิ/พหุภาษา)
- 4.2 นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบ Montessori
- 4.3 การจัดการศึกษากลุ่มโรงเรียนบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร อ่างช้างโมเดล (Angkhang Model)
- 4.4 สะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเชิงพาณิชย์
- 4.5 การบริหารจัดการการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Narong Model : Nurse Adjustment Relax Organization Normal และ Goal) สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

5. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี (ภาคกลาง) มีนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น

- 5.1 การส่งเสริมทักษะอาชีพ
- 5.2 การจัดการเรียนรู้แบบพหุศึกษา

6. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส มีนวัตกรรมการศึกษาที่สำคัญ เช่น

- 6.1 Active Learning
- 6.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
- 6.3 Lesson Study & Open Approach

2.5 หลักการเรียนรู้วิถีพุทธ

หลักพุทธธรรมที่จะนำไปประยุกต์บูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ผู้วิจัยได้เสนอหลักธรรม คือ หลักไตรสิกขาหรือองค์มรรค 8

หลักไตรสิกขา คือ หลักแห่งการเรียนรู้และการศึกษาที่เหมาะสมในการนำไปพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน สถาบันการศึกษาและทุกช่วงวัย ไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถือว่าเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นการปฏิบัติต้องเป็นปัญญา แล้วเป็นศีล แล้วเป็นสมาธิ พอถึงที่ปฏิบัติแล้ว ต้องตั้งปัญญามาหน้าและปัญญานั้นจะงอกงามเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไป เพราะว่ามีสมาธิแล้ว ปัญญา ก็จะงอกงามกว่าเดิม ปัญญาจึงให้ศีล สมาธิเดินไปถูกทางแล้ว ก็จะเพิ่มกำลังให้แก่ปัญญาให้สูงขึ้น⁴³

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ไตรสิกขา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ในฐานะที่เป็นระบบฝึกฝนอบรม เมื่อจัดเป็นระบบฝึกฝนอบรมก็จะฝึกฝนสามมิติเท่านั้นคือ ทางด้านปัญญาทางด้านศีล ทางด้านจิต ทางด้านปัญญาเป็นเรื่องทางความรู้ ความเข้าใจแนวคิด ค่านิยมที่ถูกต้องทางด้านศีล การควบคุมพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบ สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจทางด้านจิต เป็นการพัฒนาจิตให้มีสมาธิ พัฒนาจิตให้มีความเพียร พัฒนาจิตให้มีสติ ดังนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา 3 องค์ประกอบนี้ เป็น 3 มิติ ต้องทำไปด้วยกัน เรื่องเดียวกันทำไปด้วยกัน เพื่อจุดประสงค์เดียวกัน จึงตรัสรวมกัน ไม่ได้หมายความว่าต้องทำศีลก่อนให้สมบูรณ์ แล้วต้องมาทำสมาธิ ทำสมาธิสมบูรณ์แล้วมาทำปัญญา⁴⁴

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของไตรสิกขาว่า “...ไตรสิกขา หมายถึง สิกขา 3 คือ ศีล เรียกว่า สีสสิกขา สมาธิ เรียกว่า จิตสิกขา และปัญญา เรียกว่า ปัญญาสิกขา...”⁴⁵

โดยสรุป ไตรสิกขา ก็คือสิกขา 3 หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษาการฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่าง คือ

1. อธิศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางประพฤติ (ทางกาย วาจา) อย่างสูง คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

2. อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิอย่างสูง คือ ศึกษาเรื่องจิตอบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่ การบำเพ็ญสมถกัมมัฏฐานของผู้สมบูรณ์ด้วยอริยศีลชั้นธรรมาจนะ 4

3. อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (รู้แจ้งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

⁴³ พุทธทาสภิกขุ, *วิธีแก้ปัญหาวชิวัต*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงธรรม, 2538), หน้า 198.

⁴⁴ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, “มัชฌิมาปฏิบัติ : สายกลางสองมิติ” ในคอลัมน์ ธรรมะได้ธรรมาสันหนังสือพิมพ์ข่าวสด, (24 กุมภาพันธ์ 2549): 29.

⁴⁵ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2530), หน้า 484.

ได้แก่ การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้งานแล้วจนได้บรรลุวิชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ เรียกว่า 8 คีล (morality) สมาธิ (concentration) และปัญญา (wisdom)⁴⁶

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายหลักไตรสิกขาไว้ในเรื่อง “พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม”⁴⁷ ว่า การศึกษา (สิกขา) แยกย่อยออกไปเป็น 3 ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่าไตรสิกขา

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวขอบเขตของศีลไว้ว่า ศีลมีขอบเขตเฉพาะทางกายและวาจาที่ปรากฏภายนอก คือ ถ้าภายนอกเรียบร้อยตามวินัย แม้ใจจะเสียไปบ้างก็ไม่นับว่าเสียในส่วนศีล⁴⁸ ดังนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) จึงได้แบ่งศีลออกเป็นหมวดใหญ่ๆ 4 หมวด⁴⁹ คือ

1) การรักษาวินัยแม่บทของชุมชน (ปาฏิโมกขสังวร) เมื่อคนอยู่ร่วมกัน หรือทำงาน ทำกิจการร่วมกัน เป็นชุมชน เป็นหน่วยงาน เป็นองค์กร ตลอดจนเป็นประเทศชาติ จะต้องมีการปฏิบัติ กติกาตลอดจนกฎหมาย เพื่อจัดระเบียบระบบให้เกิดความเรียบร้อย ความประสานสอดคล้องความเกื้อหนุนต่อกันความร่วมมือรับผิดชอบและสามัคคี ที่จะเอื้อโอกาส หรือเป็นหลักประกันให้ชีวิตความเป็นอยู่ และกิจการต่างๆ ดำเนินไปด้วยดี สมตามวัตถุประสงค์แห่งชีวิตหรือกิจการของชุมชนนั้น เช่น โรงเรียนก็ต้องมีกฎกติกาที่เป็นวินัยแม่บทของตนเช่นเดียวกัน สำหรับสังคมคฤหัสถ์หรือสังคมแห่งมนุษยชาติทั้งหมด ก็คือ ศีล 5

2) การรู้จักใช้อินทรีย์ (อินทรีย์สังวร) เราได้รับรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้ารับรู้ใช้หูตาไม่เป็น เช่น ดูไม่เป็น ฟังไม่เป็น แทนที่จะได้ประโยชน์ก็จะเกิดโทษ เช่น เกิดความลุ่มหลงมัวเมา ถูกหลอกลวงและเสื่อมเสียสุขภาพเป็นต้น ตลอดจนนำไปสู่การใช้มือและสมองเพื่อการแย่งชิงหรือทำลาย จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการใช้อินทรีย์ ให้ดู ฟัง เป็นต้นอย่างมีสติ เมื่อดูเป็น ฟังเป็น เช่น ดูทีวีเป็น ฟังวิทยุเป็น รู้จักใช้ตาหู แสวงหาความรู้เป็นต้น ก็จะได้ปัญญา ได้คุณภาพชีวิต และนำไปสู่การใช้มือและสมองเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและทำการสร้างสรรค์

ระบบการศึกษาฝึกฝนพัฒนาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือการศึกษา 3 ส่วน จัดลำดับเป็นศีล คืออบรมกาย วาจา ก่อนแล้ว ประณีตขึ้นมาสู่การฝึกอบรมจิต (สมาธิ) จนถึงระดับสุดท้ายคือทำ ความรู้ ความเข้าใจและการหยั่งเห็นความเป็นจริง (ปัญญา) ให้แก่กล้า จนพ้นจากอวิชชาตัณหา อุปาทานได้ เมื่อเทียบกับมรรคได้ดังนี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ (ปัญญารวมถึง สัมมาญาณในช่วงปลายด้วย) สัมมาวาจา สัมมาภังคะ สัมมาอาชีวะ (ศีล) และสัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ (สมาธิ) และไตรสิกขานี้ เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติต่างๆ ไปได้ปรากฏในหลักที่เรียกว่า

⁴⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 127.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128

⁴⁸ พุทธทาสภิกขุ, **เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : จักรานุกูลการพิมพ์, 2529), หน้า 59.

⁴⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 9, อ้างแล้ว, หน้า 127.

โอบาตปาตีโมกซ์ (พุทธโอบาต) ที่เป็นหลักใหญ่ 3 อย่าง คือ⁵⁰ สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง (การไม่ทำความชั่วทั้งปวง (ศีล), กุสลัสสูปสัมปทา (การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อม (สมาธิ), และสุจิตตะปริโยทะปะนัง (การทำจิตของตนให้ผ่องใส) (ปัญญา) นั่นคือการฝึกด้วยไตรสิกขา ชีวิตก็เดินหน้าไปด้วยมรรคมงคล 8 นั้นเอง

หลักปฏิบัติที่สำคัญในการใช้อินทรีย์ คือ (1) รู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งที่จะดู จะฟัง เป็นต้น แยกแยะได้อย่างรู้เท่าทันว่าสิ่งใด รายการใดดีงามหรือไม่ เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษเป็นภัย แล้วหลีกเลี่ยงเว้นสิ่งที่ชั่วร้ายเป็นโทษภัย และรับดูรับฟังสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ (2) ดู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ควบคุมตนเองได้ รู้จักประมาณ รู้พอดี ไม่ปล่อยตัวให้ลุ่มหลงมัวเมา ตกเป็นทาสของสิ่งที่ดูที่ฟังเป็นต้นนั้น อันจะทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง สูญเสียเวลา เสียสุขภาพ เสียการงาน เสียการเล่าเรียน เป็นต้น (3) ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง ไม่ติดอยู่แค่ความชอบใจไม่ชอบใจ แต่รู้จักดู รู้จักฟังให้ได้คุณค่าที่ดีงามเป็นประโยชน์สูงขึ้นไปกว่านั้น โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ต้องให้ได้ปัญญา และคติที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคม

3) การหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ (อาชีวะปาริสุทธิ) การทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ถ้ามีผู้หาเลี้ยงชีพโดยวิธีทุจริต เป็นมิฉฉาชีพ นอกจากชีวิตของคนที่ตนเองจะชั่วร้ายเสื่อมเสียแล้ว ก็จะทำร้ายคนอื่นแก่สังคมอย่างมาก จึงต้องย้ำเน้นกันอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาสัมมาชีพ และส่งเสริมให้ประชาชนฝึกฝนตนให้สามารถประกอบสัมมาชีพ คือหาเลี้ยงชีพโดยทางสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย สัมมาชีพยังมีลักษณะที่สำคัญๆ ดังนี้

- เป็นอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัย หรือสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม

- เป็นอาชีพการงานที่ช่วยแก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์ชีวิต และสังคมในทางใดทางหนึ่ง

- เป็นอาชีพการงานที่ช่วยให้ผู้ทำได้พัฒนาชีวิตของตนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านปัญญา

- เป็นอาชีพการงานที่ไม่ทำลายคุณค่าของชีวิต และไม่เสื่อมเสีย คุณภาพชีวิต แต่ทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าน่าภาคภูมิใจ

- เป็นอาชีพการงานที่ทำให้ได้ปัจจัยเลี้ยงชีพมาด้วยเรี่ยวแรงกำลังกาย กำลังสติปัญญา ความเพียรพยายาม ความสามารถและมีมือของตน และทำให้ได้ฝึกฝนพัฒนาความเชี่ยวชาญจัดเจน หรือฝึกปรือฝีมือในทางสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไป

4) การเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) พฤติกรรมของมนุษย์ ในที่สุดก็มาลงที่การกิน ใช้ เสพบริโภค ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพบริโภค ก็จะก่อปัญหาอย่างมาก ทั้งแก่ชีวิต แก่สังคม และแก่โลก เพราะเขาจะกิน ใช้ บริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลาย รวมทั้งเทคโนโลยีด้วยโมหะ ก่อให้เกิดความลุ่มหลง มัวเมา ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ความเสื่อมเสียคุณภาพชีวิต การใช้จ่ายสิ้นเปลือง การขัดแย้ง แย่งชิง เบียดเบียนกันในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อมลภาวะ เป็นต้น จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกิน ใช้ เสพ บริโภค ให้เป็นพฤติกรรมที่

⁵⁰ ที.ม. (ไทย) 10/54/57, ข.ธ. (ไทย) 25/24-39.

เกิดจากปัญหาที่รู้เข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัย 4 ตลอดจนเทคโนโลยีนั้นๆ เริ่มแต่รับประทานอาหารเพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี ไม่ใช่กินเพียงเพื่อเอร็ดอร่อย อวดโอ้อวดฐานะ เป็นการกินด้วยปัญญาที่ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค หรือกินพอดี ที่เรียกว่า โภชนะมีตัตถุญญา ตลอดจนการใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างประหยัด ซึ่งทำให้ได้ประโยชน์มากที่สุดโดยสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ปัจจัยปฏิเสวนา หมายถึง การใช้ปัญญาทำความเข้าใจ แล้วบริโภคปัจจัยทั้งหลาย ให้ได้ผลตรงพอดี ตามคุณค่าแท้ที่เป็นจุดหมายของการบริโภคสิ่งนั้นๆ

ไตรสิกขาจึงเป็นระบบการศึกษา ซึ่งพัฒนาชีวิตที่ดำเนินไปทั้งระบบ ในระบบการดำเนินชีวิต 3 ด้าน ที่กล่าวแล้วนั้น เมื่อศึกษาฝึกชีวิต 3 ด้านนั้นไปแค่นั้น ก็เป็นอยู่ดำเนินชีวิตที่ดีได้เท่านั้น ฝึกอย่างไร ก็ได้เช่นนั้น หรือศึกษา (ศึกษา) อย่างไม่ได้มรรคอย่างนั้น

สิกขา คือ การศึกษา ที่ฝึกอบรมพัฒนาชีวิต 3 ด้านนั้น มีดังนี้

1. สิกขา / การฝึกศึกษา ด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนสรรพสัตว์ หรือสิ่งแวดล้อมทางวัตถุก็ตาม ด้วยอินทรีย์ (เช่น ตา หู) หรือด้วยกาย วาจา ก็ตาม เรียกว่า ศील (เรียกเต็มว่า อธิศีลสิกขา)

2. สิกขา / การฝึกศึกษา ด้านจิตใจ เรียกว่า สมာธิ (เรียกเต็มว่า อธิจิตตสิกขา)

3. สิกขา / การฝึกศึกษา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (เรียกเต็มว่า อธิปัญญาสิกขา)

รวมความว่า การฝึกศึกษานั้น มี 3 อย่าง เรียกว่า สิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา คือ ศील สมาธิ ปัญญา ซึ่งพูดด้วยถ้อยคำของคนยุคปัจจุบันว่า เป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ

เมื่อมองจากแง่ของสิกขา 3 จะเห็นความหมายของสิกขาแต่ละอย่าง ดังนี้

1. ศील คือ สิกขาหรือการศึกษาที่ฝึกในด้านการสัมพันธ์ติดต่อกับปฏิบัติจัดการกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุและทางสังคม ทั้งด้วยอินทรีย์ต่างๆ และด้วยพฤติกรรมทางกาย-วาจา เรียกอีกอย่างว่า การมีวิถีชีวิตที่ปลอดเวรภัยไร้การเบียดเบียน หรือการดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลแก่สังคม และแก่โลก

2. สมาธิ คือ สิกขาหรือการศึกษาที่ฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความมีเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญ ความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่นแน่วแน่ ความมีสติ สมာธิ และในด้านความสุข เช่น ความมีปิติอิ่มใจ ความมีปราโมทย์ร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ เรียกสั้นๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

3. ปัญญา คือ สิกขาหรือการศึกษาที่ฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผล ความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริงการรู้จักหาความรู้ การรู้จักคิดพิจารณา การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ทดลองตรวจสอบ ความรู้เข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การเข้าถึงความจริง การนำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหา และคิดการต่างๆ ในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่เป็นจริง ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

หลักทั้ง 3 ประการแห่งไตรสิกขา ที่กล่าวมานี้ เป็นการศึกษาที่ฝึกคนให้เจริญพัฒนาขึ้นไปในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ของชีวิตที่ติงามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น คือ การฝึกศึกษาที่จะให้มีชีวิตที่ติงาม เป็นสิกขา ชีวิตติงามที่เกิดจากการฝึกศึกษานั้น เป็นมรรค ดังนั้น ระบบแห่งสิกขา เริ่มด้วยจัดปรับพื้นที่ให้พร้อมที่จะทำงานฝึกศึกษา ไตรสิกขา เป็นการศึกษา 3 ด้าน ที่พัฒนาชีวิตไปพร้อมกันทั้งระบบแต่ถ้ามองหยาบๆ เป็นภาพใหญ่ ก็มองเห็นเป็นการฝึกศึกษาที่ดำเนินไปใน 3 ด้าน/ขั้นตอน ตามลำดับ (มองได้ทั้งในแง่ประสานกันและเป็นปัจจัยต่อกัน)

ศีล เป็นเหมือนการจัดปรับพื้นที่และบริเวณแวดล้อม ให้สะอาดหมดจดเรียบร้อยราบรื่นแน่นอนหนาแน่นคง มีสภาพที่พร้อมจะทำงานได้คล่องสะดวก

สมาธิ เป็นเหมือนการเตรียมตัวของผู้ทำงานให้มีเรี่ยวแรงกำลังความถนัดชัดเจนที่พร้อมจะลงมือทำงาน

ปัญญา เป็นเหมือนอุปกรณ์ที่จะใช้ทำงานนั้นๆ ให้สำเร็จ⁵¹

สรุปลักษณะมรรค แปลว่าหนทาง ไปสู่ความสำเร็จ ได้ต้องมีระบบการศึกษาฝึกฝนพัฒนาชีวิตและการศึกษาเรียนรู้ เพื่อบูรณาการกับการเรียนการสอนตามหลักพุทธธรรม จัดอยู่ในไตรสิกขา ดังนี้

1. สัมมาทิฎฐิ	}	3. ปัญญา
2. สัมมาสังกัปปะ		
3. สัมมาวาจา		
4. สัมมากัมมันตะ	}	1. ศีล
5. สัมมาอาชีวะ		
6. สัมมาวายามะ		
7. สัมมาสติ	}	2. สมาธิ
8. สัมมาสมาธิ		

ศีล คือ สัมมาวาจา การพูดที่ดีและถูกต้อง สัมมากัมมันตะ การมีพฤติกรรมที่ติงาม ตามวัฒนธรรมไทย สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่สุจริต จึงต้องนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนแรก

สมาธิ คือ สัมมาวายามะ ความเพียรพยายามที่ดี ที่ถูกต้องในกระบวนการเรียนการสอน สัมมาสติ การไม่ประมาท สัมมาสมาธิ การดำรงตั้งมั่น แน่วแน่ที่จะเรียนสอน เป็นกระบวนการที่จะต้องบูรณาการขั้นตอนที่ 2

ปัญญา คือ เมื่อมีศีลติงาม มีความตั้งใจแล้ว ต้องมีสัมมาสังกัปปะที่จะดำริ ริเริ่มสร้างสรรค์งาน และสุดท้าย คือ ปัญญา จึงรู้แจ้งเห็นจริงประจักษ์ด้วยตนเองหลังจากที่มีกระบวนการเรียนการสอนที่ดี

⁵¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม), พิมพ์ครั้งที่ 25, (กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์กรพิมพ์), 2553, หน้า 351-353.

2.6 บริบทพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

ความเป็นมาของพื้นที่วิจัย

2.6.1 คณะครุศาสตร์ มจร⁵²

ประวัติคณะครุศาสตร์

คณะครุศาสตร์ เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา นับเป็นคณะที่ 2 ต่อจากคณะพุทธศาสตร์ ในระยะแรกจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ภาควิชา คือ ภาควิชาการศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่อมา พ.ศ. 2526 ได้ปรับปรุงโดยแบ่งเป็น 3 ภาควิชา คือ ภาควิชาบริหารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอนสังคมศึกษา ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน ปัจจุบันคณะครุศาสตร์แบ่งการบริหารงานออกเป็น สำนักงานคณบดี ภาควิชาจิตวิทยา การศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาบริหารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน โรงเรียน บาลีเตรียมอุดมศึกษา โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา และมีกลุ่มงานหรือโครงการพิเศษ

วัตถุประสงค์

1. ให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร บุคคลทั่วไปหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนวิทยฐานะและความรู้ความสามารถในวิชาการอันจะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมในวิชาชีพครู อันมีคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้อง
2. ผลิตบุคลากรทางการศึกษาให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใสใฝ่รู้ใฝ่คิดเป็นผู้นำด้านจิตใจ และปัญญาและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
3. ส่งเสริม และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการแก่วัด ชุมชน และสังคม
4. นำวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในวิชาชีพครูทั้งด้านบริหาร บริการ และการวิจัย

จุดมุ่งหมาย

1. บัณฑิตที่มีความรู้จริงและรอบรู้ในศาสตร์ด้านหลักสูตรและการสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์การสอนอื่นๆ
2. เป็นแหล่งการเรียนรู้และความเป็นเลิศเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาด้านหลักสูตรและการสอนทางพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
3. สร้างความเข้มแข็งและเป็นผู้นำทางวิชาชีพครูตามวิถีพุทธอย่างยั่งยืน
4. พัฒนาบัณฑิตให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญามีความสามารถในการแก้ปัญหา รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม
5. ตระหนักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พื้นฟู สืบสาน ส่งเสริม และธำรงรักษาเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาไทย

⁵² คณะครุศาสตร์ มจร, <<https://www.mcu.ac.th/pages/facultyofeducation-page>>, [4 พฤศจิกายน 2563].

หลักสูตรที่เปิดสอน

ด้านการจัดการศึกษา ได้เปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 สาขาวิชา (หลักสูตร 5 ปี) ได้แก่

1. สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว
2. สาขาวิชาสังคมศึกษา
3. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
4. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

ระดับประกาศนียบัตร 2 สาขา คือ ประกาศนียบัตรวิชาการเทศนา (ป.ทศ.) และประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ป.สศ.)

หลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพครู ระดับปริญญาโท 3 สาขา คือ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ระดับปริญญาเอก 1 สาขา คือ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ทำเนียบคณบดีคณะครุศาสตร์

1. พระมหาจำลอง ฐิริปัญญา (สารพัดนึก) วัดอนงคาราม พ.ศ. 2513-2521 (ปัจจุบัน ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำลอง สารพัดนึก)
2. พระมหากนกพันธุ์ อดิคุณโณ (นงนุช) วัดมหาธาตุฯ พ.ศ. 2522-2523
3. พระมหาณรงค์ จิตต์โสภโณ (เชิดสูงเนิน) วัดมหาพฤฒาราม พ.ศ. 2523-2523 (ปัจจุบัน พระสุธีวรญาณ, รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา)
4. พระมหากิตติ อดิตาโก วัดมหาธาตุฯ พ.ศ. 2523-2524
5. พระประสิทธิ์สุตตคุณ (สวัสดิ์ อดิโชโต) วัดสระเกศ พ.ศ. 2524-2530 (ปัจจุบัน พระเทพพุทธิมงคล วัดพุทธาราม เนเธอร์แลนด์)
6. พระครูศรีธรรมปฏิภาณ (สมภพ ปุณฺณาคโม) วัดอรุณฯ พ.ศ. 2530-2533
7. พระครูวินัยธรสุเมธ ธีรธมโม วัดมหาธาตุฯ พ.ศ. 2533-2536
8. พระมหาขุนทอง สุวณฺณเมโธ วัดสามพระยา พ.ศ. 2536-2540 และ พ.ศ. 2541-2552 (ปัจจุบันเป็น พระสุวรรณเมธาภรณ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ)
9. พระครูปลัดมารุต วรมงคลโณ, ผศ.ดร. วัดราชโอรสาราม พ.ศ. 2540-2551 และ พ.ศ. 2553 – 2557
10. พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร. วัดปทุมคงคา พ.ศ. 2557-2561
11. พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. วัดชัยพฤกษ์มาลาราชวรวิหาร พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน

2.6.2 โรงเรียนประถมนอำเภอสามโก้ (โรงเรียนสามโก้วิทยาคม)⁵³

ประวัติโรงเรียนสามโก้วิทยาคม

โรงเรียนสามโก้วิทยาคม ตั้งอยู่เลขที่ 15 หมู่ 10 ตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ริมนนสายสามโก้ – ศรีประจันต์ เป็นโรงเรียนสหศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลางตอน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนสามโก้วิทยาคม ได้เปิดทำการสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต่อมาในปีการศึกษา 2532 ได้เปิดทำการสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และในปีการศึกษา 2529 ได้รับการคัดเลือกจากกรมสามัญศึกษา ให้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) และได้ผ่านการรับรองเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และผ่านการรับรองมาตรฐานโดยสำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่สอง ในปี พ.ศ. 2550

เดิมโรงเรียนสามโก้วิทยาคม ตั้งอยู่ที่อำเภอสามโก้ โดยใช้อาคารหลังเก่าของโรงเรียนบ้านลำสนุ่น (โรงเรียนอนุบาลสามโก้) เป็นอาคารเรียน ต่อมา พระครูปัญญาลังการ เจ้าอาวาสวัดเกษของเจ้าคณะอำเภอสามโก้ ได้มอบที่ดินให้ก่อสร้างโรงเรียน จำนวน 27 ไร่ เป็นที่ก่อสร้างโรงเรียนในปัจจุบัน ในปีพ.ศ. 2528 ผู้อำนวยการเทศะสิทธิ์ สุขเจริญ พร้อมด้วยคณะครู-อาจารย์ กรรมการสถานศึกษา และประชาชนชาวอำเภอสามโก้ ได้ร่วมกันจัดหาเงินซื้อที่ดินเพิ่มอีก 23 ไร่เศษ รวมเป็นที่ดินของโรงเรียนทั้งหมดมีจำนวน 50 ไร่ 3 งาน 76 ตารางวา

ปัจจุบัน โรงเรียนสามโก้วิทยาคม มีบุคลากรครู จำนวน 33 คน เป็นชาย 10 คน หญิง 23 คน ครูอัตราจ้าง ชาย 1 คน หญิง 2 คน เจ้าหน้าที่ธุรการโรงเรียน หญิง 1 คน นักการภารโรง 3 คน นักเรียน จำนวน 545 คน แยกเป็นนักเรียนชาย 262 คน หญิง 283 คน รวมทั้งสิ้น 585 คน มีการจัดชั้นเรียนเป็น 3-3 -3 / 3 – 3 – 3 รวมทั้งหมด 18 ห้องเรียน

โรงเรียนสามโก้วิทยาคม ปัจจุบัน มีอาคารเรียนและอาคารประกอบ ดังนี้

1. อาคารเรียน แบบ 216	จำนวน	1	หลัง
2. อาคารเรียนแบบ ซีเอส	จำนวน	1	หลัง
3. อาคารโรงฝึกงาน	จำนวน	3	หลัง
4. อาคารชั่วคราว	จำนวน	1	หลัง
5. โรงฝึกพลศึกษา	จำนวน	1	หลัง
6. บ้านพักครู	จำนวน	4	หลัง
7. บ้านพักนักการภารโรง	จำนวน	2	หลัง
8. ห้องส้วมนักเรียน	จำนวน	4	หลัง
9. สนามฟุตบอลพร้อมลู่วิ่ง	จำนวน	1	สนาม

⁵³ โรงเรียนสามโก้วิทยาคม, <https://data.bopp-obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1015670173&page=history>, [4 พฤศจิกายน 2563].

10. สนามบาสเกตบอล	จำนวน	2	สนาม
11. สระน้ำ	จำนวน	2	สระ
12. อาคารวัฒนธรรม	จำนวน	1	หลัง

วิสัยทัศน์โรงเรียนสามโก้วิทยาคม

โรงเรียนสามโก้วิทยาคม เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นำสู่สากล เยาวชนมีคุณธรรม เลิศล้ำ ประชาธิปไตย ใส่ใจทักษะชีวิต มีจิตอาสา ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจของโรงเรียน

1. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ นักเรียนเป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้
2. พัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล นักเรียนมีทักษะภาษาสากลอย่างน้อย 2 ภาษา
3. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมตามหลักธรรมของพุทธศาสนา
4. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตอาสา และรักประชาธิปไตย
5. พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมายของโรงเรียนสามโก้วิทยาคม

ด้านการพัฒนาผู้เรียน

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและคุณภาพได้ตามมาตรฐานระดับสากล
2. ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศ อื่นๆ รวมถึงการสื่อสารภาษาสัญลักษณ์และภาษาดิจิทัล อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ผู้เรียนมีทักษะการคิด มีวิจารณ์ญาณ สามารถไตร่ตรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ ริเริ่ม สร้างสรรค์ แก้ปัญหาและกล้าตัดสินใจ
4. ผู้เรียนสามารถคิดค้น ออกแบบ พัฒนาชิ้นงาน สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม โดยใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีทักษะการวางแผน จัดการ ทำงานเป็นทีมและเห็นช่องทางสร้างอาชีพในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่
5. ผู้เรียนใฝ่ดี มีคุณธรรม และมีความเป็นไทย ภูมิใจในถิ่นฐาน มีจิตสาธารณะ และจิตใจบริการ มีความเป็นพลเมือง ตามวัฒนธรรมประชาธิปไตย มีทักษะการดำรงชีวิตและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมโลก เป็นสมาชิกที่เข้มแข็งของประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

1. โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนอิงมาตรฐานสากล
2. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้
3. โรงเรียนจัดการเรียนรู้เรื่องภาษาดิจิทัล และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อการเรียนรู้อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ
4. โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้อิงมาตรฐานให้เชื่อมประสานกับการศึกษาประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก
5. ครูพัฒนาความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญและจรรยาบรรณทางวิชาชีพครูยุคใหม่

ด้านระบบการบริหารจัดการ

1. โรงเรียนบริหารจัดการได้คุณภาพ ระดับมาตรฐานสากล

2. โรงเรียนส่งเสริมสนับสนุน แนะแนว ช่วยเหลือผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้ได้พัฒนาคนเต็มตามศักยภาพ

3. โรงเรียนมีภาคีร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระหว่างประเทศ

ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

1. โรงเรียนพัฒนาและจัดการบริการแหล่งเรียนรู้ใหม่ให้มีคุณภาพเอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพทั่วถึงและคุ้มค่า

2. โรงเรียนใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ มีสถาบันและองค์กรต่างๆ ทุกภาคส่วน เป็นเครือข่ายส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน พัฒนาการศึกษ ของโรงเรียน

2.6.3 วัดพิรุณศาสตร์/โรงเรียนวัด⁵⁴

จำนวนนักเรียน ชาย 114 หญิง 117 รวม 231 ข้อมูลครู/บุคลากร โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ ชาย 5 คน หญิง 18 คน รวม 23 คน

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ ตั้งอยู่ที่ 1 หมู่ 5 ถนนคลอง 10 ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2476 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อักษรย่อของโรงเรียน คือ พ.ศ. สีประจำโรงเรียน คือ สีชมพู-ฟ้า สีชมพูหมายถึงความรักความสามัคคี สีฟ้า หมายถึง ความมีชีวิตชีวาและความจริงใจ ความหมายในภาพรวมคือ ความรักความสามัคคี และความจริงใจต่อกัน ต้นไม้ประจำโรงเรียน คือ ต้นอินทนิล

วิสัยทัศน์

โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมนำความรู้ มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีจิตสาธารณะ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตและนำชุมชนมีส่วนร่วม

ปรัชญาของโรงเรียน

“สุวิชาโน ภาวะวัง โหติ” ผู้รู้ดี เป็นผู้เจริญ

พันธกิจ

1. ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติ

⁵⁴ โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์, <http://data.bopp-obec.info/web/home.php? School_ID=1013270114>, [4 พฤศจิกายน 2563].

3. นำเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สู่ครูมืออาชีพ
5. พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน
6. ส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน
7. ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะ

ปณิธานของโรงเรียน

โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนา วัฒนธรรม/มารยาท ประจำท้องถิ่น นวัตกรรมเด่นประจำโรงเรียน ความคิดสร้างสรรค์เชิงบวก กิน อยู่ ดู ฟังเป็นแนววิถีพุทธ ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ หมายถึง การสร้างนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เช่น กระบวนการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 และไตรสิกขา เป็นต้น
2. กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
3. เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับหลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข
4. การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกจิตให้สงบ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
5. วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ หมายถึง การแสดงออกที่มีแบบแผนประเพณีวิถีพุทธในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย
6. นวัตกรรมเด่นประจำคณะครูศาสตร์ หมายถึง การสร้างครูดีที่บูรณาการหลักพุทธศาสนาเข้ากับคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์
7. นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ หมายถึง หลักการ วิธีการ กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

2.6.4 โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษา⁵⁵

ประวัติโรงเรียนกุศลศึกษา

โรงเรียนกุศลศึกษา ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 269 แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) โทร 0-2882-1103-4 โทรสาร 0-2435-0158 E-mail : kusolsuksaschool@gmail.com Website: www.kusolsuksa.ac.th โดยได้รับอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. 2490 ปัจจุบัน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นเตรียมอนุบาล ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนประจำปีการศึกษา 2557 ทั้งหมด 1,043 คนพื้นที่ 6ไร่ 16.19 ตารางวา

โรงเรียนกุศลศึกษา ตั้งขึ้นในสมัยพระธรรมทานาจารย์ (หลวงปู่อิม โยโสโร) พ.ศ. 2471-2515 อดีตเจ้าอาวาสวัดชัยพฤกษามาลาราชวรวิหาร รูปที่ 7 มีประวัติโดยย่อว่า ท่านเป็นคนจังหวัดนนทบุรี โดยกำเนิดอุปสมบทที่พัทธสีมาวัดบางอ้อยช้าง จังหวัดนนทบุรี แล้วได้ติดตามหลวงพ่อนันทวิริยะ (โพธิ์) ซึ่งขณะนั้น ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดชัยพฤกษามาลาราชวรวิหาร ในปี พ.ศ. 2471 ท่านได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาส

วัดชัยพฤกษามาลาราชวรวิหาร ต่อจากหลวงพ่อนันทวิริยะ (โพธิ์) จนถึงปี พ.ศ. 2515 ท่านได้มรณภาพด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2515 สิริรวมอายุได้ 89 ปีพรรษา 69 ท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ อันก้าวไกลมองเห็นประโยชน์ของการศึกษาและคำนึงถึงเยาวชนว่าเป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่าควรแก่การพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอันจะเอื้อต่อประโยชน์ของบ้านเมืองและพระพุทธศาสนา จึงอนุญาตให้ตั้งโรงเรียนราษฎร์ของวัดขึ้นท่านเป็นผู้รับใบอนุญาตรูปแรก ตามใบอนุญาตเลขที่ 34/2490 ลงวันที่ 13 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 ประเภทสามัญศึกษา โดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในการขออนุญาตเปิดโรงเรียนครั้งนี้มีการระบุนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยมีขุนศรีทิพย์ศึกษากร เป็นผู้จัดการและครูใหญ่ ใช้อาคารเรียนพระปริยัติธรรม (มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ 9 ตารางวา ในบริเวณวัดชัยพฤกษามาลาราชวรวิหาร)

กาลา 2 ชั้น 1 หลัง เป็นสถานที่เรียน มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 268 คน (ขณะนั้นนักเรียนยังมีไม่ถึงชั้นมัธยมศึกษา) กาลต่อมา พระสุทธิธรรมมาจารย์ (หลวงปู่คอน) สุทธิญาณ นามสกุล ตรีหิรัญ (พ.ศ. 2515-2544) เป็นเจ้าอาวาสวัดชัยพฤกษามาลาราชวรวิหาร เป็นผู้รับใบอนุญาตเป็นรูปที่ 2 ต่อจากหลวงปู่อิมหรือพระธรรมทานาจารย์ ซึ่งโรงเรียนประเภทนี้มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าของและผู้รับใบอนุญาตโดยตำแหน่ง เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ได้มีการขอเปลี่ยนแปลงการรับนักเรียนใหม่ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 (อายุ 3 ปี) ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่มีชั้นมัธยมศึกษา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันโรงเรียนกุศลศึกษา (เป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดชัยพฤกษามาลาราชวรวิหาร) ตั้งอยู่เลขที่ 269 แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ประเภทสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักปลัดกระทรวง

⁵⁵ โรงเรียนการกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.kusolsuksa.ac.th/>, [4พฤศจิกายน 2563].

ศึกษาธิการ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาล (อายุ 2 ขวบ) ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมี พระปริยัติวิโรปกการ ผศ. ดร. นามสกุล ชั่งแสง

ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดชัยพลกษมาลาราชวรวิหาร เป็นผู้รับใบอนุญาต, ผู้จัดการ และผู้อำนวยการ ซึ่งท่านได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาปรับปรุงอาคารเรียน และจัดการเรียน การสอนให้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับ มีอาคารเรียนเป็นตึก 3 ชั้น 4 หลัง อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง ประกอบด้วยห้องเรียน 29 ห้อง เป็นชั้นเตรียมอนุบาล 2 ห้อง ห้องเรียนอนุบาล 1 – 3 จำนวน 9 ห้อง ห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 18 ห้อง, ห้องกิจกรรมนักเรียน 1 ห้อง, ห้องคอมพิวเตอร์ 2 ห้อง, ห้องวิทยาศาสตร์ 1 ห้อง, ห้องธุรการ 1 ห้อง, ห้องพยาบาล 1 ห้อง, ห้องจริยธรรม 1 ห้อง, ห้องประชุมใหญ่ 1 ห้อง, ห้องสมุด 1 ห้อง

ลักษณะตราสัญลักษณ์ เป็นรูปแบบเจดีย์ระฆังคว่ำ หมายถึง เป็นที่เก็บรวบรวมสิ่งที่ดีงาม ทั้งปวง

ฐานล่าง เป็นรูปธงชาติไทย สีแดง หมายถึง สถาบันชาติ

สีขาว หมายถึง ศาสนา

สีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์

รูปดอกบัวสีชมพู หมายถึง ความบริสุทธิ์หลุดพ้น แบ่งเบาทางปัญญา

รัศมีบนยอด หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

โรงเรียนกุศลศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาจัดกระบวนการ เรียนรู้โดยเน้นทักษะกระบวนการคิดเพื่อพัฒนานักเรียนให้เต็มตามศักยภาพปลูกฝังให้นักเรียนมี คุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรสถานศึกษา

ปรัชญานำทาง "ความเพียร เกิดปัญญา นำสู่อุณาถ" "

ปรัชญาโรงเรียน "ความรู้ คู่จริยธรรม สัมพันธ์ชุมชน"

ความรู้ หมายถึง สิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลมีคุณค่าและสามารถนำไปดำรงชีวิตได้ในสังคม

คู่จริยธรรม หมายถึง เป็นการแสดงออกถึงความมีเมตตาการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนาสัมพันธ์ชุมชน หมายถึง เป็นการร่วมมือสร้างสามัคคีกับชุมชนและองค์กรต่างๆ

พันธกิจ

1. ส่งเสริมการจัดการศึกษา ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน อย่างทั่วถึง
2. สนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาครู/บุคลากรทางการศึกษา ให้มีมาตรฐานตามวิชาชีพ
3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี
4. ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ และสมรรถนะของผู้เรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการศึกษาและร่วมกับกลุ่ม/สมาคม/ มูลนิธิ/และหน่วยงานอื่น
6. ปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

2.6.5 โรงเรียนวัดบางกระดี่⁵⁶

ประวัติโรงเรียน⁵⁷

โรงเรียนวัดบางกระดี่ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่เลขที่ 4 ถนนพระราม 2 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยศาลาการเปรียญของวัดบางกระดี่เป็นที่เรียน ประธานในพิธีเปิด คือ นายช่วง บุญยกลิน วันเปิดเรียนมีครู 2 คน คือ ครูใหญ่ และนายประยงค์ แดงมุกดา มีนักเรียน 60 คน ปีแรกเปิดสอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 เพียงชั้นเดียว ต่อมาจึงขยายถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภายในระยะเวลา 4 ปี

พ.ศ. 2479 ทางราชการได้สร้างอาคารเรียนให้ 1 หลัง ขนาด 9 x 27 เมตร หลังคาจาก พื้นกระดาน ไม่มีฝา ราคา 800 บาท ปลูกในที่ดินของวัดบางกระดี่ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2494 ได้ถูกพายุพัดพังใช้การไม่ได้ นายอำเภอบางขุนเทียนจึงได้อนุมัติงบประมาณจัดสร้างให้ใหม่ราคา 4,020 บาท ระหว่างการทำการปลูกสร้างได้ย้ายไปอาศัยเรียนที่ศาลาการเปรียญของวัดเช่นเดิม (ปัจจุบันอาคารหลังนี้รื้อถอนแล้ว)

พ.ศ. 2501 ทางราชการได้สร้างอาคารเรียนให้อีก 1 หลัง เป็นอาคารเรียนไม้ชั้นเดียว แบบ 008 จำนวน 6 ห้องเรียน พร้อมบ้านพักครู 1 หลัง ใช้งบประมาณ ก.ศ.ส. (เงินอากรแสตมป์ การศึกษาและสาธารณสุข) มูลค่า 220,000 บาท มอบงานในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 (อาคารหลังนี้รื้อถอนแล้ว)

พ.ศ. 2515 ได้รับงบประมาณ สร้างอาคารเรียนแบบ ป.1 ซ เป็นเงิน 180,000 บาท โดยสร้างเชื่อมกับอาคารเดิม

พ.ศ. 2517 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ 008 - 252 เป็นอาคารตึก 3 ชั้น พ.ศ. 2528 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนตึก 4 ชั้น ใต้ถุนโล่งแบบ สนศ.264 ห้องสุขา จำนวน 10 ที่นั่ง 1 หลัง พร้อมซ่อมอาคารเรียนแบบ 017

พ.ศ. 2537 ทางราชการได้อนุมัติให้เปิดขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน 80 คน และได้ขยายถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปี พ.ศ. 2539

พ.ศ. 2539 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนตึก 4 ชั้น แบบ สนศ. 384

พ.ศ. 2546 ได้รับงบประมาณ 7,858,870.66 บาท สร้างอาคารเรียนตึก 5 ชั้น แบบ สนศ.385 โครงสร้าง 15 ห้องเรียน ชั้นล่างเป็นห้องประชุม ชั้น 3, 4 ,5 เป็นห้องเรียน ชั้น 2 เป็นห้องสุขา นักเรียน รวม 12 ที่นั่ง

พ.ศ. 2550 ได้รับงบประมาณ สร้างอาคารเรียนโครงสร้าง 5 ชั้น 15 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง ซึ่งได้ดำเนินการสร้างเสร็จเมื่อเดือนเมษายน 2552 และได้เปิดใช้ในปีการศึกษา 2552

พ.ศ.2553 ได้รับงบประมาณ สร้างโครงหลังคาเหล็ก ขนาดกว้าง 24 เมตร ยาว 33 เมตร สูง 12 เมตร จำนวน 1 แห่ง

⁵⁶ โรงเรียนวัดบางกระดี่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bkdbkk.ac.th/>. [3 มีนาคม 2565].

⁵⁷ โรงเรียนวัดบางกระดี่, ประวัติโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.bkdbkk.ac.th/datashow_145. [3 มีนาคม 2565].

พ.ศ. 2554 ได้รับงบประมาณ ซ่อมแซมอาคารเรียนตึก 4 ชั้น แบบ สนศ. 384 ประตู
โรงเรียน ท่อระบายน้ำ สร้างเสาธง และสร้างห้องสุขานักเรียน

พ.ศ. 2556 ได้รับงบประมาณ ปรับปรุงสนามกีฬา ลาน คชล. ปูพื้นด้วยใยสังเคราะห์
ขนาด 450 ตารางเมตร

พ.ศ. 2559 ได้รับงบประมาณ ปรับปรุงโรงเรียน อาคารเรียน 2 สูง 5 ชั้น อาคารเรียน 3
สูง 4 ชั้น และปรับปรุงพื้นวางระบายน้ำ ตามสัญญา เลขที่ ขบท. 8 / 2559 ลว. 28 ธันวาคม 2558
จำนวน 2,229,100 บาท

โรงเรียนวัดบางกระดี่เป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่รวม 3 ไร่ 1 งาน 55 ตารางวา
ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของวัดบางกระดี่ ให้บริการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับปฐมวัย – ระดับการศึกษาขั้น
พื้นฐาน (ปฐมวัย – มัธยมศึกษาปีที่ 3)

วิสัยทัศน์ / ปรัชญา⁵⁸

วิสัยทัศน์

พัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมสุขภาพ กีฬา ศิลปะ ดนตรี
นาฏศิลป์ สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น สื่อการสอนเทคโนโลยีให้ทันสมัยสู่ศตวรรษที่ 21

ปรัชญา

“สุวิชาโน คุณธรรมโม จโกโก ความรู้ดี มีคุณธรรม นำสู่ความเป็นเลิศ”

พันธกิจ / เป้าหมาย

พันธกิจ

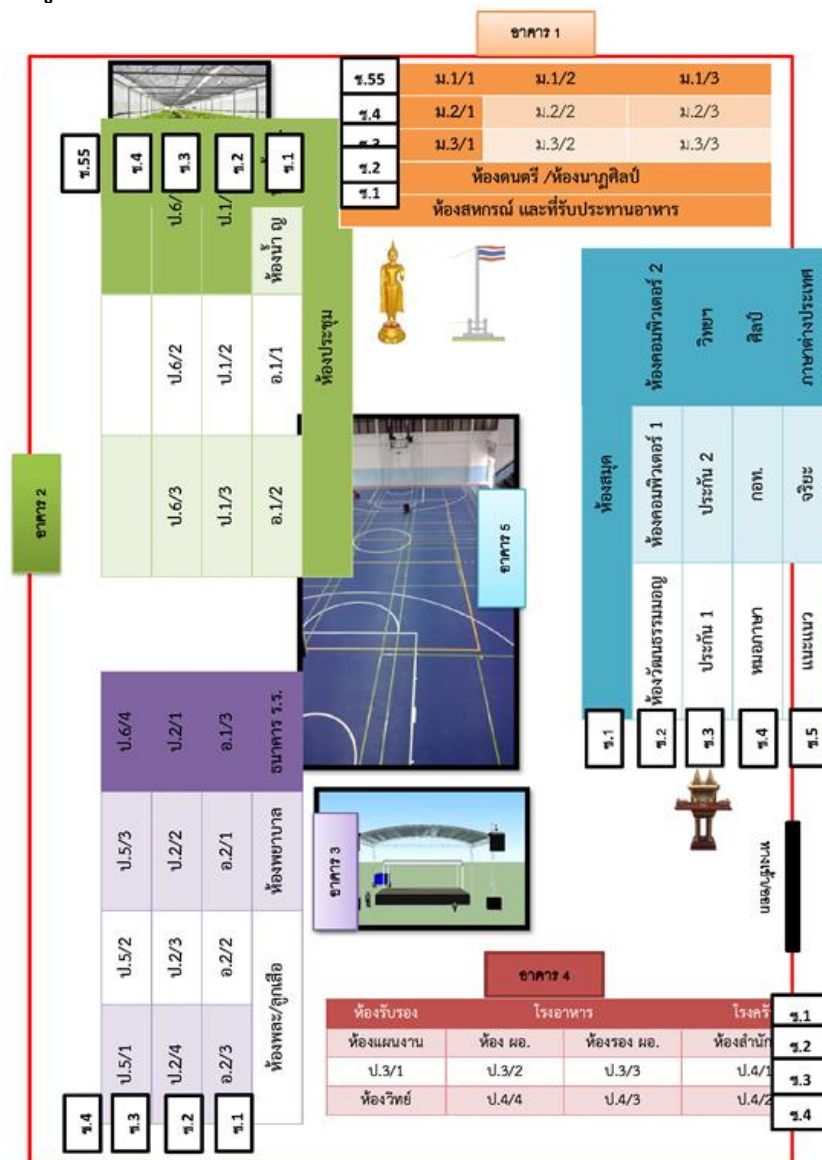
1. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนา
รูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ปฏิบัติตาม
หลักธรรมศาสนาที่ตนนับถือ และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการใช้
เทคโนโลยีที่ทันสมัย
4. ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในด้านกีฬา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์
5. จัดแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน
6. พัฒนาการศึกษามีการส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. ส่งเสริมการบริหารใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
8. ส่งเสริมให้นักเรียน ครูและบุคลากร มีสุขภาพที่แข็งแรงด้วยการออกกำลังกาย

เป้าหมาย

1. นักเรียนมีความสามารถพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความ
เจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีความเป็นสากล และมีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
2. นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

⁵⁸ โรงเรียนวัดบางกระดี่, **วิสัยทัศน์/ปรัชญา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.bkdbkk.ac.th/datashow_147.
[3 มีนาคม 2565].

3. นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย
4. นักเรียนได้รับการส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต มีบุคลิกภาพที่ดี ใช้ความสามารถได้เต็มศักยภาพ
5. นักเรียนมีความภูมิใจและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนวัดบางกระดี่
6. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
- ข้อมูลอาคารสถานที่

ภาพที่ 2.2 อาคารสถานที่โรงเรียนวัดบางกระดี่⁵⁹

⁵⁹ โรงเรียนวัดบางกระดี่, อาคารสถานที่โรงเรียนวัดบางกระดี่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.bkdbkk.ac.th/datashow_152. [3 มีนาคม 2565].

2.6.6 โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ)

ประวัติโรงเรียน⁶⁰

โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) เกิดขึ้นด้วยความคิดริเริ่มของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนชลประทานอนุเคราะห์ โดยได้รับความช่วยเหลือจากข้าราชการชลประทานรังสิตเหนือ คหบดี พ่อค้า ประชาชนย่านประตูน้ำพระอินทร์ราชาร่วมสร้างอาคารนี้ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2505 เป็นแบบอาคารโรงฝึกงานของกระทรวงศึกษาธิการ มีมูลค่าประมาณสามหมื่นบาทเศษ

นายอาจ กลุ่มสกุล ยกที่ดินให้ 3 ไร่ 2 งาน 37 ตารางวา โรงเรียนนี้จึงได้ชื่อว่า “โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ)” คณะกรรมการได้มอบอาคารเรียนและที่ดินให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ และอนุญาตให้เปิดทำการเรียนการสอนได้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2505 และได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามแบบการศึกษาชาติและนโยบายของรัฐบาลเรื่อยมา

ปี พ.ศ. 2511 ได้รับเงินงบประมาณสร้างอาคารเรียน แบบ 021 ของกรมสามัญ จำนวน 6 ห้องเรียน โดยมีนายประเสริฐ หวังวีระ ครูใหญ่โรงเรียนชลประทานมาทำหน้าที่ครูใหญ่

ปี พ.ศ. 2512 ทางราชการได้ให้นายสวัสดิ์ หลาวเพชร มาดำรงตำแหน่งครูแทนนายประเสริฐ หวังวีระ ซึ่งย้ายไปดำรงตำแหน่งครูหัวหน้าหมวดวิชาการที่โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม

ปี พ.ศ. 2516 นายวันชัย สุขประเสริฐ มาดำรงตำแหน่งแทนนายสวัสดิ์ หลาวเพชร ราชการที่หมวดการศึกษาที่อำเภอ

ปี พ.ศ. 2522 นางสาวประไพ ขมวิสัย มาดำรงตำแหน่งแทนนายวันชัย สุขสวัสดิ์ ที่ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ของกรมสามัญศึกษา

ปี พ.ศ. 2543 นายนิรศร์ จัปจิตต์ ย้ายมาดำรงตำแหน่งแทนนางสาวประไพ ขมวิสัย ซึ่งเกษียณอายุราชการและดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา

ปี พ.ศ. 2557 นายวันชาติ ขอพร ย้ายมาดำรงตำแหน่งแทน นายนิรศร์ จัปจิตต์ ซึ่งเกษียณอายุราชการและดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันโรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิสัยทัศน์ / ปรัชญา⁶¹

วิสัยทัศน์

“ในปีการศึกษา 2562 – 2565 โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) จัดการศึกษาได้มาตรฐาน มีคุณธรรม สร้างโอกาสความเสมอภาคทางการศึกษา น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตอาสา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ ชุมชนมีส่วนร่วมบนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างยั่งยืน”

⁶⁰ โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ), ประวัติโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/prainsuksa2505/khxmul-rongreiyng/prawati-rongreiyng>. [3 มีนาคม 2565].

⁶¹ โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ), วิสัยทัศน์ / ปรัชญา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RGxSSNOeVrkJ:prainsuksa.ac.th/dataslow_204854+&cd=7&hl=th&ct=clnk&gl=th. [3 มีนาคม 2565].

เอกลักษณ์ลูกพระอินทร์

วินัยดี มีน้ำใจ ใฝ่การเรียนรู้ เพียรทำดี

2.6.7 โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน⁶²

ที่ตั้งของสถานศึกษา

ชื่อหมู่บ้าน บางขัน เลขที่ 68 หมู่ที่ 8 ตำบล คลองหนึ่ง อำเภอ คลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี
เขตการปกครอง เทศบาลเมือง ท่าโหลง

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน แต่เดิมยังไม่มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน อดีตเจ้าอาวาส สนับสนุนให้มีการศึกษาขึ้นในวัด นักเรียนเข้าเรียนต้องเสียค่าเล่าเรียน คนละ 50 สตางค์ ต่อมาปี พ.ศ. 2476 นายอำเภอคลองหลวงประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา และขยายการศึกษา ภาคบังคับ มีผลให้ทุกตำบลจัดตั้งให้เป็นโรงเรียนประชาบาลตำบลขึ้น ที่วัดบางขันได้ถูกจัดตั้งเป็น โรงเรียนประชาบาลตำบล โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาลตำบลคลองหนึ่ง (วัดบางขัน)” ได้รับการ สนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่น จัดหาโต๊ะเรียนม้านั่ง และอุปกรณ์ที่จำเป็นจึงสามารถจัดตั้ง โรงเรียนขึ้นมาได้ มีนักเรียนทั้งสิ้น 72 คน จำนวน ครู 2 คน

ปี พ.ศ. 2493 ทางจังหวัดนำภินนาทอดที่วัดบางขันเงินรายได้หักค่าใช้จ่ายแล้วนำมา สร้าง อาคารแบบ ป. 1ข. ด้วยเงิน 38,000 บาท ต่อมาในแต่ละปีก็ได้จัดสร้างอาคารเพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด จากการจัดงานเมตตาเยาวยชน และ ได้รับงบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนายชูชีพ หาญสวัสดิ์

ปี พ.ศ. 2537 ได้เข้าร่วมโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ปี พ.ศ. 2540 ได้สร้างอาคารเรียนแบบ สปช. 2/28 เป็นอาคาร คสล. 3 ชั้น 9 ห้องเรียน ด้วยเงิน 3,111,300

ต่อมาได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนชุมชน จึงได้ชื่อว่าโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน และได้ พัฒนาขึ้นมาตามลำดับเป็นที่ยอมรับของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ในปีการศึกษา 2550 มีนักเรียน 1447 คน ครู 51 คน อาคารเรียนไม้ 2 ชั้น 42 ห้องเรียน อาคาร คสล. 3 ชั้น 9 ห้องเรียน อาคาร อเนกประสงค์ ขนาด 21 x 36 ตร.ม. 1 หลัง

ปีการศึกษา 2550 ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี สร้าง อาคาร คสล. 4 ชั้นใต้ถุนโล่ง ขนาด 18 ห้องเรียน งบประมาณ 9,988,000 บาท

วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550 เกิดเหตุเพลิงไหม้อาคารเรียน ทำให้อาคารเรียนเสียหายเกือบ ทั้งหมด จึงได้ทำการรื้อถอนและปรับผังพื้นที่บริเวณใหม่ทั้งหมด โดยได้รับงบประมาณและผู้ร่วม บริจาคสร้างอาคารเรียนใหม่ คือ

⁶² โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน, ประวัติโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://data.bopp-obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1013270030&page=history. [3 มีนาคม 2565].

1. สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ สร้างอาคาร แบบ สปช.2/28 4 ชั้น ใต้ถุนโล่ง ขนาด 18 ห้องเรียน 1 หลัง และขนาด 9 ห้องเรียน อีก 1 หลัง งบประมาณ 36,000,000 บาท

2. มูลนิธิธรรมกาย สร้างอาคารอเนกประสงค์ขนาด 21x54 ตร.ม. จำนวน 1 หลัง งบประมาณ 3,250,000 บาท

3. คุณยุยยุทธ วิจารณ์กุล และคณะ พร้อมด้วยธนาคารไทยพาณิชย์สาขาคลองหลวง สโมสรไลออนส์ เขตจอมทอง กรุงเทพฯ สร้างอาคารอนุบาล คสล. 2 ชั้น 6 ห้องเรียน งบประมาณ 2,000,000 บาท

4. คุณยุยยุทธ วิจารณ์กุลและคณะ สร้างห้องน้ำห้องส้วม 22 ที่นั่ง ที่ปัสสาวะชาย 20 ที่ งบประมาณ 700,000 บาท (ห้องน้ำห้องส้วมหลังที่ 1 ราคา 280,000 บาท ห้องน้ำห้องส้วมหลังที่ 2 พร้อมอ่างล้างหน้าของเด็กอนุบาล ราคา 300,000 บาท ที่ปัสสาวะชาย ราคา 120,000 บาท)

ปัจจุบันการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตอนต้นมีผู้เรียนทั้งสิ้น 1,352 คน จำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 54 คน มีการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ ขึ้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 โดยจำนวนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับผู้เรียนปกติจำนวน 35 คน 41 คน 50 คน และ 40 ในปีต่อมาเป็นลำดับ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 งานวิจัยในประเทศ

กรรณิการ์ ภริมย์รัตน์ ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านหลักการ ประกอบด้วย

1. พอประมาณ
2. มีเหตุผล
3. มีภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไขประกอบด้วย
 - 1) ความรู้
 - 2) คุณธรรม
 - 3) ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา
 - 4) ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา
 - 5) ความคิดเห็นของนักศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็น

แนวทางในการดำเนินชีวิตได้⁶³

⁶³ กรรณิการ์ ภริมย์รัตน์, “พฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏ สอนสุนันทา, 2553), หน้า 35.

อัจตรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล, จอย ทองกล่อมศรี ได้วิจัยแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการทำวิจัยของครู และนิยามนวัตกรรมทางการเรียนการสอนไว้หมายถึง ความสามารถในการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน เป็นตัวกลางหรือช่องทางถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะ รวมไปถึงประสบการณ์จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่นักการศึกษาพยายาม นำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ๆ การวิจัยนี้ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรจากโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร 3 สังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร (สพฐ.) สังกัด สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน (สข.) สังกัดละ 2 คน รวม 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการทำวิจัยของครู มีความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครูประกอบด้วย 7 ด้าน คือ

1. การจัดการอบรมความรู้ที่ทันสมัยเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม
2. การส่งเสริมสนับสนุน อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม
3. การจัดเวทีนำเสนอผลงานเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. มีนโยบายส่งเสริมการใช้นวัตกรรมในชั้นเรียน
5. มีงบประมาณจัดทำนวัตกรรม
6. กำหนด จำนวนนักเรียนแต่ละห้องให้มีความเหมาะสมกับจำนวนสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์
7. สร้างแรงจูงใจให้ครูในการสร้างนวัตกรรม เช่นการให้รางวัล⁶⁴

นิลมนิ พิทักษ์และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด โดยใช้โครงงานกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูโรงเรียน จำนวน 10 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการ ได้แก่ แผนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดโดยโครงงาน 2) เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติการ ได้แก่ แบบบันทึกการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครู แบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู แบบประเมินพฤติกรรมด้านทักษะการคิดของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามกระบวนการ เรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด โดยใช้โครงงาน ต้องดำเนินการให้ความรู้เชิงหลักการแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการคิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้โครงงาน การผลิตสื่ออุปกรณ์ประกอบการสอน จากนั้น จึงพัฒนาความรู้จากที่อบรมมาจัดเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดโดยโครงงาน เมื่อกลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนแผนการ

⁶⁴ อัจตรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล และจอย ทองกล่อมศรี, “การศึกษาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครู”, วารสารบรรณศาสตร์ มศว, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560): 78-89.

จัดการเรียนรู้แล้วจัดกิจกรรมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลโดยมีผู้วิจัยให้คำปรึกษาแก้ไขพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติการในชั้นเรียน⁶⁵

สุมาลี จันทร์ชลอ และคณะ ได้ศึกษาความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ประชาชนกรุงเทพมหานครมีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพอใช้ คะแนนเฉลี่ยโดยรวม 19.08 (ประมาณร้อยละ 76) ผลการเปรียบเทียบระหว่างประชาชนเพศชายและเพศหญิง และระหว่างประชาชนผู้ประกอบอาชีพพบว่าแตกต่างกันของความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตชีวิตของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในภาพรวม พบว่า

ประชาชนมีพฤติกรรมด้านการใช้จ่ายพอประมาณมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้งถึงเป็นประจำด้านความรอบคอบมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ด้านความมีเหตุผลมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ด้านการช่วยเหลือครอบครัวมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ยกเว้นด้านการมีส่วนแก้ปัญหาในครอบครัว นักเรียนมีพฤติกรรมระดับปานกลางประชาชนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้งถึงนานๆ ครั้งด้านการช่วยเหลือสังคม ด้านการใส่ใจสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านการพัฒนางานให้ก้าวหน้ามีพฤติกรรมอยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ผลการศึกษาพฤติกรรมของประชาชน 5 กลุ่มย่อย คือ นักเรียนโรงเรียนเอกชน นักเรียนโรงเรียนรัฐบาล พนักงานในภาคอุตสาหกรรม ผู้ให้บริการ และผู้ประกอบการค้ารายย่อย พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านความมีเหตุผล การดูแลสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือครอบครัว การช่วยเหลือสังคมและด้านความรอบคอบ ความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านการใช้จ่ายอย่างพอประมาณและการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยค่าร้อยละ พบว่าประชาชนส่วนมาก มีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยพัฒนาสังคมได้ และเห็นด้วยที่ทุกครอบครัวต้องทำงบประมาณค่าใช้จ่าย และเห็นด้วยว่าการดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้สบายภายหลัง⁶⁶

แสงทอง เรืองศิลป์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 34 (บ้านกุดโง้ง)” ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 34 (บ้านกุดโง้ง) ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง จัดอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสวยงามเหมาะสมกับวิถิพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติ และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป

⁶⁵ นิลฉวี พิทักษ์ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด กลุ่มสาระสังคม ศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม”, รายงานวิจัย, (ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2555).

⁶⁶ สุมาลี จันทร์ชลอ และคณะ, “การศึกษาความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในกรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2551), หน้า 69.

2. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น

3. ด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติธรรมรักษาศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม/การปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

5. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โรงเรียนได้ร่วมมือกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา⁶⁷

สุรชาติ อินแถลง ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านตัวน้อย” ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนบ้านตัวน้อยได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ มีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผล และเผยแพร่

2. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักธรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการ กินอยู่ ดู ฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างสอนให้รู้ อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3. ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือน กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงานปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

5. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน⁶⁸

พรรณี สวนเพลง ได้ศึกษาเรื่อง “อินเทอร์เน็ตบรอดคาสติ้ง นวัตกรรมสร้างสรรค์การศึกษาเพื่อพัฒนาครู ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย ระยะที่ 2” สวนดุสิต

⁶⁷ แสงทอง เรื่องศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4: กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 34 (บ้านกุดโง้ง)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548), บทคัดย่อ.

⁶⁸ สุรชาติ อินแถลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านตัวน้อย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550), บทคัดย่อ.

อินเทอร์เน็ตบรอดคาสติ้ง (Suan Dusit Internet Broadcasting :SDIB) เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้อินเทอร์เน็ตในรูปแบบใหม่ คือ การถ่ายทอดโทรทัศน์ที่ออกอากาศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (sdib.dusit.ac.th) มีการจัดรายการตลอด 24 ชั่วโมง ให้บริการ 4 ช่อง (ช่อง 1 การเรียนการสอนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ช่อง 2 การเรียนการสอนของนักศึกษา ช่อง 3 นานสาระ Variety ทั่วไป และ ช่อง 4 ช่องวิทยุ) และที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ คือ ช่อง 1 การเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตเป็นฐานของการผลิตรายการ การวิจัย มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อประเมินการใช้ระบบ SDIB ในโรงเรียนนาร่อง และ 2) เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการนวัตกรรม SDIB ปี พ.ศ. 2554-2559 โดยวิธีการดำเนินการวิจัยแบบบูรณาการ (Integrated approaches) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) (โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) (โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ SWOT และจัดทำแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินการใช้ระบบ SDIB ในโรงเรียนนาร่องจำนวน 80 แห่ง พบว่า มีครูตอบแบบสอบถามจำนวน 332 คน

1.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลการใช้งานระบบ SDIB ของครูในโรงเรียนนาร่อง พบว่า ส่วนใหญ่ ใช้ระบบ SDIB ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (On-Line) คิดเป็นร้อยละ 84.34 โดยความถี่เฉลี่ยของการรับชมรายการที่อยู่ระบบ SDIB ที่ได้ติดตั้งในโรงเรียนในเวลาทำการวันจันทร์-ศุกร์ จะเปิดรายการต่างๆ สัปดาห์ละ 3 – 4 วัน คิดเป็นร้อยละ 36.14 ซึ่งครูในโรงเรียนนาร่องดูรายการช่อง 1 เป็นรายการเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย คิดเป็นร้อยละ 86.75

1.2 ความพึงพอใจในการใช้ระบบ SDIB ของครูในโรงเรียนนาร่อง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการนวัตกรรม SDIB ปี พ.ศ. 2554-2559 กลยุทธ์ระดับองค์กร มี 4 กลยุทธ์ คือ

- 1) ขยายการใช้ SDIB ไปสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ
- 2) บริหารจัดการระบบ SDIB ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
- 3) พัฒนาระบบ SDIB ให้มีศักยภาพสูงขึ้น และ
- 4) การปรับปรุง SDIB ให้มีคุณภาพ

กลยุทธ์ระดับแผนงานมี 6 กลยุทธ์ คือ

1. ส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็กเล็กทั่วประเทศมีความรู้และนำความรู้จาก SDIB ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยได้

2. ผลิตเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยเพิ่มขึ้น
3. ผลักดันให้มีการบริหารระบบ SDIB ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่สูงขึ้น
4. ผลักดันให้มีการพัฒนาระบบ SDIB ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่สูงขึ้น
5. ปรับปรุงคุณภาพของเนื้อหาในระบบ SDIB ให้มีคุณภาพและน่าสนใจ และ

6. ซ่อมบำรุงอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้สามารถใช้งานได้ โดยมีโครงการทั้งสิ้น 15 โครงการ⁶⁹

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ 10 เขตพื้นที่การศึกษา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องดำเนินการและบริหารโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งวัด ชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้เรียน และผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ผู้เรียน ผู้บริหาร อาจารย์ ผู้ปกครอง และทุกฝ่าย ต้องการการจัดสรรทรัพยากรจะต้องทั่วถึงโดยผู้บริหารทุกระดับจะต้อง ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน หรือมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามต้องการ จังหวะการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างที่สถานศึกษา สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการ** ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

2. **ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ** ที่จะป็นปัจจัย เป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม

3. **ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา** ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4. **ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด**ที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

5. **ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง** ที่เน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้นๆ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และอุปปีฎญาตธรรม 2

6. **ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการ** ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อไป เช่น ในปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบตามขั้นตอน

ขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธโดยสังเขป มีดังนี้การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ ดังนี้

1. การหาที่ปรึกษาแหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดเจนในหลักพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

⁶⁹ พรรณี สวนเพลง, “อินเทอร์เน็ตบรอดคาสติ้ง นวัตกรรมสร้างสรรค์การศึกษาเพื่อพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย ระยะที่ 2”, รายงานวิจัย, (คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2554), หน้า บทคัดย่อ.

2. การเตรียมบุคลากรคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญา รู้เข้าใจทิศทางการศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จด้านการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่ที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

3. การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวใน ธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดีเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะ นำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาภูมิธรรม 4 ประการ คือ

1. การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
2. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
3. มีกระบวนการคิดที่ดีคือกฎวิธีโดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม
4. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม

ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาระบบไตรสิกขาจุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น เป้าหมายของการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ในที่สุดนอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดี ต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะ บุคลากรที่เหมาะสม การพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดี หากขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นตอนดูแลสนับสนุนใกล้ชิดจัดการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกันปรารถนาดีต่อการพัฒนา ผู้เรียนหรือต่อภารกิจที่สำคัญของขั้นตอนนี้คือการนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือทาง วิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการที่กำหนด เพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้ว

กำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุง และพัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่องคือการมีอิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และ อุပ္ปญญาธรรม 2 (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

ขั้นตอนการประเมินผลและการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อน ให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่ การเผยแพร่⁷⁰

สุวิมล ว่องวาณิชและคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนา นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์สามารถจัดกลุ่มรูปแบบนวัตกรรมที่สังเคราะห์ งานวิจัย 16 เรื่อง ได้ 3 ประเภท คือ (1) การจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู 10 รูปแบบ คือ การศึกษาผ่านบทเรียน การจัดการความรู้การทำวิจัยในชั้นเรียน เทคนิคแผนที่ ผลลัพธ์ การคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร การออกแบบย้อนกลับและการเรียนรู้แบบเน้น ประสบการณ์ การเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส การเสริมพลังอำนาจครู การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติผสมผสานการชี้แนะ (2) การจัดกิจกรรมตามแนวคิดการประเมิน 3 รูปแบบ คือ การประเมินเสริมพลังอำนาจ การประเมินแบบ 360 องศา และวงจรเรียนรู้แบบเซเวนอีโดยใช้แบบตรวจสอบรายการการประเมินหลัก และ (3) การจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาพฤติกรรมครู 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามหลัก กัลยาณมิตร และการปรับปรุงการพูดโดยใช้เทคนิคการละคร ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงนวัตกรรมหรือปัจจัย กระบวนการที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูมี 5 ด้าน ได้แก่ สมรรถภาพการจัดการเรียนการสอน ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความรู้ความเข้าใจและทักษะในกระบวนการประเมินการจัดการเรียนรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทำงานภายในตนและระหว่างเพื่อนครู⁷¹

สิน งามประโคน และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมจัดการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการสอนในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน โดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไป ปฏิบัติจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมาโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันโดยพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้จากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้และ

⁷⁰ สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษากรณีโรงเรียน วิถีพุทธ 10 เขตพื้นที่การศึกษา”, รายงานวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า 72.

⁷¹ สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ, “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อ การพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา”, รายงานวิจัยสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555), หน้า บทคัดย่อ.

การวัดประเมินผลการเรียนรู้ทางการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของชาติที่ว่า พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีคนเก่ง และมีความสุขในสังคม⁷²

พรทิพย์ ไชยโส ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน” ผลการวิจัยพบว่า วัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอนคือขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นการสืบเสาะหาคำตอบ ขั้นการสรุปผล ขั้นการขยายความรู้ และขั้นการประเมินผล เรียกว่า ชื่อว่า 3S2E Model นำเสนอวัตกรมในลักษณะของเอกสารคู่มือสำหรับอาจารย์และเอกสารการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครู โดยจัดลำดับโครงสร้างจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ 9 หน่วย ใช้เวลาในการสอนและทำกิจกรรมแต่ละหน่วยประมาณ 3 ชั่วโมง ผลการนำวัตกรมไปใช้พบว่านิสิตนักศึกษาครูมากกว่าร้อยละ 50 มีสมรรถนะด้านการประเมินอยู่ในระดับดีมาก และมีจำนวนนิสิตนักศึกษาครูมากกว่าร้อยละ 90 ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ทั้งนี้มีสมรรถนะด้านการประเมินที่นิสิตนักศึกษาครูได้รับการพัฒนา 9 สมรรถนะ ประกอบด้วย 1) สมรรถนะในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินและสิ่งที่ประเมิน 2) สมรรถนะในการให้ผลย้อนกลับกับผู้เรียน 3) สมรรถนะในการสร้างและใช้เครื่องมือในการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) สมรรถนะในการให้คะแนนและแปลความหมายคะแนน 5) สมรรถนะในการออกแบบการประเมินสภาพจริง 6) สมรรถนะในการตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือประเมิน 7) สมรรถนะในการให้ระดับคะแนนและกา รายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 8) สมรรถนะในการใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครู 9) สมรรถนะในการจัดทำโครงการในการออกแบบการประเมินการเรียนรู้ อาจารย์ที่ใช้วัตกรมที่พัฒนาขึ้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคู่มือและกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นิสิตนักศึกษาที่เรียนรายงานว่าได้เรียนรู้ตามบทเรียนที่เรียนและตระหนักว่าสมรรถนะด้านการประเมินเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับครูที่จะนำไปใช้ในการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป⁷³

พาสณา จุลรัตน์ ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0” ผลการวิจัย ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ซึ่งขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” เน้นภาคการผลิตไปสู่ภาคบริการมากขึ้นและประชากรมีรายได้สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศไทยจะต้องมีการสร้างนวัตกรรมเป็นของตนเอง ดังนั้น การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อก้าวเข้าสู่ “การศึกษา 4.0” อย่างเป็นรูปธรรมด้วยเช่นกันการศึกษาในยุค Thailand 4.0 ไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้กับคนหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ ในการเรียนรู้ใดๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตไปด้วย และการจะก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นอกจาก

⁷² สีน งามประโคน และคณะ, “วัตกรมการจัดการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ”, รายงานวิจัย, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), หน้า บทคัดย่อ.

⁷³ พรทิพย์ ไชยโส, “การพัฒนาวัตกรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556), หน้า บทคัดย่อ.

1. รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา 2) คุณภาพของครูผู้สอน (3) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา 4) การนิเทศการศึกษา และ 5) การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานการทดลองใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.28 เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีความเห็นด้วยมากที่สุด คือ ด้านคุณภาพของครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ย 4.31 รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.30 ด้านคุณภาพของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ย 4.29 ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน มีค่าเฉลี่ย 4.27 และ ด้านการนิเทศการศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.25 ตามลำดับ

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อคุณภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย ในด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.37 และทุกด้านมีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.44, 4.39 และ 4.30 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวชี้วัด พบว่าผลการประเมินทุกตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก และทุกตัวชี้วัดมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 3.51⁷⁶

2.7.1 งานวิจัยต่างประเทศ

Teaching and Teacher Education ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การรับรู้ความสามารถของครู และเจตคติต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ บทความนี้รายงานการศึกษาที่ดำเนินการเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างครูประสบการณ์ ประสบการณ์ และทัศนคติต่อการดำเนินการตามนวัตกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามสามชุดที่ให้แก่ครู 25 คน โดยทันทีหลังจากที่ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาพนักงาน 4 วัน เกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีประสิทธิผลในการสอนส่วนบุคคลมีส่วนร่วมสัมพันธ์ในเชิงบวก และประสิทธิผลการเรียนการสอนทั่วไปไม่สัมพันธ์กับเจตคติของครูต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน และการวิจัยในอนาคต⁷⁷

⁷⁶ กเชษฐ์ กิ่งชนะ, “รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย”, *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562): 75-76.

⁷⁷ *Teaching and Teacher Education*, Volume 13, Issue 4, May 1997, Pages 451-458 [Online], Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>, [Feb. 22, 2021].

Piet Verhoeven ได้ศึกษาเรื่อง “Who's in and who's out? Studying the effects of communication management on social cohesion” โดยมีเป้าหมายที่จะศึกษาผลกระทบของการจัดการการสื่อสารต่อการยึดเหนี่ยวของสังคม ในระดับส่วนบุคคล กลุ่ม และสังคม โดยใช้หลักการการเชื่อมต่อระหว่างการจัดการการสื่อสารและการยึดเหนี่ยวทางสังคม การรวมกันเป็นกลุ่ม โดยใช้ทฤษฎีเครือข่ายผู้กระทำกร และเทคนิคภาพเหมือนจริงเกี่ยวกับการวิเคราะห์⁷⁸

Verna Allee ได้ศึกษาเรื่อง เรื่อง “Value network analysis and value conversion of tangible and intangible assets” โดยมีจุดประสงค์เพื่อจัดเตรียมตัวอย่างและรายละเอียดทางเทคนิคสำหรับการวิเคราะห์เครือข่ายเชิงคุณค่า ของการแปลงและ ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่สัมผัสไม่ได้โดยการวิเคราะห์เครือข่ายด้วยโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นในปี 1993 และปรับปรุงในปี 1997 สำหรับการจัดการทรัพย์สินสัมผัสไม่ได้ทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นร้านค้าไปจนถึงเว็บธุรกิจและหน่วยทางเศรษฐศาสตร์อื่นๆ⁷⁹

McAdam, M. ได้ศึกษาเรื่อง เรื่อง The Impact of Gender, Social Capital and Networks on Business Ownership: A Research Agenda โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของเพศสถานะ ทุนทางสังคมและเครือข่ายของเจ้าของธุรกิจ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายทางสังคม โดยใช้ทฤษฎีเครือข่ายในการสร้างตัวแบบ⁸⁰

ดานาซซี เฮนริกเซน (Danah Henriksen) ได้ศึกษาเรื่อง “ครูสอนอย่างไรที่ครูเป็นศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของครูที่ประสบความสำเร็จในฐานะการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์” (We Teach Who We Are: Creativity and Trans -Disciplinary Thinking in the Practices of Accomplished Teachers) และได้รับรางวัลครูแห่งปี (Teacher of the Year) จากครูที่ได้รับรางวัลแห่งปี ระหว่างปี 2007-2010 จำนวน 15 คน ศึกษาวิธีการนำความคิดสร้างสรรค์ไปถ่ายทอดในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าครูที่ได้รับรางวัลเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สอนภาษา สอนประถมศึกษา ครูที่ประสบผลสำเร็จ ให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม แสดงความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการเตรียมนักเรียนสำหรับอนาคต รวมทั้งทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเป็นจุดแบ่งสำหรับนักเรียนที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 ออกจากผู้เรียนที่ไม่มีทักษะ วิธีสอนของครูโดยการแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอนเช่น นำศิลปะ เพลง การเต้นรำ มาแทรกในวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเชื่อมโยงสู่

⁷⁸ Piet Verhoeven, “Who's in and who's out? Studying the effects of communication management on social cohesion”, *Journal of Communication Management*, Vol. 12 No. 2 (9 May 2008): 124-135.

⁷⁹ Verna Allee, “Value network analysis and value conversion of tangible and intangible assets”, *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 9 No. 1, (18 January 2008): 5-24.

⁸⁰ McAdam, M., “The Impact of Gender, Social Capital and Networks on Business Ownership: A Research Agenda”, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, Vol. 12 No. 2 (1 March 2006): 105-106.

ชีวิตประจำวันของนักเรียน และพบว่าครูผู้สร้างสรรค์มีความสำคัญอย่างมากทางวิชาการและส่งผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาและความสำเร็จของนักเรียน⁸¹

อเล็กซ์ เบล ราช และคณะ (Alexander M. Bell and others) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาคุณลักษณะสำคัญของบุคคลที่เป็นนักประดิษฐ์ของประเทศ สหรัฐอเมริกา ในบทความวิจัยชื่อว่าใครเป็นนักประดิษฐ์ในอเมริกา: ความสำคัญของการค้นพบนวัตกรรม (Who Becomes an Inventor in America? The Importance of Exposure to Innovation) ผู้วิจัยศึกษาตัวแปรด้านความสามารถในการประดิษฐ์ ว่ามาจากพันธุกรรมหรือเกิดจากสภาวะแวดล้อมของนักประดิษฐ์ โดยใช้ข้อมูลจากนักประดิษฐ์ 1.2 ล้านคนจากบันทึกสิทธิบัตรที่เชื่อมโยงกับบันทึกภาษี ผลปรากฏว่า สิ่งแวดล้อมส่งผลต่อการเป็นนักประดิษฐ์มากกว่าพันธุกรรม เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มที่จะเป็นนักประดิษฐ์มากกว่าเด็กที่มีรายได้ต่ำกว่าปานกลางถึงสิบเท่า และได้ทำการทดสอบคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ผลการทดสอบยืนยันว่าสภาวะแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการเป็นนักประดิษฐ์ ประการที่สอง การได้รับนวัตกรรมในช่วงวัยเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา มีความสำคัญเชิงสาเหตุส่งผลกระทบต่อศักยภาพของเด็กที่จะเป็นนักประดิษฐ์การที่ผู้เรียนเติบโตในครอบครัวหรือสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมหรือใช้เทคโนโลยีสูงเด็กมีโอกาสที่จะเติบโตเป็นนักประดิษฐ์ การที่นักเรียนได้เรียนในชั้นเรียนที่มีเทคโนโลยี การจัดการเรียนการสอนที่มีอัตราการใช้นวัตกรรมสูงทำให้มีความเป็นไปได้สูงขึ้นในการเป็นนักประดิษฐ์ เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะเป็นนักประดิษฐ์ในขณะที่เรียนในชั้นเรียนแต่เมื่อเติบโตขึ้นสิ่งแวดล้อมและสังคมจะทำให้ผู้หญิงจะไม่เลือกอาชีพนักประดิษฐ์ ดังนั้น การพัฒนานักประดิษฐ์จึงควรให้ความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยก่อนประถมศึกษาและไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสสามารถเป็นนักประดิษฐ์ได้⁸²

ซินีและไครคินีส (Sinay, E., Nahornick, A., & Graikinis, D.) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลเชิงลึก: ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายในการค้นหาคำตอบเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางนวัตกรรม หรือปัญญาประดิษฐ์ (Innovative Intelligence : I2Q) ในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน การรายงานฉบับนี้เป็นผลจากการติดตามการดำเนินโครงการการพัฒนาความฉลาดทางนวัตกรรม (I2Q) ในโรงเรียนนำร่องในเทศบาลโตรอนโต ปี 2557-2558 และในปีต่อๆ ไป (2015-17) ดำเนินการโดยการอบรมครูและผู้บริหารให้มีความคิดรวบยอด ความรู้ ความเข้าใจและยุทธวิธีการสอนสมัยใหม่ทางวิทยาศาสตร์ และการพัฒนานักเรียนด้านทักษะ พฤติกรรมและการคิดเชิงนวัตกรรม วิจัยเชิงทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ มัธยมศึกษาปีที่ 1 การวิจัยเพื่อตอบคำถามว่า

⁸¹ Danah Henriksen, “ We Teach Who We Are: Creativity and Trans-disciplinary Thinking In the Practices of Accomplished Teachers” , Doctor of philosophy, (Dissertation,: Educational Psychology and Educational Technology, 2011).

⁸² Alexander M. Bell and others, “ Who Becomes an Inventor in America? The Importance of Exposure to Innovation” , NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, NBER Working Paper No. 24062 November 2017, (Revised January 2019).

1. คุณลักษณะของนักประดิษฐ์ของนักเรียนชั้น ป. 5 และ ม. 1 เป็นอย่างไร
2. ความคิดรวบยอด ความรู้และความเข้าใจของครูและผู้บริหารคืออะไร
3. ยุทธวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ คืออะไร
4. โรงเรียนต้องสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอะไรบ้าง
5. ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของโครงการอย่างไรบ้าง

ผลการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งในการปฏิบัติกิจกรรมและการเรียนรู้และในบริบทของการเรียนรายวิชาต่างๆ มากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ โดยแสดงความเป็นผู้นำกล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายวิธี

2. ครูและผู้บริหารทั้งกลุ่มทดลองและควบคุมมีความคิดเห็นที่ (1) นักเรียนทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ (2) ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะพื้นฐานและ (3) ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญในสาขาวิชาที่หลากหลาย นอกจากนี้ครูและผู้บริหารเชื่อว่านักเรียนสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ในหลากหลายสาขาวิชา

3. ยุทธวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้แก่การเรียนรู้แบบร่วมมือ และครูต้องให้ผู้เรียน (1) การเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (2) การเรียนรู้แบบสืบหา (3) การตั้งคำถามให้ใช้ความคิดระดับสูงและ (4) การตั้งคำถามแบบปลายเปิด

4. โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการหาวิธีการพัฒนาความฉลาดทางนวัตกรรม จัดโอกาสในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จัดสรรเวลาให้ครูได้ทดลองพัฒนา กิจกรรมใหม่ และทำให้เวลาในการปรับเปลี่ยนโปรแกรมการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชั้นเด็กเล็ก

5. ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโครงการ⁸³

สรุปได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาพิจารณานวัตกรรมในลักษณะที่เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสังคมเชื่อมโยง (bridging social capital) ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดการจัดการนวัตกรรมเป็นการจัดการประดิษฐ์คิดค้น แนวคิดการจัดการนวัตกรรมเป็นการจัดการเทคโนโลยี แนวคิดการจัดการนวัตกรรมเป็นการจัดการตลาด แนวคิดการจัดการนวัตกรรมเป็นการจัดการความรู้ แนวคิดการจัดการนวัตกรรมเป็นการจัดการห่วงโซ่ความสัมพันธ์ แนวคิดต่างๆ เหล่านี้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรนวัตกรรม และองค์ประกอบในการจัดการนวัตกรรมที่แตกต่างกัน อันแสดงให้เห็นและยืนยันว่า ทรัพยากรนวัตกรรมและองค์ประกอบในการจัดการนวัตกรรมทุกปัจจัย ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักวิจัย

⁸³ Sinay, E., Nahomick, A., & Graikinis, D., “ Fostering Global Competencies and Deeper Learning with Digital Technologies Research Series: Creativity and Innovation in Teaching and Learning: A Focus on Innovative Intelligence (I2Q) Pilot Program” , Research Report No. 17/18- 11. (November, 2017).

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อการศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับ การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกตามบริบทของพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพื้นที่ นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้ วิถีพุทธ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 พื้นที่การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.3 เครื่องมือการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สรุปกระบวนการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการบูรณาการรูปแบบ การวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม ซึ่งผลการศึกษานำไปสู่การจัดทำการบูรณาการพื้นที่ นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยวางพื้นฐานอยู่บนข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยต่อไป

3.1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการศึกษา วรรณกรรมที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่จะทำการศึกษา คือ การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย

1. นวัตกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการ เรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

2. กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) กิจกรรม วิถีพุทธพอเพียง 3) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 4) กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบความคิดเบื้องต้นสำหรับการวิจัย

3. การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

4. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยนำนวัตกรรมการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติของโรงเรียน ได้นำทฤษฎี Constructionism มาใช้ โดยแบ่งขั้นตอนและการประพจน์ปฏิบัติ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ในขั้นที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจภายในตัวผู้เรียน (Inspiration) ขั้นที่ 2 กระตุ้นให้อยากเรียนรู้ (Curious) ขั้นที่ 3 ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง (Action) ขั้นที่ 4 สร้างองค์ความรู้ (Knowledge) และ ขั้นที่ 5 นำองค์ความรู้สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Exhibition)

5. การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่ม/พื้นที่ของโรงเรียนการเรียนรู้ กิจกรรมความร่วมมือ กิจกรรมความสัมพันธ์ การสร้างพลังของพื้นที่ และการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธ ฯลฯ

3.1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุมในการตอบปัญหาการวิจัยมากที่สุด วิธีการที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. การวิเคราะห์และศึกษาเอกสาร (document analysis) โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ของข้อมูล เช่น การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์การเรียนรู้วิถีพุทธ 2) วิเคราะห์วิถีพุทธพอเพียง 3) วิเคราะห์การถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 4) วิเคราะห์การเดินทางเท้า ก้าวไปในบุญ เพื่อใช้ประกอบข้อมูล

2. การสังเกต (observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant Observation) โดยการเข้าไปทำกิจกรรมในโรงเรียน และและได้ทำการสำรวจข้อมูลกับทางโรงเรียน ทำให้เห็นสภาพการดำเนินของโรงเรียน ผู้วิจัยทำการสังเกตสภาพและกิจกรรมทั่วไปของสถานโรงเรียน ได้แก่ อาคารเรียนห้องเรียน โรงอาหาร ห้องประชุม กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมช่วงพักกลางวัน กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมหลังเลิกเรียน การเรียนการสอน การทำการเกษตรเพื่อเป็นอาหารกลางวันของโรงเรียน เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว พืชไร่ ไม้ผลไว้บริโภค การเลี้ยงเป็ดและไก่ การเพาะเห็ด การชุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

3.1.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ การวางแผน และปฏิบัติการ โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนการศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นขั้นตอนที่ทำการวางแผนต่อการศึกษาข้อมูลในพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา พื้นที่ที่ต้องการศึกษา การเตรียมความพร้อมกับทางภาคีผู้มีส่วนสนับสนุน คือ กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และตัวแทนของโรงเรียนกับพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา ดังนี้

1. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

- 1) ภาคเหนือ ได้แก่ โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย
- 2) ภาคกลาง ได้แก่ 1) โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 2) โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 3) โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร
- 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1) วิทยาลัยจุลมนิตรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

2. พื้นที่สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการ โดยนำองค์ความรู้จากพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกบุคคลแบบเจาะจงจากพื้นที่นวัตกรรม ทั้ง 6 แห่ง

- 1) โรงเรียนวัดบางกระดี กรุงเทพมหานคร
- 2) โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) พระนครศรีอยุธยา
- 3) โรงเรียนสามโก้วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง
- 4) โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษ์มาลา กรุงเทพมหานคร
- 5) โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน จังหวัดปทุมธานี
- 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนที่ 3 คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและอภิปรายเป็นความเรียงในการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ แล้วนำเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ต่อไป

การลงพื้นที่สำรวจพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อทราบถึงนวัตกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน แล้วนำมาพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ แล้วพัฒนาพื้นที่โรงเรียน เพื่อการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียน โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

1. การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับผู้อำนวยการ ครู/บุคลากรของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียนเกี่ยวกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
2. การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์การเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย
3. การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของผู้อำนวยการ ครู/บุคลากรของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้อำนวยการ ครู/บุคลากรของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น
4. การร่วมรับผลประโยชน์ โดยผู้อำนวยการ ครู/บุคลากรของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในโรงเรียน
5. เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ผู้อำนวยการ ครู/บุคลากรของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียนที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้า

ร่วมในโรงเรียน ทั้งในด้านการสร้างสรรค์และร่วมกันพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

3.2 พื้นที่การวิจัย ประชากร และผู้ให้ข้อมูลหลัก

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยเน้นสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ และการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงกับโรงเรียน ดังนี้

3.2.1 พื้นที่การวิจัย

1. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

- 1) ภาคเหนือ ได้แก่ โรงเรียนชวามหาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย
- 2) ภาคกลาง ได้แก่ 1) โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 2) โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 3) โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร
- 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1) วิทยาลัยจุลณีศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

2. พื้นที่สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อจัดสนทนากลุ่มย่อย และจัดเวทีสัมมนา และรวบรวมข้อมูลจากทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ และ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างกับกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ (1) การเรียนรู้วิถีพุทธ (2) วิถีพุทธพอเพียง (3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ (4) เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และบูรณาการกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

โดยวิธีการนำเสนอหลักการการเรียนรู้ ฯ เพื่อทราบแนวทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจภายในตัวผู้เรียน (Inspiration) ขั้นที่ 2 กระตุ้นให้อยากเรียนรู้ (Curious) ขั้นที่ 3 ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง (Action) ขั้นที่ 4 สร้างองค์ความรู้ (Knowledge) และ ขั้นที่ 5 นำองค์ความรู้สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Exhibition)

3. พื้นที่บูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย

พื้นที่ศึกษา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 1) โรงเรียนวัดบางกระดี่ กรุงเทพมหานคร
- 2) โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กล่อมสกุลอุทิศ) พระนครศรีอยุธยา
- 3) โรงเรียนสามโก้วิทยาคม จังหวัดอ่างทอง
- 4) โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพุกขมาลา กรุงเทพมหานคร
- 5) โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน จังหวัดปทุมธานี
- 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี

3.2.2 ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) สำหรับการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการวิจัย ดังนี้

ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ วิทยาลัย โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญได้ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษาและเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

1) ผู้บริหาร	จำนวน	20	รูป/คน
2) คณาจารย์	จำนวน	30	รูป/คน
3) เจ้าหน้าที่	จำนวน	10	รูป/คน
4) นิสิต	จำนวน	60	รูป/คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ การสนทนากลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ วิทยาลัย จำนวน 17 รูป/คน

3.2.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

- 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน ของโรงเรียน จำนวน 6 ราย
- 2) ตัวแทนของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียน จำนวน 12 ราย

3.2.4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

- 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน ของโรงเรียนจำนวน 6 ราย
- 2) ตัวแทนของโรงเรียน และตัวแทนของนักเรียน จำนวน 12 ราย

รวมประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแผนบูรณาการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทยาลัย” จำนวน 124 รูป/คน

3.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) สนทนากลุ่มย่อย 3) จัดเวทีสัมมนา 4) ชุดกิจกรรม 5) เครื่องมือการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบถึงนวัตกรรมทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ทั้ง 5 แห่ง โดยเน้นในประเด็นต่างๆ ซึ่งการดำเนินการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพิ่มเติมตามความเป็นจริง ซึ่งมีแนวคำถาม ดังต่อไปนี้

1.1 ท่านคิดว่าพื้นที่ที่สร้างขึ้นในเชิงนวัตกรรมการเรียนรู้วิทยาลัยควรจะมีคุณลักษณะที่โดดเด่นอย่างไร

1.2 ท่านคิดว่าสภาพปัญหา และ/หรือ อุปสรรคต่อการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทยาลัยมีกี่ประการ และมีลักษณะใดบ้างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

1.3 ท่านคิดว่าการสร้างสรรค์พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทยาลัยควรจะมีลักษณะอย่างไรบ้าง

1.4 ท่านคิดว่าปัญหา และ/หรือ อุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทยาลัยควรมีประการใดบ้าง

1.5 ท่านคิดว่าแนวทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรเป็นอย่างไร

1.6 ท่านคิดว่าควรนำหลักพุทธธรรมใดมาประยุกต์ใช้ในการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่สูงขึ้น

2. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยมีเนื้อหาสำคัญ ดังนี้

1) องค์กรความรู้การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเป็นอย่างไร
2) สร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธมีอะไรบ้าง

3) ประเมินชุดกิจกรรมองค์ความรู้การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธทำได้อย่างไร

4) ข้อเสนอแนะ

3. จัดเวทีสัมมนา เป็นการประชุมสานเสวนาแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประเด็นหลักในการสัมมนาประกอบด้วย

1) การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ควรมีลักษณะอย่างไร
2) การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้แบบวิถีพุทธ ควรเป็นอย่างไร
3) การถ่ายทอดองค์ความรู้การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธสามารถทำได้อย่างไร

4) กิจกรรมการเดินทางเท้าก้าวไปในบุญควรบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธสามารถดำเนินการได้อย่างไร

4. ชุดกิจกรรม ชื่อการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการชุดเชิงปฏิบัติการในการขยายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย

1) ชุดความรู้

2) ชุดปฏิบัติการ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่

- ระยะเวลาที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- ระยะเวลาที่ 2 วางแผนโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- ระยะเวลาที่ 3 ออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- ระยะเวลาที่ 4 ดำเนินการสร้างสรรคผลงานนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- ระยะเวลาที่ 5 ส่งเสริมผลประโยชน์จากกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- ระยะเวลาที่ 6 ติดตามประเมินผลการดำเนินงานนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และ
- ระยะเวลาที่ 7 การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3) การจัดทำระบบฐานข้อมูลและเว็บไซต์ เพื่อรองรับข้อมูลของโครงการ การพัฒนา กิจกรรม และการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

4) แบบประเมินผลงานและกิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ แบบประเมินผลงาน และกิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ จัดทำขึ้นเพื่อประเมินความรู้ ทักษะคิด และกระบวนการของ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ โดยประเมินก่อน-หลัง (Pre-test-Post-test) การเข้าร่วมกิจกรรม เนื้อหาประกอบด้วย

- (1) กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- (2) กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง
- (3) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ
- (4) กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

5. เครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการเพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.60 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะมีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ ฉบับสมบูรณ์

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 6 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ

2) ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยการกำหนดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา

(Seminar Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ศึกษาพื้นที่และการบูรณาการพื้นที่ นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธโดยการสำรวจข้อมูลและ คัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่

3) ระยะที่ 3 ปฏิบัติการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษาในโรงเรียนตามที่ กำหนดไว้ในพื้นที่การศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ผลการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา แล้วนำมา ปรับปรุง พัฒนา เพื่อขยายพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนนาร่อง

4) ระยะที่ 4 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอ รายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงาน ความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำแบบสมบูรณ์

5) ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ แล้วนำข้อมูลไปสู่การ จัดทำเวทีสัมมนาในโรงเรียนหรือพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอด ความรู้แก่นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ใน โรงเรียนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อสร้าง นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเรียนรู้ในพื้นที่โรงเรียน ทั้ง 3 แห่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การพัฒนาพื้นที่ นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการสอนสังคมวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม

6) ระยะที่ 6 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการพื้นที่ ทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาที่ เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่แกโรงเรียนอื่นๆ อีก 3 แห่ง โดยการประเมินผลจากการ สอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

7) ระยะที่ 7 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดิโอ ผลงานวิจัย วีดิทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรม เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เว็บไซต์ จำนวน 100 เล่ม และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารการศึกษา และการจัดพิมพ์ เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) การอบรมเชิงปฏิบัติการซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

- 1) วิเคราะห์แนวคิด ความหมาย ความรู้และพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา
- 2) วิเคราะห์การสร้างและการใช้องค์ความรู้และพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 3) วิเคราะห์การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 4) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการสร้างองค์ความรู้และการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อนำเสนอการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนต่อไป

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะเชิงพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เป็นเชิงคุณภาพประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้เห็นการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร และปัจเจกบุคคล อันประกอบไปด้วย

- 1) การศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้
- 2) การศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 3) การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

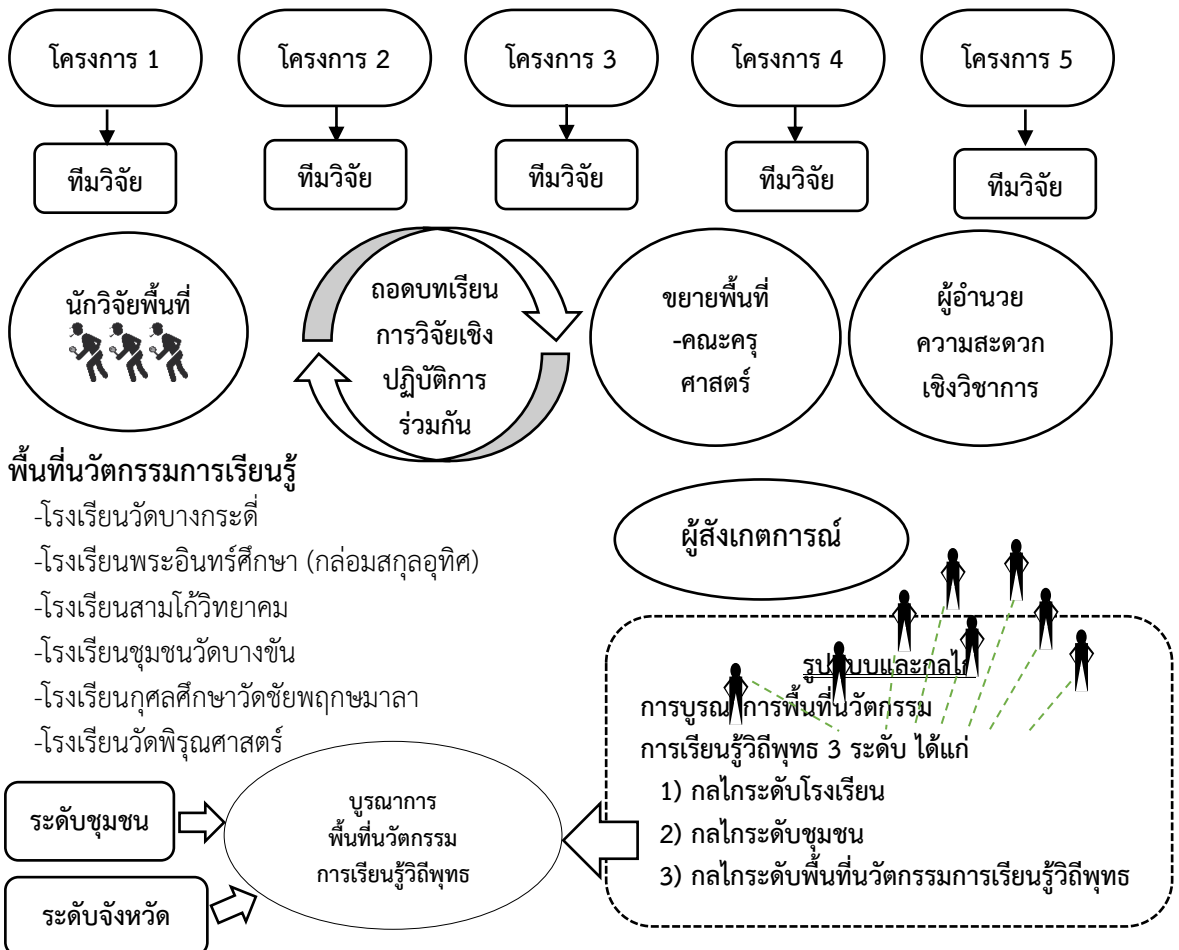
บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล และลงพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

- 4.1 ผลการวิเคราะห์พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้
- 4.2 ผลการวิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 4.3 ผลการวิเคราะห์การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัยเป็นภาพรวมของการดำเนินการดังนี้

ภาพประกอบที่ 4.1 การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

4.1 ผลการวิเคราะห์พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์จากการไปลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบให้ดียิ่งขึ้น โดยการจัดสัมมนาเวที และจัดสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดสัมมนาเวทีผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จึงได้ตั้งประเด็นคำถามตามลำดับขั้นตอนในการสัมมนาและเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากการบันทึกเทป และถ่ายภาพ เพื่อหาแนวทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในโรงเรียนในด้านต่างๆ ของแต่ละโรงเรียน คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสัมมนาแบบมีโครงสร้าง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปผลเป็นความเรียง ซึ่งมีรายชื่อนามผู้ร่วมสัมมนาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสัมมนาเวทีวิจัย

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี
1.	พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตร ดุขฎฐิบัณฑิต	16 กุมภาพันธ์ 2564
2.	พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปณโณ, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต	16 กุมภาพันธ์ 2564
3.	รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎฐิ บัณฑิต	16 กุมภาพันธ์ 2564
4.	ดร.ลำพอง กลมกุล	ผู้อำนวยการส่วนวิจัย	16 กุมภาพันธ์ 2564
5.	ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข	หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา	16 กุมภาพันธ์ 2564
6.	ผศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตร ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา	16 กุมภาพันธ์ 2564
7.	ดร.เอนก ไยอินทร์	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์	16 กุมภาพันธ์ 2564
8.	ดร.พงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชวมงคล ธัญบุรี	16 กุมภาพันธ์ 2564
9.	ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา	16 กุมภาพันธ์ 2564

โครงการวิจัยย่อยที่ ๖

พระราชสุตาทรณ์, รศ.ดร.
หัวหน้าโครงการเสถียร:

๑ การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรม
การเรียนรู้วิถีพุทธ
๒ Integrating an Innovative Learning
Area for Buddhist

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. พศ.ดร.บุญมี พรรษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๒. พศ.ดร.บันทอน วัฒนประดิษฐ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๓. พศ.ดร.กมลสาร ภูวนาธิพงษ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๔. ดร.เอกา ไชอินทร์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. นายพงศ์พิพัฒน์ ต่วนภูษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ

วันอังคารที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๕
เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป

อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๒)
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบที่ 4.2 จัดเวทีสัมมนาวิจัย ณ อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5 ห้อง 502

ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการจัดสัมมนาเวทีวิจัย แล้วนำผลของการวิเคราะห์มาจัดสนทนากลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งได้นิมนต์และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ และด้านพระพุทธศาสนาให้คำแนะนำแนวทางการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังภาพการสนทนากลุ่มย่อย ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสนทนากลุ่มย่อย

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี สัมมนา
1.	พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	23 กุมภาพันธ์ 2564
2.	พระมหาสุเทพ สุปัญโญ, ผศ.	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	23 กุมภาพันธ์ 2564
3.	พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต	23 กุมภาพันธ์ 2564
4.	ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร	อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร. วส.บุรีรัมย์	23 กุมภาพันธ์ 2564
5.	รศ.ดร.โกนิภรณ์ ศรีทอง	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	23 กุมภาพันธ์ 2564
6.	นายภัทรวีร์ คุณโท	รองผู้อำนวยการโรงเรียนเบตง	23 กุมภาพันธ์ 2564
7.	ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ	23 กุมภาพันธ์ 2564
8.	ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข	หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มจร.	23 กุมภาพันธ์ 2564

กำหนดการสัมมนาโครงการวิจัย

พระราชสุตากรณี, รศ.ดร.
หัวหน้าโครงการวิจัย

โครงการวิจัยย่อยที่ ๖

- การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรม การเรียนรู้วิถีพุทธ
- Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. พระมหาสุเทพ สุปัญโญ, ผศ. ผู้ทรงคุณวุฒิ
๒. ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข ผู้ทรงคุณวุฒิ
๓. ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร ผู้ทรงคุณวุฒิ
๔. ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง ผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ผู้ดำเนินรายการ
๖. พระครูสังฆรักษ์ภัทรกฤษณ์ ภูริปัญโญ, ผศ.ดร. ผู้ดำเนินรายการ

วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔
เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป

อาคารเรียนรวมโซน ๒ (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒)
หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบที่ 4.3 สนทนากลุ่มย่อย ณ อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5 ห้อง 502

4.1.1 นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าที่ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่อิงตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน คือ

ด้านศีล วิถีชีวิต จะมีความมั่นคงและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตที่จะเกิดขึ้นได้ เยาวชนคือหัวใจสำคัญในการพัฒนาในทุกๆ ด้าน เป็นกลุ่มคนที่มีพลัง มีศักยภาพมาก การกระตุ้นให้เยาวชน กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี พัฒนาศักยภาพและพลังในเชิงสร้างสรรค์ สร้างให้นักเรียน เยาวชน ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองพร้อมมีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ไม่ตกเป็นเหยื่อหรือสร้างปัญหาให้กับสังคม เป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่า เยาวชนจึงจำเป็นต้องมีความรู้และศีลธรรม และมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้วิถีพุทธ “...จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเยาวชนอย่างมีความและใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข¹ “...และการพัฒนาตนด้วยการรักษาศีล 5 เป็นการตามตนหลักพุทธศาสนา อันเป็นแนวทางที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต เก่ง ดี มีสุข สามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ การพัฒนากาย โดยการแสดงออกทางกิริยามารยาทของชาวพุทธ มีพฤติกรรมที่ดั่งงามเหมาะสม²...” การพัฒนาศีลโดยการอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน สังคม และบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข การพัฒนาจิตให้เป็นจิตที่สมบูรณ์ มีสุขภาพจิตที่ดี

ด้านสมาธิ ในสังคมไทย เป็นสังคมแห่งการทำงาน เป็นสังคมแห่งความเร่งรีบ ที่จะต้องแข่งกับเวลา ทุกคนต่างต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตนเอง จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะดูแลสุขภาพ หรือการดูแลสุขภาพ มีค่าใช้จ่ายสูง สังคมก็เลยไม่ค่อยให้ความสนใจเรื่องการดูแลสุขภาพ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยตัดสินใจในการดูแลรักษาสุขภาพว่า นิ่งสมาธิ โดยเฉพาะที่คณะครุศาสตร์ จะมีการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ก่อนทำการเรียนการสอน ก็จะมีการเจริญสมาธิก่อนทุกครั้ง เปรียบได้กับเป็นการให้ยากับจิตใจ เพราะสมาธิจะทำให้สมองปลอดโปร่ง ร่างกายทำงานได้เป็นปกติ และยังทำให้เราควบคุมอารมณ์ได้ดีมากขึ้น ล้วนส่งผลดีต่อสุขภาพ ผู้ที่เหนื่อยล้าจากการทำงาน หดหู่ คิดมาก จิตใจฟุ้งซ่าน เคร่งเครียด นอนไม่หลับ หรือเจ็บป่วย โดยไม่ทราบสาเหตุ การทำสมาธิ มีส่วนช่วยจัดการกับอาการ หรือโรคบางชนิดได้ ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า เป็นต้น

¹ สัมมนา รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง, 23 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

² สัมมนา พระมหาสุเทพ สุภณฺฑิโต,ผศ., 23 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ด้านปัญญา การพัฒนาทางด้านปัญญา ให้เกิดปัญญาในการรู้จริง รู้เท่าทันปัจจุบัน และรู้วิธีการป้องกัน รู้วิธีการแก้ไขปัญหา สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรม นำพาชีวิตสู่ความสำเร็จเพื่อเกื้อกูลแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติการเรียนรู้วิถีพุทธต้องมุ่งเน้นฝึกฝนนักเรียนที่เป็นเยาวชน อันจะเป็นอนาคตของชาติ โดยใช้หลักธรรมสำคัญคือ หลักไตรสิกขา เน้นพฤติกรรมการแสดงออกมาสานให้กลมกลืนเป็นกระบวนการเดียวกันกับระบบการศึกษาในปัจจุบันเพื่อให้มีคุณลักษณะที่ต้องการ “...คุณธรรมพัฒนาเพื่อให้เกิดความดีงามต่อเยาวชนของชาติที่เป็นเสาหลักสำคัญในอนาคตของประเทศชาติ คือความเป็นวิถีพุทธที่งดงาม เยาวชนต่างเป็นพุทธมามกะนับถือพุทธศาสนาмаแต่กำเนิด³...” หากได้รับการปลูกฝังหน้าที่ความเป็นชาวพุทธอย่างถูกต้องจะได้เกิดความตระหนัก เกิดศรัทธาอย่างถูกต้อง นำหลักธรรมไปปฏิบัติและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

การใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุโดยเฉพาะเทคโนโลยี ซึ่งในแต่ละอย่างมีการพัฒนาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด มุ่งเอาชนะสิ่งต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับผู้อื่น จนเกิดปัญหาที่ยากจะแก้ไข การพัฒนาตนให้อยู่กับโลกปัจจุบันอย่างมีความสุข คือการเรียนรู้วิธีการต่างๆ มาช่วยส่งเสริมโดยไม่มีผลย้อนกลับมาเกิดผลร้ายกับตัวเอง โดยใช้วิธีการพัฒนาจิต คือการนำเอาหลักพุทธศาสนามาใช้ฝึกเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้พร้อมสมบูรณ์ การมีจิตที่มีสุขภาพดีมีจิตใจที่เป็นสุข สดชื่น ปลอดโปร่ง เบิกบาน สิ่งที่จะช่วยได้คือการฝึกสติ การอยู่กับปัจจุบัน คือ การปล่อยวางในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ควบคุมความอยากที่ไม่มีสิ้นสุดโดยไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ทะเลาะและใช้หลักธรรมเกี่ยวข้องกับอริยสัจ 4 การฝึกอิริยาบถ เน้นการฝึกโดยการเปลี่ยนอิริยาบถเพื่อให้ถูกต้องมีมารยาทที่งดงาม และปลอดภัยด้วยการเจริญสติ บ้านสี่หลัง คือ การนำความรู้ความเข้าใจตลอดจนสติในพระกรรมฐานมาปฏิบัติตามขั้นตอน ทำให้รู้เท่าทันช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวันไม่เกิดปัญหา การสวดมนต์ทำวัตร เป็นบทสวดธรรมนุสติ มีกิจกรรมการเข้าถึงพระรัตนตรัย คือ การน้อมรับเอาคำสั่งสอนของพระรัตนตรัยเป็นเครื่องนำทางชีวิต ภาวนา ทำสมาธิ เพื่อการพัฒนาจิต การพัฒนาจิตในพระพุทธศาสนาว่า จิตเป็นรากฐานสำคัญที่จะแสดงออกในอากัปภิกิริยาตลอดหน้า ใจ เมื่อได้รับการอบรมย่อมมีสติ ย่อมมีความฉลาดรอบคอบ องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา จะต้องประกอบด้วยคำสั่งสอนของศาสนา บุคลากรในศาสนา พิธีกรรม สถานที่และวัตถุสำคัญทางศาสนา มารยาทชาวพุทธ เป็นการแสดงออกที่มีแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ทำให้สมาชิกในสังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างดี

การบริหารจิต เป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจให้ตั้งงาม นุ่มนวล มีความหนักแน่นมั่นคง แข็งแกร่ง ผ่อนคลาย และสงบสุข ซึ่งมีการฝึกเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวมากมายหลายวิธี ส่วนการเจริญปัญญานั้น คือการฝึกให้รู้จักคิด อย่างที่เรียกว่า “คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น” การบริหารจิต เป็นการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ เรียกว่า สมาธิภาวนา ส่วนการเจริญปัญญา คือ การฝึกให้เกิดปัญญาที่เรียกว่า วิปัสสนาภาวนาคนที่ได้รับการฝึกฝนอบรมทั้งด้านสมาธิและวิปัสสนา จะเป็นคนมีคุณภาพจิต สมรรถภาพทางจิต และสุขภาพจิตที่ดีที่สมบูรณ์ มีความเข้าใจโลกและชีวิตที่ถูกต้องการเจริญสมาธิอย่างสามัญหรือฝึกสมาธิโดยใช้สติเป็นตัวนำองค์ธรรมที่เป็นเครื่องชักนำหรือฝึกให้เกิดสมาธิ คือ

³ สัมมนา รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

“สติ” เพราะสติเป็นเครื่องตั้งและควบคุมจิตไว้กับอารมณ์นั้นๆ การฝึกสมาธิโดยอาศัยสติเป็นตัวนำแยกได้เป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ

1. การฝึกเพื่อใช้งานทางปัญญา หรือมุ่งประโยชน์เพื่อให้เกิดปัญญา ได้แก่ การใช้สตินำทางให้เกิดปัญญาหรือทำงานร่วมกับการใช้ปัญญา โดยมีสติควบคุมอารมณ์และใช้ปัญญาเป็นตัวพิจารณา ให้รู้และเข้าใจอารมณ์นั้นๆ วิธีการฝึกแบบนี้ไม่ได้เน้นที่สมาธิ แต่สมาธิได้รับการฝึกและเจริญสมาธิไปด้วย และพร้อมที่จะช่วยส่งเสริมการใช้ปัญญาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น การฝึกเช่นนี้ได้แก่การฝึกโดยวิธีของสติปัญญา เรียกได้ว่าเป็นการเจริญสมาธิในชีวิตประจำวัน “...⁴

2. การฝึกเพื่อสร้างสมาธิหรือมุ่งสู่การสร้างสมาธิเพียงด้านเดียว ได้แก่ การใช้สติคอยควบคุมอารมณ์ไว้ให้จิตอยู่กับอารมณ์นั้นหรือเป็นวิธีตรงจิตให้อยู่กับอารมณ์นั้นๆ เป็นวิธีการที่เน้นสมาธิโดยตรง

การเจริญสมาธิอย่างเป็นแบบแผน หมายถึง วิธีการฝึกอบรมเจริญสมาธิอย่างที่ได้ปฏิบัติสืบๆ กันมาเป็นวิธีการที่ปฏิบัติกันอย่างเอาจริงเอาจังเป็นงานเป็นการ โดยมุ่งฝึกจำเพาะแต่ตัวสมาธิแท้ๆ ภายในขอบเขตที่เป็นระดับโลกีย์ทั้งหมดซึ่งกำหนดวางกันไว้เป็นรูปแบบมีขั้นตอนที่ดำเนินไปตามลำดับเริ่มตั้งแต่การตระเตรียมตัวเบื้องต้นก่อนฝึก “...วิธีเจริญกรรมฐานแต่ละอย่าง และความก้าวหน้าในการฝึกจนได้รับผลในชั้นต่างๆ วิธีเจริญสมาธิอย่างเป็นแบบแผนนั้น สรุปความตามที่ท่านแสดงไว้ เป็นลำดับขั้นตอนใหญ่ๆ ได้⁵ คือ

เบื้องต้น เมื่อมีศีลบริสุทธิ์ หรือชำระศีลให้หมดจดแล้ว :

1. ตัดปิลิปโปธ คือ ข้อติดข้องหรือเหตุกังวล 10 ประการคือ
 - 1) จิตใจไม่ผูกพันหรือกังวลอยู่กับที่อยู่หรือวัด
 - 2) ไม่ห่วงกังวลตระกูลญาติที่บ้าน
 - 3) ไม่มัวเมาหลุ่มหลงในลาภสักการะ หรือทรัพย์สิน
 - 4) ไม่ห่วงกังวลกับคณะบุคคล หรือลูกศิษย์ หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ควรมอบหมายงานให้เรียบร้อย
 - 5) ควรปฏิบัติงานที่ค้างค้างให้สำเร็จก่อนหรือมอบหมายให้ผู้อื่นทำแทน
 - 6) หากมีธุระเดินทางไกล ควรดำเนินการให้เรียบร้อย
 - 7) ไม่ห่วงกังวลกับญาติพี่น้อง หากเจ็บป่วยต้องรักษาให้หายจนหมดห่วง
 - 8) หากเจ็บไข้ได้ป่วย ควรรักษาให้หายก่อน หรือมีความอดกลั้นต่ออาการเจ็บ
 - 9) ไม่ห่วงกังวลกับสิ่งที่ต้องเล่าเรียน หรือการบรรยายความรู้ต่างๆ
 - 10) ไม่ห่วงอิทธิฤทธิ์ ผู้เจริญสมาธิยังไม่มีฤทธิ์ที่จะห่วง นอกจากผู้บำเพ็ญ

วิปัสสนา

2. เข้าไปหาอาจารย์สอนกรรมฐานให้แก่ตนได้

⁴ สัมมนา ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

⁵ สัมมนา ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3. รับหรือเรียนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตของตน คำว่า “กรรมฐาน” แปลว่า เป็นที่ตั้งแห่งการทำงานของจิต หมายความว่า สิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญภาวนา หรือสิ่งที่นำมาให้จิตกำหนดจิตจะได้มีงานทำเป็นเรื่องเป็นราว สงบอยู่กับที่ได้ จิตไม่ฟุ้งซ่าน กรรมฐานแสดงไว้มี 40 อย่าง คือ กสิณ 10 อสุภะ 10 อนุสติ 10 อัปปมัญญา 4 อาหारेปฏิกุศลสัญญา 1 จตุธาตุมหาญาณ 1 อรูป 4 จริยา แปลว่า ความประพฤติ หมายถึง ลักษณะนิสัย บุคคลผู้มีลักษณะนิสัยและความประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า จริต เช่น คนรักสวยรักงาม เรียกว่า รากจริต ควรใช้กรรมฐานที่เรียกว่า อสุภะ การพิจารณาซากศพ) ในการเจริญภาวนา

4. อยู่ในวัดหรือสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเจริญสมาธิ

5. ปฏิบัติตามวิธีเจริญสมาธิ โดยทั่วไปหลักการเจริญสมาธิมี 3 ชั้น คือ บริกรรมภาวนา อุปจารภาวนา และอัปนาภาวนา คือ

1) บริกรรมภาวนา เป็นการเจริญสมาธิขั้นเริ่มต้น ได้แก่ การกำหนดถือเอานิมิตเครื่องหมายสำหรับให้จิตกำหนด เช่น ลมหายใจ นึกถึงพุทธรูป เป็นต้น) ในสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์กรรมฐาน เช่น กำหนดลมหายใจเข้าออกที่กระทบปลายจมูก เป็นต้น

2) อุปจารภาวนา เป็นการเจริญสมาธิขั้นอุปจาร ได้แก่ อาศัยบริกรรมสมาธิเอาจิตกำหนดนิมิตต่อไป จนจิตแน่วแน่

3) อัปนาภาวนา เป็นการเจริญสมาธิขั้นอัปนา ได้แก่ การรักษาจิตหรือประคับประคองที่แน่วแน่ไว้ ไม่หวั่นไหว จนถึงขั้นสูงสุดเกิดอัปนาสมาธิในที่สุด สมาธิขั้นสูง

การเจริญปัญญา

การฝึกให้เกิดปัญญาสามารถกระทำได้ 3 ทาง คือ ด้วยการฟัง ด้วยการคิด และการลงมือกระทำ โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. สุตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการฟัง อันได้แก่ ฟังการอบรม ฟังการบรรยาย ฟังการอภิปราย ฟังการเสวนา ฟังการระดมสมอง การอ่านตำราหรือเอกสารต่างๆ การได้ดูได้ฟังจากสื่อต่างๆ เป็นต้น ในการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น การดู การฟัง และการอ่านเพื่อให้เกิดปัญญาต้องรู้จักเลือกพิจารณาวิเคราะห์แยกแยะสิ่งที่รับรู้ โดยเลือกรับรู้ในสิ่งที่ประโยชน์ สร้างสรรค์ โดยเฉพาะการรับรู้จากสื่อต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันสามารถรับรู้ได้ง่าย เพราะระบบการสื่อสารที่ทันสมัยและรวดเร็ว

2. จิตตามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากความคิด เป็นความคิดที่เป็นระบบถูกต้อง ความคิดที่ละเอียดลึกซึ้ง ความคิดแบบแยกแยะ ความคิดรอบด้านที่เรียกว่า ความคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่มากมาย พระพุทธเจ้าได้แบ่งการคิดออกเป็น 10 วิธีที่เรียกว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งทั้ง 10 วิธีมีลักษณะร่วมกัน 4 ประการ คือ

1) คิดถูกวิธี คือวิธีคิดจะต้องถูกต้อง คิดรอบด้าน เช่น คิดถึงข้อดี ข้อเสีย และหาทางออก เป็นต้น

2) คิดเป็นระเบียบ คือ การคิดอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนต่อเนื่อง เป็นไปตามลำดับขั้น ไม่คิดสับสนหรือวอกวามไปมา คิดให้ทะลุปรุโปร่ง หรือคิดตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เช่น คิดโครงการ เป็นต้น

3) คิดมีเหตุผล คือ คิดอย่างมีเหตุมีผลเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน คิดหาสาเหตุหลายๆ สาเหตุ ที่เรียกว่า เหตุปัจจัย ที่ก่อให้เกิดผลเช่นนั้น เช่น เมื่อปัญหาอย่างหนึ่ง ต้องหาสาเหตุว่าเกิดจากอะไร เป็นต้น

4) คิดเป็นกุศล คือ คิดในสิ่งที่ดีงาม โดยมีหลักว่า สิ่งที่ดีนั้นเป็นประโยชน์หรือไม่ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นหรือไม่ เป็นความที่สร้างสรรค์หรือไม่ เป็นต้น

3. ภาวนามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการอบรมตนเองโดยเน้นกระบวนการศึกษาจิตและกายอย่างชัดเจน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต เมื่อทราบว่าเป็นนาย กายเป็นบ่าว ก็ให้การฝึกจิตควบคุมจิต จนกระทั่งมีความสงบ สามารถนำไปตรัสรู้เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างแตกฉาน เป็นระบบ สงบ ไม่วุ่นวาย ทำงานได้ผล มีประสิทธิภาพ มีความสุข ในขั้นต้นคือ ปัญญาที่เกิดจากการลงมือกระทำ ซึ่งหมายถึง การฝึกฝน การฝึกทักษะ การได้ลงมือปฏิบัติ จนเกิดความชำนาญ เป็นปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติจริง

“..ในกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในขั้นตอนนี้ทางคณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดวิทัศน์ เพื่อนำไปถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธให้เกิดครูสติและครูสมาธิ โดยนำหลักสูตรการปฏิบัติกรรมฐานไปใช้ในการถ่ายทอดกิจกรรมและการปฏิบัติกรรมฐานให้แก่บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในลำดับต่อไป กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธที่ทำให้เกิดสติและสมาธิ กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ...”⁶ โดยใช้สติเป็นฐาน ใช้ปัญญาเป็นฐาน ใช้ศีลเป็นฐาน

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพบว่า

แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา ควรเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารและครูทุกคนจะต้องศึกษาร่วมกันมีกระบวนการจัดอบรมในการทำหลักสูตร กำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน แล้วเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและการบูรณาการแผนการสอนตามหลักไตรสิกขาให้ชัดเจน ลงมือสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นศีล เป็นขั้นตอนประพฤติปฏิบัติเบื้องต้นของชีวิตที่มีความสำคัญอย่างถูกต้องกับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ ตั้งแต่การดู การฟัง การกิน การทำ การคิด เป็นต้น 2) ขั้นสมาธิ เป็นขั้นตอนที่ให้ความสำคัญด้วยการรักษาจิตด้วยคุณภาพ และคุณธรรม 3) ขั้นปัญญา ที่สำคัญ คือ หลักการและเหตุผลในการคิดพิจารณา อันเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และที่สำคัญ ควรรักษาภาวะเบียบ วินัย และข้อปฏิบัติในกิจกรรม และโครงการต่างๆ เป็นไปเพื่อส่งเสริมหลักศีลธรรมและกิจกรรมตามวิถีพุทธและมีการนิเทศของผู้บริหารและครูที่ได้รับมอบหมาย นิเทศแบบกัลยาณมิตร และช่วยกันปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมไม่เรียนรู้ให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความตั้งใจ ความกระตือรือร้น ความเพียรพยายาม เกิดการแสวงหา

⁶ สัมมนา ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง, ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 23 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความรู้จากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้นักเรียนสนใจ การเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ เป็นการหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและเป็นพื้นฐานเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็น พื้นฐานการศึกษาระดับสูงขึ้นไป ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนโดยครูผู้สอน ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์พัฒนาตนเองให้มี ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพเกิดความรู้ใหม่ ตลอดจนรู้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นผู้ที่เลือกเรียนในสิ่งที่ควรรู้ นอกจากสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใฝ่เรียนได้ดีขึ้นตั้งใจ เรียน เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้และสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ความสามารถทางสติปัญญา ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ ความคิด ซึ่งคุณลักษณะความใฝ่รู้ใฝ่เรียนนี้ หากปลูกฝังให้เกิดกับตัวผู้เรียนแล้ว จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใหม่ๆ เป็นการพัฒนาตัวเองให้มีทักษะ การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งคุณสมบัตินี้เป็นต้นทางแห่งปัญญา ทำให้เกิดความรู้สำหรับการนำไป บริหารตนเองให้เกิดการพัฒนายิ่งขึ้นไป การเรียนรู้ที่ต้องสร้างจากเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กและ เยาวชนเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อย่างจริงจังแสวงหาความรู้นำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ตนเอง อันนำไปสู่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

อีกทั้ง กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จะสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่สังคมต้องการ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านคุณธรรมใฝ่เรียนรู้อย่างดี เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนที่ควรส่งเสริมให้รัก การเรียนรู้ ชอบศึกษาหาความรู้ การศึกษากับสิ่งแปลกใหม่รอบตัว เป็นการเสาะแสวงหาความรู้ คิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาตลอดชีวิต นักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา เป็นช่วงวัยที่ระดับสติปัญญามีการพัฒนาที่ดี สามารถเรียนรู้และเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ ได้ลึกซึ้งมีความสามารถในการเรียน แสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ คุณลักษณะความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ยัง เป็นลักษณะนิสัยอย่างหนึ่งที่สำคัญในการนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จเป็นคุณลักษณะที่พบเห็น ในการสืบเสาะหาความรู้การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่ แน่นนอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ภายใต้ข้อมูลและเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ การได้รับ การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในบทเรียนที่ศึกษาเล่าเรียน กระตุ้นและ พัฒนาทางด้านศิลปะ สุนทรียภาพ ปัญญา โดยฝึกนิสัยให้เด็กและเยาวชนมีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา ความรู้ ช่วยเสริมทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน นอกจากนี้ ยังเสริมด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ จากครูผู้สอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา มีพฤติกรรมเรียนรู้ ย่อมส่งผลให้เกิด แรงจูงใจในการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมความใฝ่เรียนรู้อย่างดี

และกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ยังช่วยเด็กและเยาวชนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา ในการแสวงหาความรู้อันเป็นประโยชน์ มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำหน้าที่ด้านการเรียน เช่น การตั้งใจเรียนในชั้นเรียน การตั้งใจฟังครูสอน การพูดคุยซักถามเมื่อมีข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจ บทเรียน การมีสมาธิในการเรียน ไม่วอกแวก การส่งการบ้าน ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่ง เรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ พฤติกรรมความใฝ่เรียนรู้อย่างดี ใน ชีวิตประจำวัน ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง เช่น การอ่านหนังสือเพิ่มเติมจากหนังสือเรียน ค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน นอกจากนี้การ

ทำกิจกรรมที่เน้นทักษะการแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่สามารถเผชิญต่อปัญหา และอุปสรรคและพร้อมที่จะแก้ปัญหา ความเป็นผู้ฉลาดรู้ คือ รู้จักเลือกเรียนในสิ่งที่ควรรู้ กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ ใช้กระบวนการคิด และการหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผลจนเกิดความคิดรวบยอดสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวก ชี้แนะ ช่วยเหลือ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาการให้เหตุผลการสื่อสาร และการนำเสนอการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ผลการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แบ่งเวลาถูก มีความรับผิดชอบมากขึ้น
2. นักเรียนรู้จักวิธีปฏิบัติตนในการเข้าวัดอย่างเหมาะสม เช่น ระเบียบการปฏิบัติการสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิได้อย่างถูกต้อง
3. นักเรียนมีจิตที่เป็นกุศล มีความสงบมีความสุขจากกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมและนักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้อง เหมาะสม
4. มีคุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ เกิดการพัฒนาคือนักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม
5. ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิปัญญา โดยที่ ศีล ช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีเข้าใจในการปฏิบัติ สมาธิ ช่วยให้นักเรียนมีความตั้งใจมีสมาธิในการเรียน เรียนรู้ได้ดีขึ้น และปัญญา นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการปฏิบัติตนที่ถูกต้องวิธีตามหลักชาวพุทธ
6. นักเรียนมีความขยัน หมั่นเพียรอดทน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่
7. นักเรียนนำความรู้ ทักษะ ไปใช้แก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาของตนเอง
8. การจัดอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อม เป็นต้น ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
9. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

4.1.2 นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง

กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มุ่งเปลี่ยนทัศนคติที่ดีของเยาวชนให้หันมาสนใจใฝ่รู้ในธรรมะโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน จึงได้จัดกิจกรรม “เศรษฐกิจพอเพียงวิถีพุทธ” แก่นักเรียน เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรม เพราะภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีความหลากหลายและความรวดเร็วในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาและส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในสังคมอย่างมากมาย ในปัจจุบันนี้ เป็นการปฏิเสธธรรมนิยม แต่ยอมรับและสนับสนุนทุนนิยม วัตถุนิยม ทำให้ขาดความรู้เท่าทันในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปของเยาวชน การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นำไปสู่ปัญหาต่างๆ เกิดผลกระทบกับบุคคลและสังคมรอบข้าง อาจสร้างความเดือนร้อน เกิดความไม่สงบสุขในสังคมได้ ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจะได้เก็บรายละเอียด ดังนี้

“...มีการสังเกตพฤติกรรมตลอดถึงการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง หรือคลุกคลีอยู่ในหมู่ของผู้ที่คณะผู้วิจัยต้องการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะทำให้ได้รายละเอียด หรือข้อมูลที่แน่นอน ถูกต้อง ชัดเจน เช่น การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนิสิตปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกคณะครุศาสตร์ในการทำกิจกรรม กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ เป็นต้น ผู้สังเกตจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับนิสิต⁷...”

การสังเกตแบบนี้ผู้สังเกตจะไม่สามารถจดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการสังเกตได้ทันที และต้องใช้เวลาในการสังเกตนาน อีกทั้งอาจเกิดความลำเอียงได้

หลักและวิธีการสังเกตที่ดี การสังเกตที่จะทำให้ได้ข้อมูลถูกต้องเชื่อถือได้ เพื่อประโยชน์ในการวัดผลประเมินผลการวิจัย มีดังนี้⁸

1. กำหนดจุดมุ่งหมายให้แน่นอนและชัดเจนว่าจะสังเกตพฤติกรรม หรือปรากฏการณ์ใด และพฤติกรรมนั้นมีการแสดงออกอย่างไร ผู้สังเกตต้องทราบอย่างชัดเจน
2. วางแผนการสังเกตอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ จะใช้การสังเกตแบบใดและมีเครื่องมือช่วยในการสังเกตหรือไม่ ช่วงเวลาในการสังเกตเหมาะสมหรือไม่
3. มีการบันทึกรายละเอียดที่สังเกตได้ทันที การบันทึกนั้นต้องตรงกับข้อเท็จจริงที่สังเกตได้ และไม่ควรบันทึกให้ผู้ถูกสังเกตเห็น
4. มีทักษะในการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยในการสังเกต การสังเกตบางครั้งจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ เช่น กล้องถ่ายรูปหรืออื่นๆ ควรต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการใช้เครื่องมืออื่นๆ ด้วย
5. ผู้สังเกต ควรมีการรับรู้ที่ถูกต้อง และรวดเร็วจากพฤติกรรมที่ผู้ถูกสังเกตแสดงออกมา เพราะการแสดงออกของพฤติกรรมบางอย่างจะไม่เกิดขึ้นบ่อยๆ และอาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้สังเกตจึงต้องฝึกประสาทสัมผัสของตนเองให้คล่องแคล่วและใช้การได้ดีอยู่เสมอ
6. ผู้สังเกต ต้องขจัดอคติหรือความลำเอียงออกไปให้หมด นั่นคือ ต้องบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นไม่ต้องใส่ความเห็นส่วนตัวเข้าไป
7. ควรสังเกตหลายๆ ครั้ง หรือใช้ผู้สังเกตหลายคนเพื่อให้ผลจากการสังเกตเชื่อถือได้

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาองค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังนี้

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. กล่าวว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ควรมีการพัฒนาในการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น สามารถพัฒนานวัตกรรมการได้อย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดผลดีด้านเจตคติ พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีคุณลักษณะ ได้แก่การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและการมีเจตคติที่ดีของทุกภาคส่วนในพื้นที่⁹

⁷ สัมมนา พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

⁸ สัมมนา ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร (ราชภัฏบุรีรัมย์), 23 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

⁹ สัมมนา พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร., คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย, 23 กุมภาพันธ์ 2564.

ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข กล่าวว่า ลักษณะในการพัฒนาการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในสถานศึกษานั้น ควรเน้นย้ำลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำกิจกรรมมาพัฒนาเพื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย คือส่วนร่วมและยินดีที่จะพัฒนา, ขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน¹⁰

นายภัทรวีร์ คุณโท กล่าวว่า การพัฒนาการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในสถานศึกษา ควรมีลักษณะการพัฒนาที่ขยายพื้นที่เดียวกันกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้รูปแบบเดียวกัน เพื่อให้มีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน¹¹

ดร.ลำพอง กลมกุล กล่าวว่า ส่งเสริมด้านองค์ความรู้ สร้างคนในพื้นที่สร้างคนในพื้นที่ให้มีองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอด ส่งเสริมด้านงบประมาณ โครงการให้เข้มแข็ง บรรจุในแผนงบประมาณทั้งในสถานศึกษาและ อบต. หรือหน่วยงานที่มีงบประมาณ และควรมีกิจกรรมพื้นฐาน ควรเริ่มจากการเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานก่อนจะดำเนินไปยังขั้นที่สูงกว่า เช่น เริ่มจากการเปิดใจเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ง่ายก่อนไปถึงขั้นสูง และควรมีส่วนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้พื้นฐานที่เข้าใจง่าย การเรียนรู้¹²

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร. กล่าวว่า การส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาเรียนรู้เสมอ และกระตุ้นคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ เสมอ และสร้างบุคลากรรับผิดชอบแต่ละช่วงเพื่อให้งานดำเนินไปได้ เพื่อความเอื้ออาทรซึ่งก็พยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้มาก เพื่อสร้างทีมงานให้เข้มแข็งและทุกคนสามารถทำงานได้หลายอย่าง¹³

ดร.เอนก ไยอินทร์ กล่าวว่า กิจกรรมพื้นฐานควรมีลักษณะ คือ ทุกคนสามารถเข้าถึงในเนื้อหากิจกรรม และผลิตได้อย่างแท้จริง ควรมีตัวแทนของภาคส่วนทุกส่วนมีส่วนร่วม และควรมีการสร้างระบบพื้นฐานด้วยเทคโนโลยี ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย¹⁴

นายพงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา กล่าวว่า ควรนำหลัก 5 ร และ 3 ก มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ กล่าวคือ 5 ร ได้แก่ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมเข้าใจ และ 3 ก ได้แก่ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก¹⁵

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ. กล่าวว่า ด้านกิจกรรมพื้นฐาน ควรจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายตามแนวพุทธศาสนา และเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้คิด เห็นคุณค่าในตัวเอง ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ เป็นการร่วมแรงร่วมใจในการเรียนรู้¹⁶

¹⁰ สัมมนา ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข, หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา, 16 กุมภาพันธ์ 2564

¹¹ สัมมนา นายภัทรวีร์ คุณโท, รองผู้อำนวยการโรงเรียนเบตง, 23 กุมภาพันธ์ 2564

¹² สัมมนา ดร.ลำพอง กลมกุล, ผู้อำนวยการส่วนวิจัย, 16 กุมภาพันธ์ 2564

¹³ สัมมนา พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต, 16 กุมภาพันธ์ 2564

¹⁴ สัมมนา ดร.เอนก ไยอินทร์, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์, 16 กุมภาพันธ์ 2564

¹⁵ สัมมนา นายพงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา, รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 16 กุมภาพันธ์ 2564

¹⁶ สัมมนา พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ., อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 23 กุมภาพันธ์ 2564

ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข กล่าวว่า ด้านกิจกรรมพื้นฐาน ควรมีการไหว้พระสวดมนต์ก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอน เข้าวัดฟังธรรม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา¹⁷

ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร กล่าวว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ควรมีรูปแบบการเรียนการสอน ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การใช้หลักธรรมเพื่อพัฒนาให้สื่อให้เกิดความน่าสนใจ¹⁸

ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง กล่าวว่า ควรมีการขยายนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสู่พื้นที่อื่น เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพและรูปแบบการจัดการไปในทิศทางเดียวกัน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ควรเป็นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านวิชาการควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนที่มีความเก่ง และเป็นคนดีอยู่ในคนเดียว¹⁹

พระมหาสมบุญ ฐุฑฒิกโร, รศ.ดร. กล่าวว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ควรมีรูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ 1) ควรมีระบบและกลไก โดยมีเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย 2) ไม่ควรจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวควรมีการเรียนนอกห้องเรียน ที่ได้เห็นพื้นที่จริง ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และ 3) ควรระบบแลกเปลี่ยนการเรียนการสอน การเรียนรู้กับองค์กรอื่นๆ ด้วย²⁰

รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง กล่าวว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ควรมีรูปแบบการเรียนการสอน ควรมีหลักสูตร ตำรา และสื่อการสอนที่ทันสมัย สมสมัย สอดคล้องกับกระทรวง เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียน จากนั้นจึงจัดการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน²¹

นายภัทรวีร์ คุณโท กล่าวว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ควรมีรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถปฏิบัติจริงได้ ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ คือผู้เรียนสามารถเข้าทบทวนบทเรียนที่อยากเรียนรู้เพิ่มเติมได้²²

“...เมื่อพูดถึงความพอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขคุณธรรมและเงื่อนไขความรู้ สรุปลงเป็นความดีในชีวิต พอดีด้านจิตใจ มีจิตเข้มแข็ง เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม พอดีด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด และเกิดความยั่งยืนสูงสุด พอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านได้ และสุดท้ายคือ พอดีด้านเศรษฐกิจเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่าง พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตตาภาพและฐานะของตน จึงเรียกได้ว่าดำรงชีวิตอยู่ด้วย 5 หลักการที่สมบูรณ์...”

¹⁷ สัมมนา ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข, หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา, 16 กุมภาพันธ์ 2564

¹⁸ สัมมนา ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร, อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร.วส.บุรีรัมย์, 23 กุมภาพันธ์ 2564

¹⁹ สัมมนา ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง, ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 23 กุมภาพันธ์ 2564

²⁰ สัมมนา พระมหาสมบุญ ฐุฑฒิกโร, รศ.ดร., คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย, 23 กุมภาพันธ์ 2564

²¹ สัมมนา รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ, 23 กุมภาพันธ์ 2564

²² สัมมนา นายภัทรวีร์ คุณโท, รองผู้อำนวยการโรงเรียนเบตง, 23 กุมภาพันธ์ 2564

²³ สัมมนา นายภัทรวีร์ คุณโท, รองผู้อำนวยการโรงเรียนเบตง, 23 กุมภาพันธ์ 2564

การเชื่อมโยงสู่ 4 มิติ

มิติด้านสังคม น้ำเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต ทุกชุมชน ทุกสังคมจำเป็นต้องพึ่งพาน้ำ ชุมชนส่วนใหญ่จึงตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำต่างๆ หรือมีแหล่งน้ำธรรมชาติ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าทำให้มีน้ำเพียงพอ มีคุณภาพที่ใช้อุปโภคบริโภคได้ ชุมชนก็สามารถดำรงอยู่ได้

มิติด้านเศรษฐกิจ น้ำเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญแทบทุกงานไม่ว่าภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม

มิติด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้น้ำ เกี่ยวกับสายน้ำมีหลายอย่าง เช่น การลอยกระทง รวมถึงใช้น้ำเป็นองค์ประกอบของพิธีกรรมอีกด้วย

มิติด้านสิ่งแวดล้อม หากน้ำหมดไป เท่ากับการล่มสลายของสิ่งแวดล้อมในทุกระบบ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า ใช้น้ำที่จำเป็นจึงจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นหน้าที่ของทุกคนรวมถึงการนำน้ำที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ในการอุปโภคต่อไป

ทั้ง 4 มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต มักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณีรวมถึงภาษา การละเล่น กิจกรรม รวมถึงวัฒนธรรมด้านการทานอาหาร ในแต่ละสังคมที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคม “...ในการใช้ชีวิตใน 5 มิติที่กล่าวมานั้นหมายถึงคือ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบอย่าง เช่น อาชีพ ติดต่อด้านขาย ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ สำหรับระบบสังคมที่รวมถึงสิ่งมีชีวิตประเภทอื่นด้วย มีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม สังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันไม่ว่าจะในด้านใดด้านหนึ่ง ขณะเดียวกันสังคมที่พัฒนาหรือกำลังพัฒนาเป็นเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงานอย่างมากขึ้น ก็อาจส่งผลให้ประชากรที่ไม่สามารถปรับตัวตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวหรือความรู้สึกว่าตนเองไม่มีส่วนร่วมในสังคมขึ้นมาได้²⁴..”

ระบบอาหารที่ยั่งยืน (SFS) เป็นระบบอาหารที่ให้ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการแก่ทุกคนในมิติด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการสำหรับคนรุ่นต่อไป การผลิตอาหารนับวันจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น ไม่หมายความว่ามีการไถ่ลวดเสมอไป ปัจจุบันนี้ “...ไม่ได้ผลิตเพื่อบริโภคอย่างเดียว แต่ผลิตเป็นภาคอุตสาหกรรมเนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารมนุษย์เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย สังคมเมือง จะใช้วิธีการซื้อ มากกว่าจะผลิตเอง และยังสามารถความยั่งยืนทางเศรษฐกิจได้ มีประโยชน์ในวงกว้างสำหรับสังคมความยั่งยืนทางสังคม และมีผลกระทบเชิงบวกหรือเป็นกลางต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน²⁵...”

²⁴ สัมมนา ดร.เอนก ไยอินทร์, 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

²⁵ สัมมนา ดร.พงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณบุรี, 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ในส่วนของกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของการผลิตอาหารทางคณะผู้วิจัยได้มีการจัดทำแปลงผักเกษตรวิถีพุทธ โดยมีการปลูกผักต่าง ๆ เช่น มะนาว ถั่วฝักยาว พริก กระเพรา เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดวิถีชีวิตอย่างยั่งยืน²⁶

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง พบว่า

หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงชีวิตด้วยทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ เกิดขึ้นครั้งแรกโดยโครงการพระราชดำริ ปี พ.ศ.2517 สำหรับเป็นแนวทางพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนอย่างสมดุลและมั่นคง โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างพื้นฐาน “ความพอมี พอกิน” ของประชาชนส่วนใหญ่ ปรากฏอยู่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายๆ โครงการ มีการดำเนินงานมาเป็นเวลายาวนานถึง 43 ปี หลักเศรษฐกิจพอเพียงตรงกับหลักสันตฺถุญฺญ คือ ความสันโดษหรือยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ มี 5 ประเภท ได้แก่ 1) ความพอเพียงในระดับเริ่มต้นเป็นการพึ่งพาตนเองด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ 2) ความพอเพียงในระดับการขยายโอกาสเป็นการขยายพื้นที่ทำกิน และสินค้าบริโภคที่เกิดจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การค้าขายในชุมชน เพื่อสร้างรายได้เข้ามาสู่ครอบครัว 3) ความพอเพียงในระดับความมั่นคงในชีวิตและครอบครัวจากการมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ การมีรายได้มากกว่ารายจ่ายในระดับที่สมดุล 4) ความเพียงพอในระดับการสร้างเศรษฐกิจเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตที่เริ่มต้นจากความพอเพียงระดับพอมีพอกินไปสู่ระดับที่สร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตได้ และความพอเพียงในระดับกลุ่ม หรือชุมชน จากการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อระดมทรัพยากร และสติปัญญาการบริหารจัดการร่วมกัน มีการสร้างกฎกติกาในการทำงาน ผลิตสินค้า และแบ่งค่าตอบแทนตามสัดส่วนที่เป็นธรรม สำหรับแนวคิดความพอเพียงในพระพุทธศาสนา ปรากฏในหลักคำสอนเหล่านี้ คือ หลักไตรสิกขามีลักษณะสร้างองค์ความรู้ในการดำรงชีวิต หลักความสันโดษมีลักษณะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างถูกสัดส่วน หรือตามความจำเป็น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มีลักษณะสร้างความมั่นคงให้แก่ปัจจัยดำรงชีพต่าง ๆ และหลักสัพปุริสธรรมมีลักษณะสร้างองค์ความรู้ในสิ่งที่วิถีชีวิตต้องเข้าไปสัมพันธ์เพื่อความรอบรู้ในการสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต เช่น การผลิตปัจจัยดำรงชีพ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน เป็นต้น

หลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมที่ส่งเสริมความพอเพียง ถูกใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาพฤติกรรมของคนไทยในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ในการดำรงชีวิต การสร้างเป้าหมายคือความสุขในการดำเนินชีวิต การสร้างเจตน์ หรือเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมพอเพียง และเป็นแนวทางดำเนินชีวิตสายกลาง ไม่สุดโต่ง ดังนั้น จึงพบว่าปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดจากพฤติกรรมความไม่พอเพียงในสังคมไทยยุคบริโภคนิยมเกิดจากคนส่วนมากมีความเข้าใจในหลักความพอเพียงคลาดเคลื่อนจากความจริงโดยมักคิดว่าความพอเพียงเป็นการไม่ชวนขายแสวงหาทรัพย์สินเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต

²⁶ สัมมนา ดร.ลำพอง กลมกุล, 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผลการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง พบว่า

1. นักเรียนมีโอกาสศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ฟังการบรรยายธรรม เรื่อง “แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง” ได้ศึกษาพุทธประวัติและข้อคิดที่ได้รับ นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
2. มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
4. นักเรียนใช้หลัก กิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ถือให้เกิดความประพฤติที่ ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธ ธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. ให้นักเรียนได้เรียนรู้ วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)
6. การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรม ต่างๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง ๓ ด้าน
7. นักเรียน มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่ว กลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิด เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ
8. นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และ ในหลักบาปบุญคุณโทษ
9. นักเรียนมีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจด บันทึกลงให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

4.1.3 นวัตกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ

หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ โดยใช้ห้องโมโครทิสซึ่งเป็นศูนย์กลางถ่ายทอด ความรู้ ซึ่งเป็นพื้นที่พัฒนาขึ้นรองรับการเรียนการสอนของคณะครุศาสตร์ เน้นการเรียนการสอนผ่าน เทคโนโลยี แนวคิดและการปฏิบัติแนวทางใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมมา บูรณาการ ซึ่งมีจุดเน้นการถ่ายทอดวิถีพุทธ ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญา รู้ เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการ ดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหาร และคณาจารย์เป็นกัลยาณมิตรการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของ สังคมและประเทศชาติในด้านต่างๆ โดยจุดเน้นของนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเหมาะที่จะนำมาใช้ให้ เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีความหลากหลาย แตกต่างกันทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพราะมาจากสภาพแวดล้อมทางด้าน ครอบครัวและสังคมที่แตกต่างกันเพื่อเป็น การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม โดยดำเนินงานคณะวิจัยมาในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งด้านความพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.²⁷ กล่าวว่า การถ่ายทอดพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ควรมีความคิดสร้างสรรค์ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน และสามารถเข้าถึงได้ง่ายทุกเพศ ทุกวันพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีคุณลักษณะ คือ ไม่น่าเบื่อ น่าสนใจ เข้าถึงง่าย²⁸ ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา หรืออยู่ประจำสถานศึกษานั้นๆ และพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีลักษณะเด่นในด้านการประยุกต์ใช้พระพุทธศาสนาเป็นอันดับแรก และควรมีการปลูกฝังที่ดี²⁹ บวกกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในโลกปัจจุบันมาปรับใช้กับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีลักษณะ ได้แก่ 1) ควรนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ 2) ควรมีผู้ถ่ายทอดที่มีความชำนาญและมีความรู้ที่แท้จริง 3) ในยุคที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี³⁰ ควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการนี้ด้วย

พระครูโสภณรัตนบัณฑิต,ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ กล่าวว่า แท้ที่จริงอยู่ถึงแม้ นวัตกรรมใหม่เกิดขึ้นมาจำนวนมากเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ควรมีลักษณะการพัฒนา คือ 1) ก่อนอื่นต้องวางยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ให้ชัด 2) ไม่ควรสร้างหรือความขัดแย้งในองค์กร และ 3) ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ³¹ ทั้งนี้ทั้งนั้น ควรนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ด้วย นำหลักพุทธธรรมสามารถไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มิใช่บางอย่างเป็นอุดมคติ อาทิหลักการคบมิตร ถ้าหากพิจารณาแล้วก็ยังเป็นอุดมคติ ฉะนั้นเราต้องศึกษาแล้วจึงนำมาปรับใช้ ควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เพราะสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง, หลักอปทานิยธรรม มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการมาใช้ในการจัดกิจกรรม ควรเป็นรูปแบบจากนามธรรมแล้วก็เป็นรูปธรรม คือเชิงวิชาการและนำสู่การปฏิบัติที่สามารถจับต้องเห็นผลได้จริง วิธีการถ่ายทอดใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาตั้งเป็นแนวทางการถ่ายทอด จึงจะเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ

การจัดการเรียนการสอนวิถีพุทธมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดการเรียนรู้ให้บูรณาการสู่การปฏิบัติ โดยการนำความคิดของพุทธธรรมเป็นฐานเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนเองและผู้อื่น กระบวนการเรียนรู้มีลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดี ฟัง เป็น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีเมตตา การกิน อยู่เป็น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้หรือการดูเป็น เอาประโยชน์ใน

²⁷ สัมมนา พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, 23 กุมภาพันธ์ 2564

²⁸ สัมมนา รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

²⁹ สัมมนา ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, 16 กุมภาพันธ์ 2564

³⁰ สัมมนา ดร.เอนก ไยอินทร์, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

³¹ สัมมนา ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา, 16 กุมภาพันธ์ 2564

การเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา การบริหารจัดการ การเจริญปัญญาโดยบูรณาาร่วมกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการแนะแนววิถีพุทธ การให้คำปรึกษาแนะนำโดยยึดหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและแก้ไขปัญหา เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมหน้าเสาธง เป็นต้น

ในกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ โดยจัดกิจกรรมร่วมแสดงความคิดเห็น มีเป้าหมายมุ่งเน้นไปที่กลุ่มคนที่ต้องการจะออกไปทำหน้าที่เป็นครูสอนสติแก่บุคคลทั่วไป ใช้เวลาในการศึกษา 1 ปี โดยจะเน้นทั้งความรู้ ทักษะ การปฏิบัติและทักษะ สำหรับวิชาในหลักสูตรประกอบด้วย สติในพระไตรปิฎก สติปฏฐานภาวนาอานาปานสติภาวนา สติกับสมอง สติเพื่อสุขภาพ การเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน สติสำหรับภาวะผู้นำ สติสำหรับครู จริยธรรมสำหรับครู สติ วิถีสอบอารมณ์สำหรับครู สติ และสติบำบัด

การเรียนหลักสูตรครูสตินั้น ต้องเริ่มจากการเป็นครูสอนตัวเอง ทั้งหลักการและวิธีในการปฏิบัติ เพื่อตนเข้าถึงความสุขอย่างแท้จริง แล้วจึงออกไปทำหน้าที่เป็นครูสอนผู้อื่นที่กำลังเผชิญหน้ากับความทุกข์ในโลกยุคดิจิทัลที่กำลังเปลี่ยนไป การสร้างครูสมาธินั้นทางคณะผู้วิจัยได้มีกระบวนการจัดกิจกรรม ดังนี้

- มีการสอนเป็นระบบ มีตำรา มีบทเรียน เป็นลำดับขั้นตอน เข้าใจง่าย มีการเรียนภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

- ที่เรียนสะดวกสบาย มีห้องบรรยาย นั่งสมาธิในห้องแอร์ ไม่มียุ่งרבกวน

- ทำน้อย ได้ผลมาก ใช้ระยะเวลาการนั่งสมาธิไม่นานเกินไป อาศัยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นประจำเป็นมัชฌิมาปฏิปทา คือ ปฏิบัติแต่พอดี สามารถปฏิบัติได้ครั้งละ 15 ถึง 30 นาที เป็นความพอเหมาะพอดี ได้ประโยชน์เต็มที่

- เห็นผลชัดเจน กว่า 95% ของผู้ที่เรียนจบหลักสูตรครูสมาธิ ยืนยันว่ามีความสุขมากขึ้นนอนหลับง่าย มีความเครียดน้อยลง ควบคุมอารมณ์ได้ดี ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

“...การปฏิบัติสมาธิ ที่เหมาะกับชีวิตคนทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย ใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ คือ สามารถไปทำงานได้ปกติ ดำเนินชีวิตได้ตามปกติ และยังมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมในภาพรวม ควรคำนึงว่าผู้จัดกิจกรรม เป้าหมายจัดเพื่ออะไร ถ้ากำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมนี้ ถือว่ามีประโยชน์มาก เพราะเป็นการส่งเสริมทั้งกระบวนการคิด กระบวนการใช้ชีวิตและการทำงานร่วมกันกลุ่มเรียกว่ากิจกรรมส่งเสริมทักษะการใช้ชีวิตในสังคมที่เป็นวิถีพุทธ³²...”

“...มีการสังเกตพฤติกรรมตลอดถึงการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง หรือคลุกคลีอยู่ในหมู่ของผู้ที่คณะผู้วิจัยต้องการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะทำให้ได้รายละเอียด หรือข้อมูลที่แน่นอน ถูกต้อง ชัดเจน เช่น การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนิสิตปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกคณะครุศาสตร์ใน

³² สัมมนา พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย, 23 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การทำกิจกรรม กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ เป็นต้น ผู้สังเกตจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับนิสิต³³ ...”

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า

1. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแปลงให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง การรวมความรู้ และการแปลงความรู้สู่ภายใน ซึ่งส่งผลต่อการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
2. กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจทำกิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้นักเรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาถ่ายทอดให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้
3. การพัฒนากิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เยาวชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นโดยการบูรณาการความรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
4. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา คือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ดูฟัง ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ที่สุด
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ/หรือ ผลสัมฤทธิ์จากการลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้

4.1.4 นวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ ต้องส่วนหนึ่งหนึ่งที่ศึกษาพื้นที่นวัตกรรมด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับหรือมีชื่อเสียง ตัวอย่างเกษตรวิถีพุทธ เช่น สวนพุทธธรรมลำพูน นับเป็นสถานที่หนึ่งที่เห็นความสำคัญของสุขภาพกายควบคู่กับสุขภาพใจ กว่า 8 ปี ที่โครงการสัมมาภิเษกเกษตรอินทรีย์ “วิถีพุทธธรรม” ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธกิจ 5 ประการ ของมูลนิธิสวนพุทธธรรมลำพูน เพื่อสนับสนุนและพัฒนาสวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูนฯ ให้สามารถดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อันจะยังประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและแผ่นดินตลอดไป โดยมูลนิธิฯ ได้นำรายได้ทั้งหมดอันเกิดจากการดำเนินงานโครงการสัมมาภิเษกเกษตรอินทรีย์ “วิถีพุทธธรรม” มาขับเคลื่อนทั้ง 4 พันธกิจ ตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ ตลอดมา โครงการดังกล่าวฯ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสู่ “สัมมาอาชีพะ” เป็นการประกอบกิจการงานอันชอบธรรมไม่ผิดกับหลักของศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงห้าม (มิฉฉาวาณิชา) 5 ประการ คือ 1. การขายอาวุธ (สิ่งที่ก่อให้เกิดการทำลายล้างกัน) 2. การค้าขายมนุษย์ (ตลอดจนการใช้แรงงานอย่างทารุณ) 3. การค้าขายสัตว์เพื่อเป็นอาหาร 4. การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนสารเสพติดทุกชนิด 5. การค้าขายยาพิษ (สารพิษที่เป็นอันตรายต่อชีวิต) ดังนั้น การดำรงชีวิตตามฐานะพุทธบุตรประจำศูนย์ฯแห่งนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้มุ่งประพฤติปฏิบัติตน

³³ สัมมนา พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร., 16 กุมภาพันธ์ 2564 ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ตามหลักของอริยวัฑฒิ 5 ประการ คือ ทาน ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เพื่อพัฒนาตนสู่ความเป็นอริยชนตามลำดับ จึงอาจเรียกได้ว่า การทำงานของสวนพุทธธรรมถือเป็นการปฏิบัติธรรม

จากหลักการการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มย่อยโดยนิมนต์และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนวัตกรรมการเรียนรู้และทางด้านพระพุทธศาสนามาให้คำแนะนำหาแนวทางการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังนี้

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร. ได้กล่าวว่า การถ่ายทอดพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีความคิดสร้างสรรค์ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน และสามารถเข้าถึงได้ง่ายทุกเพศทุกวันพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีคุณลักษณะ คือ ไม่น่าเบื่อ น่าสนใจ เข้าถึงง่าย³⁴

พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต, ผศ. ได้กล่าวว่า นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา หรืออยู่ประจำสถานศึกษานั้น ๆ และพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีลักษณะเด่นในด้านการประยุกต์ใช้พระพุทธศาสนาเป็นอันดับแรก และควรมีการปลูกฝังที่ดี บวกกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในโลกปัจจุบันมาปรับใช้กับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีลักษณะ ได้แก่ 1) ควรนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ 2) ควรมีผู้ถ่ายทอดที่มีความชำนาญและมีความรู้ที่แท้จริง 3) ในยุคที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการนี้ด้วย³⁵

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ได้กล่าวว่า แแทที่จริงอยู่ถึงแม้ว่านวัตกรรมใหม่เกิดขึ้นมาจำนวนมากเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ควรมีลักษณะการพัฒนา คือ 1) ก่อนอื่นต้องวางยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ให้ชัด 2) ไม่ควรสร้างหรือความขัดแย้งในองค์กร และ 3) ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ทั้งนี้ทั้งนั้น ควรนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ด้วย นำหลักพุทธธรรมสามารถไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มิใช่บางอย่างเป็นอุดมคติ อาทิหลักการคบมิตร ถ้าหากพิจารณาแล้วก็ยังเป็นอุดมคติ ฉะนั้นเราต้องศึกษาแล้วจึงนำมาปรับใช้ควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เพราะสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง, หลักการบริหารนิยธรรม มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ มาใช้ในการจัดกิจกรรมเชิงวิชาการและนำสู่การปฏิบัติที่สามารถจับต้องเห็นผลได้จริง วิธีการถ่ายทอดใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ตั้งเป็นแนวทางการถ่ายทอด จึงจะเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ³⁶

ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร ได้กล่าวว่า การจัดพื้นที่การถ่ายทอดการเรียนรู้วิถีพุทธที่เป็นนวัตกรรมต้องมีการจัดด้านกายภาพจัดสภาพใกล้ชีวิตธรรมชาติ ชวนมีจิตใจสงบและส่งเสริมการบริหารจิตเจริญปัญญา ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต จัดกิจกรรมที่บูรณาการไตรสิกขาโดยเน้น การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะรู้คุณค่าแท้ ด้านการสอน มีหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธ

³⁴ สนทนากลุ่มย่อย พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร., 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

³⁵ สนทนากลุ่มย่อย พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต, ผศ., 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

³⁶ สนทนากลุ่มย่อย พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร., 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน ต่อเนื่อง ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา มีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันทุกคน พยายามปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ด้านการบริหารจัดการ ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนพัฒนานักเรียนและพัฒนาซึ่งกันและกัน³⁷

รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนวิถีพุทธมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดการเรียนรู้ให้บูรณาการสู่การปฏิบัติ โดยการนำความคิดของพุทธธรรมเป็นฐานเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนเองและผู้อื่น กระบวนการเรียนรู้มีลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดี ฟัง เป็น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีเมตตา การกิน อยู่เป็น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างเหมาะสม เป็นไปตามคุณค่าแท้หรือการ ดูเป็น เอาประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา การบริหารจัดการ การเจริญปัญญาโดยบูรณาการร่วมกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการแนะนำวิถีพุทธ การให้คำปรึกษา แนะนำโดยยึดหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและแก้ไขปัญหา เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมหน้าเสาธง เป็นต้น³⁸

นายภัทรวีร์ คุณโท ได้กล่าวว่า นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ เป็นการปลูกฝัง อบรมฝึกฝนเยาวชน ตามวิธีการของพระพุทธศาสนา โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่า และการปลูกฝัง การฝึกฝน ให้เยาวชนได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันจะทำให้เยาวชนมีคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม ดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข³⁹

ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง ได้กล่าวว่า เยาวชนได้เริ่มเดินก้าวแรก ด้วยการพัฒนาจิต สร้างเปี่ยมด้วยศีลธรรม ปลูกฝังดำรงตนอย่างมีวินัย รักษาจิตใจเข้มแข็งอย่างอ่อนโยน และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยมีการบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและวิถีเกษตรยั่งยืน ก้าวเดินบนพื้นฐานของนวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ จะเป็นบุญต่อตนเองที่จะมีย่างก้าวที่มั่นคงต่อชีวิต เป็นบุญต่อพ่อแม่ ที่ไม่ต้องมีความทุกข์กาย ทุกข์ใจ และเป็น

³⁷ สนทนากลุ่มย่อย ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร, 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

³⁸ สนทนากลุ่มย่อย รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง, 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

³⁹ สนทนากลุ่มย่อย นายภัทรวีร์ คุณโท, 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญต่อสังคมที่จะมีเยาวชนซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ร่วมกันสร้างและพัฒนาชาติ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต⁴⁰

ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้รับการขนานนามว่าเป็น “ศาสนาแห่งปัญญา” เพราะคำสอนในพระพุทธศาสนาตั้งอยู่บนหลักการของเหตุและผล มีการวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ปัญญา แปลว่า ความรู้ทั่ว คือ รู้ทั่วถึงเหตุและผล รู้อย่างชัดเจนรู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น เป็นต้น เป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธา เพื่อให้เชื่อประกอบด้วยเหตุผล ไม่ให้หลงเชื่ออย่างงมงาย ปัญญาในทางพุทธศาสนาจึงมีความหมายลึกซึ้งกว่าความหมายที่ใช้อยู่โดยทั่วไป ทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยแก้ไขปัญญาต่างๆ ในชีวิตได้อย่างยั่งยืน สามารถนำพาบุคคลไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ที่สำคัญคือ ศรัทธาต้องนำไปสู่ปัญญาเสมอ⁴¹

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ พบว่า

กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ เป็นการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา โดยใช้สภาพและองค์ประกอบด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสงปัญญา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล 5 เป็นนิจ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

ผลการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

คุณค่าที่ได้รับ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สมทานศีลหน้าเสาธง บูรณาการยิ้มง่าย ไหว้สวย ทำให้น่ารักน่าชื่นชม รักษาวินัยธรรม อันติงามของไทย ทำให้รู้จักความพอประมาณ มีสติ กตัญญู ไม่หลงใหลส กลิ่น มีมารยาทในการรับประทานอาหาร การประหยัดอดออมเงิน และสิ่งของ ทำให้รู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย

⁴⁰ สนทนากลุ่มย่อย ผศ.ดร.เชิดชัย ฐระแพง, 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

⁴¹ สนทนากลุ่มย่อย ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข, 23 กุมภาพันธ์ 2564, ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

และมีนิสัย ใฝ่รู้ สู้งาน ทำให้มีความขยันอดทน มีความเพียร ความพยายาม มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ในด้านต่าง ๆ เช่น

1. ด้านความรู้ (Knowledge)

- 1) สมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน
- 2) สติปัฏฐาน ๔ ในพระไตรปิฎก (สติปัฏฐานสูตร)
- 3) คุณค่าการเจริญสติ (สัมมาสติในพุทธธรรม)
- 4) กระบวนการที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ (วิปัสสนาภูมิ)

2. การปฏิบัติ (Practice)

- 1) การปฏิบัติวิปัสสนาในอิริยาบถทั้ง ๔
- 2) การเดินจงกรม ๖ ระยะ
- 3) หลักชาวพุทธ
- 4) การกำหนดอิริยาบถย่อย
- 5) การปรับอินทรีย์และส่งเสริมอารมณ์เบื้องต้น

3. การประยุกต์ใช้ (Integrate)

- 1) แนวทางการสอนวิปัสสนาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา
- 2) การประยุกต์สติใช้ในชีวิตประจำวัน
- 3) แนวทางการสอนวิปัสสนาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
- 4) ทักษะการจัดการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา

4.2 ผลการวิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มีดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนวัดบางกระดี่ 2) โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) 3) โรงเรียนสามโก้วิทยาคม 4) โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน 5) โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษ์มาลา และ 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ ซึ่งการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อุบัติวิถีพุทธ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา เพิ่มอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษาในพื้นที่เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน และสร้างกลไกความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกันของหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อคุณภาพผู้เรียนตอบโจทย์พื้นที่ที่สำคัญ

คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ อาศัยวิธีการทำกิจกรรมหลายรูปแบบ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เช่น วิธีการเล่นนิทานประกอบภาพ การเล่นเกม การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีตัวอย่าง หรือการใช้บทบาทสมมติ ซึ่งวิธีการทำกิจกรรมนี้สามารถนำมาใช้ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้ สำหรับในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จะใช้วิธีการใช้สถานการณ์จำลอง และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หรือเล่นเกมเพื่อสอนกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธของเด็กและเยาวชน ดังนี้

วิธีการทำกิจกรรม

1. การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนดโดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่น โดยทั่วไปแล้วจะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่นหลายเกมสามารถใช้ในการสอนและฝึกคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ได้ดี เช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทน อดกลั้น ใฝ่เรียนรู้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจ รูปร่าง รุขณะ รู้อยู่ การทำงานเป็นทีม การเคารพสิทธิผู้อื่น

2. การใช้สถานการณ์จำลอง คือ คณะผู้วิจัยได้ให้นักเรียนทำกิจกรรมโดยการให้นักเรียนเขาไปมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ที่จำลองจากสถานการณ์จริงเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้นได้อย่างสนุกสนานไปพร้อมกับการเรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น เราสามารถนำสถานการณ์จำลองสอนคุณธรรมจริยธรรมได้ การให้แสดงละคร การสมมติเหตุการณ์ การให้เล่านิทานโดยการแสดง การแสดงหุ่นเชิด ใช้ภาพเล่าเรื่อง

3. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ คือ การที่คณะผู้วิจัยได้ให้นักเรียนเข้ากลุ่ม แบ่งกลุ่ม ทั้งที่เจาะจงและแบ่งกลุ่มแบบสมัครใจ เป็นเครื่องมือในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รวมทั้งได้เรียนรู้เรื่องการทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. ขั้นนำการสอน เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนความรู้ โดยคณะผู้วิจัยได้บรรยายให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักเรียน การพัฒนาคุณธรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วย ขบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เชิงพุทธ ถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ การแนะนำรูปแบบของกิจกรรมที่สร้างขึ้น ความเข้าใจเบื้องต้น การแบ่งกลุ่ม การทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ บทบาทของนักเรียน เป็นต้น

2. ขั้นดำเนินกิจกรรม นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มเริ่มปฏิบัติตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่ การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การหาข้อมูลเพิ่มเติม การได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอนการอภิปรายร่วมกัน การหาข้อตกลงและวิธีการ การกำหนดแผนงานดำเนินการ ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ กำหนดกติกา กฎเกณฑ์ที่ใช้ การให้คะแนนตามคำถาม หรือผลที่ปรากฏออกมา โดยจะมีการบันทึกภาพ สังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในขั้นต่อไป

3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล เมื่อกิจกรรมสิ้นสุด คณะผู้วิจัยได้นำให้นักเรียน ทบทวนและวิเคราะห์ประสบการณ์ต่างๆ ในขณะปฏิบัติกิจกรรม ถึงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ กติกา การวางแผน เจื่อนไขที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ โอกาสของสิ่งที่จะเกิดขึ้น การเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาร่วมกัน

4. ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ คณะผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนสรุปผลการทำกิจกรรม มุ่งในเรื่องของการบูรณาการนวัตกรรมวิถีพุทธ ผลของการทำกิจกรรม การเปรียบเทียบกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้กับการดำเนินชีวิต การประยุกต์ เชื่อมโยงกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

กิจกรรมกลุ่ม

1. ระยะเวลามีส่วนร่วม (Participation) นักเรียนกลุ่มและเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ภายในกลุ่มและด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกาย (Physical Involvement) คือการเรียนรู้ที่นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by Doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการค้นคว้าสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ทั้งด้วยตนเองและกลุ่ม ซึ่งจะต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่น เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 ทางด้านจิตใจ (Ego or Emotional Involvement) คือ การที่นักเรียนเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติจะนำไปสู่การรับรู้แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี และช่วยให้นักเรียนสามารถจำเนื้อหาได้นานอีกด้วย

1.3 ทางด้านสติปัญญา (Intellectual or Mental involvement) คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อนักเรียนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงานการตัดสินใจ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

2. ระยะเวลาวิเคราะห์ (Analysis Stage) เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความรู้อย่างกว้างขวางประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มวิธีการ ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3. ระยะเวลาสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage) ระยะนี้จะให้นักเรียนรวบรวมแนวคิดที่ค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากคนอื่นแล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง

3.1 การประยุกต์เพื่อพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relation) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้กับการแก้ปัญหา (Problem – Solving) ต่างๆ ในอนาคตเพื่อใช้ในการปรับปรุง ควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมตลอดจนช่วยประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ

4. ระยะเวลาประเมินผล (Evaluation Stage) นักเรียนจะเป็นผู้ประเมินผลทางการทำกิจกรรมของตนเอง และของกลุ่มจากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม เนื่องจากเด็กนักเรียน เป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงที่สามารถแสดงออกความคิด และการตัดสินใจ รวมถึงสามารถแสดงออกถึงความเสียสละทรัพย์สินของ กำลังกาย สติปัญญา เวลา และความสบายใจได้ ดังนั้น คณะวิจัยจึงมีความเห็นว่าเทคนิคที่เหมาะสมในการใช้วัดระดับความเสียสละของนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎี คณะวิจัยจึงเลือกใช้เทคนิคกิจกรรมกลุ่ม โดยในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ทางคณะวิจัยจะได้นำการเล่นเกมที่เข้ามาประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่มด้วย

การเล่นเกม

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ยังอยู่ในวัยที่ชอบเล่นชอบเคลื่อนไหว หากได้นำเกมมาจัดกิจกรรมและการสอนด้านพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมโดยจัดเป็นกิจกรรมสลับ คือ จัดสลับกับกิจกรรมหลักที่ใช้เวลาไม่มาก เช่น สลับกับการอธิบาย สลับกับการทำกิจกรรมทางการเล่นเกม หรือสลับกับการแบ่งกลุ่มปรึกษาหารือ

ลักษณะของเกม

ลักษณะของเกมที่ควรใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

1. เกม มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
2. เกม ต้องท้าทายให้รู้จักคิด ด้วยการกำหนดระยะเวลาให้ทำ ให้โอกาสทดลองทำ
3. เกม มีการเริ่มต้นและการสิ้นสุด การเริ่มต้นของเกมจะมีสัญญาณและมีการกำหนดเวลาให้หยุดด้วยสัญญาณ
4. เกม มีบริเวณ มีขอบเขตกำหนดให้เล่น บริเวณหรือขอบเขตจะกว้างหรือแคบแตกต่างกันไปตามลักษณะของเกม
5. เกม มีกฎและกติกา ซึ่งช่วยให้ผู้เล่นรู้วิธีเล่น การมีเสรีภาพและการถูกควบคุมในการทำกิจกรรม
6. เกม จัดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาและฝึกทักษะ
7. เกม ให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนได้เล่นร่วมกัน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมด้วยเกม

1. เกมที่นำมาจัดกิจกรรม เป็นเกมที่แฝงคุณธรรมและสอดคลองกับการพัฒนาคุณธรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเด็กนักเรียนและมุ่งใช้เกมเป็นสื่อ มิใช่มุ่งแข่งขันเพื่อเอาชนะอย่างเดียว โดยมีหัวข้อดังนี้ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ
2. เป็นเกมที่มีวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน และไม่ใช้เวลาเล่นนานเกินไป
3. นักเรียนมีโอกาสเล่นเกมที่หลายคนหรือผลัดกันเล่นได้ทั่วถึง
4. ครูอธิบายและสาธิตวิธี การเล่นอย่างชัดเจน นักเรียนเข้าใจกติกา รูปทบาทของตนและใช้อุปกรณ์การเล่นได้ถูกต้อง
5. นักเรียนเล่นเกมตามกติกาและเวลาที่กำหนดให้มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ
6. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลและอภิปรายผลของการเล่นเกมที่เล่นนั้น พร้อมทั้งจัดเก็บอุปกรณ์และจัดสถานที่ให้เรียบร้อย
7. ทางคณะวิจัยสรุป และเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมที่สอดแทรกกับการทำกิจกรรม เนื่องจากเด็กนักเรียนช่วงนี้มีวัยวุฒิพอที่จะสามารถแสดงออกความคิด รวมถึงสามารถและออกถึงความเสียสละกำลังกาย สติปัญญา เวลา และความสุขสบายได้

ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) ด้านกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง 3) ด้านกิจกรรมเดินไปเท้าก้าวไปในบุญ 4) ด้านกิจกรรมการถ่ายทอดองค์

ความรู้ ซึ่งผลของการดำเนินงานพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธนี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังนี้

4.2.1 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

คณะผู้วิจัยได้นำผลของการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังต่อไปนี้

คณะผู้วิจัยและครูได้ทำการศึกษาความต้องการของผู้เรียน ศึกษาบริบทของโรงเรียน และบริเวณใกล้เคียงเพื่อกำหนดหัวข้อ กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของโรงเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือก กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเกี่ยวกับลักษณะ คุณค่า มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม อบรมให้เด็กมีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัยรักการออกกำลังกาย มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น แต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย การแสวงหาความรู้จากการฟัง การถาม การอ่าน การคิด การเขียน การดู และการปฏิบัติ การมีวินัยในตนเองเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จะช่วยให้มีความสามารถทางด้านสติปัญญาและด้านสังคม อารมณ์และจิตใจ มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

1. ชื่อกิจกรรม การเรียนรู้วิถีพุทธ
2. วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
 - 2) เพื่อศึกษาการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
 - 3) เพื่อสร้างความตระหนักให้นักเรียนรู้กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ การเคารพสิทธิผู้อื่น
 - 4) เพื่อสร้างคุณภาพของนักเรียนในด้านการพัฒนาคุณธรรมการเรียนรู้ของของนักเรียน
 - 5) เพื่อปรับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้ตรงตามลักษณะอันพึงประสงค์
 - 6) เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาและมีการปรับตัวภายในตัวของนักเรียนเอง
3. แนวความคิด กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

เนื่องด้วยเด็กและเยาวชนเป็นผลผลิตทางด้านการศึกษาที่จะต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริมในทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องระเบียบวินัย เด็กและเยาวชนยังขาดเรื่องระเบียบวินัยจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมมาเสริม เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาในเรื่องระเบียบวินัยให้เกิดกับตนเองการอยู่ร่วมกันในสังคม ปฏิบัติตามข้อตกลงตามกฎระเบียบที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นข้อปฏิบัติหรือข้อบังคับใน

การอยู่ร่วมกัน วิธีการปฏิบัติและความมุ่งหมายในการเข้าร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมมีแนวคิด 7 ประการคือ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

4. สื่อที่ใช้

- 1) คอมพิวเตอร์
- 2) เครื่องโปรเจคเตอร์
- 3) สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร
- 4) ภาพประกอบ
- 5) กระดาษเปล่า สำหรับแจกให้กลุ่มๆ ละ 2 แผ่น

5. ขั้นตอนกิจกรรม

1) ชี้นำการสอน เป็นชี้นำเข้าสู่บทเรียนความรู้

คณะผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้หลักการเข้าร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกหรือวางระเบียบวินัยด้วยเพราะจะช่วยให้เด็กมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามการเข้าร่วมของนักเรียนจะมากขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของนักเรียน ตามลำดับดังนี้คือ

- อธิบายแนวคิด การเรียนรู้วิถีพุทธ 7 ด้านคือ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

- สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาและความเป็นไปได้ของแนวคิดทั้ง 7 ด้าน
- สรุปแนวคิดและปัญหาที่พบว่ามีอะไรบ้าง

2) ขั้นตอนกิจกรรม

- แบ่งกลุ่มโดยให้นักเรียน กลุ่มละ 5-6 คน
- กิจกรรมเล่นเกม
- กิจกรรมเล่านิทาน
- ให้นักเรียนศึกษารายละเอียดการจัดกิจกรรม 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

- ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือผลดีที่เกิดจากการเรียนรู้วิถีพุทธ” และ “อะไรคือผลเสียที่เกิดจากการขาดการเรียนรู้วิถีพุทธ”

- ให้ร่วมกันคิดตัวอย่างกรณีของการกระทำที่มีการเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบันและการขาดการเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน

- ร่วมกันวาดภาพเรื่องการเรียนรู้วิถีพุทธในความคิดของนักเรียน ประกอบผลการอภิปรายของนักเรียน

3) ชี้นำวิเคราะห์และอภิปรายผล

ให้สมาชิกในกลุ่มนักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่อไปนี้ (10 นาที)

- ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการอภิปราย

- ความรู้สึกเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- บรรยากาศของกลุ่มเป็นอย่างไร
- ได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธนี้ และในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

- ได้ข้อคิดอะไรบ้าง

4) ขั้นตอนการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 7 ด้าน 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

- ให้นักเรียนช่วยกันสรุป การคาดคะเนผลที่อาจเกิดจากการเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมและการขาดการเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

- นักเรียนร่วมกันวางแผนสรุปใส่กระดาษที่เตรียมไว้ โดยการวาดภาพประกอบการเรียนรู้วิถีพุทธ

- คณะผู้วิจัยสรุปเสริมจากการร่วมกันทำกิจกรรมของนักเรียน

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธของเด็กและเยาวชนที่โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน กับนักเรียน จำนวน 70 คน ได้การพัฒนการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 4.4 กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ผลจากการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
2. นักเรียนรู้จักเตรียมตัวค้นคว้าหาความรู้ล่วงหน้าก่อนเข้าทำกิจกรรม
3. นักเรียนส่งงานตรงเวลาตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย
4. นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
5. นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ได้เหมาะสม ทำให้นักเรียนมีการรู้จักแบ่งปัน (ทาน) การรู้จักพอดี (ปิยวาจา) การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (อตถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา)
6. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม รัฐบาล คุณโทษ ชีวิต ความมีเมตตา กรุณา ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท
7. นักเรียนทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้องและสังคม
8. นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาหาความรู้และทักษะพื้นฐานของชีวิต
9. นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

4.2.2 ด้านกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

จากการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงของโรงเรียนพินธุศาสตร์ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ทำกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อ การปลูกฝัง อบรม ฝึกฝนนักเรียน ตามวิธีการของพระพุทธศาสนา โดยเน้นบูรณาการตามหลัก ไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญา เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” มีปัญญาเข้าใจในคุณค่าและการปลูกฝัง การฝึกฝน ให้ผู้เรียนได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จะทำให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม ดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

1. ชื่อกิจกรรม วิถีพุทธพอเพียง
2. วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมของศาสนา สร้างจิตสำนึกที่ดีงาม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
 - 2) เพื่อให้นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
 - 3) เพื่อสร้างคุณภาพของนักเรียนในด้านการพัฒนาคุณธรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น
 - 4) เพื่อปรับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้ตรงตามลักษณะอันพึงประสงค์
 - 5) เพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นในด้านความอดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู ใฝ่เรียน ใฝ่หา ใฝ่หาความรู้

3. แนวความคิด ด้านกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

ด้านกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์ออกแบบกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ อย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะจิตอาสาเป็นผู้ที่ซัดเกล้าจิตใจของผู้เรียนให้มีความ เมตตา กรุณา มีความเสียสละ และมีจิตสาธารณะเพื่อช่วยสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยใช้หัวข้อ

- 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

4. สื่อที่ใช้

- 1) คอมพิวเตอร์
- 2) เครื่องโปรเจคเตอร์
- 3) สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร
- 4) ภาพประกอบ
- 5) กระดาษเปล่า สำหรับแจกให้กลุ่มๆ ละ 2 แผ่น

5. ขั้นตอนกิจกรรม

1) ขั้นนำการสอน เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนความรู้

คณะผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้หลักการเข้าร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมอาสาพัฒนา หรือกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักสามารถนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม มีลักษณะ ดังนี้

- อธิบายแนวคิด วิถีพุทธพอเพียง 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

- เป็นกิจกรรมที่ผู้ปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติด้วยความสมัครใจ

- เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อผู้อื่น/ สังคม

- เป็นกิจกรรมที่นักเรียนคิด/ ออกแบบเอง

- สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันว่า

มีปัญหาอะไรบ้าง

- สรุปปัญหาที่พบว่ามีอะไรบ้าง

2) ขั้นดำเนินกิจกรรม

- แบ่งกลุ่มโดยให้นักเรียน กลุ่มละ 5-6 คน

- ใช้บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง

- เล่านิทาน

- ให้นักเรียนศึกษารายละเอียดการจัดกิจกรรม

- ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า “อะไรคือสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง”

- ให้ร่วมกันคิดตัวอย่าง กรณีของแนวทางในการประกอบอาชีพและการ

ดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ร่วมกันวาดภาพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนักเรียนนำเสนอ

ร่วมกันอภิปราย

3) ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

ให้สมาชิกในกลุ่มนักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่อไปนี้ (10 นาที)

- ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการอภิปรายเรื่องของกิจกรรมวิถี

พุทธพอเพียง

- ความรู้สึกเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

- บรรยากาศของกลุ่มเป็นอย่างไร

- ได้รับความประโยชน์อะไรบ้างจากกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงนี้ และในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

- ได้ข้อคิดอะไรบ้าง

4) ขั้นตอนการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้

- นักเรียนอภิปรายร่วมกัน โดยมุ่งถึงการอภิปรายเรื่องราวที่แสดงออกมาความสามารถของนักเรียนในแต่ละกลุ่มและประเด็นที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการเรียนรู้ในกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

- คณะผู้วิจัยสรุปเสริมจากการร่วมกันทำกิจกรรมของนักเรียน

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อพัฒนากิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงที่โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ ได้สัมมนาแลกเปลี่ยนกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงกับคณะครูของโรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 4.5 กิจกรรมวัดกรรมวิธีพุทธพอเพียง

ผลการสังเคราะห์การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้านกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง
2. นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจน
3. นักเรียนชักชวนเพื่อนให้ทำความดี
4. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
5. นักเรียนใช้หลัก กิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ถือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
6. ให้นักเรียนได้เรียนรู้ วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)
7. นักเรียนรู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา
8. นักเรียน มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิด เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ
9. นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ
10. นักเรียนมีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

4.2.3 กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

จากการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ของโรงเรียนวัดบางกระดี่ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ทำกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะครูของโรงเรียนวัดบางกระดี่ โดยใช้กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้พัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมด้วยความการสอนและปลูกฝังให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกชอบส่วนตนและส่วนรวม ทั้งการให้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ ได้เองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยมการพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรมทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม ทั้งนี้ได้มีการส่งเสริมให้กระบวนการมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจของการพัฒนาจิตสำนึก เป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากการทำให้นักเรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมโดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ต้องมีการเรียนรู้ ร่วมกัน มีการปรับตัวเข้ากับบริบท ผ่านการคิด ประสพการณ์ไปสู่ความตระหนักในแต่ละบุคคล มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่เหมาะสมกับสถานการณ์ มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาจากสิ่งที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของตนและของกลุ่ม สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่างและการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ

กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้านกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

1. ชื่อกิจกรรม ถ่ายทอดองค์ความรู้
2. วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องคุณธรรมและพฤติกรรม การเรียนรู้จากผู้ใหญ่สู่เยาวชน
 - 2) เพื่อให้ผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน
 - 3) เพื่อให้เกิดการตอบสนอง เกิดค่านิยมสิ่งที่ได้เรียนรู้สามารถจัดระบบค่านิยม และสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยมที่ยึดถือ

3. แนวความคิด กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

คณะผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้หลักการเข้าร่วม กิจกรรมการพัฒนาความรู้ โดยกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมที่ฝึกฝนให้นักเรียนสามารถรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ มีความคิดไตร่ตรอง รอบคอบก่อนลงมือกระทำการใดๆ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระทำแต่ความดีมีความซื่อสัตย์ มีความตั้งใจจริง มีระเบียบวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบเป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือการร่วมกับผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่ การให้ความร่วมมือ และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่หรือการงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จโดยพร้อมเพรียงกัน และถือประโยชน์ร่วมกันเป็นที่ตั้ง ปัญหาเรื่องเรื่องเด็กขาดความรับผิดชอบ เพื่อมุ่งสร้างความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยให้นักเรียน ฝึกระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะการช่วยเหลือกัน ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่าการทำกิจกรรมช่วยสร้างนิสัยให้ทุกคนมีจิตสำนึก เพื่อพัฒนาคุณธรรมความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยใน รู้จักเสียสละ น้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน รับฟังความเห็นของผู้อื่น รักเพื่อนสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม และรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

4. สื่อที่ใช้

- 1) คอมพิวเตอร์
- 2) เครื่องโปรเจคเตอร์
- 3) สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสารหนังสือนิทาน เนื้อเรื่องนิทาน
- 4) ภาพประกอบ
- 5) กระดาษเปล่า สำหรับแจกให้กลุ่มๆ ละ 2 แผ่น

5. ขั้นตอนกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ (Generate interest)

- แบ่งกลุ่ม (Group)
- ละลายพฤติกรรม เพื่อให้ทราบอายุวุฒิ แนะนำตัว ฯลฯ
- ถามความคาดหวังของผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้

- ตอบคำถามเพื่อรับรางวัล สร้างแรงกระตุ้นให้อยากเรียนรู้

- ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสอดแทรกความรู้ (Interpolate knowledge)

- บรรยาย

- ถาม-ตอบ

- สาธิต

- บทบาทสมมติ

- ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 3 ลงมือทำดู (Practice)

- ปฏิบัติงานแบบลอกเลียนตามแบบ

- ปฏิบัติตามที่มอบหมาย

- แก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้

3) ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

ให้สมาชิกในกลุ่มนักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่อไปนี้ (10 นาที)

- ให้นักเรียนบอกถึงพฤติกรรมของตนเองหรือผู้อื่นที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ได้จากการทำกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

- ให้นักเรียนบอกถึงพฤติกรรมของตนเองหรือผู้อื่นที่ควรปรับปรุง พัฒนา เพื่อส่งเสริมให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

- ความรู้สึกเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

- บรรยากาศของกลุ่มเป็นอย่างไร

- ได้รับความพอใจอะไรบ้างจากกิจกรรมกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ และในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

- ได้ข้อคิดอะไรบ้างจากกิจกรรมกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

4) ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้

- ให้นักเรียนบอกแง่คิดที่ได้จากการร่วมทำกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้

- ให้นักเรียนสรุปความรู้ที่ได้จากกิจกรรมและชีวิตจริง

- นักเรียนร่วมกันแผนสรุปใส่กระดาษที่เตรียมไว้ โดยการวาดภาพประกอบ บรรยาย สรุปเป็นประเด็น

- คณะผู้วิจัยสรุปเสริมจากการร่วมกันทำกิจกรรมของนักเรียน

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนโรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปเลี้ยงชีวิตของตน คนในชุมชน และนักเรียน ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 4.6 กิจกรรมนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ

ผลการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของนักเรียน ตั้งแต่กระบวนการพัฒนาโจทย์ พัฒนากิจกรรม เป็นผลให้กิจกรรมตอบสนองความต้องการและประโยชน์ ทุกคนก็มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางทางการและไม่เป็นทางการ เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และผ่านจากประสบการณ์จริงของแต่ละบุคคล
2. กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจทำให้งิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้นักเรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาถ่ายทอดให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้
3. การพัฒนากิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เยาวชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นโดยการบูรณาการความรู้ให้ความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
4. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ประสบความสำเร็จ
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ/หรือผลสัมฤทธิ์จากการลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้

4.2.4 ด้านกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

จากการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ ทำด้านกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ จำเป็นต้องเริ่มแต่เด็กจากบุคคลรอบข้างอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ดังนั้น วิธีการรวมทั้งการจัดการจัดหาหัวข้อคุณธรรม จริยธรรมสำหรับการอบรมสั่งสอนผู้เรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในด้านต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความประพฤติที่เหมาะสมกับกาลเทศะโดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อการปลูกฝัง อบรม ฝึกฝนนักเรียน ตามวิธีการของพระพุทธศาสนา โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติครอบคลุม 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมจนเป็นนิสัยติดตัว ด้วยวิธีการนำสื่อและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

1. ชื่อกิจกรรม เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ
2. วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่อให้ให้นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
 - 2) เพื่อรณรงค์ให้นักเรียน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา

3) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรม ไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

4) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชน ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม ทำบุญตักบาตร

5) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเชิง พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการชีวิตประจำวัน

3. แนวความคิด ด้านกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

ด้านกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีการ พัฒนาให้ครบพร้อมกัน 3 ด้านคือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ทั้ง 3 ด้านเป็น การดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและต้องพัฒนาไปด้วยกัน และการเรียนรู้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์ วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ ซึ่งการทำกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ เป็นการอบรม คุณธรรม และจริยธรรมแก่ผู้เรียนโดยจัดเป็นโครงการต่างๆ ได้กำหนดจุดจุดหมายของหลักสูตรที่มุ่ง พัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา และมีความสุข ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จา เป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต เป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

4. สื่อที่ใช้

1) คอมพิวเตอร์

2) เครื่องโปรเจคเตอร์

3) สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร

4) ภาพประกอบ

5) กระดาษเปล่า สำหรับแจกให้กลุ่มๆ ละ 2 แผ่น

5. ขั้นตอนกิจกรรม

1) ช้่นนำการสอน เป็นชั้นนำเข้าสู่บทเรียนความรู้

คณะผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยใช้หลักการเข้าร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ นักเรียนมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมอาสาพัฒนา หรือ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการ สร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญใน การปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักสามารถนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่าง เหมาะสม มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกัน พัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ สุขแก่สังคม มีลักษณะ ดังนี้

- อธิบายแนวคิด ด้านกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ
- เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ให้เกิดความรู้คู่

คุณธรรม

- เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อผู้อื่น/ สังคม
- เป็นกิจกรรมที่นักเรียนคิด/ ออกแบบเอง โดยกำหนดหัวข้อ 7 ด้าน ได้แก่
 - 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ การนำหลักธรรม เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน สานสัมพันธ์ศาสนา สร้างคนดีสู่สังคม
- สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันว่ามีปัญหาอะไรบ้าง

- สรุปปัญหาที่พบว่ามีอะไรบ้าง

2) ขั้นตอนกิจกรรม

- แบ่งกลุ่มโดยให้นักเรียน กลุ่มละ 5-6 คน
- ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรและบวชศีลจาริณี โครงการจัดงานเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ฯฯ
- ส่งเสริมสนับสนุนหรือดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาวันสำคัญของชาติและวันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์อาทิเช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันรัฐธรรมนูญ วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน โครงการประกวดบรรยายธรรมฯลฯ เป็นต้น

- นักเรียนนำเสนอ ร่วมกันอภิปราย

3) ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

ให้สมาชิกในกลุ่มนักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่อไปนี้ (10 นาที)

- ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการอภิปรายเรื่องของกิจกรรมวิถี

พุทธพอเพียง

- ความรู้สึกเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ
- บรรยากาศของกลุ่มเป็นอย่างไร
- ได้รับความประโยชน์อะไรบ้างจากกิจกรรม และในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ชีวิตประจำวัน

- ได้ข้อคิดอะไรบ้าง

4) ขั้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้

- นักเรียนอภิปรายร่วมกัน โดยมุ่งถึงการอภิปรายเรื่องราวที่แสดงออกมาความสามารถของนักเรียนในแต่ละกลุ่มและประเด็นที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการเรียนรู้ในกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

- คณะผู้วิจัยสรุปเสริมจากการร่วมกันทำกิจกรรมของนักเรียน

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อพัฒนากิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญที่โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษ์มาลา ได้สัมภาษณ์แลกเปลี่ยนกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงกับคณะครูของโรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษ์มาลา ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 4.7 กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

ผลการสังเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธด้วยกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญดังต่อไปนี้

1. เป็นวิธีการดึงคนเข้าสู่หลักธรรมทางพระศาสนา
2. เป็นรูปแบบวิธีการที่มีแบบแผน งดงาม สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย
3. เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในสังคมมีความรักสามัคคีปรารถนาดีต่อกัน
4. ผู้ที่ศึกษาศาสนพิธีดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ฉลาดในพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติในการบำเพ็ญกุศล
5. สามารถจรรโลงให้พระพุทธศาสนามีความเจริญยั่งยืนสืบไป

4.3 ผลการวิเคราะห์การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการลงพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้นำแนวความคิด ทฤษฎี และการลงมือปฏิบัติของคณะครู นักเรียนในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้มาบูรณาการกับวิถีพุทธ ทำให้เกิดความเชื่อมโยง ผสมผสาน กลมกลืนกันในทางปฏิบัติ จึงได้สรุปเชิงบูรณาการ ดังนี้

4.3.1 การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ ดังนี้

ศีล คือ มีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ตั้งงามต่อตัวเองและผู้อื่น

สมาธิ คือ มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ

ปัญญา คือ มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดและแก้ปัญหา

กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ คือ กระบวนการเรียนการสอนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ

กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดไตรสิกขา คือ มีศีล มีสมาธิ และเกิดปัญญาแก้ปัญหาได้ พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน กาย สังคม จิตใจ และปัญญา

เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ คือ การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมคุณภาพชีวิต รวมไปถึงคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจ

การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ คือ การปฏิบัติ เพื่อเข้าใจในหลักของธรรมะ เข้าใจความเป็นไปของชีวิต การฝึกสมาธิ การปฏิบัติธรรมเป็นการพัฒนาจิตใจ มีกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิด ปัญญา ในการใช้ชีวิตอย่างมีสติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

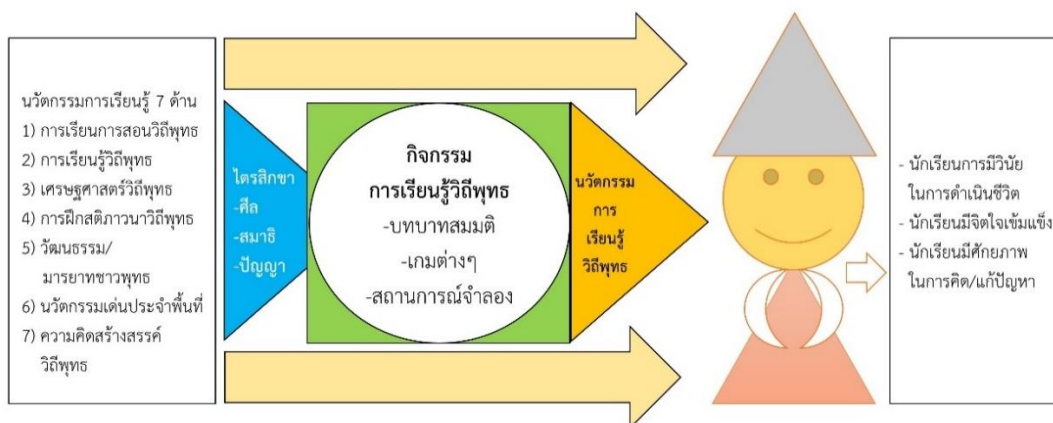
วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ คือ เป็นการแสดงออกที่มีแบบแผน ในการประพฤติปฏิบัติ ถูกปลูกฝังมาจากครอบครัวและคำสอนทางพระพุทธศาสนา จนนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะของชาวพุทธในประเทศไทย วัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย

นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ คือ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ คือ การเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักศีล สมาธิและปัญญา มาบูรณาการบริหารการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ

มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีระเบียบวินัย มีรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักความรู้คู่คุณธรรม มีความสมบูรณ์ทางร่างกายจิตใจ และสามารถประพฤติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากนั้น คณะผู้วิจัย ได้สรุปการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นแผนภาพดังนี้

ภาพประกอบที่ 4.8 การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

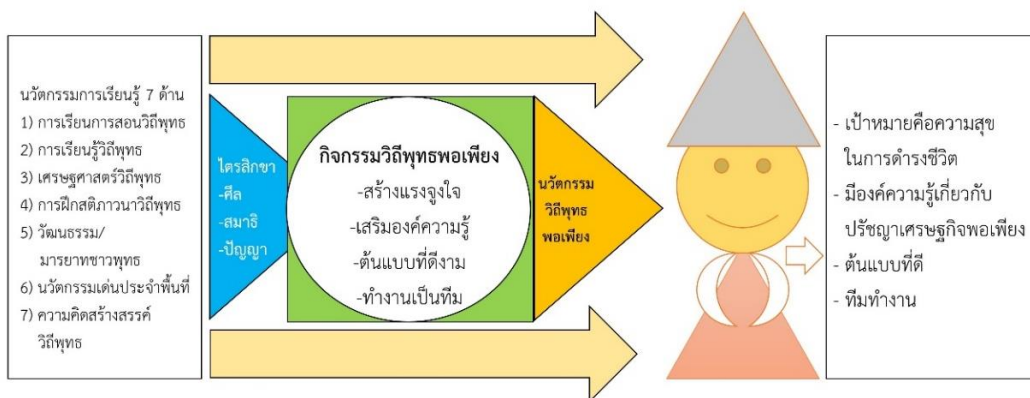
4.3.2 การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง

จากการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียงกับโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้นักเรียนในโรงเรียนสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. สร้างเสริมแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติอย่างได้ผล โดยมีเป้าหมายคือความสุขในการดำรงชีวิต
2. สร้างเสริมองค์ความรู้ที่ถูกต้อง
3. สร้างเสริมต้นแบบที่ดีทางสังคม หรือบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตจากการมีพฤติกรรมพอเพียง

นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นทีม มีวินัยในตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบตรงต่อเวลา อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ เป็นผลให้นักเรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยมุ่งเน้นแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ ดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง

จากนั้น คณะผู้วิจัย ได้สรุปการบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง เป็นแผนภาพดังนี้

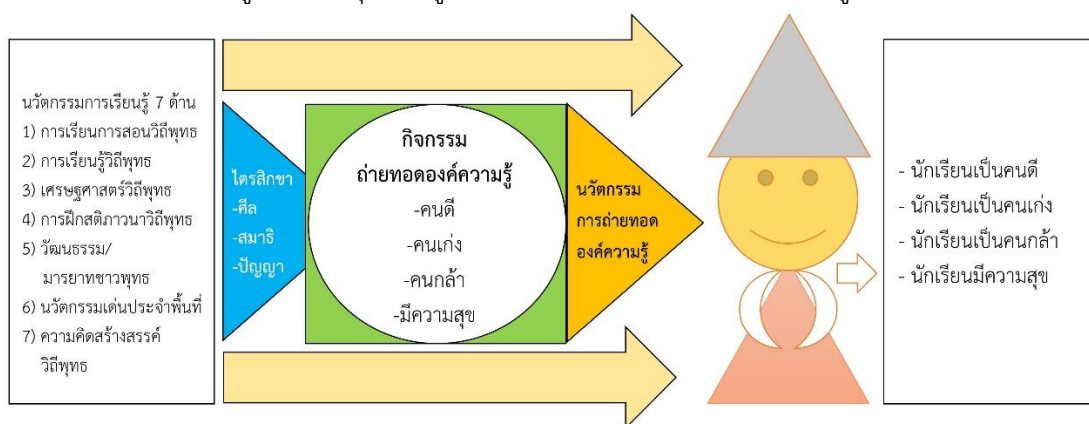

ภาพประกอบที่ 4.9 การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง

4.3.3 การบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

จากการบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรมในตนเอง ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักพระพุทธศาสนาได้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจปัญญา และสังคม มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ร่างแข็งแรง มีความตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความมุ่งมั่นในการทำความดีเป็นผู้มีระเบียบวินัย เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดีของครู รักโรงเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร มีครอบครัวที่อบอุ่นประพฤติและปฏิบัติตน เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข โดยเน้นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

จากนั้น คณะผู้วิจัย ได้สรุปการบูรณาการกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นแผนภาพดังนี้

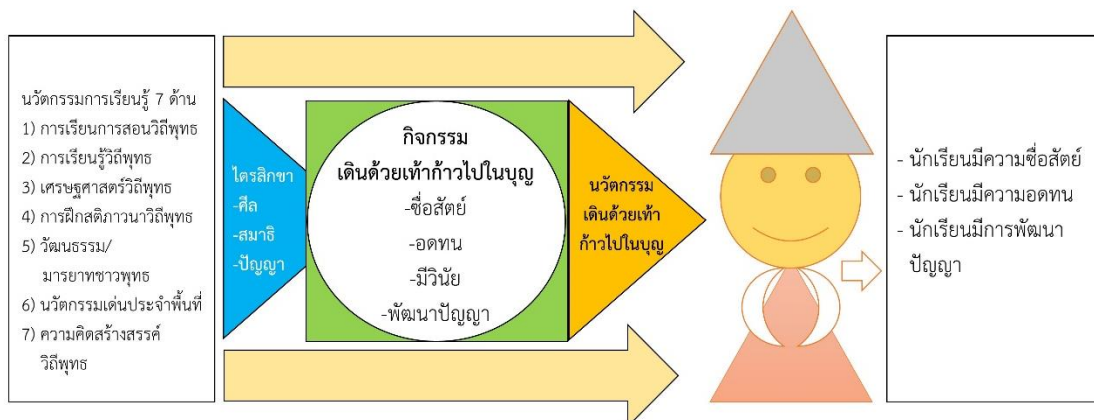

ภาพประกอบที่ 4.10 การบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

4.3.4 การบูรณาการนวัตกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

จากการบูรณาการนวัตกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีลักษณะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยต่างๆ ให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือจริยศึกษาช่วยพัฒนาให้คนมีคุณธรรม อันจะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการสิ่งต่างๆ ให้ออกมาในรูปของความคิด ช่วยให้ผู้เรียน เกิดความเพลิดเพลินในการปฏิบัติ มีนิสัยละเอียดถี่ถ้วน ประณีต และมีระเบียบที่ดี ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคีมีน้ำใจนักกีฬา มีความอดทน อดกลั้น และมีความมั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก กิจกรรมสร้างนิสัยเป็น กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เป็นคนมีระเบียบวินัย มีความเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้เน้นแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ ซึ่งจะช่วยเหลือหลอมนักเรียนให้เป็นคนดี

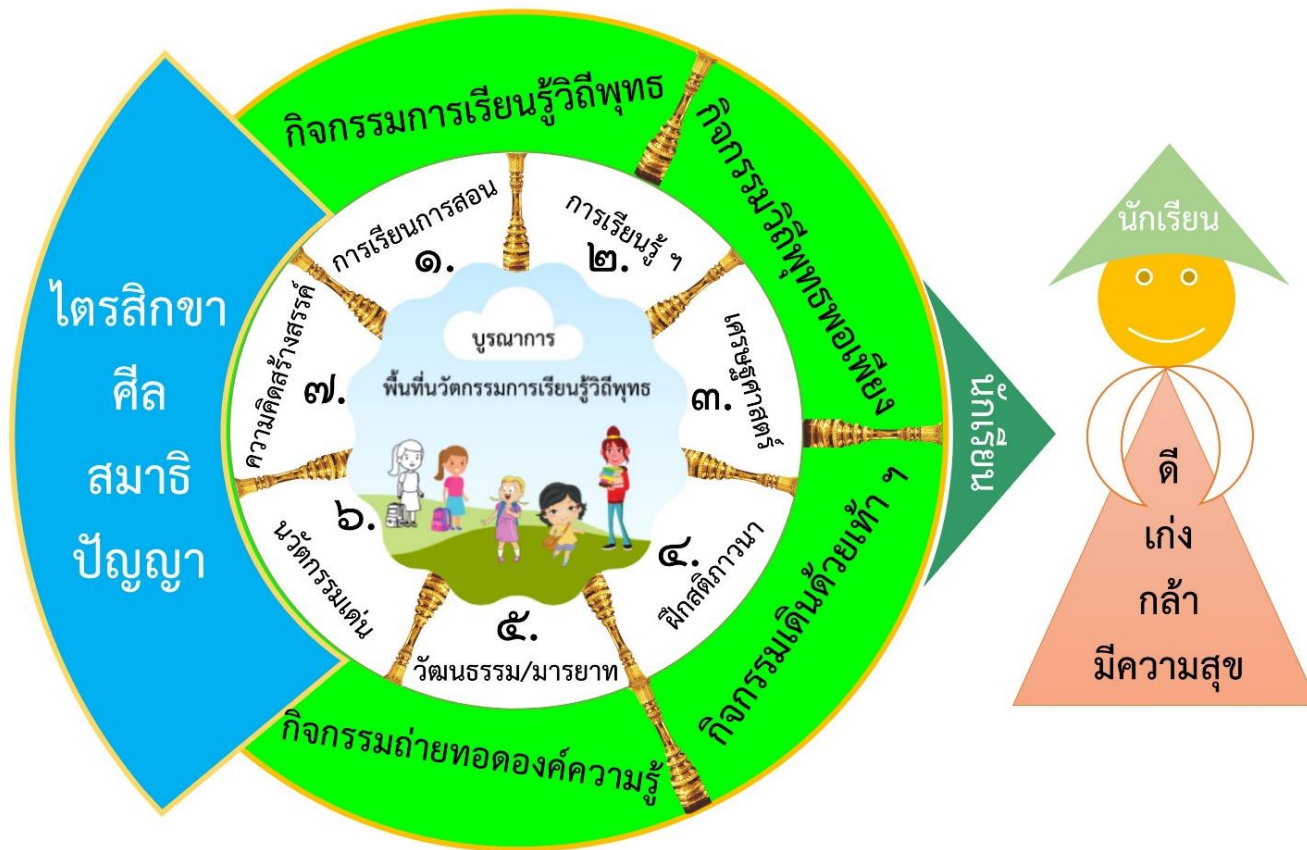
มีความรอบรู้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต ดังภาพบูรณาการ
 นวัตกรรมการเดินทางด้วยเท้าก้าวด้วยบุญนี้

ภาพประกอบที่ 4.11 การบูรณาการนวัตกรรมการเดินทางด้วยเท้าก้าวไปบุญ

4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธนั้น ได้ยึดหลักทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับนวัตกรรมการเรียนรู้ จะนำมาซึ่งรูปแบบที่สมบูรณ์ และจะเป็นต้นแบบของผู้ที่จะนำไปต่อยอดในการศึกษาต่อไป

ภาพประกอบที่ 4.12 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ”

จากภาพประกอบที่ 4.8 องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่ นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” สามารถอธิบายขยายความเกี่ยวกับแผนภาพนี้ ดังนี้

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่าง ดังนี้

นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คือ การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการพัฒนา โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ 7 ด้าน คือ 1) กระบวนการเรียนการสอน วิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามของชีวิต มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ

กิจกรรมนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง

คุณค่าที่ได้รับ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รักษาวัฒนธรรม อันติงามของไทย ทำให้รู้จักความพอประมาณ มีสติ กตัญญู ประหยัดอดออมใช้เงินและสิ่งของ รู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของคนและสิ่งของ รู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย และมีนิสัย ใฝ่รู้ สู้ง่ายยาก ทำให้มีความขยันอดทน มีความเพียร ความพยายาม มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ

กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรม ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน มีส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจัดให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษา นั่งสมาธิก่อนการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ศีลสมาธิปัญญา

กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ คือกิจกรรมที่ให้นักเรียนที่เข้าร่วมให้เกิดศรัทธา และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซาบซึ้งในคุณพระรัตนตรัยและหลักธรรมอย่างถูกต้อง มีทักษะในการคิดและปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาทำหน้าที่ชาวพุทธและปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม

ศีล (ความพร้อม) คือ สิ่งที่เกิดจากการทำกิจกรรม นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรม นวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ ทำให้เกิดการมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ติงามต่อตัวเองและผู้อื่น

สมาธิ คือ สิ่งที่เกิดจากการทำกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ คือ มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ

ปัญญา การทำกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ คือ การมีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดและแก้ปัญหา

ทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาออกงาม จิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญาเห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูกต้องก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป ปัญญาจึงเป็นตัวจัดปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสุข

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้
1) เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการ
นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย เพื่อประมวลผลของการวิจัย ดังนี้

5.1.1 สรุปผลการวิเคราะห์พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

1. สรุปผลนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า แนวทาง
ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา ควรเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารและครูทุกคนจะต้องศึกษาร่วมกันมีกระบวนการจัดอบรมใน
การทำหลักสูตร กำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน แล้วเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา
และการบูรณาการแผนการสอนตามหลักไตรสิกขาให้ชัดเจน ลงมือสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้
แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นศีล เป็นขั้นตอนประพฤติปฏิบัติเบื้องต้นของ
ชีวิตที่มีความสัมพันธ์อย่างถูกต้องกับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ ตั้งแต่การดู การฟัง การกิน การทำ
การคิด เป็นต้น 2) ขั้นสมาธิ เป็นขั้นตอนที่ให้ความสำคัญด้วยการรักษาจิตด้วยคุณภาพ และคุณธรรม
3) ขั้นปัญญา ที่สำคัญ คือ หลักการและเหตุผลในการคิดพิจารณา อันเกิดจากการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้วิถีพุทธ และที่สำคัญ ควรรักษาภาวะเบียบ วินัย และข้อปฏิบัติในกิจกรรม และโครงการ
ต่างๆ เป็นไปเพื่อส่งเสริมหลักศีลธรรมและกิจกรรมตามวิถีพุทธและมีการนิเทศของผู้บริหารและครูที่
ได้รับมอบหมาย นิเทศแบบกัลยาณมิตร และช่วยกันปรับปรุงนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธให้เหมาะสม
กับบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ จะทำให้นักเรียนในโรงเรียนมีศีล สมาธิ ปัญญา ดังนี้

- 1) นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แบ่งเวลาถูก มีความ
รับผิดชอบมากขึ้น
- 2) นักเรียนรู้จักวิธีปฏิบัติตนในการเข้าวัดอย่างเหมาะสม เช่น ระเบียบการ
ปฏิบัติการสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิได้อย่างถูกต้อง
- 3) นักเรียนมีจิตที่เป็นกุศล มีความสงบมีความสุขจากกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมและ
นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้อง เหมาะสม
- 4) มีคุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ เกิดการพัฒนาคือนักเรียนสามารถ
ปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม

5) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยที่ ศีล ช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดี เข้าใจในการปฏิบัติ สมาธิ ช่วยให้นักเรียนมีความตั้งใจมีสมาธิในการเรียน เรียนรู้ได้ดีขึ้น และปัญญา นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการปฏิบัติตนที่ถูกต้องวิธีตามหลักชาวพุทธ

6) นักเรียนมีความขยัน หมั่นเพียรอดทน และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่

7) นักเรียนนำความรู้ ทักษะ ไปใช้แก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาของตนเอง

8) การจัดการอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อม เป็นต้น ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

9) ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

2. สรุปผลนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง

กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มุ่งเปลี่ยนทัศนคติที่ดีของเยาวชนให้หันมาสนใจใฝ่รู้ในธรรมะโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน จึงได้จัดกิจกรรม “เศรษฐกิจพอเพียงวิถีพุทธ” แก่นักเรียน โดยบูรณาการกับหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรม จะก่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาและส่งผลให้เกิดสงบสุขในสังคมได้ เพราะนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง เป็นหลักหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนรู้จักความพอกิน พอใช้ พอดีกับสิ่งที่ตนเองหาได้ใช้เป็น จึงทำให้นักเรียนในโรงเรียนนั้นๆ มีพฤติกรรม ดังนี้

1) นักเรียนมีโอกาสศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ฟังการบรรยายธรรม เรื่อง “แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง” ได้ศึกษาพุทธประวัติและข้อคิดที่ได้รับ นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

2) มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

4) นักเรียนใช้หลัก กิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ถือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5) ให้นักเรียนได้เรียนรู้ วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

6) การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน

7) นักเรียน มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ

8) นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ

9) นักเรียนมีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

3. สรุปผลนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ เน้นการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยี แนวคิด และการปฏิบัติแนวทางใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ ซึ่งมีจุดเน้นการถ่ายทอดวิถีพุทธ คือ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญา รู้เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหาร และคณาจารย์เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและประเทศชาติในด้านต่าง ๆ โดยจุดเน้นของนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ เหมาะที่จะนำมาใช้กับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีความหลากหลาย แตกต่างกันทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์สังคม และสติปัญญา โดยคณะวิจัยได้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งด้านความพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ทำให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป ดังนี้

- 1) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแปลงให้เป็นความรู้ชัดเจน การรวมความรู้ และการแปลงความรู้สู่ภายใน ซึ่งส่งผลต่อการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- 2) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจทำให้งิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้นักเรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาถ่ายทอดให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้
- 3) การพัฒนากิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เยาวชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นโดยการบูรณาการความรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
- 4) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา คือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ดู ฟัง ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์กรรวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ที่สุด
- 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ/หรือ ผลสัมฤทธิ์จากการลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้

4. สรุปผลนวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

คุณค่าที่ได้รับ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สมทานศีลหน้าเสาธง บูรณาการ การยิ้มง่าย ไหว้สวย ทำให้น่ารักน่าชื่นชม รักษาวัฒนธรรม อันติงามของไทย ทำให้รู้จักความพอประมาณ มีสติ กตัญญู ไม่หลงใหลในรส กลิ่น มีมารยาทในการรับประทานอาหาร การประหยัดอดออมลดน้อยใช้เงินและสิ่งของ ทำให้รู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย และมีนิสัย ใฝ่รู้ สู้งาน ทำให้มีความขยันอดทน มีความเพียร ความพยายาม มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ในด้านต่าง ๆ เช่น

- 1) ด้านความรู้ (Knowledge)
 - (1) สมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน
 - (2) สติปัฏฐาน 4 ในพระไตรปิฎก (สติปัฏฐานสูตร)

- (3) คุณค่าการเจริญสติ (สัมมาสติในพุทธธรรม)
- (4) กระบวนการธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ (วิปัสสนาภูมิ)
- 2) การปฏิบัติ (Practice)
 - (1) การปฏิบัติวิปัสสนาในอิริยาบถทั้ง 4
 - (2) การเดินจงกรม 6 ระยะเวลา
 - (3) หลักรูปธรรม
 - (4) การกำหนดอิริยาบถย่อย
 - (5) การปรับอินทรีย์และสงบอารมณ์เบื้องต้น
- 3) การประยุกต์ใช้ (Integrate)
 - (1) แนวทางการสอนวิปัสสนาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา
 - (2) การประยุกต์สติใช้ในชีวิตประจำวัน
 - (3) แนวทางการสอนวิปัสสนาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 - (4) ทักษะการจัดการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา

5.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์หน่วยวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

1. สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

- 1) นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 2) นักเรียนรู้จักเตรียมตัวค้นคว้าหาความรู้ล่วงหน้าก่อนเข้าทำกิจกรรม
- 3) นักเรียนส่งงานตรงเวลาตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย
- 4) นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
- 5) นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีการรู้จักแบ่งปัน (ทาน) การรู้จักพูดดี (ปิยวาจา) การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (อรรถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา)
- 6) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม รู้บุญบาป คุณโทษ ชั่วดี ความมีเมตตากรุณา ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท
- 7) นักเรียนทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้องและสังคม
- 8) นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาหาความรู้และทักษะพื้นฐานของชีวิต
- 9) นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

- 1) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง
- 2) นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจน
- 3) นักเรียนชักชวนเพื่อนให้ทำความดี
- 4) นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

5) นักเรียนใช้หลัก กิน อยู่ ดู และ ฟัง ตามหลักไตรสิกขา ถือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

6) ให้นักเรียนได้เรียนรู้ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

7) นักเรียนรู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภคน และสื่อต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ ด้วยปัญญา

8) นักเรียน มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ

9) นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ

10) นักเรียนมีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

3. สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

1) การมีส่วนร่วมของนักเรียน ตั้งแต่กระบวนการพัฒนาโจทย์ พัฒนากิจกรรม เป็นผลให้กิจกรรมตอบสนองความต้องการและประโยชน์ ทุกคนก็มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางทางการและไม่เป็นทางการ เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และผ่านจากประสบการณ์จริงของแต่ละบุคคล

2) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจทำให้กิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้ นักเรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาถ่ายทอดให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้

3) การพัฒนากิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เยาวชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นโดยการบูรณาการความรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

4) ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ประสบความสำเร็จ

5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ/หรือ ผลสัมฤทธิ์จากการลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้

4. สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

1) เป็นวิธีการดึงคนเข้าสู่หลักธรรมทางพระศาสนา
 2) เป็นรูปแบบวิธีการที่มีแบบแผน งดงาม สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย
 3) เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในสังคมมีความรักสามัคคีปรารถนาดีต่อกัน
 4) ผู้ที่ศึกษาศาสนพิธีดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ฉลาดในพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติในการบำเพ็ญกุศล

5) สามารถจรรโลงให้พระพุทธศาสนามีความเจริญยั่งยืนสืบไป

5.1.3 สรุปผลการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการลงพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธทั้ง 6 โรงเรียน คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยอาศัยวิธีการทำกิจกรรมหลายรูปแบบ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เช่น วิธีการเล่านิทานประกอบภาพ การเล่นเกม การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีตัวอย่าง หรือการใช้บทบาทสมมติ ซึ่งวิธีการทำกิจกรรมนี้สามารถนำมาใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมได้ สำหรับในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจะใช้วิธีการใช้สถานการณ์จำลอง และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หรือเล่นเกมเพื่อสอนกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. สรุปผลการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า

จากการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ตรงต่อตัวเองและผู้อื่น มีสมาธิมุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ มีความรู้ที่ถูกต้อง เพิ่มศักยภาพในการคิดและแก้ปัญหา โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดไตรสิกขา คือ มีศีล มีสมาธิ และเกิดปัญญาแก้ไขปัญหาได้ พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน กาย สังคม จิตใจ และปัญญา มีการประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้ข้ออธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมคุณภาพชีวิต รวมไปถึงคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจ มีการฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ คือ การปฏิบัติเพื่อเข้าใจในหลักของธรรมะ เข้าใจความเป็นไปของชีวิต ฝึกสมาธิ ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจ มีกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา ในการใช้ชีวิตอย่างมีสติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ ผ่านการแสดงออกที่มีแบบแผน ในการประพฤติปฏิบัติ ถูกปลูกฝังมาจากครอบครัวและคำสอนทางพระพุทธศาสนา จนนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะของชาวพุทธในประเทศไทย วัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย ผ่านการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้หลักศีล สมาธิและปัญญา มาบูรณาการบริหารการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ และมีมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีระเบียบวินัย มีรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักความรู้คู่คุณธรรม มีความสมบูรณ์ทางร่างกายจิตใจ และสามารถประพฤติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

2. สรุปผลการบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง พบว่า

จากการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียงกับโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้นักเรียนในโรงเรียนสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

- 1) สร้างเสริมแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติอย่างได้ผล โดยมีเป้าหมายคือความสุขในการดำรงชีวิต
- 2) สร้างเสริมองค์ความรู้ที่ถูกต้อง
- 3) สร้างเสริมต้นแบบที่ดีทางสังคม หรือบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตจากการมีพฤติกรรมพอเพียง ทำให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นทีม มีวินัยในตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ เป็นผลให้นักเรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยมุ่งเน้นแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ

2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ

3. สรุปผลการบูรณาการกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า

จากการบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรมในตนเอง ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักพระพุทธศาสนาได้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ร่าเริงแจ่มใส มีความตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความมุ่งมั่นในการทำความดีเป็นผู้มีระเบียบวินัย เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดีของครู รักโรงเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร มีครอบครัวที่อบอุ่นประพฤติและปฏิบัติตน เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข โดยเน้นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

4. สรุปผลการบูรณาการกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

จากการบูรณาการนวัตกรรมการเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีลักษณะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยต่างๆ ให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือจริยศึกษาช่วยพัฒนาให้คนมีคุณธรรม อันจะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการสิ่งต่างๆ ให้ออกมาในรูปของความงาม ช่วยให้ผู้เรียน เกิดความเพลิดเพลินในการปฏิบัติ มีนิสัยละเอียดถี่ถ้วน ประณีต และมีระบิณยที่ดี ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคีมีน้ำใจนักกีฬา มีความอดทน อดกลั้น และมีความมั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก กิจกรรมสร้างนิสัยเป็น กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนมีระเบียบวินัย มีความเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้เน้นแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ ซึ่งจะช่วยเหลือหลอมนักเรียนให้เป็นคนดี มีความรอบรู้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้สรุปแล้วนำมาอภิปรายผลให้เห็นความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

5.2.1 พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้

1. นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า 1. นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แบ่งเวลาถูก มีความรับผิดชอบมากขึ้น 2. นักเรียนรู้จักวิธีปฏิบัติตนในการเข้าวัดอย่างเหมาะสม เช่น ระเบียบการปฏิบัติการสวดมนต์ให้พระนั่งสมาธิได้อย่างถูกต้อง 3. นักเรียนมีจิตที่เป็นกุศล มีความสงบมีความสุขจากกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมและนักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้อง เหมาะสม 4. มีคุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ เกิดการพัฒนา คือ นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม 5. ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยที่ศีล ช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีเข้าใจในการปฏิบัติ สมาธิ ช่วยให้นักเรียนมีความตั้งใจมีสมาธิในการเรียน เรียนรู้ได้ดีขึ้น และปัญญา นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการปฏิบัติตนที่ถูกต้องวิธีตามหลักชาวพุทธ 6. นักเรียนมีความขยัน หมั่นเพียรอดทน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 7. นักเรียนนำความรู้ ทักษะ ไปใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาของตนเอง 8. การจัดอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อม เป็นต้น ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 9. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** เด็กและเยาวชนเป็นผลผลิตจากการศึกษา ฉะนั้นโรงเรียนจึงควรพัฒนาและส่งเสริมในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองด้านจิตใจไปพร้อมกับความรู้ โดยมุ่งเน้นนักเรียนรู้จักศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น เพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ในการแก้ปัญหาของตนเองและของผู้อื่น สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ช่วยเสริมทัศนคติให้เด็กรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา สอดคล้องกับแนวคิดของ **Teaching and Teacher Education** ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การรับรู้ความสามารถของครู และเจตคติต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ บทความนี้รายงานการศึกษาที่ดำเนินการเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างครูประสบการณ์ ประสบการณ์ และทัศนคติต่อการดำเนินการตามนวัตกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามสามชุดที่ให้แก่ครู 25 คน โดยทันทีหลังจากที่ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาพนักงาน 4 วัน เกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีประสิทธิผลในการสอนส่วนบุคคลมีส่วนร่วมสัมพันธ์ในเชิงบวก และประสิทธิผลการเรียนการสอนทั่วไปไม่สัมพันธ์กับเจตคติของครูต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน และการวิจัยในอนาคต¹

¹ Teaching and Teacher Education ,Volume 13, Issue 4, May 1997, Pages 451-458 [Online], Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>, [Feb. 22, 2021]

2. นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง

นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง เป็นแนวทางให้นักเรียนดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งงามแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรมการเรียนรู้ จะก่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาและส่งผลให้เกิดสงบสุขในสังคมได้ เพราะนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง เป็นหลักหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนรู้จักความพอกิน พอใช้ พอติดกับสิ่งที่ตนเองหาได้ใช้เป็น จึงทำให้นักเรียนในโรงเรียนนั้นๆ มีพฤติกรรม ดังนี้ 1. นักเรียนมีโอกาสศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียน ฟังการบรรยายธรรม เรื่อง “แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง” ได้ศึกษาพุทธประวัติและข้อคิดที่ได้รับ นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน 2. มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 4. นักเรียนใช้หลัก กิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ถือให้เกิดความประพฤติที่ดั่งงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ 5. ให้นักเรียนได้เรียนรู้ วิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) 6. การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดั่งงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน 7. นักเรียนมีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิด เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ 8. นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ 9. นักเรียนมีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** การเรียนรู้วิถีพุทธ เน้นการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับเด็ก ให้มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักความรู้คู่คุณธรรม “ดี เก่งและมีสุข” ด้วยการ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เป็นการสร้างนักเรียนให้มีความรู้ มีสติปัญญา มีจิตวิญญูณ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดี มีคุณธรรม มีความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะทางความคิด ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ **พาสนา จุลรัตน์** ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0” ผลการวิจัย ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ซึ่งขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” เน้นภาคการผลิตไปสู่ภาคบริการมากขึ้นและประชากรมีรายได้สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศไทยจะต้องมีการสร้างนวัตกรรมเป็นของตนเอง ดังนั้น การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อก้าวเข้าสู่ “การศึกษา 4.0” อย่างเป็นทางการด้วยเช่นกัน การศึกษาในยุค Thailand 4.0 ไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้กับคนหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ ในการเรียนรู้ใดๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตไปด้วย และการจะก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นอกจากการปรับปรุงเรื่องของหลักสูตร ตำรา และบทบาทของครูผู้สอนแล้ว เราก็ควรจะต้องส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตให้กับผู้เรียนด้วย เพราะเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมในอนาคต ซึ่งทักษะที่สำคัญเหล่านี้ ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงบริหาร ทักษะการใช้ Internet ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่าง

บุคคล ทักษะด้านภาษาอังกฤษ ทักษะด้านคณิตศาสตร์ และทักษะด้านจิตสาธารณะ เป็นต้น ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะดังกล่าว นอกจากกลวิธีและกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ แล้วครูผู้สอนควรนำแนวทางของ STEM Education, Active Learning และ Problem Based Learning มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน เพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิด “ทักษะ” ด้านต่างๆ ที่คงอยู่และมีพัฒนาการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องที่สามารถนำไปเป็นฐานในการสร้างผลผลิตหรือนวัตกรรม (innovation) ได้ในอนาคต²

3. นวัตกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ

นวัตกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต ดังนี้ 1. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแปลงให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง การรวมความรู้ และการแปลงความรู้สู่ภายใน ซึ่งส่งผลต่อการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ 2. กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจทำให้กิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้นักเรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาถ่ายทอดให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้ 3. การพัฒนากิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เยาวชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นโดยการบูรณาการความรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ 4. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา คือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม การกิน อยู่ดูฟัง ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ที่สุด และ 5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ/หรือผลสัมฤทธิ์จากการลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ฯ **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** นวัตกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของนักเรียน โดยผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม ช่วยสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ องค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้นักเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะอย่างสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดานาซซี เฮนริกเซน (Danah Henriksen)** ได้ศึกษาเรื่อง “ครูสอนอย่างไรที่ครูเป็นศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของครูที่ประสบความสำเร็จในฐานะการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์” (We Teach Who We Are: Creativity and Trans -Disciplinary Thinking in the Practices of Accomplished Teachers) และได้รับรางวัลครูแห่งปี (Teacher of the Year) จากครูที่ได้รับรางวัลแห่งปี ระหว่างปี 2007-2010 จำนวน 15 คน ศึกษาวิธีการนำความคิดสร้างสรรค์ไปถ่ายทอดในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าครูที่ได้รับรางวัลเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สอนภาษา สอนประณศศึกษาครูที่ประสบผลสำเร็จ ให้ความสำคัญกับ

² พาสนา จุรัตน์, “การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0”, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2561): 2563.

ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม แสดงความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการเตรียมนักเรียนสำหรับอนาคต รวมทั้งทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเป็นจุดแบ่งสำหรับนักเรียนที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 ออกจากผู้เรียนที่ไม่มีทักษะ วิธีสอนของครูโดยการแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอนเช่น นำศิลปะ เพลง การเต้นรำ มาแทรกในวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเชื่อมโยงสู่ชีวิตประจำวันของนักเรียน และพบว่าครูผู้สร้างสรรค์มีความสำคัญอย่างมากทางวิชาการและส่งผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาและความสำเร็จของนักเรียน³

4. นวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

นวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ เป็นการนำหลักทางพระพุทธศาสนา มาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ทำให้นักเรียนรู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ทำให้มีความขยันอดทน มีความเพียร ความพยายาม มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ในด้านต่าง ๆ เช่น 1. ด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย 1) สมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน 2) สติปัญญา 4 ในพระไตรปิฎก (สติปัญญาสูตร) 3) คุณค่าการเจริญสติ (สัมมาสติในพุทธธรรม) 4) กระบวนธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ (วิปัสสนาภูมิ) 2. การปฏิบัติ (Practice) 1) การปฏิบัติวิปัสสนาในอริยาบถทั้ง 4 2) การเดินจงกรม 6 ระยะ 3) หลักชาวพุทธ 4) การกำหนดอริยาบถย่อย 5) การปรับอินทรีย์และส่งเสริมอบรมเบื้องต้น 3. การประยุกต์ใช้ (Integrate) 1) แนวทางการสอนวิปัสสนาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา 2) การประยุกต์สติใช้ในชีวิตประจำวัน 3) แนวทางการสอนวิปัสสนาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และ 4) ทักษะการจัดการเรียนรู้ด้วยไตรสิกขา **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** นวัตกรรมการเรียนรู้เดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ มุ่งเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในทางคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา ใช้สภาพและองค์ประกอบด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ได้ชัดเจน จึงทำให้ชีวิตของนักเรียนได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ได้ทำกิจกรรม เช่น สมาทานศีลหน้าเสาธง บูรณาการ ยิ้มง่าย ไหว้สวย ทำให้น่ารัก น่าชื่นชม รักษาวัฒนธรรม อันติงามของไทย ทำให้รู้จักความพอประมาณ มีสติ กตัญญู ไม่หลงใหลในรส กลิ่น มีมารยาทในการรับประทานอาหาร การประหยัดอดออมเงินและสิ่งของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กรณีการ์ ภิรมย์รัตน์** ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านหลักการ ประกอบด้วย 1. พอประมาณ 2. มีเหตุผล 3. มีภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไขประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) คุณธรรม 3) ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา 4) ระดับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา

³ Danah Henriksen, “We Teach Who We Are: Creativity and Trans-disciplinary Thinking In the Practices of Accomplished Teachers”, Doctor of philosophy, (Dissertation, Educational Psychology and Educational Technology, 2011).

และ 5) ความคิดเห็นของนักศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้⁴

5.2.2 นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัย แล้วนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธกับโรงเรียนในเครือข่าย ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม ดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนี้

1. นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
2. นักเรียนรู้จักเตรียมตัวค้นคว้าหาความรู้ล่วงหน้าก่อนเข้าทำกิจกรรม
3. นักเรียนส่งงานตรงเวลาตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย
4. นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
5. นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีการรู้จักแบ่งปัน (ทาน) การรู้จักพูดดี (ปิยวาจา) การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (อรรถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา)
6. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ระบุบุญบาป คุณโทษ ชั่วดี ความมีเมตตากรุณา ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท
7. นักเรียนทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้องและสังคม
8. นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาหาความรู้ และทักษะพื้นฐานของชีวิต และ
9. นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นกิจกรรมมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ปรับพฤติกรรมเป้าหมายในชีวิต ให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือและดูแลตัวเองได้ และช่วยปลูกฝังความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งจะพื้นฐานในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้มีสมรรถนะในการเรียนรู้ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ **สุวิมล ว่องวานิชและคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์สามารถจัดกลุ่มรูปแบบนวัตกรรมที่สังเคราะห์งานวิจัย 16 เรื่อง ได้ 3 ประเภท คือ (1) การจัดกิจกรรมตามแนวคิดพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู 10 รูปแบบ คือ การศึกษาผ่านบทเรียน การจัดการความรู้การทำวิจัยในชั้นเรียน เทคนิคแผนที่ผลลัพธ์ การคิดตามแนวทฤษฎีสติปัญญาสามศร การออกแบบย้อนกลับ และการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ การเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส การเสริมพลังอำนาจครู การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติสถานการณ์ ชี้นำ (2) การจัดกิจกรรมตามแนวคิดการประเมิน 3 รูปแบบ คือ การประเมินเสริมพลังอำนาจ การประเมินแบบ 360 องศา และวงจรเรียนรู้แบบเชเว่นอีโดยใช้แบบตรวจสอบรายการการประเมินหลัก

⁴ กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์, “พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553), หน้า 35.

และ (3) การจัดกิจกรรมตามแนวความคิดการพัฒนาพฤติกรรมครู 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามหลักกัลยาณมิตร และการปรับปรุงการพูดโดยใช้เทคนิคการละคร ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงนวัตกรรมหรือปัจจัยกระบวนการที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูมี 5 ด้าน ได้แก่ สมรรถภาพการจัดการเรียนการสอน ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารความรู้ความเข้าใจและทักษะในกระบวนการประเมินการจัดการเรียนรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานภายในตนและระหว่างเพื่อนครู⁵

2. นวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง

จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมนวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง โดยมุ่งเน้นการอภิปรายเรื่องราวที่แสดงออกมา ความสามารถของนักเรียนในแต่ละกลุ่มและประเด็นที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการเรียนรู้ในกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง ดังนี้ 1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆอย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง 2. นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจน 3. นักเรียนชักชวนเพื่อนให้ทำความดี 4. นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 5. นักเรียนใช้หลักกิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ถือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 6. ให้นักเรียนได้เรียนรู้ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) 7. นักเรียนรู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภคน และสื่อต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา 8. นักเรียน มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ 9. นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสและความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ และ 10. นักเรียนมีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** การปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักความพอดี พอกิน พอใช้ ตามอัตภาพของตน จะทำให้เยาวชนเปลี่ยนทัศนคติหันมาสนใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน พัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ แล้วปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้อย่างงดงามต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์**⁶ ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมกรณการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านหลักการ ประกอบด้วย (1) พอประมาณ (2) มีเหตุผล (3) มี

⁵ สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา”, รายงานวิจัยสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555), หน้า บทคัดย่อ.

⁶ กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์, “พฤติกรรมกรณการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553), หน้า 35.

ภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไขประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) คุณธรรม 3) ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา 4) ระดับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา และ 5) ความคิดเห็นของนักศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

3. กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นหลักการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ เน้นการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยี แนวคิดและการปฏิบัติแนวทางใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ ซึ่งมีจุดเน้นการถ่ายทอดวิถีพุทธ คือ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหาร และคณาจารย์เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและประเทศชาติในด้านต่าง ๆ โดยจุดเน้นของนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้เหมาะที่จะนำมาใช้กับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกันทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์สังคม และสติปัญญา โดยคณะวิจัยได้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งด้านความพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ทำให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมของนักเรียน ตั้งแต่กระบวนการพัฒนาโจทย์ พัฒนากิจกรรม เป็นผลให้กิจกรรมตอบสนองความต้องการและประโยชน์ ทุกคนก็มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางทางการและไม่เป็นทางการ เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และผ่านจากประสบการณ์จริงของแต่ละบุคคล 2. กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจทำให้กิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้นักเรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์มาถ่ายทอดให้เพื่อนคนอื่น ๆ ได้ 3. การพัฒนา กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เยาวชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นโดยการบูรณาการความรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ 4. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ประสบความสำเร็จ 5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ/หรือ ผลสัมฤทธิ์จากการลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมที่ฝึกฝนให้นักเรียนสามารถรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ มีความคิดไตร่ตรอง รอบคอบก่อนลงมือกระทำการใดๆ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระทำแต่ความดีมีความซื่อสัตย์ มีความตั้งใจจริง มีระเบียบวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบเป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือการร่วมกับผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่ การให้ความร่วมมือ และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ โดยพร้อมเพรียงกัน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์จากการปฏิบัติ แล้วถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ที่เกิดขึ้นจริงไปสู่ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัจฉรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล, จอย ทองกล่อมศรี** ได้วิจัยแนวทางการจัดการนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการทำวิจัยของครู และนิยามนวัตกรรมการเรียนการสอนไว้หมายถึง ความสามารถในการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน เป็นตัวกลางหรือช่องทาง

ถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะ รวมไปถึงประสบการณ์จากแหล่งความรู้ไปสู่ ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่นักการศึกษาพยายาม นำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ การวิจัยนี้ เก็บข้อมูลเชิง คุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรจากโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร 3 สังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร (สพฐ.) สังกัด สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน (สช.) สังกัดละ 2 คน รวม 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการทำวิจัยของครู มีความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครูประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) การจัดการ อบรมความรู้ที่ทันสมัยเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) การส่งเสริมสนับสนุน อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม 3) การจัดเวทีนำเสนอผลงานเพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ 4) มีนโยบายส่งเสริมการใช้นวัตกรรมในชั้นเรียน 5) มีงบประมาณจัดทำนวัตกรรม 6) กำหนด จำนวนนักเรียนแต่ละห้องให้มีความเหมาะสมกับจำนวนสื่อการเรียนรู้ และ 7) สร้างแรงจูงใจให้ครูในการสร้างนวัตกรรม เช่นการให้รางวัล⁷

4. กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ เป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักให้นักเรียน ดังนี้ 1. เป็นวิธีการดึงคนเข้าสู่หลักธรรมทางศาสนา 2. เป็นรูปแบบวิธีการที่มีแบบแผน งดงาม สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย 3. เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในสังคมมีความรักสามัคคีปรารถนาดีต่อกัน 4. ผู้ที่ศึกษาศาสนาพิธีดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ฉลาดในพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติในการบำเพ็ญกุศล 5. สามารถจรรโลงให้พระพุทธศาสนามีความเจริญยั่งยืนสืบไป **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ เป็นกิจกรรมพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียน คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเป็นการเผยแพร่นวัตกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนและผู้สอนได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนจากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลทางการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิน งามประโคน และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการสอนในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน โดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมาโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อ

⁷ อัจฉรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล, จอย ทองกลมศรี, “การศึกษาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครู”, ในวารสารบรรณศาสตร์ มศว., ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560) : 78-89.

การเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ทางการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของชาติ
ที่ว่า พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีคนเก่ง และมีความสุขในสังคม^๘

5.2.3 การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

1. การบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

จากการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนที่ได้เข้าร่วม
กิจกรรมการเรียนรู้ นำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ ดังนี้ นักเรียนมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดี
งามต่อตัวเองและผู้อื่น มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการ
คิดและแก้ปัญหา เมื่อผ่านกระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ ทำให้นักเรียนเน้นการพัฒนาตามหลัก
ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และ
ปัญญาอย่างบูรณาการ ผ่านกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ ทำให้ผู้เรียนมีศีล มีสมาธิ และเกิดปัญญา
แก้ไขปัญหาได้ พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน กาย สังคม จิตใจ และปัญญา ผ่านการบูรณาการหลัก
เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ ทำให้นักเรียนประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับธรรมชาติของ
มนุษย์มาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต
เสริมคุณภาพชีวิต รวมไปถึงคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจ ผ่านการบูรณาการการฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ
ทำให้นักเรียนเข้าใจในหลักของธรรมะ เข้าใจความเป็นไปของชีวิต การฝึกสมาธิ การปฏิบัติธรรมเป็น
การพัฒนาจิตใจ มีกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อให้เกิด ปัญญา ในการใช้ชีวิตอย่างมีสติ
สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ ผ่านการบูรณาการวัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ ทำให้
นักเรียนกล้าแสดงออกที่มีแบบแผน ในการประพฤติปฏิบัติ ที่ได้ปลูกฝังมาจากครอบครัวและคำสอน
ทางพระพุทธศาสนา จนได้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะของชาวพุทธ
ในประเทศไทย วัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย ผ่านการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้อิงพื้นที่ ทำให้พื้นที่
นวัตกรรมการศึกษา พื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้าง
นวัตกรรมการศึกษา ผ่านการบูรณาการนวัตกรรมการคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ จนทำให้การเรียนรู้
เสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียน ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักศีล
สมาธิและปัญญา มาบูรณาการบริหารการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ มีคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ มีระเบียบวินัย มีรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักความรู้คู่คุณธรรม มีความสมบูรณ์
ทางร่างกายจิตใจ และสามารถประพฤติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** การบูรณาการ
นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มุ่งการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการเรียนรู้ในโรงเรียน ทั้งการ
พัฒนากาย วาจา ใจ ให้เกิดการเรียนรู้คู่คุณธรรม พัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางด้านความประพฤติ ศีล
สมาธิ ปัญญา เพื่อความเจริญงอกงามทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง
ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา
สังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาว่ามนุษย์ทุกคนมี
ศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาตนได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อม

^๘ สีน งามประโคน และคณะ, “นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ”, รายงานวิจัย,
(คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), หน้า บทคัดย่อ.

และภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิลมนิ พัทธ์ และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด โดยใช้โครงงานกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูโรงเรียน จำนวน 10 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการ ได้แก่ แผนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดโดยโครงงาน 2) เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติการ ได้แก่ แบบบันทึกการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ของครู แบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู แบบประเมินพฤติกรรมด้านทักษะการคิดของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามกระบวนการ เรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด โดยใช้โครงงาน ต้องดำเนินการให้ความรู้เชิงหลักการแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการคิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้โครงงาน การผลิตสื่ออุปกรณ์ประกอบการสอน จากนั้น จึงพัฒนาความรู้จากที่อบรมมาจัดเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดโดยโครงงาน เมื่อกลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แล้วจัดกิจกรรมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลโดยมีผู้วิจัยให้คำปรึกษาแก้ไขพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติการในชั้นเรียน⁹

2. การบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

จากการบูรณาการนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียงกับโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้นักเรียนในโรงเรียนสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. สร้างเสริมแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติอย่างได้ผล โดยมีเป้าหมายคือความสุขในการดำรงชีวิต
2. สร้างเสริมองค์ความรู้ที่ถูกต้อง และ
3. สร้างเสริมต้นแบบที่ดีทางสังคม หรือบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตจากการมีพฤติกรรมพอเพียง ทำให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นทีม มีวินัยในตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ เป็นผลให้นักเรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยมุ่งเน้นแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ ดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** การบูรณาการกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงสามารถฝึกให้นักเรียนรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวางแผนและจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัวได้ มีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและครอบครัว ชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุมาลี จันทร์ชลอ และคณะ** ได้ศึกษาความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจ

⁹ นิลมนิ พัทธ์ และคณะ, การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL FOCUSING ON THINKING SKILLS FOR THE SUBSTANCE OF SOCIAL STUDY), (ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (มปป.))

พอเพียงของประชาชนในกรุงเทพมหานครในภาพรวม ประชาชนกรุงเทพมหานครมีความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพอใช้ คะแนนเฉลี่ยโดยรวม 19.08 (ประมาณร้อยละ 76) ผลการเปรียบเทียบระหว่างประชาชนเพศชายและเพศหญิง และระหว่างประชาชนผู้ประกอบอาชีพพบว่าแตกต่างกันของความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตชีวิตของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมด้านการใช้จ่ายพอประมาณมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้งถึงเป็นประจำด้านความรอบคอบมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ด้านความมีเหตุผลมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ด้านการช่วยเหลือครอบครัวมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในครอบครัว นักเรียนมีพฤติกรรมระดับนานครั้งประชาชนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบ่อยครั้งถึงนาน ๆ ครั้งด้านการช่วยเหลือสังคม ด้านการใส่ใจสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านการพัฒนางานให้ก้าวหน้ามีพฤติกรรมอยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง ผลการศึกษาพฤติกรรมของประชาชน 5 กลุ่มย่อย คือ นักเรียนโรงเรียนเอกชน นักเรียนโรงเรียนรัฐบาล พนักงานในภาคอุตสาหกรรม ผู้ให้บริการ และผู้ประกอบการค้ารายย่อย พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านความมีเหตุผล การดูแลสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือครอบครัว การช่วยเหลือสังคมและด้านความรอบคอบ ความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านการใช้จ่ายอย่างพอประมาณและการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยค่าร้อยละ พบว่าประชาชนส่วนมาก มีความเห็นสอดคล้องกันว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยพัฒนาสังคมได้ และเห็นด้วยที่ทุกครอบครัวต้องทำงบประมาณค่าใช้จ่าย และเห็นด้วยว่าการดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้สบายภายหลัง¹⁰

3. การบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

จากการบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรมในตนเอง ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักพระพุทธศาสนาได้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ร่าเริงแจ่มใส มีความตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความมุ่งมั่นในการทำมาดีเป็นผู้มีระเบียบวินัย เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดีของครู รักโรงเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร มีครอบครัวที่อบอุ่นประพฤติและปฏิบัติตน เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข โดยเน้นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธดังภาพบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** การบูรณาการนวัตกรรมการถ่ายทอด

¹⁰ สุมาลี จันทร์ชลอ และคณะ, “การศึกษาความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในกรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2551), หน้า 69.

องค์ความรู้ไปสู่ผู้เรียน ขึ้นอยู่กับความเก่งของนักเรียนแล้ว ยังเป็นนวัตกรรมที่จะพัฒนานวัตกรรมที่มีผลกระทบอย่างยั่งยืน ยังจะได้รับการพัฒนาอย่างบูรณาการให้เป็น คนดี เก่ง กล้า คือ ปรารถนาที่จะทำสิ่งดี และเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความเชื่อว่าทำได้ (Can Do Spirit) และทุ่มเทพพัฒนาดตนเองจนเก่ง รวมทั้งกล้าคิด กล้าทำ กล้าเสี่ยง กล้ายืนหยัด หากเห็นว่าเป็นสิ่งดีและมีประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัจตรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล, จอย ทองกล่อมศรี** ได้วิจัยแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครู และนิยามนวัตกรรมทางการเรียนการสอนไว้หมายถึง ความสามารถในการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน เป็นตัวกลางหรือช่องทางถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะ รวมไปถึงประสบการณ์จากแหล่งความรู้ไปสู่ ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคม ที่นักศึกษายพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ การวิจัยนี้ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรจากโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร 3 สังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร (สพฐ.) สังกัด สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน (สช.) สังกัดละ 2 คน รวม 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียน การสอน และการทำวิจัยของครู มีความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการ นวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครูประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) การจัดการ อบรมความรู้ที่ทันสมัยเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) การส่งเสริมสนับสนุน อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม 3) การจัดเวทีนำเสนอผลงานเพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ 4) มีนโยบายส่งเสริมการใช้นวัตกรรมในชั้นเรียน 5) มีงบประมาณจัดทำ นวัตกรรม 6) กำหนดจำนวนนักเรียนแต่ละห้องให้มีความเหมาะสมกับจำนวนสื่อการเรียนรู้อัน และ 7) สร้างแรงจูงใจให้ครูในการสร้างนวัตกรรม เช่น การให้รางวัล¹¹

4. การบูรณาการนวัตกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ

จากการบูรณาการนวัตกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีลักษณะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยต่างๆ ให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือจริยศึกษาช่วยพัฒนาให้คนมีคุณธรรม อันจะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการสิ่งต่างๆ ให้ออกมาในรูปของความงาม ช่วยให้ผู้เรียน เกิดความเพลิดเพลินในการปฏิบัติ มีนิสัยละเอียดถี่ถ้วน ประณีต และมีรสนิยมที่ดี ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคีมีน้ำใจนักกีฬา มีความอดทน อดกลั้น และมีความมั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก กิจกรรมสร้างนิสัยเป็น กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็น

¹¹ อัจตรา ประเสริฐสิน, เทพสุตา จิวตระกูล, จอย ทองกล่อมศรี, “การศึกษาแนวทางการจัดการ นวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครู,” ในวารสารบรรณศาสตร์ มศว., ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2560 : 78-89.

คนมีระเบียบวินัย มีความเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้เน้นแนวคิด 7 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ ซึ่งจะช่วยเหลือหลอมนักเรียนให้เป็นคนดี มีความรอบรู้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต **ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า** การบูรณาการนวัตกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ ช่วยให้นักเรียนเกิดศรัทธา มีความเชื่อต่อการทำบุญ มีความเข้าใจในการทำบุญที่ถูกต้อง รู้จักแบ่งปันสิ่งของแก่บุคคลอื่น มีน้ำใจไมตรีต่อบุคคลอื่น ก็จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนานักเรียนให้ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ เป็นการเสริมทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบร่วมมือ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ **ซินัยและไครคินิส (Sinay, E., Nahornick, A., & Graikinis, D.)** ได้ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลเชิงลึก: ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในการเรียนการสอน ผลการวิจัย ดังนี้ 1. นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งในการปฏิบัติกิจกรรมและการเรียนรู้และในบริบทของการเรียนรายวิชาต่างๆ มากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ โดยแสดงความเป็นผู้นำกล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายวิธี 2. ครูและผู้บริหารทั้งกลุ่มทดลองและควบคุมมีความคิดเห็นว่า (1) นักเรียนทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ (2) ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะพื้นฐานและ (3) ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญในสาขาวิชาที่หลากหลาย นอกจากนี้ครูและผู้บริหารเชื่อว่านักเรียนสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ในหลากหลายสาขาวิชา 3. ยุทธวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือ และครูต้องให้ผู้เรียน (1) การเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (2) การเรียนรู้แบบสืบหา (3) การตั้งคำถามให้ใช้ความคิดระดับสูงและ (4) การตั้งคำถามแบบปลายเปิด 4. โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการสาธิตวิธีการพัฒนาความฉลาดทางนวัตกรรม จัดโอกาสในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จัดสรรเวลาให้ครูได้ทดลองพัฒนากิจกรรมใหม่ และการให้เวลาในการปรับเปลี่ยนโปรแกรมการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชั้นเด็กเล็ก และ 5. ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโครงการ¹²

¹² Sinay, E., Nahornick, A., & Graikinis, D., “Fostering Global Competencies and Deeper Learning with Digital Technologies Research Series: Creativity and Innovation in Teaching and Learning: A Focus on Innovative Intelligence (I2Q) Pilot Program”, Research Report No. 17/18- 11. (November, 2017).

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูผู้สอนจะต้องเป็นปรโตโมสะที่ดี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งสำคัญในการบูรณาการงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ที่มีความหมาย ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องกระตุ้น ปลุกเร้า และสร้างศรัทธาที่ดึงดูดใจให้กับนักเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และจะต้องเป็นกัลยาณมิตรด้วยความจริงใจ ตลอดเวลาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า นักเรียนทุกคนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน

2. ครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ ต้องศึกษาและทำความเข้าใจ มองให้เห็นความสัมพันธ์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเนื้อหาทางพุทธศาสตร์ และเชื่อมั่นในกระบวนการการเรียนรู้ นวัตกรรมวิถีพุทธ คือ การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา กับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากศีล และสมาธิ เป็นรากฐานที่ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ ตั้งมั่น มีความพร้อมที่จะใช้พลังงานของจิตให้เป็นประโยชน์ ในขณะเดียวกัน ปัญญาคือการรู้จักคิด ไตร่ตรอง ก็ช่วยเสริมให้ศีล และสมาธิมีความเข้มแข็งและได้ผลดี

3. การให้เกียรติและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ รวมทั้งเห็นคุณค่า และความน่ารักในตัวนักเรียนในการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ จะช่วยให้สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้แก่นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น และที่สำคัญก็คือกล้าที่จะตั้งเป้าหมายในชีวิตที่เป็นเป้าหมายที่เกื้อกูลทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคมในอนาคต

4. นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสรุปปัญหาและลงข้อสรุป และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการค้นหาสัจธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งพุทธกาล ที่ต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีการจัดการเรื่องเวลาให้เหมาะสม โดยเฉพาะกิจกรรมการทดลอง การสำรวจนอกสถานที่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลามาก ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเผื่อเวลาสำหรับกิจกรรมเหล่านี้ และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน จะช่วยลดช่องว่างระหว่างนักเรียนกับผู้สอนที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเห็นคุณค่าของตนเอง

5. ผู้สอนจะต้องสร้างศรัทธากับนักเรียน โดยจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่ดี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร ด้วยการกำหนดปัจจัยภายนอกที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวลในขณะสั่งสอนเรื่องความดีงาม ใช้น้ำเสียงที่เอาจริงเอาจังหรือเน้นย้ำเมื่อถึงตอนอธิบาย กฎเกณฑ์กติกา ในการสั่งสอน แนะนำ บอกเล่าข่าวสาร การเรียนรู้ที่ถูกต้องดีงาม

พร้อมทั้งดูแลบุคลิกภาพ และความเป็นกัลยาณมิตรของครูให้สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีที่สุด ประกอบกับเลือกเนื้อหาสาระความรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ โดยใช้กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย และใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยสร้างเสริมวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา (โยนิโสมนสิการ) กำหนดแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความคิดการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความจริงตามธรรมชาติ ตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ซึ่งนำไปสู่ความเป็นผู้มีปัญญา

6. ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะนำนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา นักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ตลอดจนต้องฝึกปฏิบัติตนเองในการเชื่อมโยงหลักไตรสิกขาให้สมบูรณ์พร้อมที่จะเป็นแบบอย่างต่อไป

7. ในเรื่องของการจัดเวลาเรียนที่ต้องใช้เวลา มากกว่า 1 ชั่วโมง ในบางกิจกรรม เช่น การศึกษานอกสถานที่ การทดลองที่ต้องใช้เวลาหรือผลการทดลองนานในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้สอนอาจปรับเวลาโดยขอปรับเปลี่ยนเวลาเรียนกับคุณครูวิชาอื่น เพื่อให้การจัดกิจกรรมราบรื่น ไม่ขาดตอน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนานักเรียน

8. การจัดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ต้องเน้นความสงบเย็น และสมาธิ ในกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นสร้างศรัทธา ผู้สอนจะต้องขอความร่วมมือ และทำความเข้าใจกับคุณครูห้องข้างเคียงที่จะเตรียมสถานที่ บรรยากาศในการเรียนที่เป็นสัปปายะ ซึ่งเป็นที่สบาย เอื้ออำนวย และช่วยเกื้อกูลแก่การเรียนรู้ และประดับประดาการรักษาสมาธิในการเรียน

9. นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ ควรมีการฝึกซ้อมผู้วิจัยร่วมที่เป็นครูผู้สอนในการสังเกต พฤติกรรมทางกายทางสังคม และทางจิตใจ โดยศึกษาตัวบ่งชี้พฤติกรรมให้เข้าใจชัดเจน และฝึกคู่กับผู้วิจัย ซึ่งตรวจสอบความสอดคล้องที่ตรงในการบันทึก กิจกรรม และเกิดความเข้าใจ และความชำนาญ จึงเริ่มสังเกตพฤติกรรมนักเรียนต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จุดสำคัญอยู่ที่กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรทำการวิจัยเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นไทยของนักเรียน เพื่อการเข้าสู่ความเป็นสากลภายใต้ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยโดยนำความเป็นพุทธะและบริบทความเป็นสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปขยายผลสู่ประชาชนชาวไทย ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

3. ควรศึกษาความคิดเห็นและความต้องการ ของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและนักเรียนในการ พัฒนาการจัดการศึกษา

4. ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาในโครงการวิจัย แสวงหาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาในท้องถิ่นเดียวกันจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

บรรณานุกรม

1. ภาษาบาลี - ไทย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์, 2532-2534.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์, 2539-2545.

_____. ปกรณ์วิเสศภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์, 2539-2542.

มหาหมกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรกฎราชวิทยาลัย 2525. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, 2525.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับสยามรกฎราชวิทยาลัย 2535. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, 2535.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือ

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2547.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2548.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ซัค เซสมิเดีย, 2546.

จิราภา เต็งไตรรัตน์. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2554.

ถวัลย์ มาศจรัส. นวัตกรรมการศึกษา ชุดสรรพศาสตร์ของการเขียนในการจัดทำวัตกรรมการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร, 2556.

นที เทียมศรีจันทร์. บทสรุปการจัดทำข้อเสนอการวิจัยในเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหาร : ฉบับกระเป๋. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2547.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.
- _____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง, 2540.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์กรพิมพ์, 2553.
- พุทธทาสภิกขุ. **เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : จักรานุกูลการพิมพ์, 2529.
- _____. **วิธีแก้ปัญหาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงธรรม, 2538.
- มาลินี จุฑารพ. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, 2537.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2530.
- วรรณิ ลิ้มอักษร. **จิตวิทยาการศึกษา**. สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ, 2551.
- รววิทย์ นิเทศศิลป์. **สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : สกายบุ๊คส์, 2551.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : แอลทีเพรส จำกัด, 2542.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **เอกสารวิชาการ: พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการกลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง, 2553.
- สิริอร วิชชาวุธ. **จิตวิทยาการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. **นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน จำกัด 9119 เทคนิคพรินติ้ง, 2553.
- สุชา จันทรเอม. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- สุนันทา สุนทรประเสริฐ. **การสร้างสื่อการสอนและนวัตกรรมการเรียนรู้สู่การพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร : ราชบุริธรรมรักษ์การพิมพ์, 2547.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- สุวิทย์ มูลคำและคณะ. **Child center : storyline method : การบูรณาการหลักสูตร และการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : ที.พี.พรินท์ จำกัด, 2542.
- อัครา เอิบสุขศิริ. **จิตวิทยาสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- อำนวยการ เดชชัยศรี. **นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของครูสภา, 2544.

1.2.2 บทความวารสาร

กเชษฐ์ กิ่งชนะ. “รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดเชียงราย”. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562): 75-76.

บุญชม ศรีสะอาด. “รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน”. *วารสารการวิจัยทางการศึกษา*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2524): 17- 27.

พระมหานรินทร์ สุมโน. “การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21”. *วารสารศึกษาศาสตร์*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 116-117.

พาสนา จุลรัตน์. “การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0”. *Veridian E-Journal. Silpakorn University*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2561): 2363-2380.

สมคิด อิศระวัฒน์. “การเรียนรู้ด้วยตนเอง”. *วารสารการศึกษานอกระบบ*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 11 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2532): 74.

สุดาภัทร จันท์ประเสริฐ และคณะ. “นวัตกรรมการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยแบบใหม่ในยุค 4.0”. *วารสารวลัยลักษณ์วิจัย*. Vol. 2018 No. 4 (การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 วันที่ 27-28 มีนาคม 2561): 1.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. “มัชฌิมาปฏิปทา : สายกลางสองมิติ” ในคอลัมน์ ธรรมะใต้ธรรมาสันหนังสือพิมพ์ข่าวสด. (24 กุมภาพันธ์ 2549): 29.

อัจศรา ประเสริฐสิน เทพสุดา จิวตระกูล และจอย ทองกลมศรี. “การศึกษาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครู”. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560): 78-89.

1.2.3 รายงานการวิจัย

กรรณิการ์ ภริมย์รัตน์. “พฤติกรรมการณ์ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553.

กระทรวงศึกษาธิการกรมวิชาการ. “รูปแบบหรือแนวทางการจัดกระบวนการเรียนที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, 2543.

กิตติชัย สุธาสิโนบล. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน”. รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.

นิลมณี พิทักษ์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด กลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม”. รายงานวิจัย. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2555.

พรทิพย์ ไชยโส. “การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556.

- พรรณณี สวณเพลง. “อินเทอร์เน็ตบรอดคาสต์ตั้ง นวัตกรรมสร้างสรรค์การศึกษาเพื่อพัฒนาครู ผู้ดูแล
เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย ระยะที่ 2”. รายงานวิจัย. คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2554.
- สิน งามประโคน และคณะ. “นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ”. รายงานวิจัย.
คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษากรณีโรงเรียนวิถี
พุทธ 10 เขตพื้นที่การศึกษา”. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, 2547.
- สุมาลี จันทร์ชลอ และคณะ. “การศึกษาความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนใน
กรุงเทพมหานคร”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ธนบุรี, 2551.
- สุรชาติ อินแถลง. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเลย เขต 1: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านตัวน้อย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.
- สุวิมล ว่องวานิช และคณะ. “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อ
การพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา”. รายงานวิจัยสำนักวิจัยและพัฒนา
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555.
- แสงทอง เรื่องศิลป์. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาขอนแก่น เขต 4: กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 34 (บ้านกุดโง้ง)”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548.

1.2.4 อินเทอร์เน็ต

- Cheep_Thanet. “ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบและประเภทของนวัตกรรมการศึกษา”.
<<https://thanetsupong.wordpress.com/>>, 25 กรกฎาคม 2562.
- Innovation of Education. “ความสำคัญของนวัตกรรมการศึกษา”. <[http://innovationforeducation.
weebly.com/358836233634361736263635358836333597.html](http://innovationforeducation.weebly.com/358836233634361736263635358836333597.html)>, 25 กรกฎาคม 2562.
- โรงเรียนการกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.kusolsuksa.ac.th/>,
[4พฤศจิกายน 2563].
- โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน. **ประวัติโรงเรียน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://data.bopp-
obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1013270030&page=history](https://data.bopp-obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1013270030&page=history).,
[3 มีนาคม 2565].
- โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กล่อมสกุลอุทิศ). **ประวัติโรงเรียน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
[https://sites.google.com/site/prainsuksa2505/
khxm-l-rongreiyn/prawati-rongreiyn](https://sites.google.com/site/prainsuksa2505/khxm-l-rongreiyn/prawati-rongreiyn), [3 มีนาคม 2565].
- โรงเรียนวัดบางกระดี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bkdbkk.ac.th/>, [3 มีนาคม 2565].

โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์. <http://data.bopp-obec.info/web/home.php?School_ID=1013270114>. [4 พฤศจิกายน 2563].

โรงเรียนสามโก้วิทยาคม. <https://data.bopp-obec.info/web/index_view_history.php?School_ID=1015670173&page=history>. [4 พฤศจิกายน 2563].

คณะครุศาสตร์ มจร. <<https://www.mcu.ac.th/pages/facultyofeducation-page>>. [4 พฤศจิกายน 2563].

ณัฐพงศ์ คงวรรณ. “การออกแบบการสร้างและพัฒนานวัตกรรม”. <<https://www.gotoknow.org/posts/519066>>, 25 กรกฎาคม 2562.

มนสิข สิริสมบุญ. “การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา”. <http://office.nu.ac.th/edu_teach/ASS/Download/vchk>, 10 กันยายน 2563.

รัน ธีรบุญ. **องค์ความรู้การหลอมรวม และบทวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำบูรณาการ (Integral Leadership)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.runwisdom.com>, [20 ส.ค. 2560].

สุจิตตรา วรรณิกร. “แนวคิด ทฤษฎี Disruptive Innovation Theory Christensen's disruptive innovation theory”. <<https://www.gotoknow.org/posts/557067>>, 25 กรกฎาคม 2562.

1.2.5 จุดสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542” **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก 19 สิงหาคม 2542.

1.2.6 สัมมนา/ สันทนาการ

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

ผศ.ดร.พิรวัดน์ ชัยสุข. หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

นายพงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชชมงคลธัญบุรี. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

ผศ.ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์. อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

รศ.ดร.อินฉา ศิริวรรณ. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มจร. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์. ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

รศ.ดร.สิน งามประโคน. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มจร. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.

- รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มจร. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.
- ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มจร. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564
- ดร.เอนก ไยอินทร์. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.
- ดร.ลำพอง กลมกุล. ผู้อำนวยการส่วนวิจัย. สัมมนา, 16 กุมภาพันธ์ 2564.
- พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564
- พระมหาสุเทพ สุภณฺฑิต, ผศ. อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564.
- นายภัทรวีร์ คุณโท. รองผู้อำนวยการโรงเรียนเบตง. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564
- ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564
- ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข. หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564
- ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร. อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร.วส.บุรีรัมย์. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564.
- รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ. สนทนากลุ่ม, 22 กุมภาพันธ์ 2564.

2. ภาษาอังกฤษ

2.1 PRIMARY SOUECES

2.2 SECONDARY SOURCES

2.2.1 Books

- Beane. James A. **Curriculum Planning and Development**. Boston : Allyn and Bacon, 1991.
- Bloom. Benjamin A.. **Taxonomy of Education Objective Handbook I : Cognitive Domain**. New York : David Mc Kay Company, 1956.
- Cronbach. Lee Joseph. **Essential of Psychological Testing**. 5nded. New York : Happer Co; ins., 1990.
- David Smith. **Exploring Innovation**. 2nd ed. Berkshire : McGraw-Hill Education, 2010.
- Everett M. Rogers. **Diffusion of Innovations**. New York : Collier Macmillan Canada. Inc., 1983.
- Fogarty. Robin. **Ten Ways to Integrate Curriculum**. Educational: Leadership, 1991.
- Geoffrey A. Moore. **Crossing the Chasm**. New York : Harper Business. a division of Harper Collins Publishers, 1991.
- Good. C.V.. **Dictionary of Education**. New York : McGraw-Hill., 1959.

2.2.2 Articles

- Alexander M. Bell and others. "Who Becomes an Inventor in America? The Importance of Exposure to Innovation" . **NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH**. NBER Working Paper No. 24062 November 2017. (Revised January 2019).
- Carroll. John B.. "A Model of School Learning." **Teacher College Record**. 64 (May 1963) : 723-733.
- McAdam. M.. "The Impact of Gender, Social Capital and Networks on Business Ownership: A Research Agenda". **International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research**. Vol. 12 No. 2 (1 March 2006): 105-106.
- Piet Verhoeven. "Who's in and who's out? Studying the effects of communication management on social cohesion". **Journal of Communication Management**. Vol. 12 No. 2 (9 May 2008): 124-135.
- Verna Allee. "Value network analysis and value conversion of tangible and intangible assets". **Journal of Intellectual Capital**. Vol. 9 No. 1. (18 January 2008): 5-24.

2.2.3 Report of the Research

- Danah Henriksen. "**We Teach Who We Are: Creativity and Trans-disciplinary Thinking In the Practices of Accomplished Teachers**" . Doctor of philosophy. Dissertation.: Educational Psychology and Educational Technology, 2011.
- Sinay. E., Nahornick. A., & Graikinis. D. "**Fostering Global Competencies and Deeper Learning with Digital Technologies Research Series: Creativity and Innovation in Teaching and Learning: A Focus on Innovative Intelligence (I2Q) Pilot Program**". Research Report No. 17/18- 11. November. 2017.

2.2.4 Electronics

- Teaching and Teacher Education. Volume 13. Issue 4. May 1997. Pages 451-458 [Online].
Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>.
[Feb. 22. 2021].

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist
the Buddhist Way of Life

¹พระราชสุตาภรณ์, พระมหาอุดร อุตตโร, และปัทมธรรม สำเนียง

¹ Phraratsutaporn, Phramaha Udorn Uttaro and Patitham Samnintang

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Udon921@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ การเรียนรู้วิถีพุทธ วิถีพุทธพอเพียง การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อใช้ประกอบข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ คือ กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และตัวแทนของโรงเรียนกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาใน 6 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดบางกระดี่ 2) โรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) 3) โรงเรียนสามแก้ววิทยาคม และพื้นที่บูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย 4) โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน 5) โรงเรียนวัดจันทร์ (ผาดไสวประชาอุทิศ) 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์

ผลการวิจัย พบว่า 1) พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า พื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในการจัดการเรียนการสอนใช้หลักไตรสิกขาควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน สามารถดำเนินการในการพัฒนาทั้งในด้านทัศนคติ ทักษะ จึงนำไปสู่ความนอบน้อม ความไม่เบียดเบียน และการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ทั้งเป็นเครื่องมือขัดเกลาอุปนิสัย จิตใจ ให้เป็นผู้เยือกเย็นรักสงบ กตัญญูรู้คุณ และมีเมตตาธรรม 2) นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า นักเรียนมีทักษะในการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเองได้ มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นและพัฒนาสังคม นักเรียนทุกคนจะรู้จักตัวเอง สามารถคิดวิเคราะห์ และมีทักษะแก้ปัญหาต่างๆ อย่างเป็นระบบ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รักษาวัฒนธรรม อันดีงามของไทย รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย และมีนิสัย ใฝ่รู้ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเติบโตและดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน 3) บูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ คู่ พัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต

มีส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน
คำสำคัญ: การบูรณาการ, นวัตกรรม, การเรียนรู้, วิถีพุทธ

Abstract

The research objectives consisted of 3 aspects, 1) to study the Innovative Learning Area for Buddhist's Way of Life. 2) to develop the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life. 3) to integrate the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life. The research methodology used the methods of Qualitative Research and Action Research design. The researcher studied the documentary material concerning the the Innovative Learning Area for Buddhist's Way of Life, the Learning for Buddhist's Way of Life, the sufficiency Buddhist's Way for life. the knowledge transfer for documental references. The key informants namely: The group of administrators, the constructors, the representative innovational school areas: 1) Wat Bang Kra Di School, 2) Phra In Suksa School (Klom Skun Uthit), 3) Sam Ko Witthaya Khom School, and the Innovative Learning Area; 4) Chumchon Wat Bang Khun School, 5) Wat Chan School (Phat Sawai Pracha Uthit) and 6) Wat Phi Run Sat School,

The results of research found that :

1. the Innovative Learning Area for Buddhist's Way of Life on the area of using the Threefold Training (*Tisikkhā*) in construction was able to develop attitude, skills, being humble, non-violence, peace, mental training, compassion.

2) the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life found that students had skills of life, professional skills, self- reliant, conscience, social responsibility. Self-conscience, analysis, systematic thinking, being happy, non-violence, planning life, learned how to spend the way of life in the present.

3) Integration the Innovative Learning for Buddhist's Way of Life found that the area integration of innovative learning for Buddhist's Way of Life was the integrational operation consisted of trainings in moral, mental and wisdom by focusing on the basic way of life with awareness and mindfulness, supporting to spent the way of life on long life learning followed by the Principles of Bhuddhadhamma in Buddhism, understanding, practicing in real life in the present.

Keywords: Integration, Innovation, Learning, Buddhist's way of life

บทนำ

การศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งความสัมพันธ์ของทุกชีวิตที่ต่างก็เป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ถึงแม้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงหรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง แต่พฤติกรรมและการกระทำของคนยังเป็นปัญหาอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณลักษณะ พฤติกรรมและการกระทำของเด็กและเยาวชนไทย ก็คือ ความวิกฤติทางด้านการเสื่อมถอยทางศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมตามระบบวิถีชีวิตที่ดั่งงามของคนไทย (Ministry of Education, 2004) ประกอบกับการที่ระบบการศึกษาของไทยที่ไม่ส่งเสริมเรื่องการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมการท่องจำการเรียนรู้ตามที่กำหนดตลอดจนระบบการศึกษาของไทยเรา ไม่ส่งเสริมกระบวนการปรับตัวอย่างมีคุณภาพ (Ministry of Education, 2004) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดไว้ว่า “มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ “มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (National Education Act of B.E. 2542, 1999)

วิถีพุทธคือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและเกิดการยอมรับ ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีวินัยเป็นผู้ปฏิบัติตนตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน (Boonsong Thongiang, 2020) ทางของพระพุทธรูป คือ ท่านผู้รู้ – ผู้ตื่น – ผู้เบิกบาน ความรู้ – ความตื่น – ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ 3 ด้าน ของแก่นอันเดียว คือ ปัญญาที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไป ในจิตใจที่ดั่งงาม สุขสดใสมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ ทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษา 3 ด้าน บูรณาการเป็นไตรสิกขา (Ministry of Education, 2004) การพัฒนาผู้เรียนตามรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธนั้น จัดผ่านระบบ “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกสาระวิชา และกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน รวมถึงเน้นความสัมพันธ์ของบ้าน วัด โรงเรียน โดยโรงเรียนเป็นศูนย์กลางประสานเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยวัฒนธรรมเมตตาและวัฒนธรรมแสวงปัญญาในการเป็นสิ่งแวดล้อม ที่ได้หล่อหลอมรวม อบรมบ่มเพาะเยาวชนในด้านวิชาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม

แนวทางการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป้าหมายและจุดเด่น มีกระบวนการและวิธีการอย่างไรที่สามารถจะนำไปบูรณาการกับกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีใดอย่างไร การเชื่อมโยงเพื่อตอบ ซึ่งคำตอบที่ได้นี้จะป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบและสามารถเรียก

ได้ว่านวัตกรรมการเรียนรู้อันเนื่องมาจากทั้งสองศาสตร์มาศึกษาร่วมกันในเชิงบูรณาการย่อมนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์เพื่อเพิ่มเติมให้การศึกษาเกิดความสมบูรณ์ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกองค์ความรู้ใหม่นี้ว่า “นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ” การกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้นสำหรับทดลองการบริหารจัดการศึกษา โดยการกำหนดระยะเวลาการทดลองที่ชัดเจน เพื่อนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เช่น การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องอย่างต่อเนื่อง การออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมไปยังพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามด้วยหลักพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาน่าจะมีอยู่และมีปัจจัยที่จะช่วยทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จได้แต่ยังไม่มีใครศึกษาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้วิจัยสนใจและใคร่รู้อะไรเกี่ยวกับการศึกษาให้ชัดเจนในประเด็นของนวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ” โดยแสวงหาแนวคิดการเรียนรู้อิงวิถีพุทธที่เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมไทยจะช่วยทำให้เกิดการความรู้นำไปพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม การความรู้การกับนวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาและหาความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงเข้าสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ
2. เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ
3. เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 รูป/คน เกี่ยวกับคุณลักษณะของหลักการการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ เพื่อทราบแนวทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิงวิถีพุทธ ในสถานศึกษาและกรอบแนวคิด การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการอบรมฯ

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่

นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการสร้างชุดกิจกรรมองค์ความรู้การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 3 จัดเวทีสัมมนา เป็นการประชุมสานเสวนาแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เครื่องมือวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการ

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการเพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.60 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะอาจมีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) ชุดปฏิบัติการวิจัย และแบบประเมินโครงการฉบับสมบูรณ์

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 6 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจ และจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ 2) ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยการทำความเข้าใจและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ศึกษาพื้นที่และการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธโดยการสำรวจข้อมูลและคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ 3) ระยะที่ 3 ปฏิบัติการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษาในโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ในพื้นที่การศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ผลการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา แล้วนำมาปรับปรุง พัฒนา

เพื่อขยายพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนนาร่อง 4) ระยะที่ 4 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำแบบสอบถาม 5) ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีสัมมนาในโรงเรียนหรือพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ในโรงเรียนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเรียนรู้ในพื้นที่โรงเรียน ทั้ง 3 แห่ง เพื่อต่อบัณฑิตสู่การพัฒนาศักยภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการสอนสังคมวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม 6) ระยะที่ 6 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการพื้นที่ทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้วิถีพุทธในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่แกโรงเรียนอื่นๆ อีก 3 แห่ง โดยการประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อต่อบัณฑิตสู่การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ 3 7) ระยะที่ 7 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดิโอ ผลงานวิจัย วีดิทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เว็บไซต์ จำนวน 100 เล่ม และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารการศึกษา และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดเวทีสัมมนา (Seminar Group) การอบรมเชิงปฏิบัติการซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอข้อมูล เป็นลักษณะเชิงพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เป็นเชิงคุณภาพประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้เห็น 1) พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

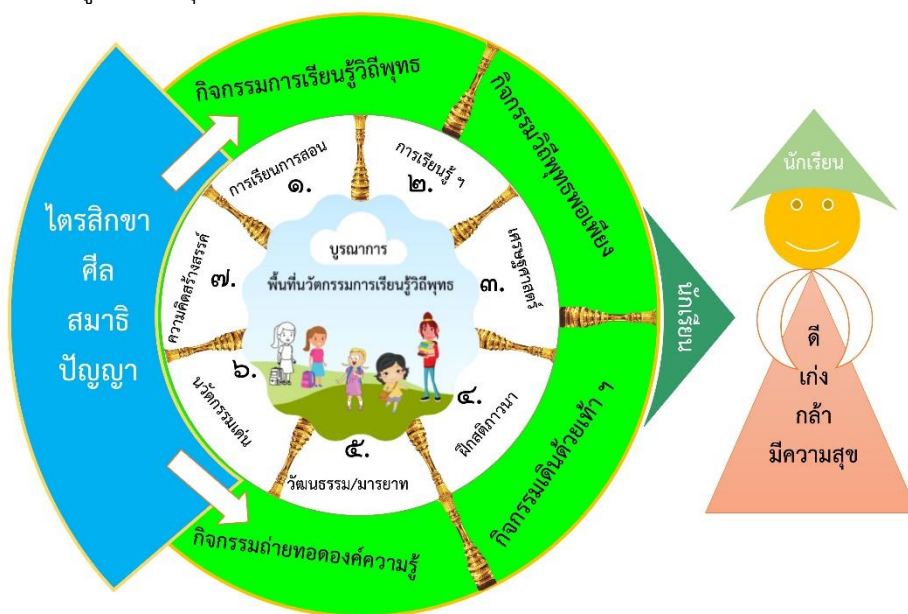
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ พบว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขา มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นศีล เป็นขั้นตอนประพฤติปฏิบัติเบื้องต้นของชีวิตที่มีความสำคัญอย่างถูกต้องกับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ ตั้งแต่การดู การฟัง การกิน การทำ การคิด เป็นต้น 2) ขั้นสมาธิ เป็นขั้นตอนที่ให้ความสำคัญด้วยการรักษาจิตด้วยคุณภาพ

และคุณธรรม 3) ชั้นปัญญา ที่สำคัญ คือ หลักการและเหตุผลในการคิดพิจารณา อันเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มุ่งเปลี่ยนทัศนคติที่ดีของเยาวชนให้หันมาสนใจใฝ่รู้ในธรรมะโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน โดยบูรณาการกับหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนให้มีความใฝ่รู้ และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ฝังแก่นักเรียนผ่านทางกิจกรรม ให้รู้จักความพอกิน พอใช้ พอดีกับสิ่งที่ตนเองหาได้ใช้เป็น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อบูรณาการนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พบว่า การถ่ายทอดวิถีพุทธ คือ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตที่จะนำมาใช้กับสภาพสังคมในปัจจุบันได้

คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเป็นภาพการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ”

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยดำเนินการ 1) การประสานความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ 2) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและการสร้างทางเลือก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของโรงเรียนนาร่อง การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ ปัจจัยสำคัญ 7 ด้าน คือ (1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ (2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ (3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ (4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ (5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ (6) นวัตกรรม

เด่นประจำพื้นที่ (7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ โดยการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการพัฒนา โดยเน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็น การฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่าง นำกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (2) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธพอเพียง (3) กิจกรรมการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ (4) กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึง ความสำคัญของกิจกรรม ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดสรร เวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ 3 แนวทาง ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พื้นที่ศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้ 1. นักเรียน ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ 2. นักเรียนนำความรู้จากห้องเรียนไป ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม 3. นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น 4. ผู้สนใจเกิดความรู้ที่ ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดแก้ปัญหาได้อย่างแยบคาย 5. นักเรียนสามารถนำความรู้จากห้องเรียนไป ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 6. นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน 7. นักเรียนมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสาร/ตำรา/Website เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการ เรียนรู้ 8. นักเรียน เยาวชน นักศึกษา นิสิต ผู้สนใจมีพฤติกรรมที่เหมาะสม รู้คุณค่าการอยู่ร่วมกัน รู้จักแบ่งปัน 9. นักเรียน เยาวชน นักศึกษา นิสิต ผู้สนใจมีสติ มีปัญญา มีศีลสามารถดำเนินชีวิตได้ อย่างมีความสุขในสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็น โรงเรียนในวิถีแห่งปัญญา ที่พัฒนาอย่างบูรณาการในระบบแห่งไตรสิกขา สู่ความเป็นพุทธ ผู้เข้าถึง ธรรมและอยู่ร่วมสังคมอย่างสร้างสรรค์เกื้อกูล ตามหลักแห่งวิถีแห่งธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **Teaching and Teacher Education** ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การรับรู้ ความสามารถของครู และเจตคติต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ ประสบการณ์มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีประสิทธิผลในการสอนส่วนบุคคลมีส่วนสัมพันธ์ในเชิงบวก และประสิทธิผลการเรียนการสอน ทั่วไปไม่สัมพันธ์กับเจตคติของครูต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน และการวิจัยในอนาคต (Teaching and Teacher Education, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า **นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ** พบว่า นักเรียนตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นำความรู้จากห้องเรียนไป ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม คิดแก้ปัญหาได้อย่างแยบคาย มีศีลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขใน สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สิน งามประโคน และคณะ** ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “นวัตกรรมการ จัดการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการสอนในการส่งเสริมการ เรียนรู้สำหรับนักเรียน โดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนสร้างขึ้นมาโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ทางการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของ

ชาติที่ว่า พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีคนเก่ง และมีความสุขในสังคม (Sin Ngamprakhon and et al., 2018) **นวัตกรรมวิถีพุทธพอเพียง** โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียน เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนรู้จักความพอกิน พอใช้ พอดี กับสิ่งที่ตนเองหาได้ใช้เป็น ทั้งนี้เพราะใช้หลัก กิน อยู่ ดู และฟัง ตามหลักไตรสิกขา ทั้งนี้เพราะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจในสังขารในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กรรณิการ์ ภิมย์รัตน์** ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านหลักการ ประกอบด้วย (1) พอประมาณ (2) มีเหตุผล (3) มีภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไขประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) คุณธรรม 3) ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา 4) ระดับพฤติกรรมดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา 5) ความคิดเห็นของนักศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ (Kannika Bhiromrat, 2010) **นวัตกรรมการเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้** คือ การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจ ในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพราะ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งด้านความพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ทำให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัจศรา ประเสริฐสิน และคณะ** ได้วิจัยแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการทำวิจัยของครู และนิยามนวัตกรรมทางการเรียนการสอนไว้ หมายถึง ความสามารถในการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน เป็นตัวกลางหรือช่องทางถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ รวมไปถึงประสบการณ์จากแหล่งความรู้ไปสู่ ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่นักการศึกษาพยายาม นำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ๆ (Ujsara Prasertsin and et al., 2017) **เดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ** คือ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เป็นคนมีระเบียบวินัย มีความเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยหล่อหลอมนักเรียนให้เป็นคนดี มีความรอบรู้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต ทั้งนี้เพราะ ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนาจึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่างๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ **แสงทอง เรืองศิลป์** ได้ศึกษา “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4: กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 34 (บ้านกุดโง้ง)” ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง จัดอาคารสถานที่ให้

ร่มรื่นสวยงามเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติ และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป

2. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น

3. ด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติธรรม รักษาศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม/ การปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

5. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โรงเรียนได้ร่วมมือกันกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา (Saengthong Reungsil, 2005)

สรุป

การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ศีล (ความพร้อม) คือ สิ่งที่เกิดจากการทำกิจกรรม นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ ทำให้เกิดการมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ตึงตามต่อตัวเองและผู้อื่น

สมาธิ คือ สิ่งที่เกิดจากการทำกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ คือ มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ

ปัญญา การทำกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ คือ การมีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดและแก้ปัญหาโดยมีกิจกรรม 1) นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คือ การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาอย่างบูรณาการ 7 ด้าน คือ 1) กระบวนการเรียนการสอนวิถีพุทธ 2) กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 4) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ 5) วัฒนธรรม/ มารยาทชาวพุทธ 6) นวัตกรรมเด่นประจำพื้นที่ 7) นวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์วิถีพุทธ กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียงมี 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คือ การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการพัฒนา โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา 2) กิจกรรมนวัตกรรมการวิถีพุทธพอเพียง คือ คุณค่าที่ได้รับ ทำชีวิตได้เป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รักษาวัฒนธรรม อันติงามของไทย การประหยัดอดออมใช้เงินและสิ่งของ ทำให้รู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของคนและสิ่งของรู้จักการวางแผนในการใช้จ่าย ความขยันอดทน มีความเพียร ความพยายาม มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ 3) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ กิจกรรมการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ซึ่งกันและกันและให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง เน้นการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจัดให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษา นั่งสมาธิก่อนการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ศีลสมาธิปัญญา 4) กิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวด้วยบุญ คือกิจกรรมที่ให้นักเรียนที่เข้าร่วมให้เกิดศรัทธา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่ชาวพุทธและปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสมทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาออกงาม จิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญาเห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูกต้องจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป ปัญญาจึงเป็นตัวจัดปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะนำนวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา นักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ตลอดจนต้องฝึกปฏิบัติตนเองในการเชื่อมโยงหลักไตรสิกขาให้สมบูรณ์พร้อมที่จะเป็นแบบอย่างต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การจัดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนวิถีพุทธ ต้องเน้นความสงบเย็น และสมาธิ ในกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสร้างศรัทธา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ทำความเข้าใจ กับคุณครูที่จะเตรียมสถานที่ บรรยากาศในการเรียนที่เป็นสัปปายะ ซึ่งเป็นที่สบาย เอื้ออำนวย และช่วยเกื้อกูลแก่การเรียนรู้ และประคับประคองรักษาสมาธิในการเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามวิถีพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ โดยจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมหะ) ที่ดี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร ด้วยการกำหนดปัจจัยภายนอกที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบกับเลือกเนื้อหาสาระความรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ โดยใช้กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย และใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยสร้างเสริมวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา (โยนิโสมนสิการ) กำหนดแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความคิด การปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความจริงตามธรรมชาติ ตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ซึ่งนำไปสู่ความเป็นผู้มีปัญญา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ การจัดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนวิถีพุทธ ต้องเน้นความสงบเย็น และสมาธิ ในกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสร้างศรัทธา บรรยากาศในการเรียนที่เป็นสัปปายะ ซึ่งเป็นที่สบาย เอื้ออำนวย และช่วยเกื้อกูลแก่การเรียนรู้ รักษาสมาธิในการเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป (ต้องเกี่ยวเนื่องต่อยอดจากบทความนี้)

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำการวิจัยเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นไทยของนักเรียน เพื่อการเข้าสู่ความเป็นสากลภายใต้ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกต่อไป

2.2 ควรศึกษาวิจัยโดยนำความเป็นพุทธและบริบทความเป็นสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปขยายผลสู่ประชาชนชาวไทย ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

2.3 แสวงหาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาในท้องถิ่นเดียวกันจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

References

- Boonsong Thongiang. (2020). “Behavior for Application of Tri - Sikha in Living of Student in Mahamakut Buddhist Universitysritham - Masokaraj Campus”. **Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology**. Vol.5 No.6 (June 2020).
- Kannika Bhiromrat. (2010). “Students conduct of Rajabhat Unversities in Bangkok on the way of self-sufficient economy”. Research report. Bangkok : Suan sunandha rajabhat University.
- Ministry of Education. (2004) Naw thang kan Dam Neon Ngan Rong Rian Withiphut (The Process of Buddhist Oriented Schools). Bangkok: Printed by office development the innovation of educational management.
- Saengthong Reungsil. (2005). “ A Studying Status and Problem on Performance of Buddhist School of Khon Kaen Educational Service Area Office 4 : A Case Study of Thairat Wittaya 34 School”. Master of Arts Program in Buddhist Studies. Faculty of Education : Khon Kaen University.
- Sin Ngamprakhon and et al. (2018). “Learning Management Innovation, Theory to Practice”. **Mahachula Academic Journal**, Vol. 5 No. special issue (2018) Teaching and Teacher Education .Volume 13, Issue 4, May 1997, Pages 451-458 [Online], Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>, [Feb. 22, 2021].
- Ujsara Prasertsin and et al. (2017). “A Studying Guidelines of the Educational Innovation Management Used for Improving Teacher’s Teaching and Research”. The Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University. Vol 10, No 2 (July – December).

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์
กับข้อคำถาม (Item of Objective Congruence หรือ IOC)

โครงการที่ 6 เรื่อง การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ข้อคำถาม	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่าIOC เฉลี่ย
	คนที่1	คนที่2	คนที่3		
1.ท่านคิดว่าพื้นที่ที่สร้างขึ้นในเชิงนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีคุณลักษณะที่โดดเด่นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1.00
2.ท่านคิดว่าสภาพปัญหา และ/หรือ อุปสรรคต่อการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธมีกี่ประการ และมีลักษณะใดบ้างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน	+1	+1	+1	3	1.00
3.ท่านคิดว่าการสร้างสรรค์พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1.00
4.ท่านคิดว่าปัญหา และ/หรือ อุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรมีประการใดบ้าง	+1	+1	0	2	.67
5.ท่านคิดว่าแนวทางการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธควรเป็นอย่างไร	+1	+1	0	2	.67
6. ท่านคิดว่าควรนำหลักพุทธธรรมใดมาประยุกต์ใช้ในการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่สูงขึ้น	+1	+1	+1	3	1.00
รวมค่าเฉลี่ย IOC					.89

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การประชุมสัมมนาโครงการวิจัย

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
โครงการย่อย ๒ : การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist
วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลายมือชื่อ
๑	พระมหาสุเทพ สุพนชาติโต, ผศ.	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๒	ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๓	ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๔	ผศ.ดร.เชิดชัย ธุระแพง	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๕	พระปลัดระพี นพธิสาโร, ผศ.ดร.	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๖	พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปโย, ผศ.ดร.	ผู้ทรงคุณวุฒิ	

รับรองตามนี้

(พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

บัญชีเซ็นชื่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิโครงการวิจัย
การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
วันพุธ ที่ ๑๗ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป
อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) สนง.บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลายเซ็น
๑	นายพงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๒	ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๓	ผศ.ดร.กมลลาด ภูวนาธิพงษ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๔	ดร.เอนก ไยอินทร์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๕	ผศ.ดร.บุญมี พรรษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๖	พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ผศ.ดร.	ผู้ดำเนินรายการ	
๗	พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปโย, ผศ.ดร.	ผู้ดำเนินรายการ	

ถูกต้องตามนี้

(นางสาววารีย์ โสภเดย์)
นักวิชาการการเงินและบัญชี

รับรองตามนี้

พระมหาสุทธ สุตตโร, ผศ.ดร.
(พระมหาอุดร อุตตโร, ผศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการ

บัญชีเซ็นชื่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิโครงการวิจัย
การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
วันอังคาร ที่ ๒๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป
อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) สนง.บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลายเซ็น
๑	พระมหาสุเทพ สุปณฺสีโต,ผศ.	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๒	ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๓	ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๔	ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๕	พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปถโญ,ผศ.ดร.	ผู้ดำเนินรายการ	
๖	พระปลัดระพีณ พุทธิสารโ, ผศ.ดร	ผู้ดำเนินรายการ	

ถูกต้องตามนี้

รับรองตามนี้

()
ผู้จัดทำบัญชี

(พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการ

ภาคผนวก ง

หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖
ที่ อว. ๘๐๐๓.๓/ว ๐๐๙ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต,มศ.

ด้วย พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันจันทร์ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.

๐๘๖-๕๒๓-๒๐๒๕

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปโย, มศ.ดร.

๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการสัมมนางานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระราชสุตถาภรณ์, รศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันจันทร์ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามกำหนดการที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(พระราชสุตถาภรณ์, รศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

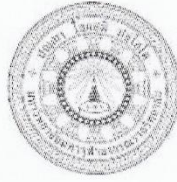
พระราชสุตถาภรณ์, รศ.ดร.

๐๘๖-๕๒๓-๒๐๒๕

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, ผศ.ดร.

๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน ผศ.ดร.เชิดชัย ฐระแพง

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการสัมมนางานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันจันทร์ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดั่งมีรายละเอียดปรากฏตามกำหนดการที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

อินต๊ะพร้อม
/s/

พรหม
(พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.

๐๘๖-๕๒๓-๒๐๒๕

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา, ผศ.ดร.

๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว. ๘๐๓.๓/ว ๐๐๙ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมในการสัมมนา

เจริญพร ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

ด้วย พระราชสุตถาภรณ์, รศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ Integrating an Innovative Learning Area for Buddhist” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมในการสัมมนา ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(พระราชสุตถาภรณ์, รศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

พระราชสุตถาภรณ์, รศ.ดร.

๐๘๖-๕๒๓-๒๐๒๕

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา, ผศ.ดร.

๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๕.

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.

ข้าพเจ้า..นางภัทรวดี.เข้มแข็ง.. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพิทยา.๒.(เจริญราษฎร์อุทิศ)..
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....โรงเรียนเมืองพิทยา.๒.(เจริญราษฎร์อุทิศ).....
ที่อยู่.....โรงเรียนเมืองพิทยา.๒.(เจริญราษฎร์อุทิศ) เลขที่.๕. หมู่.๒. ถนนสุขุมวิท. ตำบลนาเกลือ อำเภอนางละมุง
จังหวัดชลบุรี.๒๐๑๕๐.....
โทรศัพท์.....๐๓๘.๔๕๑.๒๐๘๓..... โทรสาร.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
.....การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร..... และคณะ.....
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๕..... จนถึงวันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕..... ซึ่ง
การนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

.....โดยนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
สอนทำให้ผู้เรียน ครู ผู้สอนเกิดการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต
เก่ง ดี มีสุข และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยผลดังกล่าวเกิดจากการ
ประเมินจากการสังเกตการณ์จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน.....

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพิทยา ๒ (เจริญราษฎร์อุทิศ)

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๕.

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.

ข้าพเจ้า นายกฤษณะ สายสมบัติ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขาโพธิ์ทอง
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนวัดเขาโพธิ์ทอง
ที่อยู่ โรงเรียนวัดเขาโพธิ์ทอง ๓๔/๑๒ หมู่ที่ ๕ ถนนพระประภา บ้านหนองตาอุ่น ตำบลหนองปรือ
อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๒๐๑๕๐
โทรศัพท์ ๐๓๘๐๑๕๖๗๔ โทรสาร -
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๕ จนถึง วันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ซึ่ง
การนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

โดยนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
สอนทำให้ผู้เรียน ครู ผู้สอนเกิดการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต
เก่ง ดี มีสุข และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยผลดังกล่าวเกิดจากการ
ประเมินจากการสังเกตการณ์จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายกฤษณะ สายสมบัติ)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขาโพธิ์ทอง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สท.๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๕.

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.

ข้าพเจ้า..... นายธนพล ขลิ้งธรรมเนียม..... ตำแหน่ง..... ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสามขา
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน..... โรงเรียนวัดสามขา.....
ที่อยู่..... โรงเรียนวัดสามขา หมู่ที่ ๒ บ้านสามขา ตำบลหนองหมื่น อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ๑๔๑๖๑.....
โทรศัพท์..... ๐๘๑๘๘๐๒๑๑๓..... โทรสาร..... ๐๒๘๘๖๓๒๘.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
..... การบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ..... พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. และคณะ.....
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๕..... จนถึง วันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕..... ซึ่ง
การนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

..... โดยนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
สอนท้าวให้ผู้เรียน ครู ผู้สอนเกิดการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต
เก่ง ดี มีสุข และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยผลดังกล่าวเกิดจากการ
ประเมินจากการสังเกตการณ์จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน.....

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

..... (ขลิ้งธรรมเนียม)
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสามขา

โรงเรียนวัดสามขา

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

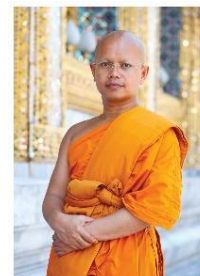
ภาคผนวก ฉ
ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

- ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระราชสุตตากรณ (ประศักดิ์ อคคปณโณ), รศ.ดร.
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phraratsutaporn (Prasak Changsang), Assoc.Prof.Dr.
- ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์/คณบดีคณะครุศาสตร์
- หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก
วัดชัยพฤกษ์มาลาราชวรวิหาร เลขที่ 2 หมู่ 4 แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน
กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 086-523-2025
- ประวัติการศึกษา
 - พ.ศ. 2534 เปรียญธรรม 7 ประโยค สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
 - พ.ศ. 2537 ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
 - พ.ศ. 2541 ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.)
 - พ.ศ. 2546 ปริญญาเอก Ph.D. (Buddhist Studies) Magadh Univ., India
- ผลงานทางวิชาการ
 - บทความวิจัย
พระปริยัติวิโรปกการ, ดร. “ผลสัมฤทธิ์ของการเจริญสติปัญญาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ตามวิถีของ
พระธรรมธีรราชฆมาหุณี (โชดก ญาณสิทธิ)” ณ วัดมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2554
- หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน
พระปริยัติวิโรปกการ, ดร. หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก (รวมทุกวิชา). กรุงเทพมหานคร : มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2551
พระปริยัติวิโรปกการ, ดร. ธรรมะภาคปฏิบัติ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2551.
พระปริยัติวิโรปกการ, ดร. ธรรมะภาคปฏิบัติ 4. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2554.
พระปริยัติวิโรปกการ, ดร. ดาวหรือกรรมมีอิทธิพลต่อมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. 2552

ประวัติผู้วิจัยร่วม

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหาอุดร อุตตโร, ผศ.ดร.

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Udorn Uttaro, Asot.Prof.Dr.

2. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

3. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เลขที่ 999 หมู่ที่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทร 056-219999 โทรสาร. 056-219998 โทรศัพท์มือถือ 093-542-9642

4. ประวัติการศึกษา

4.1 พ.ศ. 2554 เปรียญธรรม 9 ประโยค สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

4.2 พ.ศ. 2548 ปริญญาตรีนิติศาสตร์ (น.บ.) นิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

4.3 พ.ศ. 2554 ปริญญาโท ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาบริหารการศึกษา

จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.4 พ.ศ. 2557 ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาพุทธบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.5 พ.ศ.2564 ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. ผลงานทางวิชาการ

5.1 บทความวิจัย

พระมหาอุดร อุตตโร (มากดี) และคณะ. “การสังเคราะห์งานวิจัยและผลงานวิชาการในประเด็น พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560) : 79-89.

พระมหาอุดร อุตตโร (มากดี) และคณะ. “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติดเชิงพุทธ บูรณาการในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2561) : 17-36.

พระมหาอุดร อุตตโร และคณะ. “รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วยขบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เชิงพุทธ”. รายงานการวิจัย. (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563), (315 หน้า).

พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.; พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, ดร.; พระมหาอุดร อุตตโร, ผศ.ดร.; ธีระวัฒน์, แสนคำ. “การวิเคราะห์การจัดการมรดกโลกกับวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในการส่งเสริมคุณค่าทาง วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว”. รายงานการวิจัย. (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563), 226 หน้า.

พระมหาอุดร อุตฺโตโร, และคณะ. “การส่งเสริมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอนุรักษ์มรดกโลก”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.

5.2 บทความทางวิชาการ

พระมหาอุดร อุตฺโตโร (มากดี). “พุทธบูรณาการการสอนในชั้นเรียนตามหลักกัลยาณมิตร”. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560) : 309-318.

พระมหาอุดร อุตฺโตโร (มากดี) และคณะ. สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูตามหลักกัลยาณมิตร. สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.). ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2563: 1-10.

พระมหาอุดร อุตฺโตโร, ผศ.ดร. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ปราศจากอคติ 4. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. มจร ปีที่ 7 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2562): 1797-1804.

พระมหาอุดร อุตฺโตโร และคณะ. ภาวะผู้นำ: การบริหารวิชาการสู่การศึกษายุค 4.0. วารสารปัญญาปณิธาน. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 42-53.

6. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

พระมหาอุดร อุตฺโตโร (มากดี) ดร., คุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ, วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559. (321 หน้า).

ประวัติผู้วิจัยร่วม

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ผศ.ดร.ปฐิธรรม สำเนียง

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Asot.Prof.Dr. Patitham Samniang

2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

3. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เลขที่ 999 หมู่ที่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทร 056-219999 โทรสาร. 056-219998 โทรศัพท์มือถือ 092-829-9328

4. ประวัติการศึกษา

4.1 พ.ศ. 2546 ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต (คณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

4.2 พ.ศ. 2550 ปริญญาโท ศีลศาสตรมหาบัณฑิต (การวัดผลการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร

4.3 พ.ศ. 2558 ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. ผลงานทางวิชาการ

5.1 บทความวิจัย

ปฐิธรรม สำเนียง. “การพัฒนาชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับบัณฑิตระดับปริญญาตรี สาขาสังคมศึกษา”. ใน : วารสารวิชาการ การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (28 มีนาคม 2559) : 604-605

ปฐิธรรม สำเนียง และคณะ. “การสังเคราะห์งานวิจัยและผลงานวิชาการในประเด็นพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560) : 79-89.

ปฐิธรรม สำเนียง, “โครงการศึกษาบทเรียนและตัวแบบการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพพระสงฆ์ภายใต้หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (2562)”, สนับสนุนการวิจัยจากสำนักหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562.

ปฐิธรรม สำเนียง, การจัดทำธรรมนูญสุขภาพผู้สูงอายุตำบลเขาทอง จังหวัดนครสวรรค์ แบบมีส่วนร่วม, การสัมมนาวิชาการ เขตสุขภาพที่ 3 ปี 2559, (โรงพิมพ์ทิศทางการพิมพ์ นครสวรรค์, 2559), หน้า 21-22.

ปฐิธรรม สำเนียง. สุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธของพระสงฆ์: นโยบาย สิทธิประโยชน์และรูปแบบการเชื่อมต่อกับชุมชนในสังคมไทย. รายงานการวิจัย. กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

ปฐิธรรม สำเนียง. การประเมินโครงการสวดมนต์ภาวนา สร้างสุขภาวะทางปัญญาและลดปัญหาอบายมุข. รายงานการวิจัย. สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า, 2560.

- ปฏิธรรม สำเนียง. โรงเรียนผู้สูงอายุ: การจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคกลาง. **วารสาร สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ** ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2563): 122-140.(TCI 1)
- ปฏิธรรม สำเนียง. โครงการขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ. **รายงานการวิจัย**. สำนักสนับสนุนสุขภาพองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.): สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.
- ปฏิธรรม สำเนียง และคณะ. การส่งเสริมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอนุรักษ์มรดกโลก. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.
- Patitham Samniang. THE NATIONL SANGHA HEALTH CHARTER B.E.2560 ISBN 978-616-7697-78-9 Published by NATIONAL HEALTH COMMISSION OFFICE , FIRST PUBLISHED 1,000 COPIES.
- Patitham Samniang. THAI MONKS AND HEALTH DEVELOPMENT 2017, 7TH SOUTH AND SOUTHEAST ASIAN ASSOCIATION FOR CULTURE AND RELIGION (SSEASR) CONFERENCE, HO CHI MINH CITY, VIETNAM
- Patitham Samniang. THE NATIONL SANGHA HEALTH CHARTER : A MECHANISM FOR BUDDHIST MONKS' HEALTH PROMOTION 2019 , BUDDHIST APPROACH TO HARMONIOUS FAMILIES, HEALTHCARE AND SUSTAINABLE SOCIETIES, HO CHI MINH CITY, VIETNAM.
- Patitham Samniang. The Evaluation of Chanting Project that Creates a Healthy Intellectual and Reduces Problems. 55-72 FAMILY AND SOCIETY A BUDDHIST PERSPECTIVE. UNITED NATIONS DAY OF VESAK 2019.
- ทวีศักดิ์ ชูมา, ปฏิธรรม สำเนียง, ภาวินี บุญจันดา. “การสร้างคลังคำศัพท์ภาษาอังกฤษภายในแหล่งโบราณสถาน ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในจังหวัดนครสวรรค์”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560. 248 หน้า.
- ปฏิธรรม สำเนียง และคณะ. การส่งเสริมการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงพุทธในการอนุรักษ์มรดกโลก. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์** ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2563).

6. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

- ปฏิธรรม สำเนียง. **เอกสารประกอบการสอน** การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ สาขาวิชาสังคมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.